٤٢٨

جەلالی عومەری سام ئاغا

بە قەڵەمی هاوڕێکانی

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

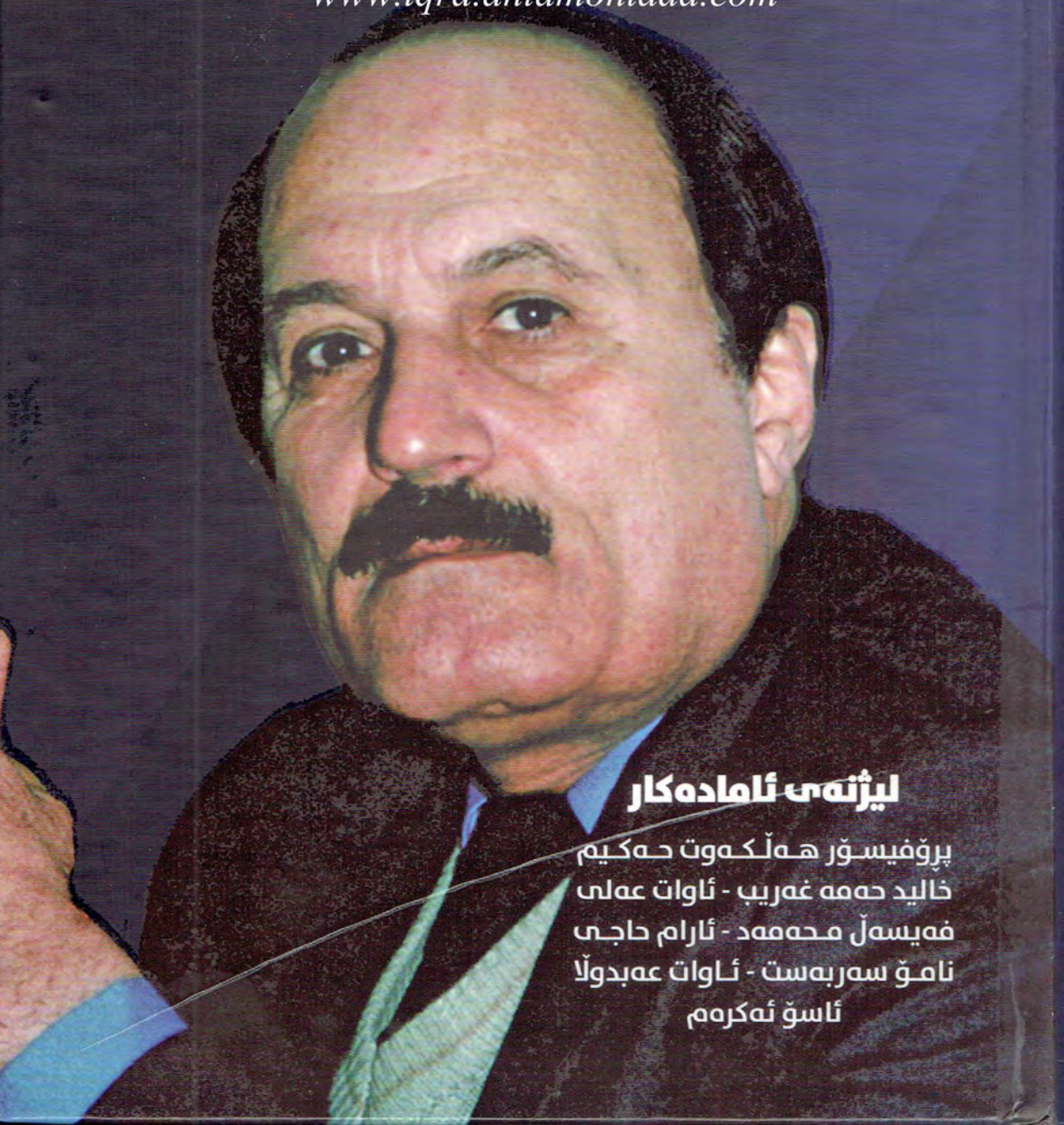

لێژنەی ئامادەکار
پڕۆفیسۆر هەڵکەوت حەکیم
خالید حەمە غەریب - ئاوات عەلی
فەیسەڵ محەمەد - ئارام حاجی
نامۆ سەربەست - ئاوات عەبدوڵا
ئاسۆ ئەکرەم

جەلالی عومەری سام ئاغا

بە قەڵەمی هاوڕێکانی

جەلالی عومەری سام ئاغا
بە قەڵەمی هاوڕێکانی

دکتۆر هەڵکەوت حەکیم....
ئاوات عەلی - فەیسەڵ موحەمەد - ئارام حاجی
ئاوات عەبدوڵڵا - ئاسۆ ئەکرەم
خالید حەمە غەریب - نامۆ سەربەست

ئەم کتێبە تەنها وەك دیاری دەدرێت

٢٠٢٢

ناوی کتێب: جەلالی عومەری سام ئاغا- بە قەڵەمی هاوڕێکانی

ناوی نووسەر: کۆمەڵێک نووسەر

بابەت: کۆ وتار

هەڵەچنین و دیزاین: خالید حەمە غەریب عبدالرحمن- کتێبخانەی لانەی کوردان

دیزاینی بەرگ: نامۆ سەربەست

نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم

ساڵی چاپ: ٢٠٢٢

چاپخانە: چاپخانەی تاران

سەرپەرشتیاری چاپ: ناشتی شێرکۆ

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان ژمارەی سپاردنی (٣٢١) ساڵی ٢٠٢١ی پێدراوە

دەستەی ئامادەکردنی کتێبەکە

١- بیرۆکەی کتێب: دکتۆر هەڵکەوت حەکیم.
پرۆفیسۆری موتەمەرِپس لە زانکۆی سۆربۆن- پاریس
٢- گرنگیدان بە کۆکردنەوەی بابەتەکان: ئاوات عەلی.
٣- بەشداری دووەم بۆ کۆکردنەوەی بابەتەکان: فەیسەڵ موحەمەد.
٤- سەرپەرشتیاری ئامادەکردنی بابەتەکان: ئارام حاجی.. ئاوات عەبدوڵڵا.
٥- کاری هونەری وێنەکان: نامۆ سەربەست.
٦- تایپکردنەوەی چەند بابەتێکی ڤیدیۆیی: ئاسۆ ئەکرەم.
٧- سەرپەشتیاری هەڵەچنین و دیزاییین:خالید حەمە غەریب.
(کتێبخانەی لانەی کوردان).
٨- کارێکتەری سەرەکی کتێبەکە: جەلالی عومەری سام ئاغا.

هەر نووسینێك لەم چوارچێوەیەدا هاتووەتە بوون، مایەی تێڕوانین و لێکدانەوەی خاوەنی نووسینەکەیە، لیژنەی ئامادەکار بە ئەخلاقی پارێزراوی نووسینەکەوە پەیوەستە.. بێ گۆڕینی هیچ لایەنێکی ناوەرۆك وەکو خۆی داینناوەتەوە، بۆیە جێی خۆیەتی لێرەوە دەستخۆشی ئاڕاستەی بەشداربووانی ئەم دۆکیۆمێنتارییە بکەین.

دروشمی پرنسیپتی کارکردنی

جەلالی عومەری سام ئاغا لەکاری وەزیفیدا

السَخاء: أنْ تَكوُّن بِمالِكَ مُتَبَرِّعَاً .....

وَعَنْ مَالِ غَيرِكَ مُتَوَرِعَاً

سەخاوەت ئەوەیە، کە دەستت لە ماڵی خۆتا کراوە و بۆ ماڵی خەڵک گیربێت

يـــــَكُوُنُ المَسؤُولُ قـــــــَويـــَّاً.....

إلَى أنْ يَطْلُبَ شـــــَيْئَاً لِنَفْسِهِ

بەرپرس بەهێزە تا ئەو کاتەی داوای شت بۆ خۆی دەکات

بەسەرکردنەوەی بەڕێز مام جەلال بۆ جاری دووەم
دەباشان - ٢٠١٥/٢/١٩

پێرستی بابەتەکان

١- دەستەی ئامادەکردنی بابەتەکە ٥
٢- پێرست ٩
٣- بەڵگە دیکۆمێنتییەکان لە چرکاندنی وێنەکاندا ١٣
لیژنەی ئامادەکاری کتێبی جەلالی عومەری سام ئاغا
٤- پێشەکی بە پێنووسی دکتۆر هەڵکەوت حەکیم- فەرهەنسا ١٧
٥- پیاوی سپی بۆ ڕۆژی ڕەش فەیسەڵ موحەمەد- ڕۆژنامەنوس ٢٥
٦- ئەفسانەی نەمریی خالید حەمە غەریب عبدالرحمن ٣٣
٧- بە دۆستایەتیکردنی کاک جەلال شانازی دەکەم د. فوئاد مەعسوم ٤٣
٨- شاری سلێمانی لەنێوان من و کاک جەلالدا د. بەرهەم ئەحمەد صالح ٤٧
٩- کەسایەتی کاک جەلالی سام ئاغا کۆسرەت ڕەسول عەلی ٥١
١٠- جەلالی سام ئاغا... بیرەوەری و هاوڕێیەتیم عەدنان موفتی ٥٥
١١- کاک جەلالی سام ئاغا... پیاوێکی ئازا و دڵسۆزی گەلەکەیەتی ٦١
فاروق مەلا مستەفا
١٢- ئەو پیاوەی پۆستی سەرۆکایەتی هەرێمی ڕەتکردەوە بەهادین نوری ٦٧
١٣- کاک جەلالی سام ئاغا... وەک یەکێک لە هێما دیارەکانی دژە گەندەڵی ٧١
جەلال جەوهەر عەزیز
١٤- کورتەیەکی بیرەوەرییەکانم لەگەڵ جەلالی عومەری سام ئاغا ٧٧
دکتۆر حیکمەت تۆفیق فیکرەت
١٥- ئاواتێ لە ڕێگای شەوە بەفرێکی زریاناوی ڕۆفیسۆر خدر مەعسوم ٨٧
١٦- یادەوەرییە ڕەنگاوڕەنگەکان لە ڕۆژگارێکی قەترانیدا فەرهاد شاکەلی ٩٣
١٧- پاکک بە و بێباک بە! د. ڕەفیق سابیر ١٠٧
١٨- جەلالی عومەری سام ئاغا د. حەمە ڕەشید قەرەداغی ١١٧
١٩- ڕۆژی ٢٠١٩/١/١ لەگەڵ جەلالی سام ئاغادا د. قارەمان شێخ بزێنی ١٢٣
٢٠- جەلالی سام ئاغا - سەلماندی شۆڕشێک بە تەنیا دەکرێت! بەهرۆز جەعفەر ١٢٩
٢١- با لەوە زیاتر، زیندووکۆڕی مردووپەرست نەبین کامیل ژیر ١٣٧
٢٢- خەمی هەفتە... جەلالی سام ئاغا، مرۆڤ و هەڵوێست،
بەشێکن لە وێژدانی مێژوو کەریم زەند ١٤٧
٢٣- کاک جەلالی سام ئاغا... یادەوەری ٤٠ ساڵ دکتۆر فوئاد بابان... ١٥٣

٢٤- **کەسێکی نیشتمانیی جیاواز** صلاح الدین بهاوالدین ١٥٩
٢٥- **کاک جەلالی عومەری سام ئاغا... وەک بەفر سپی!** ١٦٣
پارێزەر: بەکر حەمە صدیق عارف
٢٦- **کاک جەلالی هاوڕێ** سەلاح ڕەشید ١٦٩
٢٧- **جەلالی عومەری سام ئاغا... لە کوردستانی باشوور** عەبدوڵڵای موهتەدی ١٧٣
٢٨- **بۆ کاک جەلالی نەفسبەرز و خۆنەویست** عومەر ئێلخانیزادە ١٧٧
٢٩- **چراکانی نیشتمان** موحەمەد بەرزی ١٨١
٣٠- **خۆزگەم بەوکاتەی کە دەستمانپێکرد!** بەهرۆز گەلاڵی ١٨٧
٣١- **بەڵێ، شکۆمەندی ئەمەیە** نەوزاد مەحمود ١٩١
٣٢- **سەفەر و موعامەلە، سەنگی مەحەکە** بەختیار زوهدی ١٩٩
٣٣- **جەلالی سام ئاغای نیشتمانپەروەر و دژی گەندەڵی** جەمیلی حەمەو بەگ ٢٠٥
٣٤- **کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)** د. سامان شاڵی ٢٠٩
٣٥- **بیرەوەریم لەگەڵ جەلالی سام ئاغادا** مەزهەی خالقی ٢١٥
٣٦- **ئەو کەسەی کە ڕەوشت و ویژدانی کردە یاسای بەڕێوەبردنی ژیانی خۆی** ٢١٩
شێخ کامیل قادر سەعید.. شێخ کامیلی شەهیدان
٣٧- **کاک جەلالی سام ئاغا... دوور لە چاودێریی دارایی** ئیحسان ڕەشاد موفتی ٢٢٥
٣٨- **جەلالی سام ئاغا... ئەدرەسێکی جیاواز** عەبباس موحەمەد حسێن- ٢٣١
حاجی مەمۆ
٣٩- **لە نووسینگەی کاک جەلالی عومەری سام ئاغاوە** دالیا ئەسعەد ٢٣٥
٤٠- **قەدری زێڕ لای زێڕنگەرە** سەربەست حسێن ٢٣٩
٤١- **جەلالی عومەری سام ئاغا... قوتابخانەی دژە گەندەڵی** ٢٤٥
ئەحمەدی حاجی ڕەشید
٤٢- **کەسایەتی کورد « جەلالی عومەری سام ئاغا» وەک نموونە** ٢٤٩
مەسعود عەبدولخالق
٤٣- **پیسخۆریی... نەهامەتییە!** ناسر حەفید ٢٥٥
٤٤- **زۆریش نییە... کاک جەلالم ناسیوە!** عەبەسور ٢٦١
٤٥- **ئیمپراتۆریەتی سام** نزار موحەمەد ٢٧١
٤٦- **گەندەڵیی** مافناس- ئارام حاجی ٢٧٩
٤٧- **کەسێک سەر بەخۆی نەک بە کەسی تر** ٢٨٣
د. شێرکۆ جەودەت
٤٨- **ویژدانی سام ئاغا و ئەزموونێک بۆ حکومەت-**
کوردستان پێویستی بە سام ئاغاکانە زانا تۆفیق بەگ ٢٨٧
٤٩- **ڕازێک بۆ پیاوێکی بوێری سپی!** تۆفیق سەعید موحەمەد ٢٩٣

٥٠- **چەند پەیڤێک و یادەوەرییەک سەبارەت بە مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا)** بەختیار شەمەیی ٢٩٩
٥١- **ئەگەر چاو لە جەلالی عومەری سام ئاغا بکرێت** حەمە ڕەشید هەرەس ٣١١
٥٢- **کێ لە تۆ ئەچێت؟** ئازاد چالاک ٣١٥
٥٣- **بسم الله الرحمن الرحیم- بۆ ڕای گشتی** مامۆستا عەلی باپیر ٣١٩
٥٤- **کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)... خەرمانی تەمەن بەرەکەت** مەلا مەجید گوێڕی ٣٢٣
٥٥- **بە ناوی خودای بەخشندە و میهرەبان** مەلا موحەمەد ئەمین چەمچەماڵی ٣٢٧
٥٦- (٤٥) **ساڵ لەنێوان جەلالی سام ئاغا و بەندە-دا** فەرهاد عەونی ٣٣٣
٥٧- **هەڵوێستێک... هەر لە جەلالی سام ئاغا دەوەشێتەوە** ئاسۆس هەردی ٣٤٥
٥٨- **جەلالی سام ئاغا... پیاوێک لە هەڵوێست- سەرەتای ئاشنایەتی** هۆشیار عەبدوڵڵا ٣٤٩
٥٩- **پەیامەکەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)** سورکێو موحەمەد ٣٥٧
٦٠- **جەلالی عومەری سام ئاغا** عەلی کەریمی ٣٦٣
٦١- **مرۆڤێک بەتامی گەزۆ** شوان موحەمەد ٣٦٩
٦٢- **بۆ پیاوێک سپیتر لە بەفر، پاکتر لە ئاو** کاوە موحەمەد ٣٧٣
٦٣- **جەلالی عومەری سام ئاغا... پیاوێک لە ئاسمانەوە** پشکۆ نەجمەدین ٣٧٧
٦٤- **با.. ناوی بڵێم ئەگەر نایزانی** هەڵکەوت حەکیم ٣٨١
٦٥- **ضوء لن یغیب... بل هالة دائمة** یوسف زوزانی ٤٠٣
٦٦- **کاک جلال سام ئاغا، وقصصنا معه فی الجبل: پیاح!** کامران قەرەداغی ٤٠٩
٦٧- **جلال عمر سام آغا: وظیفتکم لا تشرفنی، لاننی جسم غریب بینکم** أیوب بابو بارزانی ٤١٧
٦٨- **کوردستان مازالت بخیر** د. طالب مراد ٤٢٣
٦٩- **ژیاننامەی جەلالی عومەری سام ئاغا** بەختیار شەمەیی ٤٢٧
٧٠- **سەرمەشقی ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی** د. یوسف محمد صادق ٤٣٣
٧١- **جەلالی عومەری سام ئاغا... سەروەتێکی مەزن** بابەکر دڕەیی ٤٣٧
٧٢- **جەلالی عومەری سام ئاغا... قوتابخانەیەک بۆ فێربوون** ئاوات عەلی ٤٤١
٧٣- **جەلالی عومەری سام ئاغا** بروسکە ٤٤٥
٧٤- **ئاغای شەفافیەت و لێپرسینەوە لە گەندەڵکاران** عەبدولڕەحمان ئەبوبەکر ٤٥١
٧٥- **دیکۆمێنتی وێنەیی... قۆناغێک لە ژیانی جەلالی عومەری سام ئاغا** ٤٥٥

بەڵگە دۆکیۆمێنتییەکان لە چرکاندنی وێنەکاندا

لیژنەی ئامادەکاری کتێبی جەلالی عومەری سام ئاغا

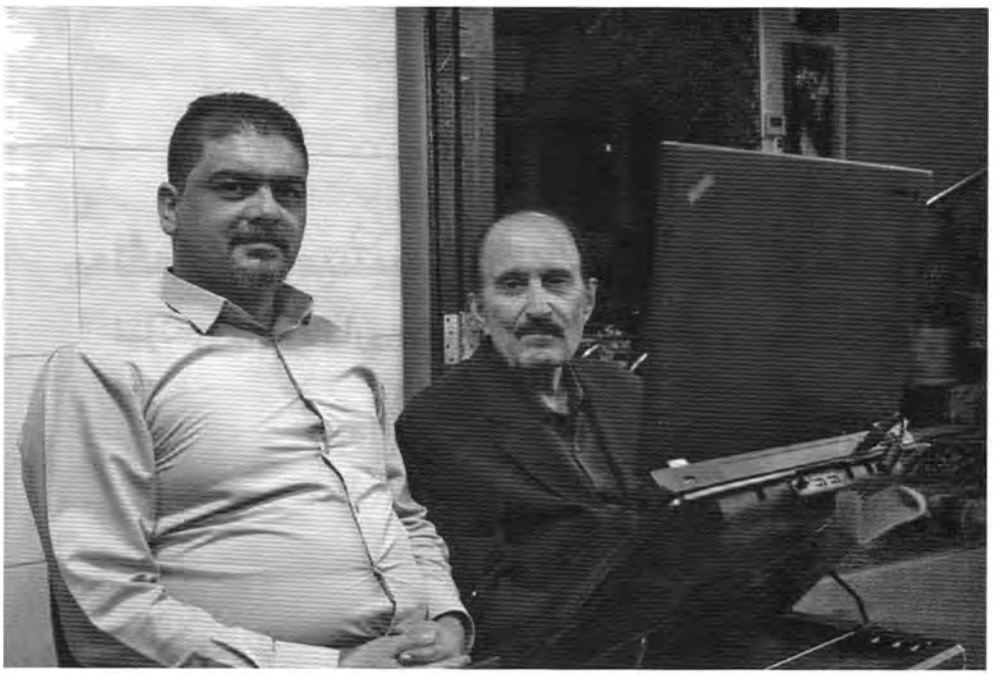

جەلالی سام ئاغا. نامۆ سەربەست - ماڵی جەلالی سام ئاغا
کاتی ئامادەکاریی کۆتایی

بێرغسۆن(١) دەڵێت: سەیری هەر وێنەیەک بکەیت، دەروونت دەجوڵێنیت و یادەوەرییەکانت دەخەیتەوە ناو کەشتی لەنگەرگیراوی ناخت، لەوێشەوە جیهانێکی فیزیکی بەرهەمهێنراوت دەستدەکەوێت، جا بۆ ئەوەی ساتەوەختی جوڵێنراوی ڕابردووت بگەڕێنیتەوە، پێویستت بە پانتاییەک دەبێت پێی دەوترێت وێنە.

لەم وێنەیەوە ساتەکانت دەخوێنیتەوە، بۆیە لێرەدا نامۆیی بوونی نییە، چونکە بە دەرکەوتنی وێنەکان ئەو نامۆییە لە واقعیدا دەبێتە خەیاڵ و خەیاڵەکانیشت بە وێنەکەوە دەکەیتە واقیع.

کێ دەتوانێت ئەو چرکاندنانە، ڕوونکاتەوە؟ لێرەدا ڕۆڵی نامۆیەکی تر دەردەکەوێت، ئەویش مەعریفەی جوانکارییە، کە دەتوانێت وێنە کۆنەکانی ساتەوەختی واقیع، لە خەیاڵدانی ئێستا جوانتر بکات و خەیاڵی وێنەکانت بۆ بکاتە واقعێکی جوانتر. بەرز نرخاندنی ئەم نامۆیەش، لە جێی خۆیدا دەبێت، کاتێک وێنەیەکی کۆنت لە خەیاڵدا بۆ دەکاتە واقیع و لە چوارچێوەیەکی خنجیلانەی یادەکانتدا بە زیندوویی دەتهێڵێتەوە، بۆیە ئەم نامۆیە بە بەخشینی ستایڵێکی ڕازاوە بە نووسینەکان، وێنە کۆنەکان.. جوانتر دەکات! کاکە نامۆ دەستڕەنگینی لەوەدا دەردەکەوێت کە دووری نێوان ئێوەو کاکە جەلالی دژ بە گەندەڵکاران و شەرفەمەند نەبوو بە بەردەوامیدان بە کاری پڕ گەندەڵیی لە یەکتر نزیک دەکاتەوە، لێرەدا شایەن بوون دەگەڕێتەوە بۆ کاکە نامۆ کاتێک ئەو وێنە کۆنانە لە دابڕان قوتار دەکات و لە دووتوێی ئەم بابەتانەدا بە فۆرمێک زیندوویان دەکاتەوە.. کە ماندووبوونی ئەو لە جوانکاریی وێنەکاندا پڕ بایەخی و ناوازەیی لە سەرخستنی کارەکاندا لەبەرچاوگرتنی پێویست دەبێت، بۆیە دەستت خۆش کاکە نامۆ بۆ ئەو خزمەتە شایەندارە.

خالید حەمە غەریب

---

(١) هێنری بێرغسون: فەیلەسووفێکی فەرەنسییە، لە «١٨/ ئۆکتۆبەری/ ١٨٥٩» لەدایک بووە لە «٤ی کانونی دووەم / ١٩٢٧» کۆچی دوایی کردووە. ئەم فەیلەسووفە بە گرنگترین فەیلەسووفانی چەرخی نۆێ دادەنرێت، جۆرێکی فراوان و قوڵیی لەبیرکردنەوە و شێوازێکی لە دەربڕین خستەئاراوە، شوێن پەنجەی لەسەر سەرجەم بەرهەمی هزریی سالانی پەنجاکانی سەدەی بیستەم بەجێهێشت.

پێشەکی

بە پێنووسی دکتۆر هەڵکەوت حەکیم

پرۆفیسۆری موتەمەڕس لە زانکۆی سۆربۆن- پاریس

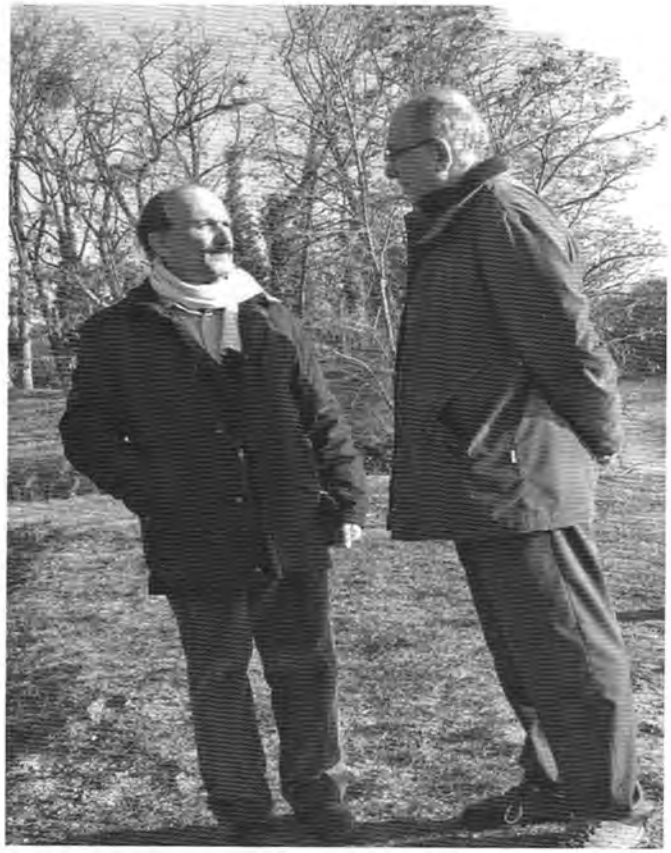

د. هەڵکەوت حەکیم، جەلالی سام ئاغا
فەڕەنسا - ٢٠١١

ئەم کتێبە وتاری کۆمەڵێک لە هاوڕێ و ناسیاوانی کاک جەلال کۆدەکاتەوە. هی وایان تێدایە، هاوڕێی سااڵنی کۆنن و تا ئێستاش پەیوەندییان هەر بەردەوامە. هی واشیان هەیە لەم سااڵنەی دواییدا یەکتریان ناسیوە و نێوانیان گەرم بووە. هەر یەکە لەم نووسەرانە ویستی هەستی خۆی دەربڕێو شاهیدییەک بدا و بیانخاتە سەر کاغەز و چەند یادێکی ڕابوردووی دوور یان نزیک بێنێتەوە پێش خەیاڵی خۆی و بەرچاوی خوێنەر. بە گشتی مەبەستی هەموو لایەک پێزانین و بەرز نرخاندنی مرۆڤێک و کارەکانیەتی، بە تایبەتی خەباتی دژی گەندەڵی لە هەرێمی کوردستان، وەکو سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی لە ساڵی(٢٠٠٢)ەوە تا سەرەتای(٢٠١١). لە کاتێکدا ئەو خەباتەی بەرپا کرد، کە وەک کاک جەلال جەوهەر نووسیویەتی: «ڕووبەڕووبونەوەی گەندەڵکاران لەو سەردەمەدا کارێکی وا ئاسان نەبوو، کە چەک و هێزی چەکدار حوکمیان دەکرد. بۆیە سەرپەرشتیکردنی ئەو دەزگایە و کارکردن لەو دەزگایەدا، کارێکی پڕ مەترسی بوو، لەبەر ئەوە، هەموو کەس جورئەت و ئیقدامی نەدەکرد لە دیوانی چاودێریی دارایی کاربکات، چونکە سەرۆکایەتیکردن و کارکردن لەو دەزگایە، وەک ڕاگەیاندنی شەڕ وابوو لە دژی گەندەڵکاران».

بە خوێندنەوەی وتارەکانی ئەم بەرگە چەند پلەیەکی ژیانی کاک جەلالمان زۆر یان کەم بۆ ڕوون دەبێتەوە، بە تایبەتی لە پلەی خوێندنی زانکۆوە لە بەغدا هەتا ڕۆژی ئەمڕۆ.

ئەو خوێنەرەی بە دوای هەندێ زانیاری و نووسین دەگەڕێ لە بارەی سەردەمی منداڵی و هەرزەکاریی کاک جەلال، مەگەر چاوەڕێی کتێبێکی تر بێ، کتێبێک کە جگە لەو دوو پلەیە کە لێرە باسکراون بە دوورودرێژی لە خانەوادە و کەسوکارو سەردەمی منداڵی و هەرزەکاری زانیاری و بیرەوەری دەخاتە بەر دەست خوێنەر. چونکە ئەو جەالەی ئێستا هەیە، لەم پەنجا ساڵەی دواییدا هەر تەنیا ئەنجامی خەباتی خۆی نییە، بەڵکو پێش هەموو شتێک مایەی خانەوادەیەک و بەها و بۆچوونەکانە، جا چ ئەوانەی وەریگرتوون و لێیان الی نەداوە، چ ئەوانەی وەرینەگرتوون و ڕێگایەکی تری گرتۆتە بەر لە ئاستیان. بۆ نمونە، بیروبۆچوونە چەپەکانی لە باوکییەوە وەرینەگرتوون. باوکی کە مواڵکدار بوو بەها و بۆچوونی چەپی نەبووە،

جەلالی کوڕی بەهای چەپی هەبووە و هاوڕێ نزیکەکانی کۆمۆنیست بوون، بەڵام بە شێوەیەکی تر بیڵێین، نەبوو بە چەپڕەوێکی توند و پەڕگیر. لەمەدا لە کوڕە مووڵکدارو دەوڵەمەندەکانی کوردستان ناچێ کە لە سەردەمی هەرزەکاریو گەنجیدا بوون بە چەپێکی توند و پەڕگیر و چوونە ناو بزووتنەوە ماوی و تڕۆتسکییەکانی عێراق و ڕۆژهەڵات، کەچی پاش سااڵنێک گەڕانەوە بۆ باوەشی بەها و بەرژەوەندیی خانەوادەکانیان و لە کۆشی ئارامی سەرمایەی باوک و خانەوادە پاڵیان لێ دایەوە، بێ ئەوەی قسەی زل و خۆهەڵکێشانی سەردەمی شۆڕشگێڕیی کەم بێتەوە. ئەو هەڵوێستەی سەردەمی هەرزەکاری و گەنجییان زیاتر یاخیبوونێکی دەروونی بووە دژی باوکیان، نەک ئەنجامی بیرکردنەوەیەکی قووڵ و هەست بە جیاوازییەکی نایەکسانی لە نێوان چینی زەحمەتکێش و چینی سەرمایەدار!

بە پێچەوانەوە، کاک جەلال یاخی نەبوو لە باوک و خانەوادەکەی، بەڵام هەندێ هەڵوێستی وەرگرت لە ژیانی خۆیدا، کە بە گشتی دووربوون لە هەڵوێستو بۆچوونی دەوڵەمەند و مووڵکدارانی کوردستان. هەرچەندە باوکی دژی ئەو بیروباوەڕانەی کوڕەکەی بوو، ڕای خۆیشی پێ وت، بەڵام هەوڵی نەدا ڕێگای پێ بگۆڕێ و بیهێنێتە سەر بیروباوەڕی خۆی. ئەم نمونەیە کوڕە مەلاکانی کوردستانمان دێنێتەوە یاد، کە بوون بە کۆمۆنیست. بەشی هەرە زۆری ئەو مەلایانە مێشکیان کراوە بوو، دەرگای ئاسنینی لەسەر دانەخرابوو هەرچەندە لە ناخەوە دژی کۆمۆنیزم بوون، کە پێچەوانەی ئیمان و دینیان بوو، بەڵام هەندێ بیروباوەڕ و بۆچوونی کۆمۆنیستی ئەو زەمانە و ئەو ڕۆژگارە کاری تێیان دەکرد. ئەگەر هەوڵیان نەدابا بیانخەنە ناو گفتوگۆ بێدەنگ دەبوون لە ئاستیاندا.

یەکێ لەو خاڵانەی، کە کارێکی قووڵی لە جەلالی منداڵ و گەنج و کامڵ کردووە، کۆچی دوایی دایکی بووە ئەو کاتەی تەمەنی دوانزە ساڵان بووە. ئێستاش کە دایکی دێتەوە یادی فرمێسک بەر چاوانی ئەگرێ زۆر زوو باسەکە دەگۆڕێ. مردنی دایک لەو تەمەنەدا کارێکی ئەوتۆ لە مێشک و باری دەروونی و کەسایەتیی ئینسان دەکا، کە هەتا هەتایە شوێن دەستی دەمێنێتەوە و ناسڕێتەوە. لەو ڕۆژەوە کە ئینسان بە منداڵی دایکی دەمرێ ئیتر قەت بە دەمیدا نایە بڵێ: دایە، دایکە، دایکە گیان... ئیتر گوێشی ئەو دەنگە نابیستێ کە هەتا ساڵانی گەورەییش دەڵێ: ڕۆڵەکەم، ڕۆڵە گیان... تەنیا لە هاوڕێکانی و لەم و لەو و لە دایکیان ئەو وشانە دەبیستێ و ئیتر لە ناخی ناخەوە بوونی لە کۆشی ئارام دەردەچێ و برینەکەی دەکولێتەوە. مردنی باوکیش لەو تەمەنەدا هەروا کاریگەرە و لەیاد ناچێ...

کاک جەلال زۆری بەها و ڕەوشتی جوانی لە باوک و خانەوادەکەیەوە بۆ

ماوەتەوە. هەروا زۆریشی وەرگرتووە لە هاوڕێ چەپەکانی هەروەها بیروباوەڕی چەپ و مرۆڤانەی سەردەمی خۆی. بۆیە بە هەمان گەرمی و ڕۆح و زەردەخەنەو بیرەوە پێشوازی لە کوڕە هەژارێک و کوڕە ئاغایەک دەکات و کاتیان لەگەڵ دەباتە سەر.

کە دەچینەوە سەر کاتی گەنجی و خوێندنی زانکۆ، لەوێش هەر کاک فاروقی مەلا مستەفا، هاوڕێی کۆن و دێرینی، وەک چەند دێڕێک دەڵێ لەسەر باوکی کاک جەلال، دەگاتە فریامان و چەند یادێکی خۆی و کاک جەلالمان دەخاتە پێش چاو، کە دەقاودەق لە جەلالی ئەمڕۆ دەوەشێتەوە. سەرەڕای ئەو وێنانەی لە بەغدا ئەم پلەیەش لە ژیانیدا زۆری لەسەر نییە لە توێی ئەم کتێبەدا.

ئەمجار دەگەینە سەر پلەی کارمەندی. لەوێ چەند شایەتێکی باشمان هەیە، ئەوانەی لەگەڵیدا ئیشیان کردووە. هەموویان باسی ئینسانێکی بەتوانا و ڕێکوپێک لە ئیشەکەی دەکەن، کە هەمیشە چاوی لە کارمەندان بووە، بۆ ئەوەی فەزای کارەکەیان باش بێ و بتوانن بە ئازادی ئەرکی خۆیان ئەنجام بدەن.

سەردەمی پێشمەرگایەتیشی گۆڕانێکی بنەڕەتی لە ژیانیدا دروست دەکا. لە کارمەندێکی باڵا و بەتوانا، لە مرۆڤێکی خاوەن بیروباوەڕ و هەڵوێستی نەتەوەیی، دەچێتە ناو خەباتی سیاسی و ژیانی پێشمەرگایەتی. لەوێش وەکو خۆی بەوەفا دەمێنێتەوە بۆ پرەنسیپەکانی. زیاتر لە باری ئیداری چالاک دەبێ. پاش ئاشبەتاڵ و گەڕانەوەی وەکو زۆربەی کوردی عێراق ژیانێکی زەحمەت، بۆ ماوەیەکیش دوور لە سلێمانی، دەباتە سەر تا پاشان دەگەڕێتەوە شارەکەی خۆی.

پلەی هەرە گرنگی ژیانی ئیداری کاک جەلال لەگەڵ حکومەتی کوردستان دەستپێدەکات. دیارترین ئەرکەکانی جێگری وەزیری دارایی و پاشان سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی لە سلێمانی بوو. ئەم پلەیەی ژیانی و ئەنجامی کارەکانی بە دوورودرێژی لە نووسینی هاوڕێکانیدا دەردەکەوێ. لەو کوردستانەی بووە بە بەهەشتی گەندەڵی و گەندەڵان ئەو بە دەنگێکی بەرز و نەترس دژی گەندەڵی وەستاوە، بە ڕادەیەک کە وای لێ هاتبوو بە یەکەم ناوی دژ بە گەندەڵ. تەنانەت گەندەڵە زل و زەبەلاحەکانیش تێگەییشتن، کە بۆ ئەوەی پیشانی بدەن گەندەڵ نین، دەبێ سەری دیوەخانەکەی کاک جەلال بدەن و هەموو کەس بزانێ بەو سەردانە. خۆ ئەویش لەو کەسانە نییە پێشوازی نەکا لە کەسێ کە دەیەوێ بێت بۆ لای. ئەو دیوەخانە وای لێ هات، کە هەندێ لە هاوڕێیانی ناویان ناوە "مەککە". واتە وەک چۆن موسوڵمان پاش ساڵەهای ساڵ لە دزی و دەسبڕی دەچێ بۆ حەج و دەست بە مەرقەدەکەی پێغەمبەری ئیسلامدا دەگرێت، گوایە ئیتر خەڵک متمانەی

پێ دەکەن و ئەویش لە دزی و دەسبڕی واز دێنێ. هەموو جارێکیش قەسەم بە مەرقەدەکەی محەمەد دەخوا و دەست دەخاتە سەر پشتوێنی حەج بۆ ئەوەی گومانی لێ نەکەن... لە چەند نووسینێکی ئەم کتێبەدا ناوی ساسۆن حسقیل هاتووەو بەراوردی کاک جەلال بەو کراوە، چ لە ڕووی پاکییەوە چ لە ڕووی ئیدارییەوە. ئەو بەراوردکردنە نەک تەنیا جوانە و لە شوێنی خۆیدایە، بەڵکو دەرسێکی باشیشە بۆ نەتەوەپەرستەکان و ئیسلامچییەکانی کوردستان.

ساسۆن حسقیل، کە وەزیری دارایی یەکەم سالانی زەمانی مەلیک بوو لە عێراق، چەندان وەزارەت هاتن و چوون، بەڵام ساسۆن حسقیل، کە لە ساڵی (١٨٦٠) لەدایک بووە لە کۆشکی خانەوادەیەکی یە هودی لە بەغدا، لەناو موسوڵمانان و بۆ موسوڵمانان کاری دەکرد، هەر مایەوە و گۆڕانی وەزارەت کاری لە شوێنی ئەو نەدەکرد. دەگێڕنەوە کە موحاسەبەی دیوانی مەلیکیشی کردووە. لەوە ناچێ لەو ڕۆژەوە ساسۆن حسقیل کۆچی دوایی کردووە، واتە نزیکەی نەوەت ساڵ لەمەوپێش وەزیرێکی دارایی عێراق ئەو دوو بەهرە و خەسڵەتەی حسقیلی هەبووبێ.

هەتا ئێستاش لای بەغدادییەکان مەسەلێک هەیە کە دەڵێ : «لا تحسقله»(لاتحسقلە)، (مەیکە بە حسقیل)، واتە تۆخی مەکە لە حیسابکردن وەکو ساسۆن حسقیل، یان؛ خۆتمان لێ مەکە بە حسقیل؛، یان: دەتەوێ هەموو شتێ ڕووں و ڕاستو یەکسان بێ و کەس هەقی کەس نەخوا، وەک ساسۆن حسقیل؟ لەو ڕۆژەوە یەکەم وەزارەتی عێراق دروست بوو لە ساڵی (١٩٢١)دا، ساسۆن حسقیل بوو بە وەزیری دارایی و هەتا ئەو کۆچی دوایی کرد لە ساڵی(١٩٣٢) چەند وەزارەت گۆڕا ئەو نەگۆڕا. کەس نەیتوانی دژی ئەوە بێ کە ئەو وەزارەتەی پێ بدرێتەوە، واتە کەس لە خۆی ڕا نەبینیوە، بڵێ منیش توانای ئەوم هەیە. هەروا هەتا مردنیشی ئەندامی هەمیشەیی پەرلەمانی عێراق بوو. هۆی ئەو تەمەن درێژییەش لە وەزارەت و پەرلەمان ئەگەڕێتەوە بۆ دوو شتی سەرەکی: تواناو پاکیی حسقیل.

لام وایە ئێستا لای هەندێ لە برادەرانی کاک جەلال دەوترێ : «وەکو جەلال تۆخی مەکە». ڕەنگە ئەم مەسەلەیە پاش ماوەیەک بڵاوبێتەوە و شوێنێ خۆی بگرێ لەناو قسە و گفتوگۆی خەڵکدا!

دیاردەیەکی تر هەیە، کە زۆر گرنگە لە ژیان و وێنەی کاک جەلال، ئەویش دیوەخانەکەیە، زۆرجار لەم وتارانەدا باسی هاتووە. ئەو شوێنە سێ بەشە، شوێنی نانخواردن، شوێنی دانیشتنی ئەو هاوڕێیانەی کەمتر بە شێوەیەکی ڕەسمی دێن بۆ لای، هەروەها دیوەخانێکی گەورە کە زۆر بە ڕێکوپێکی ڕاگیراوە، بۆ ئەوەی

لە هەر وەخت و ناوەختێ میوانی هات ئامادەبێ، پێشوازیی لە میوان بکا و شایەنی ئەوە بێ تیایدا دانیشن و بکەونە گەرمەی چۆنی و چاکی، دەنگوباسو گفتوگۆ. زۆر لە هاوڕێکانی تەلەفۆن دەکەن و پاش ماوەیەکی کەم خۆیان ئەکەن بە ژووری دیوەخاندا. ئەوە ئیتر چایە و قاوە، بادەم و بستە، پاقلاوە و میوە کە ئێوارەش هات پێکی وێسکی و سەهۆڵ گفتوگۆ گەرم دەکەنەوە. پاشان وەختی نانخواردنیش سینییەک کەبابی زۆر نایاب دەگات، بۆنی ئەوەندە خۆشە، ساڵەهای ساڵ لەبیرناچێ... ئیتر گەرمە دیوانی شەوی کاک جەلال، بە قسەی خۆشی، بە چیرۆک و یادی کۆن. ئەم دیوەخانە سیاسییانی هەموو حیزب و لایەنێک و بێلایەن سەری پێدا دەکەن، هاوڕێی کۆن و برادەری تازە، فەقیر و هەژار هەروەک سەرۆک کۆمار...

ساسۆن حسقێل

دیوەخان شوێنی یەکگرتنی راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆی هەموو لایەنە جیاوازەکانە، هەروەک دکتۆر فوئاد بابان دەڵێ هەر لایەنێک کاک جەلال بە هی خۆی دەزانێ، بەڵام ڕەنگە بەهەڵەدا نەچین ئەگەر بڵێین ئەو هی کەس نییە، تەنیا هی خۆی و هی ئاشتی و تەبایی و دژە گەندەڵییە...

بۆ کۆتایی ئەم پێشەکییە، لام وایە باشترین وشەهێنانەوە بۆچوونی کاک جەلال بێ، کە کاک فەرهاد عەونی بە جوانی پوختەکەی بەم شێوەیە نووسیوە: «سەدان

ساڵە ئێمە بەم دەردەوە دەناڵێنین، کە سەرکردایەتیی سیاسی کورد لە زەمان و مەکانی جیادا خوێندنەوەیەکی بابەتیانەیان نییە بۆ دۆزی گەلەکەیان، نەخۆشییە خۆییەکانیش بە بەردەوامی لەگەڵمان دەژی، وەکو شانەی شێرپەنجەیە بە هێمنی جەستەمان دەخوات، نەخۆشییەکانیش بریتین لە گەندەڵی، خۆبەزلزانین، قبووڵ نەکردنی یەکتر، شەڕی برا و خۆکوژی، بەفیڕۆدانی سەروەت و سامانی ئەم میللەتە، دەوڵەمەندبوونی سەرکردەکانی لەسەر حیسابی خوێنی شەهیدان و تێکۆشەران، سەرەڕای نەخوێندنەوە و دەستنیشان نەکردنی دۆست و دوژمن لە هاوکێشە سیاسییەکاندا، غیابی عەقڵ و مەنتیق کە هەمووی وەکو رۆژی روونناک دیارە، سەرەڕای هەموو ئەمانەش حزبایەتیی سەقەت و تەسکی بێ مانا بۆتە پردی پەڕینەوە بۆ مەبەستێک کە نێوانیان دووری ئاسمان و ڕێسمانە، دوور لە کوردایەتی، سەرەڕای ئەو هەموو نەخۆشییانەش سەرکردەکان نە بە (مەنتیق، عەقڵ، بەرژەوەندیی باڵا، کوردایەتیی ڕاستەقینەی بێ غەلوغەش، جیانەکردنەوەی دۆست و دوژمن، شەڕ بە کۆنەقین) بیریان نەک هەر لە چارەسەرکردنی ئەو دیاردە و نەخۆشییانە نەکردۆتەوە، بەڵکو خۆشیانی لێ گێل دەکەن، کۆمەڵگا شێواوە، وەفا و ڕاستگۆیی خەریکە لەم کوردستانە باردەکا، خۆ دەوڵەمەندکردن لەسەر حیسابی موڵک و میللەت مەیدانی هەمیشەییانە، نائومێدی، جنێودان، تووڕەبوون، کۆچکردنی بە کۆمەڵ بۆ دەرەوەی وڵات، لێکترازانی خێزان سیمای ئاشکرای ڕووی کۆمەڵایەتیی خەڵکی کوردستانە، تەنانەت لەناو سەرکردایەتیی یەک حزبیش تەبایی باری کردووە، **ئەوجا نازانین بۆ ئێمەی (خەمخۆر) قوڕی کوێ بەسەری خۆماندا بکەین»**.

پیاوی سپی بۆ ڕۆژی ڕەش

فەیسەڵ موحەمەد (ڕۆژنامەنووس)

فەیسەڵ موحەمەد، جەلالی سام ئاغا

لە پاش پەیامەکەی بارزانی، کە داوای کردبوو کەسێک بۆ شوێنەکەی دیاری بکەن، تا هەڵبژاردن دەکرێتەوە. لە ناوەندی سیاسی و میدیاییدا، ناوی چەند کەسایەتییەکی سیاسی و ناسراوی کوردستان بۆ (پۆستی سەرۆکی هەرێم) کەوتە بەرباس. یەکێک لەو ناوانە کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)یە، کە کەسایەتییەکی ناسراو و نیشتمانی و پسپۆڕێکی دیاری بواری دارایی و ئابووریيە... بەر لە خانەنشین بوونی، دوا پۆستیشی لە حکومەتدا (سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی) سلێمانی بووە. ئەو وەک کەسێکی بێلایەن و خاوەن ئەزموونی دەیان ساڵە لە پۆستی ئیداریی و حکومی، توانیویەتی لە ماوەی کارکردنیدا متمانەیەک لە نێوان خۆی و خەڵکدا دروستبکات. سەربەرزانە و بێمنەتانە ماوەی کارکردنو بەرپرسیارێتی وەک سەرۆکی چاودێریی دارایی تەواو بکات. لە دواجاردا دەستلەکارکێشانەوەی لەو کارە ڕابگەیەنێت، پاش ئەمەش چەندینجار لە لایەن (مەسعود بارزانی، جەلال تاڵەبانی، نەوشیروان مستەفا و نێچیرڤان بارزانی) و چەندان سەرکردە و بەرپرسی دیکەوە داوای لێ کراوە، کە بگەڕێتەوە سەر وەزیفە و پۆستێک وەربگرێت و هاوکاریان بێت لە حکومەت، بەڵام ئەو ڕەتیکردووەتەوە. ئەوەی گرنگە بوترێت ئەوەیە، کە هەروەک چۆن لە ڕابردوودا دەستلەکارکێشانەوەکەی لە دیوانی چاودێریی دارایی، شۆکێک بوو بەشێک لە خەڵکیی نیگەران کرد! ڕوونکردنەوەکەی (١٠ی کانونی دووەمی ٢٠١٧) و چەند ڕۆژی پێشوشی بە پەسەندنەکردنی ئەو پێشنیارەی بۆ پۆستی سەرۆکی هەرێم دیسانەوە بەشێکی باش لە گەندەڵکاران دڵخۆش دەکات و خەڵکانی خەمخۆر و دڵسۆزیش نیگەران! چونکە بە درێژایی مێژوو، دوورکەوتنەوەی خەڵکە دڵسۆز و خەمخۆرەکە، هەمیشە زەمینەیەک بووە بۆ هاتنە پێشەوەی مرۆڤە مشەخۆر و گەندەڵکارەکان. بۆیە بە بڕوای من خەڵکانی وەک (جەلالی عومەری سام ئاغا) و هاوشێوەکانی، نابێ بێدەنگ و دوورەپەرێزو تەماشاکار بن، بەڵکو دەبێت بەشدار و خاوەن بڕیار و بوێر و کاریگەر بن، چونکە کاک جەلال بە ئەزموون سەلماندوویەتی کە تا چەند ئەمین و بەخشندەیە. ئەو لە ماوەی ٩ ساڵ کارکردنی وەک سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی، توانیویەتی ناو و دۆسیەی (٨٦) کەس ڕادەستی داواکاری گشتی هەرێم و (٢٧٢٠)

ڕاپۆرتیش ڕادەستی لایەنە پەیوەندیدارەکان بکات، کە سەدان هەزار دۆلاری دزراو و هەزاران پارچە زەوی و مولک و مالی گشتی تالانکراویان لەخۆگرتبوو. ئەمە جگە لەوەی (خانووەکەی سەرچنار)ی، کە لەکاتی خۆیدا بە (٧٠٠) هەزار دۆلار خەملێنراوە، لە (٢٠٠٢)ەوە بەخشیویەتی بە وەزارەتی تەندروستی، تا دوای خۆی بکرێتە بنکەیەکی تەندروستی بۆ خزمەتی هاوڵاتیان... ئاخر مولک و مالیشی، کە پارچە زەوییەک بوو لە سلێمانی، فرۆشتووە و پارەکەی خستووەتە بانکەوە بە ناوی (دەزگای چاودێریی دارایی)یەوە، تا سالانە سوودەکەی وەک ڕێزلێنان پێشکەشی فەرمانبەرانی سەرکەوتووی دیوان و خانمە سەلارەکانی ئەو دەزگایە بکرێت. پێش خانەنشینبوونیشی بە پلەی وەزیر، پێشنیازی بۆ (د. بەرهەم سالح، سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران) کردووە، موچەی مانگانەی خانەنشینییەکەی ببەخشرێتە دەزگای شەهیدان و کەمئەندامان، لەکاتێکیشدا کە بریکاری وەزارەتی ئابووری‌و دارایی و پاشانیش سەرۆکی دیوانی چاودێرییش بووە، بە نووسراوی فەرمی داوای لە (ئەنجومەنی وەزیران) کردووە، کە موچەی مانگانەکەی کەمبکرێتەوە، لەبەر دۆخی ئابووری ئەوکاتی کوردستان، ئەم پیاوە نەک هەر لە شار، بەڵکو لە شاخیش، هەڵگری هەمان ئەخلاقیات و دەسپاکی و دڵسۆزیی بووە، ئەو ڕۆژگارێک ڕووبەڕووی گەندەڵی بۆتەوە! کە گەندەڵی... نە ناو بووە و نە باو، لە سالی(١٩٧٤)، وەک پێشمەرگەیەکی شۆڕشی ئەیلول، کاتێک بەرپرسی مالییەی دەزگای ڕاگەیاندنی شۆڕش بووە، لە شاخیش بە لیستێکەوە بە دوای ناوی ئەو پێشمەرگانەدا گەڕاوە، کە لە شار فەرمانبەری حکومی نەبوون و لە شاخ خۆیان وەک فەرمانبەری شار ناونووس کردووە، تا بڕێک مووچەی زیاد لەوەی خۆیان وەربگرن.

خاڵێکی دیکەی بەهێزی ئەم کەسایەتییە و هۆکارێکی دیکەی پێویستبوونی ئەم پیاوە سپییە بۆ ئەم ڕۆژە ڕەشە، ئەوەیە کە مولکی هیچ حزب و لایەنێکی سیاسی دیاریکراو نییە و کاریگەری هیچ خێزان و بنەماڵەیەکی لەسەر نییە... دوور لە ڕۆحی شارچێتی و ناوچەگەرێتی و تەکەتول و باڵباڵێن، وەک کەسێکی سەربەخۆ، بە یەک ڕەهەند و مەسافە لە هێز و لایەنە سیاسییەکان وەستاوە. بۆیە لەسەر ئاستی ناوخۆ هەموان شاهیدی (گەواهی) بۆ دەدەن، لەمسەری ڕاستەوە بۆ ئەو سەری چەپ داوای لێ دەکەن، دۆست و دوژمن و یار و نەیار لەسەری کۆک و تەبان.

ئەوەتا کاتێک (جەلالی عومەری سام ئاغا) لە ڕۆژی جیهانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵیدا، لەلایەن (ڕێکخراوی گەشەپێدانی ئابووری- کیدۆ) خەڵاتی کەسایەتی سالی پێ دەبەخشرێت، کۆسرەت ڕەسوڵ لە پەیامێکدا بەو بۆنەیەوە دەڵێت: «**ئەو**

ماوەیەی لەگەڵ کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) کارم کرد، بە ڕاستی نموونەی سەرۆکێکی دەستپاک و جوامێرە و ئەو ماوەیەی لە وەزارەتی دارایی و ئابووری بوو خزمەتێکی زۆری کرد، بە هیچ شێوەیەک قبوڵی نەکردووە کارێکی بێ قانونی ئەنجام بدرێت». هەر لەم بۆنەیەدا، د. بەرهەم سالّحیش، دەڵێت: **«من وەک سەرۆکی حکومەت سوودمەند بووم لە ڕاوێژ و بیروبۆچوون و ڕاپۆرتەکانی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، لە بواری دارایی و بەڕێوەبردن و دەستگرتن بە سەرچاوەکانی داهاتەوە، ڕێگری لە زیادەڕۆیی و خەرجی حکومی و بەفیڕۆدانی داهاتی گشتیی لە سەرجەم وەزارت و دامودەزگا فەرمییەکان، نیشانەی خەمخۆری و بەدەنگەوەهاتنی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) بوون بۆ کارەکەی و بەرژەوەندیی گشتیی میللەتەکەی و چەسپاندنی بنەماکانی دەستپاکیي و حکومەتێکی دروست».**

عەدنان موفتی، لە هەمان بۆنەدا دەڵێت: **«من (جەلالی عومەری سام ئاغا)م لە نزیکەوە ناسیوە و بەرپرسیاریی هاوبەشمان هەبووە، لە (٣)ساڵی کاکردنم لەگەڵیدا، بە ڕاشکاوی دەیڵێم، وەک جێگری وەزیری دارایی هاوکاریی زۆری کردووم... لە بواری بەڕێوەبردن و دارایيدا، سودێکی زۆرم لە ئەزموون و شارەزاییەکانی بینیووە. جێ پەنجەی بەسەر بەڕێوەبردنی وەزارەتەوە دیاربوو، جەلالی سام ئاغا هەر لە کاری وەزیفیدا کەسێکی خۆنەویست نەبووە! بەڵکو لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی و مرۆڤدۆستیش کەسێکی بەخشندە بووە، هەموو موڵک و ماڵەکەی بەخشیوە.»**

قوباد تاڵەبانیش، بۆ هەمان بۆنە، لە پەیامێکدا دەڵێت: **«وەک جێگری سەرۆکی حکومەتی هەرێم، جێی شانازیمە کە لەم ڕۆژەدا، وەک وەفایەک بۆ هەوڵ و ماندووبوونی کەسایەتی ناسراو و دڵسۆزی کوردستان و شاری سلێمانی ڕێز لە کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەنرێت، چونکە کاک جەلال لە تەمەنی پڕ بەرهەمی خەباتی کوردایەتی و لە تەمەنی پڕ کۆششی کاری حکومەتدا، یەکێک بووە لەو پیاوە ئازا و تێکۆشەرانەی کە هەمیشە بە بڕوای تەواوەوە کاری بۆ زیادکردنی شەفافیەت و دژایەتی گەندەڵی و خراپ بەکارهێنانی موڵک و ماڵی میللەت کردووە. لەم پێناوەشدا زۆر ماندوو بووە».**

هەروەها لە ساڵی ٢٠١٣دا نەوشیروان مستەفا لە پرسی سەرۆکایەتی هەرێم، چەندینجار پێشنیاری (جەلالی عومەری سام ئاغا)ی کردووە بۆ ئەو پۆستە، لەبەر ئەوەی پیاوێکی بێلایەن و بوێرە و لای هەمووان قبوڵکرا و دەستپاکە، ئەمە جگە لەوەی پێشوتریش، لە لایەن نەوشیروان مستەفاوە ڕاسپێردرابوو، کە (وەزارەتی دارایی هەرێم) وەربگرێت. لە دوا پەیوەندی تەلەفۆنیشدا، لە مانگی (١٢ی ٢٠١٦)دا،

نەوشیروان مستەفا سەبارەت بە پۆستی سەرۆکی هەرێم، لە دەرەوەی وڵاتەوە، بە درێژی قسەی لەگەڵ کردووە.

هەروەها سیاسەتمەداری ناسراو (بەهادین نوری) لەم بارەیەوە وتویەتی: «**لە دڵەوە بە بیستنی ئەم هەواڵە خۆشحاڵ بووم، کە ناوی ئەو کەسایەتییە هاتووە بۆ ئەو پۆستە من بە هەر دە پەنجەکەم ئیمزا بۆ ئەم پیاوە دەکەم بۆ ئەم پۆستە و داوا دەکەم کە ئەرکێکی لەو شێوەیە پەت نەکاتەوە، لە دانیشتنێکی ڕووبەڕووشدا بە (جەلالی عومەری سام ئاغا)ی وتووە : ئێوە کەسێکی شیاون بۆ ئەو جێگەیەو دەتوانن کاریگەریتان هەبێت، چونکە ئەو کارە بە کەسێک دەکرێت، کە لە گرێی فیکری نەتەوەیی ڕزگاری بووبێت و کەسێکی نیشتمانی و لیبراڵ و دیموکرات و مەدەنی و دەستپاک و ئەمین و بە ئەزموون بێت. ئەم سیفەتانەش لە ئێوەدا بەدی دەکرێت. ئەمە لەسەر ئاستی فەرمی و حکومی، لەسەر ئاستی خەڵک و شەقامی کوردیش، نازناوی (پیاوە سپی)یەکە، کە گەورەترین پۆستە لە لایەن خەڵکەوە بەخشراوەتە ئەم کەسایەتییە**».

ئەمە لەسەر ئاستی ناوخۆی کوردستان، لەسەر ئاستی دەرەوەش، (جەلالی عومەری سام ئاغا)، کەسایەتییەکی ناسراو و متمانەپێکراوە، ناوبانگی گەیشتووەتە دەرەوە. هەر بۆیە لە لایەن (یەکێتی ئابووریناسان و کارگێریناسان)ی وڵاتانی ئەورووپاوە ڕێزی لێ نراوە و پاداشتی ساڵانەی لە بواری دەستپاکیدا پێ بەخشراوە.. وەک کەسایەتی سال دەستنیشانکراوە. ئەمە جگە لەوەی کە سااڵنێکی زۆرە، سوود لەو میراتە مەعنەوییەی کە لە ڕاپۆرتە ئامادەکراوەکانی پاش خۆی جێیهێشتووە دەبینرێت. ڕاپۆرتەکانی (جەلالی عومەری سام ئاغا) بوونەتە چەکی دەست و بەڵگەی حاشاهەڵنەگری دەستی پەرلەمانتاران و میدیاکارانو خۆپیشاندەران، چونکە پێش دروستبوونی ئۆپۆزسیۆنیش لە کوردستان ئەم ڕچەشکێن بوو لە چاودێریکردنی وردی بەکارهێنانی دەسەاڵت. پیاوێک کە ئەم شاهیدی و گەواهییەی لەسەر ئاستی خەڵک و حکومی و فەرمی و ئیداری و حیزبیو سیاسی و دەرەوە و ناوەوە و لە لایەن یار و نەیار و دۆست و دوژمنەوە، بۆ بدرێت... لەم زەمەنی بێ متمانەییەدا ئەو خاوەنی ئەو هەموو متمانەیە و ئەو هەموو ئەزموون و دەستپێشخەرییە بێت، کوڕی ئەم ڕۆژە ڕەشە نییە و بابەتێکی لەمجۆرە جێگەی بایەخ و هەڵوەستە لەسەرکردن نییە؟

من شتێکی زیادم لەسەر ئەم پیاوە نەوتووە، ڕەنگە زۆرێکیش نەوترابێت و سااڵنێکیشە هیچم نەنووسیوە و لەسەر هیچ کەسیش قسەم نەکردووە، بەاڵم لە ئاوا دۆخێک و بابەتێکی گرنگ و چارەنوسساز و نیشتمانیدا، (ڕوونکردنەوە)کەی

(جەلالی عومەری سام ئاغا)، ڕایچڵەکاندم، بۆیە وەک ئەرکێکی ئینسانی و نیشتمانیو ڕۆژنامەوانی... بە حوکمی نزیکی و ناسینم لەگەڵ ئەم کەسایەتییە، وەک وەفایەک بۆ ئەو هەموو بوێری و لەخۆبردوویی و خزمەتەی... بە پێویستم زانی شتێک بڵێم، چونکە ئەم پیاوە وەک خۆی بەو هەموو گەورەیی و بەخشین و ئەزموونو خزمەت و بوێرەییەوە ، پیاوێکی بێدەنگە، بۆ ڕۆژێک ئامادە نەبووە، لەشاشەی تیڤیو ڕووپەری ڕۆژنامەیەکەوە سنگ دەرپەڕێنێ و کەمترین قسە لەسەر خۆی بکات و کارەکانی خۆیمان پێ بفرۆشێتەوە، تەنانەت بۆ جارێکیش ڕێگەی بەخۆی نەداوە بچێتە هۆڵی مەراسیمەکان و دەرکەوێت و خەڵاتەکانی وەربگرێت، هەر لەبەر ئەمەشە هەندێکجار ڕۆژنامەنووسان بە (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەڵێن: (ئەو پیاوەی قسە ناکات). دەبێ بشپرسین: پاش دوورکەوتنەوە و دەستلەکارکێشانەوەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، چەند هەنگاوی عەمەلی و جدی و بوێرانە نراوە بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی و پاراستنی مووڵکی گشتی؟ ئەی پێش ئەو و دوای ئەویش چ کارێکی گەورە کراوە لەم لایەنەوە و لە غیابی ئەودا چەند کارەساتی تر خوڵقاوە. ئەو لە کاتێکدا دەست بۆ قوتی خەڵکی دەبرێ و خەڵکی نانبڕاو دەکرێت، ئەو قوت و تیکەی دەمی خۆی بە خەڵکی دەدا، ئەمەش ئاسمان و ڕێسمانە.

ئەوەی ڕایچلەکاندم و هەستی بێئومێدی زیاتر لا دروستکردم ، ئەو پرسیارە بوو کە: ئاخۆ پیاوێک (٤٧) ساڵ کارمەندی دەوڵەت و نیو سەدە لە وەزیفەی ئیداریو قانوونی و پێشمەرگایەتیدا بووبێت و بەم هەموو ئەزموون و خەبات و ناسراوییو متمانە و دەستپاکی و دڵپاکی و پشتیوانییەوە، ترسی هەبێ لە چارەسەری ئەم دۆخەو زات نەکات بژێتە ژێر باری ئەرک و بەرپرسیارێتییەوە، دەبێت کێ دنیای ئێمە بگۆڕێت بۆ ڕۆژگارێکی ڕوونتر؟؟

ئەوێک کە توانیبێتی ساڵانێک لەم بار و لەو دۆخەدا ، وەک سەرۆکی دیوانی چاودێریی، چەندین بەرپرسی سیاسی و حکومی گەورە و بەدەسەڵات، ڕاپێچی دادگا و بەر قەفەزی توهمە و تاوان بکات و چەندەها ملیۆن دۆلار لە قوڕگیان دەربێنێتەوە، دڵنیام لەم پۆستەشدا دەتوانێ هەنگاوی گەورە بنێت ، با ڕێگرییەکانیش زۆربن، ناگەنە ئاستی ئیرادە و بوێری و دڵسۆزی ئەم پیاوە ، ئەمە سەرباری ئەوەی لە کارەدا بەشێکی باش لە خەڵک و کەسایەتی و سیاسییەکانیش پشتیوانی لێ دەکەن و ڕەنگە لەسەر ئاستی دەرەوەش هاوکاریی بکرێت، خۆ ئەگەر ڕێگریشی کرا و هیچشی پێ نەکرا، با وەک چیشەی هەمیشەیی و سەربەرزانە و بیمنەتانە، دیسانەوە و جارێکیتر بڵێ: «شەرەفمەندنیم بە وەزیفەکەتان و من جسمێکی غەریبم لەناوتانا»، ئەمەش دەبێتە سەروەرییەکی دیکە بۆت و لای خەڵک و خواو

مێژووش ون نابێت. بۆیە سام ئاغا لەم دۆخەدا، ئەگەر هەنگاوێکی کەمیش بنێت بۆ چارەسەر، باشترە لەوەی ئەو شوێنە چۆڵ بکات بۆ کەسانێک کە دڵنیانین لە ئاستی ئەو بەرپرسیارێتیەدا یان نا، چونکە بێدەنگی و دوورەپەرێزی و بێباکی و کەمتەرخەمیشیان، بە دیوێکی دیکەدا، ئەم کەسانە دەخاتە بەردەم بەرپرسیارێتی خەڵک و مێژووەوە، بەو پێیەی ئەمجۆرە کەسایەتیانە بوونەتە مۆڵکی گشتی، هەر بۆیە ئەگەر ئەو لە نوخبەی سیاسی دەسەڵاتدار بێئومێد بووبێت، دەبێت ئەو خەڵکەی کە هەموو ژیان و سامانی خۆی پێ بەخشین، بە خاڵی بەهێز و بە پشتیوان و جێگەی ئومێدی خۆی بزانێت، هیچ شتێکیش هێندەی ئیرادەی خەڵک و پشتیوانی جەماوەر بەهێز نییە، مێژوو وا دەڵێت.

چۆن حکومەتەکەی شێخ مەحمودی مەلیک پێویستی بە (کەریمی عەلەکە)یەک هەبوو بۆ خەزێنەی دەوڵەت، خەڵک و حکومەتی هەرێمیش پێویستی بەم پیاوە سپییە و (کەریم)ێکی دیکە هەیە. من بە حوکمی دۆستایەتی و نزیکیم لەم پیاوە، دڵنیام وەک چۆن هەمیشە پۆست و پلەوپایەی ڕەتکردووەتەوە، لەوەش دڵنیام کە جەلالی سام ئاغا پێویستی بەم پۆستە نییە، بەڵکو خەڵک و دۆخەکە و پۆستەکە پێویستیان بە ئەوە. سام ئاغا ئەوەی هەیبوو بەخشی، لە تەمەن و ئەزموون و لە توانا و بوێرییەکانی لە بەگزاچوونەوەی گەندەڵی و لە بێمنەتی لە پۆست و پایە، ئەوەش فەلسەفەی ژیانیەتی ، وەک (حەمدی) شاعیر دەڵێت:

«وەرە حەمدی، ئەوی ماڵە لەپێش خۆتا ڕەوانەی کەی
ئەوی ڕۆیی ئەوا ڕۆیی، ئەوی جێی دێڵی کەی ماڵە».

دوا جار دەڵێم سام ئاغا پێویستە لە نێوان (ئومێد و بێئومێدی)دا ڕێگایەکی دیکە بدۆزێتەوە و هەنگاوێکی دیکە بنێت، چونکە لە زەمەنی بێئومێدیدا، تەنها ئەمجۆرە مرۆڤانە دەتوانن ئومێدێک بگێڕنەوە.. نەک ئەوانەی بێئومێدیان کردین، لە خۆمان و بێئومێدیان کردین لە نیشتمان و لە ژیان.

ئەفسانەی نەمریی

خالید حەمەغەریب عبدالرحمن

خالد حەمە غەریب، جەلالی سام ئاغا - مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/١

لە گفتوگۆی سەفسەتائیدا هاتووە: دەکرێت بڵێین ڕەخنەگرتن.. گرنگترین شێوەکانی بێگەردیی و سەروەرییە».. لە بەرامبەر ئەوەشدا.. تەنانەت ئەو مرۆڤەی ئەگەر پاشای پاشاکانیش بێ.. نەکەوێتە ژێر ڕکێفی ڕەخنەوە..» وەکو ئەوە وایە کە توشی بۆگەنییەکی گەورە بووبێ(٢).

وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ(٣) (**خودا ئەشکەنجە و تووڕەیی خۆی بەسەر ئەو کەسانەدا دەبارێنێت کە باوەڕ بە ئایات و ئامۆژگارییەکانی ناکات.**) لەو باوەڕەدام دەتوانم شێوەیەکی تایبەت لە گێلێتی جیا بکەمەوە، کە تێیدا تووندیو یاخیبوون لەخۆ دەگرێت وای لێ دەکات لە قەبارەدا هاوتای هەموو شێوەکانی تری گێلێتی بێ، ئەوەش ئەوەیە کە مرۆڤ نازانێت کە نازانێت... وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ(٤) خۆ چەند بڕوانین بۆ کۆشکو تەلاری میر و خەلیفە و پادشاکان.. دەبینین.. خراونەتە سەرسەر لەبەر مەدحو پیاهەڵدانی شاعیر و مەلا و دەرباران.. کەچی لێرە لە حزوری بەخشندە و لە ناوەڕاستی مآل و دیوەخانیدا.. سکاڵای ئەو لە پیاهەڵدان و مەدح و سەنادایە.. تەنانەت خاضع و خۆبەکەمزان و نەزانیش توشی ڕەخنە و سەرزەنشتی راشکاوانەی ئەم دەبن..

لە زۆربەی خوێندنەوەکانمدا، بە تایبەتی بابەتی سەرکردە و فەیلەسووف و ناوداران... هتد، درکم بەوە نەکردووە، یەکێک لەوانە خاوەنی بڕیاری ئاڕاستەکراوی ڕاستەوخۆ بووبێت، بەبێ پەشیمانبوونەوە یاخود پاشگەزبوونەوە.

ئارەزووە یاخود شتی تر وای لەم پیاوە کردووە «بتوانێت هەم سەرڕاستو هەم بوێر» کام بوێری؟ بە مانا ئاساییەکەی دەوترێت «فلآنە سیاسی بوێرە، کەچی هەڵوێستەی بوێرییەکەی کەم بڕئەکات» ئەم جەلالە وانییە « نەک هەر بڕ ئەکات»، بەڵکو بە بەردەوامی بۆڕی بڕکردنی ڕێبەزی کردووە.. ئاخ لەم خەمە مەزنە بێکۆتایە» ناتوانم پێوەری دانایی زەردەشت و ڕاستگۆیی و بێمنەتی سوقرات و سەرکێشی ئەسکەندەری مەکدۆنی و فراوانخوازی جەنگیزخان..

(٢) ئەفلاتون کتێبی سەفسەتائی لاپەڕە ٢٣٠-٢٣١.
(٣) (الآية ١٠٠ سورة يونس).
(٤) الآية ١٥٤ سورة آل عمران.

هتد» بکەمە پێوەری بەهاکانی تۆ ئەی نەوەی سام ئاغا.. ئەفسانەکانیش سنوردارببوون. چەندم تاووتوێ کر «بەراورد و کەموزیاد کەچی لەواندا درکم بە پرنسیپەکانی تۆ نەکرد» وای لەم دۆخە ناسازە «چۆن دەبێت پێوەرێکی زانراو نەبێت» تۆی پێ هەڵسەنگێنم.. بەڵام ئەی گەردوونی خاوەنی ڕاستەقینەی ژیان و ناسێنەری هەموو شتە مادییەکان» چەندین خولگەی خولاوت کێشکردووە بۆ ناو بازنە تاریکەکەی ناخت، ئەی بەکام هێز وتواناتەوە خولگەی جەلالی سامئاغات، ڕامکرد و لەکام ستونی خۆت دا لەنگەرت پێ گرت.. نیمانە..! گەردوون بە کۆڵێک فرمێسکەوە هاتە گوفت.. تا ئێستا ئەو کەنارەمان ئەندازەکاری نەکردووە «هەتا بتوانین جەلالەکەی ساماغای پێ ڕام بکەین و لە خولگەی بەردەوامیی ڕاببگرین..من هێندەم هەیە کە خولگەکەی ئەو» تەنها لە نەبوونی گەردووندا فەنا دەبێت «یاخود دەتوانم بڵێم نا فەنا نابێت»، بەڵکو هەروەکو چۆن چوار وەرزەکەی ساڵ بە تێپەڕبوونی کاتەکان دەگوازرێنەوە لە باکور بۆ باشور و لەرۆژهەڵات بۆ ڕۆژئاوا و ئینجا سێسەد و شەست پلە بەدەوری خۆیاندا خول دەدەن «لە کەناری جوغرافیایی خۆیاندا دیمەنی باوی خۆیان وێنا دەکەن». جا گەردوون چەمکی مانایەکی فراوانی سام ئاغای پەنهان کردووە.. ناسینی مرۆڤ تەنها بریتیی نییە لە پیاهەڵدان و ڕێکخستنی ڕستەسازی بۆ گێڕانەوەی سیستمە پێکهاتەییەکەی.. ڕۆژێک دێت گەردوون ئەم بەها شاراوەیە لەم بوونەوەرە میوانەی ئێستامان بە کۆمەلێک پرنسیپ و بیرۆکەی نابەرامبەری ئاوەزی مرۆڤەوە بۆ شیکار بکات، بەڵام چۆن بتوانم لە پێوەری گەردوون دەربچم.. من دەزانم بۆ ئەم کارە پێویستم بە فیزیایی و کیمیاگەر و ئەندازەکار هەیە، بەڵام بە شێوەیەکی تر هەروەکو سۆمەرییەکان زووتر بۆ بابلییەکانی نەوەی خۆیانیان جێهێشتووە «منیش ئاوا لەکەناری فەرهەنگسازی زمانی کوردیدا خۆم دەهاویژمە ناو فوارەی شەستە بارانی وشە و دانە بەدانەی وەسف و چواندنی ئەم جەلالە دەکەمە دەسپێکی تێگەییشتنەکانم.. دەڵێن یاخود لە سەرچاوەکاندا هاتووە: خواوەندەکان چەندین ناویان بەسەردا دابڕاوە.. ئەمەش لەخۆوەڕا نەهاتۆتە بوون، پێوەرێکی مرۆیی ئەم ڕانانەی سەلماندووە.. بۆیە سەلماندن و ڕاڤە و پاساودان، بیرکاری و فەلەک و چەمکە میژوورییە بەرجەستەکراوەکان بۆ هەمووان شیدەکاتەوە. خەیاڵدانمان بۆ چەندەها بیرۆکە سیخناخ کردووە»، کەچی ئەوەتا گاستۆن باشلار فەیلەسووفی مەنهەجدار... وێنەکەمان بۆ شیدەکاتەوە بێ ئازار. دیارە ئازاری گزنگ (ڕۆح) لە دەرەوەی چەمکی خەیاڵ، کاری فشاری بۆ سەر ڕەوتی

ژیان توند دەکات «کێ لێی دەربچێت» ئاسوودەیی بۆ خۆی دەبات.. هێما هارمۆنییەکان مانایەکی گەورەی شاراوە لە خودی هێماکەدا قەتیس دەکەن «هەروا سانا نییە دەمودەست بێتە بوون»، بۆیە هێندەی تەمەنی گەردوون، کە بە چەند ملیارسالێک مەزندە کراوە و چەند ملیار سالێکیشی لە نەزانراوی قووتداوە، وامان لێ دەکات، وەکو گۆستاف یونگ دەڵێت: «هێنانەوەی نموونەکان دیاریکردنی بەهاکان ڕەوانتر دەکات..»

هەروەک لەم شیعرەدا، کە پاش خەوێکی قوول بەرجەستەمکرد هاتووە کە:

نیشانمان دەدا تـرۆپک(٥) .. ژیـان پـاشـان نشـێوی دەهێنێ بۆمـان
کەی لێی تێدەگەی بەڕوونی چاوان کە تەمـەن ڕۆیی مەبـە خەمباران
تیلـەی چـاوانت کـزە و لە خوارە بەهەشتیش هەبێت مرۆڤ بێزارە

لە ڕوانگەی کۆمەڵناسییەوە.. دەچینە ناو تیۆری دابەشکردنی کاری کۆمەڵایەتییەوە. (ئیمیل دۆرکهایم) دەڵێت: هەموو بۆ دیاردەیەکی گشتگیر دەڕوانین، کارگەکانی کارو پیشەی سەرمایەگوزاری پسپۆڕانە کارمەندیان بەسەر جۆری پیشە و دەستەبەری کارکردندا دابەشکردووە، هیچ کارێک لەخۆوە پیشەگەر و بێ پسپۆرێتی ناڕوات بەرێوە.. خوازەکانی تیۆرەیی لای ئادەم سمیس و ستیوارت میل بۆ ڕێساکانی کشتوکاڵکردن بەردەوام بوو «هەتا ئەو کاتەی پرنسیپ و بەرنامەی کاری پێشکەوتن» سیستمی بەرهەمهێنانی لە ژیاندا گۆڕی.. ئەوەش کە لە پرسی سام ئاغادا گۆڕاوە «پرنسیپی بەرهەمهێنانی هێزێکی بەزێنەرە» بۆ تێکشکاندنی گروپو دەستە و تاقمی گەندەڵ، گەندەڵ بە چەمکی خۆی، کەلێنی کۆمەڵگا و پێکهێنەری ڕێساکانی ژیان لەم جوغرافیایەی ئێمەدا بە پلەی یەکەم دەگەڕێتەوە بۆ جڵەوبەردانی سەرکردە و پێشەواکانی دین و سەرۆک عەشایر.. چۆن لەم ڕاستێتییانە تێبگەین؟ ئایا بهێڵین هەروا بە چەند کۆپلەیەکی سەرپێیی کوێ گشتی پرسی جڵەوکردنی گەندەڵی تێپەڕێنین.. نەخێر هەزار نەخێر...

یەکەم/ کۆمەڵگای ئێمە هێندەی بیمارستانەکانی ئەمریکا و ئەڵمانیا و چین و ئەفریقیای باشور ساویلکەی بەرهەمهێناوە.. ساویلکەی مەعریفی، دەرچووی زانکۆیە «بێباک لە دواڕۆژ.. بێ هزر.. هەڵەشە، هوتافکێشی بێ مەبەست.. ئەمجۆرە بوونەوەرانە لە مانای گەندەڵێ تێنەگەیشتوون» پیاوێک لە وێنەی جەلال «دڕی

(٥) لوتکە.

دەستلەکارکێشانەوەی، پارچە زەوییەکی خۆی فرۆشت، پارەکەی خستە بانکەوە، تا سوودەکەی، سالانە وەک خەلات، پێشکەشی کارمەندی نموونەیی دیوان، ژن و پیاو، بکرێت.

کاک جەلال سادە و ئاسایی بە تەنیا دەژی. خۆی، بە رووبەکی خۆش و بە حورمەتەوە، پێشوازیی میوان و هاوڕێیانی دەکات. چایان بۆ لێ دەنێت. میوە، شیرینی، یان هەر شتێکی لەو جۆرە، کە لە مالەکەیدا هەبێت، دەخاتە بەردەمیان. ئەگەر میوانەکان زۆر بوون، رێگا دەدات هاوڕێ نزیکەکانی، کە بە (ئەندامانی کارا) ی مالّ قبوولّ کراون، لەگەڵ ئەو هەڵبسووڕێن. کاتی مالّئاوابوون، گەرما بێت، یان کڕێوەو باران، تا بەردەگا، میوانەکانی بەڕێ دەکات. وەک مرۆڤێکی چاوتێرو دەستودڵ کراوە، هەرچی لە خۆی و ژیانە سادە و ئاساییەکەی زیاد بێت، حەز دەکات بیان بەخشێت. لەگەڵ هاوڕێیانیدا میهرەبانە و راشکاوانە لەگەڵیان دەدوێت. بەتەنگیانەوە دێت و مالّ و دڵی بە رووياندا ئاوالّەیە. خۆشییەکانی خۆی لەگەڵ ئەواندا بەش دەکات، هاوبەشی خەم و ناخۆشییەکانیان دەبێت. ئەگەر کەسێک داوەت بکات، لەگەڵ ئەو چەند هاوڕێیەکی تر، کە ناسیاوی ئەو کەسەن، یان کاک جەلال حەز دەکات بە یەکتریان بناسێنێت، بانگ دەکات. لە خواردن و خواردنەوەشدا حیسابی ئەوە دەکات، کە لەوانەیە لەناکاو کۆمەڵە هاوڕێیەک، تەلەفۆن بکەن و بێن. تەنانەت ئەو جارانەی ئەختەر خانی خوشکی، گیانی شاد بێت، بە تایبەت رۆژانی هەینی یان شەممە، خواردنێکی تایبەت و بەتامی بۆ دەهێنا، کاک جەلال بە تەنیا بە گەرووپدا نەدەچوو، حەزی دەکرد، ئەگەر کەمیش بێت، لەگەڵ چەند هاوڕێیەکیدا، لەوانە بەندە، پێکەوە بیخۆن. جار هەبووە خواردنەکە بۆ دوو کەس، یان دوو ژەم لێنراوە، کەچی سێ-چوار کەس لە دەوری کۆبوونەتەوە. دەڵین دوو پاشا لە وڵاتێکدا جێیان نابێتەوە، کەچی دوو دەرویش بە بەرمالّێک رازین. لە مالّی ئاوەدان و لەسەر خوانی پڕ مەحەبەتی کاک جەلالیش، تەنانەت چوار کەس دەتوانن بە دوو کفتە، یان قاپێک پاپراخ، یاخود خواردنێکی کەمی لەو جۆرە، قەناعەت بهێنن.

٦

کەس بە دز و گەندەڵی لەدایک نابێت. پەروەردەی خێزان، هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و سیاسی، نەبوونی کۆنترۆڵ و لێپرسینەوە و سزا، دەتوانن مرۆڤ بەرەو گەندەڵی و کوشتن و چەتەیی بەرن. مرۆڤ، بە پێی سرشتی خۆی، وەک ئاژەڵێک، لاوازە. زۆر نین ئەوانەی دەتوانن، لەبەردەم پارە و دەسەڵاتدا، خۆیان رابگرن و نەدۆڕێن، وەک ئینسان بمێننەوە و نەگۆڕدرێن. بەڵام، بە بۆچوونی بەندە،

کەسانێک هەن بە غەریزە پاک، سەرڕاست و هەقخوازن. جوامێری و دادخوازی و شەرافەتمەندی، بەشێکن لە پێکهاتە و کەسایەتییان و لەگەڵ خوێنیاندا تێکەڵاو بوون. ئەو جۆرە کەسانە، لە هەر کات و شوێن و هەلومەرجێکدا بن، هەر پلە و پۆستێکیان هەبێت، پاک، دادخواز، جوامێر و نەفسبەرز دەمێننەوە، چونکە کارێکی پێچەوانەی ئەمانەیان لەدەست نایەت. بە رای من کاک جەلال لەم جۆرە کەسانەیە.

وڵات بە کاک جەلالەکانەوە جوانە، بە ئەوان دروست دەکرێت، ئازاد، پڕداد و ئاوەدان دەبێت.

(**ئۆپسالا**)

(جەلالی عومەری سام ئاغا)

د. حەمە ڕەشید قەرەداخی(*)

مامۆستا لە زانکۆی کۆیە بەشی مێژوو

جەلالی سام ئاغا، د. محەمەد ڕەشید قەرەداغی
سەرۆکایەتی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی
٢٠٠٨/١٠/٢٠

ئەگەر ئەتەوێ لە هەست و نەستی شار تێ بگەیت و بارودۆخی ڕاستەقینەی سلێمانی و کوردستان بزانی، ئەوا بچۆرە ماڵی کاک (جەلال سام ئاغا)، چونکە بەبێ ئەوەی بە شوێنیدا بگەڕێ کاک (جەلال) دوا دەنگوباسی لە هەموو کون و قوژبنێکەوە بۆ دێ.

ماڵی کاک (جەلال) هەمیشە جمەی دێت چونکە ئەم برادەرە وەک موگناتیس وایە خەڵک ڕادەکێشێ بەبێ جیاوازی ڕای سیاسی و پێگەی کۆمەڵایەتی و پلەوپایەی حکومی و ئەگەر ئەوەندە بەختەوەر بێ بیناسی، ئەوا هەرگیز لێی نابیتەوە. کاک (جەلال) سیحرێکی تایبەتی تێدایە، کە لە کەم کەسدا بینیوومە. گرنگ نییە باسی چی لەگەڵ دەکەیت، چونکە باسەکە هەرچییەک بێ ئەوەندە لقی لێ ئەبێتەوە هەرگیز تاقەتت ناچێ و حەز ئەکەیت تا بتوانی دریژە بە دانیشتنەکە بدەیت. ئەو سیحرە تایبەتییەی کە وتم لە کاک (جەلال)دا هەیە وات لێ ئەکات، کە حەز بکەیت هەر گوێ لە قسەکانی بگری. کات لەگەڵ کاک (جەلال)دا زوو ئەڕوات. تەنانەت دەنگیشی تایبەتمەندێتیی خۆی هەیە، کە خۆشە بە گوێ. خۆ زۆریش لەسەر یەک باس ناڕوات، بەڵکو لەم باسەوە ئەچێ بۆ ئەو باس، بەڵام هەموویشی پێکەوە دەبەستێتەوە. کاک (جەلال) پیاوێکی سادە و قسەخۆشە.

من ماوەی بیست ساڵە کاک (جەلال) ئەناسم. هەر لە یەکەم ڕۆژەوە وام زانیوە بە درێژایی ژیانم ناوسیوومە. هەموو جارێک کە دێمەوە بۆ سلێمانی یەکێک لەو برادەرانەی کە ئەمەوێ زوو بیان بینم و زۆریش بیان بینم کاک (جەلال)ە، چونکە هەمیشە تامەزرۆی قسە خۆشەکانی و دانیشتنەکانیم.

ماڵی کاک (جەلال) وەک (تەکیە) یا دیوەخان وایە، چونکە هەمیشە کراوەیە و هەمیشەش پڕە لە خەڵک. کە ئەچیتە ماڵەکەی وا هەست ئەکەیت لە ماڵی خۆت دای. هەمیشەش دۆستی نوێ ئەدۆزیتەوە لەوێ. ماڵی کاک (جەلال)، واتە دیوەخانەکەی، هەمیشە کراوەیە بۆ ئەو کەسەی بیەوێ بچێتە لای.

کاک (جەلال) پیاوێکی سەخییە. قوتابخانەیەکی بنەڕەتی (پۆلی ١- ٩) لەسەر ئەرکی خۆی و بنەماڵەکەی دروستکردووە بۆ پێگەیاندنی منداڵی کورد. کۆتایی

پار (٢٠١٨) کرایەوە و ئێستا قوتابیان تێیدا دەخوێنن. من قوتابخانەکەم دیوە، زۆر ڕێکوپێک دروستکراوە بە شێوەیەکی سەردەمییانە، هەروەها ماڵەکەی کە ئێستا تێیدا ئەژی بەخشیوە بە ڕێکخراوی خێرخوازی بۆ بەکارهێنانی دوای خۆی.

کاک(جەلال) پیاوێکی ڕۆشنبیر، زمانزان، زانا، شیعر دۆست و قسە خۆشە، بەڵام لە هەموو شتێک زیاتر بە دوژمنی گەندەڵی و گەندەڵکاران ناسراوە. بڕوا ناکەم لە سلێمانی و بگرە لە هەموو کوردستانیشدا کەس هەبێ ناوبانگی کاک (جەلال)ی هەبێ بۆ پاکی و دەسپاکی و ڕاستی و دڵسۆزی لە کارەکەیدا. هەر بۆیە بە «پیاوە سپیەکە» ناسراوە. لە دیدارێکدا کاک (جەلال) ئەڵێت «دەبێت شۆڕشێک دژی گەندەڵیو گەندەڵکاران بەرپا بکەین.» هەر بۆیە کە سەرۆکی «دیوانی چاودێری دارایی» بوو خولیای ئەوەی بوو گەندەڵی لە کوردستان نەهێڵێ و هەوڵێکی زۆری دا پەردە لەسەر گەندەڵکاران لاببات و بیان دا بە دادگا تاکو سزای خۆیان وەرگرن، بەڵام بە داخەوە گەندەڵکاران بە سزای خۆیان نەگەییشتن، هەر وەک خۆیشی لە هەمەن دیداردا ئەڵێ «٨ دۆسیەی گەندەڵمان ڕادەستی دادگا کردووە کوا چارەنووسیان؟»

کاک (جەلال) خۆشەویستی زۆرە. ئەوەی کە بیناسێ یا ناوبانگی بیستبێ خۆشی ئەوێ، چونکە ئەوەندە ناوبانگی بە پاکی و سەرڕاستی دەرچووە. هەر بە هۆی ئەم پاکی و بەویژدانی و نیشتمانپەروەری و ڕابوردوو پاکییەوەیە کە چەندەها برادەری خۆی و ئەندامی حیزبە جیاجیاکان و خەڵکی بێلایەن خواستیان وا بووە و داواشیان لێ کردووە کە خۆی بپاڵێوێ بۆ پۆستێکی بەرز لە هەرێمی کوردستان، بەڵام ئەو ملی نەداوە.

دانیشتنی کاک (جەلال) زۆر خۆشە. کاتت زوو لێ ئەڕوات کە لەگەڵی دائەنیشی. هەرگیز تاقەتت لە قسەکانی ناچێ، چونکە باسەکە بە سەرگوزەشتە و پەندی پێشینان و قسەی نەستەق خۆش ئەکات. کاک (جەلال) پیاوێکی زمانزانە. لە زمانی (عەرەبی)دا کەم کورد ئەیگاتێ و ئەتوانم بڵێم لە ناو عەرەبیشدا کەم ڕۆشنبیر و زمانزان شان لە شانی ئەدا. شیعر و پەندی پێشینانی عەرەبیش زۆر لەبەرە و لە قسەکانیدا بەکاریان دەهێنێ و باسەکە خۆشتر و بەپێزتر ئەکات. کوردییەکی پەتی خۆش قسە ئەکات و لە زمانەکەیشدا دەستی بااڵی هەیە.

کاک (جەلال) یەکێکە لەو کەسانەی کە بوویت بە برادەری ناتەوێ هەرگیز لێوەی دوور بیت. من شانازی بە هاوڕییەتی و دۆستایەتی ئەم برادەرە خۆشەویستە ئەکەم. خۆم بە بەختەوەر ئەزانم کە ئەیناسم.

(*) د. محەمەد ڕەشید قەرەداخی لە ناوچەی قەرەداغ لەدایک بووە، بڕوانامەی دکتۆرای هەیە لە (ئینگلیزی)دا لە زانکۆی (کالیفۆرنیا – سانتاباربرا). مامۆستای ئینگلیزی و عەرەبی بووە، هەروەها وەرگێڕ بووە. دانەری فەرهەنگی (ئازادی) ئینگلیزی-کوردی) (٢٠٠٦) و (ئازادی نوێ) ئینگلیزی-کوردی یە (٢٠١٥). دەیان وتاری نووسیوە بە ئینگلیزی لەسەر کێشەی کورد و بڵاوکردۆتەوە لەسەر ئینتەرنێت. لە (کالیفۆرنیا) لە شاری (مۆنتریٚ) دەژی.

ڕۆژی ٢٠١٩/١/١

لەگەڵ جەلالی سام ئاغادا

دکتۆر قارەمان شێخ بزێنی

مامۆستا لە زانکۆی کۆیە بەشی مێژوو

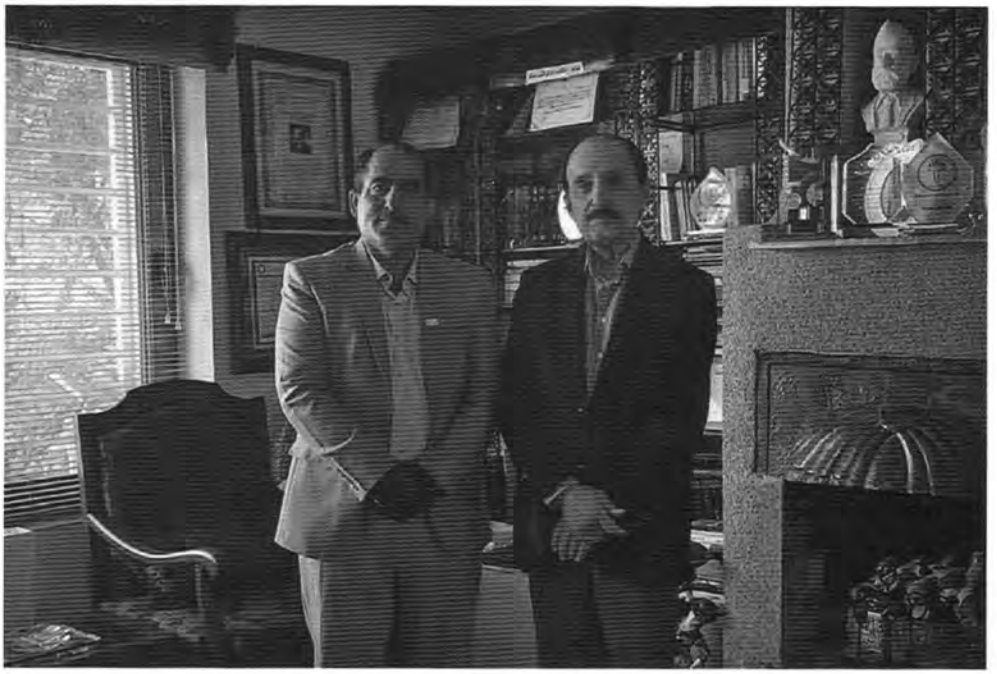

جەلالی سام ئاغا، د. قارەمان شێخ بزێنی
ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/٧

ڕۆژی سەری ساڵ کلیلی ساڵێکی نوێیە و سەرەتای هیوایە بۆ تێپەراندنی کێشە و نەهامەتی و ئاستەنگەکانی ساڵی ڕابردوو، ڕۆژێکە مرۆڤەکان بە ئۆمێدەوە دەڕوانێنە ڕووداوەکانی ساڵی نوێ، بۆ زۆرێک بەختەوەرییە و هەوڵدەدات خۆشی و چێژ لەو یادە وەربگرێت، ڕەنگە من یەکێک بم لەو کەسانەی بە ئامانجی قازانج و چێژ و سودوەرگرتن ڕووم کردبێتە ماڵی کاک جەلالی سام ئاغا، بەڵام چ چێژ و چ قازانجو چ سوودێک، گەورەترین قازانج بۆ من ئامۆژگارییە پڕ بەهاکانییەتی، لوتکەی چێژ بینین بۆ من، هێمنی و لە سەرخۆییەکەیەتی، کە چۆن وشەکان ڕێزدەکات و دەیەوێت تێمان بگەێنێت، بەرەنگاربوونەوەی ستەمکاران و گەندەڵکاران کارێکی ئاسان نییەو تاقەتپرووکێنە، سەنگەر و قەڵای گەندەڵکاران بەهێزە و ڕووخان و زاڵبوون بە سەر ئەو قەڵایەدا کارێکی قورسە، بەڵام مەحاڵ نییە. لەو ڕۆژەدا بە هێمنییەوە گوێم بۆ هەڵخستبوو، بیرم دەکردەوە و دەم ڕوانییە سیما و جووڵەی جەستەی، بەراوردم دەکرد و کارەکانیم لێکدەدایەوە و لەبەرخۆمەوە دەموت: ئایا دەبێت لێپرسراوێک لەم نیشتمانەدا هەبێت، کە زیاتر لە جارێک لە نێو خۆشبەختانی دەسەڵاتی خۆماڵیی کوردیدا داوای کەمکردنەوەی مووچەکەی بکات و لە خۆیەوە دەست بە چاکسازی بکات؟ ئایا دەکرێت سەختترین ڕێگا بگرێتەبەر و ژیانی خۆت بخەیتە موزایەدەوە، بەرەنگاری گەورە ستەمکاران و گەندەڵکاران و زۆرداران بیتەوە و پاسەوان ڕەتکەیتەوە؟! بەدەم قاوە خواردنەوە تەماشام دەکرد و شرۆڤەم دەکرد، لە خۆم دەپرسی: ئایا دەکرێت ئەم مرۆڤە پێست سپییە نەرمونیان و لەسەرخۆیە ئەو ئەفسانەیە بێت لە نێو دەریایەک لە تاریکیدا مۆمێکی پێکردووە؟ ئایا چۆن توانی شۆڕشێکی گەورە بە تاقو تەنیا بەرپا بکات بێ ئەوەی بێتە سەر شەقامەکان و وتاف بکێشێت، یاخود خۆی بکاتە پاڵەوانی شاشەکان.. وشەی باقوبریق ڕیز بکات، یان مان بگرێت و نان نەخوات، یان کۆڕ و سیمینار ڕێکبخات و خەڵک هانبدات... بەردەوام بووم لە بیرکردنەوە.. بەرێزیشیان خۆیان بە میوەخواردنەوە سەرقاڵکردبوو، جاروبار وتەیەکی خۆشی بۆ دەگێڕامەوەو باسی ژیانی زانکۆیی و بەراوردی ڕادەی زانستی و لێهاتوویی ئەو دەمو ئێستای بۆ دەکردم، کە چ کارەسات و ماڵوێرانییەکە بەسەر زانست و زانیاریدا هاتووە، جاروبار نیگای دەکرد و پێی دەوتم کاکە زانستە دەتوانێت مرۆڤایەتی پێش بخات،

زانستە مرۆڤی گەیاندە ئاسمانەکان و ئاشنای کرد بە کەشکەڵانی فەلەک، زانستە ئاشتخوازیی بەرهەم دێنێت، ئاسایش بەرقەرار دەکات، زانست ژیان پێش دەخات و خۆشگوزەرانی بەرهەم دێنێت.

ئاخر چۆن دەکرێت زانست ئەتک بکرێت، ئاخر چۆن دەکرێت بڕوانامەکان بێ بەها بکرێن، ئاخر چۆن دەکرێت دەرچووی یاسا بێت و لە بڕگە و ماددەکاندا هەژار بێت، ئاخر چۆن دەکرێت و چۆن دەکرێت...! منیش لە لایەک گوێبیستی قسەکانی ئەو بووم و لە لایەکی تر لە شرۆڤەکردنی کارە دانسقەکانی بەردەوامبووم، لەبەر خۆمەوە دەموت: ئێ خۆ خەڵکی سڵ لە پیلان و کوشتن و بڕین بۆ گەییشتن بە دەسەڵات ناکاتەوە، خەڵکی کودەتا دەکات و یەکتر قرچ و بڕ دەکەن بۆ گەییشتن بە پۆستی باڵا، بەڵام ئەم کارێکتەرە پێشنیاری کاندید بوونی بۆ سەرۆکی هەرێم و پۆستی سەرۆکی نەزاهە و پۆستی وەزیری دارایی هەرێم (دوای خانەنشینکردنی) ڕەتکردەوە. لەوانەش گەڕێ، ئایا دەکرێت پلەت وەزیر بێت، بەڵام ئامادە نەبیت وەکو وەزیر بژیت؟ پاسەوان لە نێوماڵ تەراتێن نەکات، پرسگە نەبێت، دیوار تەلبەند نەبێت، دەرگا تا نیوە شەو والا بێت. ئەمانە خەیاڵمی بەرەو بیرکردنەوەی قوڵ دەبرد، شرۆڤەکانم بۆ کۆ نەدەکرایەوە، جارجارە شعوری شانازیم بۆ دەهات، کە لە نێو کوردیشدا کەڵەپیاوی مەزن هەن، گوێ بە خۆیان و ژیانی تایبەتی بەرژەوەندییەکانیان نادەن، جاروبار هەستێک دروست دەبوو دەموت: ئایا دەبێت ئەم مرۆڤە مەزنە شێت نەبووبێت. ئێ ڕەنگە ناهەقم نەبێت، چونکە نموونەی لەو شێوەیەم لەنێو کۆمەڵگای کوردیدا نەبینیووە! هەموو ئەمانە لە کاک جەلالی عومەری سام ئاغادا پراکتیزە بووە، کەوا بێت.. ئەم مرۆڤە دانسقەیە و ئەفسانەیە! لەنێو مۆزەیەکی جەنجاڵدا لەنێو کۆمەڵگایەکدا کە تارمایی گەندەڵیو دزی و فزی دایپۆشیوە، بەڵام ئەم کارێکتەرە هەرگیز پۆستپەرست نەبووە و هەوڵی نەداوە پۆستی پێ بدرێت، تەنها لە کاتێکدا فشاری زۆریان بۆ هێنا بێت. سەیر لەوەدایە ئەوەی حەوت پشت باوک و باپیران کۆییان کردبۆوە، ئەم دەیبەخشێت.. بۆ نموونە خانوە تایبەتییەکەی خۆی.. پێش زیاتر لە (١٥) ساڵ پێشکەش بە وەزارەتی تەندروستی کردووە و تاپۆی کردووە لەسەریان، هەروەها زەوییەکی خۆی بەخشییە دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی، دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانیش بە بڕی زیاتر لە ٧٠ ملیون دینار فرۆشتیان و پارەکەی خرایە بانکەوە و قازانجی ساڵانەی ئەو پارەیە بە فەرمانبەری نموونەیی و لێهاتوو لەنێو دەزگای چاودێریی و دارایی و خانم سەلاری ئەو دەزگایە وەکو (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەبەخشرێت، ماوەیەکی کەم لەمەو پێشیش قوتابخانەیەکی بە زیاتر

لە نیو ملیۆن دۆلار لە سەر ڕووبەری (٧) هەزار م٢ دروستکرد و پێشکەشی بە ناوچەیەکی هەژارنشین و ڕەشوڕووتی سلێمانی کرد. تەنیا دەڵێی، بەڵام شەو و ڕۆژ کات و ناکات، لە خۆشی و ناخۆشیدا، لە کاتی پشوو یان ئاساییدا، سەری ساڵ یان ڕۆژانی هەفتە ماڵەکەی کراوەیە و قەڵەباڵغە بۆ ڕەنگە جیاوازەکان و پارتو ڕێکخراوە نێوخۆیی و دەرەکییەکان، بۆچوونە جیاوازەکان سەردانی دەکەنو ڕێزی لێ دەگرن و گوێبیستی ئامۆژگارییەکانی دەبن، نازناوی مرۆڤە سپیەکەی پێ بەخشراوە، هەرچەندە لام وایە نازناوی مرۆڤە ئاڵتونییەکە شاییستەتر بێت بۆ کاک جەلال. لەبەر ئەوەی:

١. توانی (٢٧٢٠) ڕاپۆرتی گەندەڵی لە ماوەی پتر لە نۆ ساڵدا ئامادە بکات و بوێرانە بۆ ڕای گشتی و دەسەڵاتدارانی وڵات و دادگاکان ئاشکرای بکات.

٢. دەستپاک و داوێنپاک و دادپەروەرە.. بێ سڵەمینەوە بەرگریش لە دادی کۆمەڵایەتی دەکات.. بەرەنگاری گەورە ستەمکاران دەبێتەوە و دژیان وەستاوەتەوە، بێ ئەوەی تۆسقاڵێک سڵیان لێ بکاتەوە.

٣. دەستنیشانکراوە بۆ وەرگرتنی خەڵاتی ڕێزلێنان لە لایەن گەورەترین ڕێکخراوی جیهانییەوە بە نێوی (الجائزة الاوروبية الدولية للشخصية العامة في النزاهة الادارية) لە بەرواری ٢٠١٥/٩/١٠، بەڵام لەبەر چەند هۆکارێکی تایبەت بە خۆی ڕەتیکردۆتەوە کە ئەو خەڵاتە وەربگرێت.

٤. خانوەکەی، کە ئێستا تێیدا دەژێت، خەملێندراوە بە (٧٠٠) هەزار دۆلار (حەوسەد هەزار دۆلار)، بەخشیوییەتی بە وەزارەتی تەندروستی و بەنێو ئەو وەزارەتەوە تاپۆی کردووە.

٥. قوتابخانەی ١٢ پۆلی پێشکەش بە وەزارەتی پەروەردە کردووە، بە ناونیشانی (خوێندنگای زەکیە سام ئاغا)، کە بڕی زیاتر لە (٦٠٠) شەش سەد هەزار دۆلاری تێچووە.

٦. بەردەوام داوای چاکسازی ڕاستەقینە و یەکڕیزی نیشتمانی بۆ بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی دەکات، لە دیارترین وتەکانی دەڵێت (گەندەڵی لە کوردستان وەک سێگۆشەیەک وایە سیاسییەکان لە لوتکەی سێگۆشەکەدان.. دوای ئەوان خاوەن کۆمپانیاکان و دواتر پۆستە باڵاکانی حکومەت دێن) لەوتەیەکی تردا دەڵێت: (چاکسازی ڕاستەقینە بە لیژنەیەکی سەربەخۆی دەرەوەی حکومەت دەکرێت، لیژنەیەک نەترس و دادپەروەرو کارامە بێت).

٧. لە یادی دروستبوونی شاری سلێمانیدا لە بەرواری ٢٠١٨/١١/١٤ هەڵبژێردرا بە کەسایەتی شاری سلێمانی، هەروەها لە هەمان ڕۆژدا دەزگای نێودەوڵەتی

(Alatic) ڕۆڵ و ماندووبوونی (جەلالی عومەری سام ئاغا)یان لە خزمەتکردنی شاری سلێمانیدا بەرزنرخاند.

٨ لەئاستی نێوخۆییدا.. دوو خەڵاتی تری پێشکەشکراوە، یەکەمیان خەڵاتی ڕێزلێنان لەلایەن ڕێکخراوی گەشەپێدانی ئابووری کوردستانەوە(KIDO) بە بۆنەی ڕۆژی جیهانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی. دووەم خەڵات لەیادی ڕۆژی دامەزراندنی زانکۆی سلێمانیدا دووجار خەڵاتکراوە. هەوڵی زۆریدا کاروانی چاکسازی بگەێنێتە کەنار، تێکۆشا و شەونخووونی کرد، بەڵام هەوڵەکانی بێهودە مانەوە، بۆیە چەندینجار داوای دەستلەکارکێشانەوەی کرد، کە لە نێو پەڕاوی دەستلەکارکێشانەوەی دواییین جاریدا کە ئاراستەی دەسەڵاتی سیاسی و فەرمی وڵات کرد، هاتووە.. کە پێیان دەڵێت (شەرەفەمەند نیم بە وەزیفەکەتان چونکە من جسمێکی غەریبم لە نێوتاندا). هەڵبەتە ئەم کارانە و دەیان کاریتر ئەم مرۆڤە مەزنەیان کردۆتە سومبولی بەرەنگاربوونەوەی نادادی و ستەمکاری و گەندەڵی، بۆیە هەستم بە بەختەوەری دەکرد کە لە خزمەت ئەو مرۆڤەدا سەعاتێکی ڕۆژی ١/١م گوزەراند.

٢١٠٩/٢/٢٢

(جەلالی عومەری سام ئاغا)
سەلماندی شۆڕشێك بە تەنها دەكرێت

بەهرۆز جەعفەر

سەرۆكی ئینستیوتی مێدیتریانە بۆ توێژینەوەی هەرێمایەتی-MIRS

بەهرۆز جەعفەر، جەلالی سام ئاغا
چەمچەماڵ - ٢٠١٧

ئەم نووسینە بۆ «مێژوو»ە، مێژوویەک کە ئێمە نامێنین و هەزاران خوێندکار و ڕۆڵەی کورد پێویستی بە سەرچاوەی زانستییە ئاخۆ دوای ئەنفال و گازبارانەکەی ساڵانی هەشتاکانی سەدەی بیستەم، کاتێک بارودۆخی ناوچەیی دەرفەتێکی دا و حوکمڕانی کوردی دروست بوو، کوردەکان لە باشووری کوردستان چۆن چۆنی حوکمڕانیان کردووە؟ کامانەن ئەو کارێکتەر و کارە گەشانەی لەو ماوەیەدا کورد هەیبوە؟!

زۆرن ئەوانەی مێژوو ئەنووسنەوە، دەگمەنیشن کە «مێژوو» ئەیان نووسێتەوە، ئەو دەمەی کاک جەلالی سام ئاغام ناسی، خوێندکاری قۆناخی ئامادەیی و کادرێکی هاکەزایی حیزب و ڕۆژنامەوان و ڕەخنەگرێکی ناو میدیای «نووسراو» بووم، ئێستا کە ئەمەوێ هەڵسەنگاندنێک بکەم لە دواییین ساتەکانی تەواوکردنی خوێندنی دکتۆرادام، سەرۆکی ناوەندێکی توێژینەوەی هەرێمایەتیم لە سنوری دەریای ناوەڕاست بە سێ زمان کارەکانی خۆی ئەکات. ئاشنابوون و مامەڵەکردن لەگەڵ کاک جەلالی عومەری سام ئاغا بە تەنها میحوەرێک نییە. تەنها ئەو سووچەی نییە، کە سام ئاغا چ ڕۆڵێکی لە بەگژاچوونەوەی گەندەڵیدا گێڕاوە، بەڵکو لەم ناساندنەدا پەندو وانە هەیە، ئەکرێت هەڵسەنگاندنەکە پۆلێن بکەین بۆ ئەم خاڵانەی لای خوارەوە:

یەکەم: شۆڕش.. بە تەنها کەسێکیش.. ئەکرێت

یەکەمین وانەیەک لە «جەلالی سام ئاغا»ەوە فێری بین ئەوەیە.. ئەکرێت مرۆڤ.. کاری حیزبیش نەکات و سەر بە هیچ کوتلە و گرووپێکی سیاسی و ئایدیۆلۆژجی نەبێت و لە هەمان کاتدا کارێکتەرێکی حیساب بۆکراو و کاریگەریش بێت، بتوانێت خزمەتێگی گەورە پێشکەش بە میللەتەکەی و تاکەکانی کۆمەڵگەکەی بکات. مرۆڤ لای خۆیەوە ئەتوانێت بە تەنها شۆڕشێک بەرپا بکات، ئەتوانێت خۆی بکاتە چەقێک بۆ ڕاستگۆیی و ئەوانیتر بەرەو خۆی ڕابکێشێت. ئەم پیاوە نزیکەی نیو سەدە ئەزموونی کاری ئیداری جۆراوجۆر هەیە، دیارترینیان ئەوەیە کە سەرۆکی دەزگای چاودێریی دارایی بووە، بە گژی ئەو پیاوە پۆخڵانەدا چۆتەوە، کە بە گیرفانی خاڵی لە شاخەکانەوە دوای شۆڕش دێنەوە شارەکان و زەوی و شاخ و داغ و بیرە نەوتەکانی کوردستان ئەڕەتێنن و سامانی گشتی بۆ مەرامی تایبەتی بەکاردێنن،

لە جەنگەڵێکدا بەگژ لێشاوێک لە پیاوە گەندەڵەکانی دەستەڵاتدا ئەچێتەوە، کە لە دوای ڕاپەڕینەکەی (١٩٩١)ەوە لە بری ئاوەدانکردنەوە و بونیادنانی دامەزراوەکان جەستەی نیشتیمانیان هەللا هەللا کردووە!

ئێمە ئەو سەردەمانە سەرەتای دەمکرانەوە و ڕەخنەگرتنمان بوو، گەندەڵکاران لە هەموو کونجێکەوە مۆڕەیان لێ ئەکردین، شوێنێکی حکومڕانی کوردستانیان بە ساخڵەمی نەهێشتبۆوە، ئێ وەختێک ئەچینە دائیرەیەک بە ناوی «سەرۆکایەتی دیوانی چاودێریی دارایی» لە پرسگەکەیەوە هەتا ژوورەکەی خۆی چەندین جار هەستمان بە « ئاهـ و ئۆخەیشێک ئەکرد، کە هێشتا هەناسەیەک ماوە، هێشتا شوێنێک هەیە تەندروستە و نەیهێشتووە دەستی گەندەڵکاران حەرەمەکەی ببەزێنن. کۆکردنەوەی نزیکەی (٢٧٢٠) ڕاپۆرتی وردبینکراو لەسەر گەندەڵی و بەهەدەردانی دارایی لە هەرێمێکی چکۆلانەدا.. لە ماوەی کەمتر لە (٨) ساڵدا، جورئەتێکی ئەوێ کە «جەلالی سام ئاغا» کردوویەتی، تیایدا دەیان سەری گەورەی حیزب و حکومەت هەیە، تیایدا گێڕانەوەی ملیارەها دینار و ملیۆنەها دۆلار هەیە لە قورگی گەندەڵکارانەوە بۆ قاسەی میللەت. گرنگییەکی تری ئەم کارە لە چوارچێوە میژوویییەکەی خۆیدا ئەوەیە، کە «جەلالی سام ئاغا» ئەو سەردەمانە یەکەمین ئەو کەسانەیە کە دژی فەرمانڕەوایی دزەکان خەنجەری لە کێلانا دەرهێناوە، یەکەمین گوللە ئەو هاوشانی ئەو ڕۆژنامەنووسانەی بە پەنجەی دەست ئەژمێردران تەقاندی دژی پەتای گەندەڵی. دواتر لێرەولەوێ گرووپی نارازی یان حیزبی ئۆپۆزسیۆن! دروستبوون، بەڵام ئەمانە بە نییەتی سیاسیی و مەرامی پلەوپۆست ڕەخنەیان لە گەندەڵی ئەگرت (دواتریش ماهیەتی هەموویان دەرکەوت).

دووەم: پارە و پۆست هێمای خانەدانی و بەگزادەیی نییە!

لە کولتووری کورددا وا باوبووە، کەسێک دەسەڵاتی هەبووبێت، یان ئەو چینانەی هەر کۆمەڵگەیەک کە پێیان وترابوە «ئەریستۆکرات- نەجیبزادەکان»، یان دەسەڵاتدارانی هەرشوێنێک، ئیتر ئەو کەس و کەسایەتییە پێویست بووە سێ و چوار گەنجی قیت لە خواری ماڵەکەوە وەستابن چاوەڕێی بچووکترین فەرمان بن، یان دەوار هەڵبات و هەموو ڕۆژێک خەڵک لەسەر سفرە کۆ بکاتەوە، یان کۆمەڵێ پاسەوان و عەشیرەتەکەی دەوری بدەن، تەنانەت تا بەرواری ئەم نووسینەش پێوەر بۆ «حیساب بۆ کردن» لە کۆمەڵی کوردیدا بریتییە لە بوونی خانوو ڕەتڵە سەیارە و پۆست و عەشیرەت و کۆمپانیا. (دیارە هەمووشی لەسەر حیسابی خەڵکی ڕەشوڕووت)، بە بڕوای ئێمە ئەم خاڵە کۆمەڵگەش تێیدا تاوانبارە، لەوەی کورد

هەنگاوی بەرەو «دامەزراوە- المؤسسات» نەناوە. لە کاتێکدا بە دڕێژایی ماوەی تەمەنی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، ئەبینیت ئەم بینین و نیگایەی هەڵگێڕاوەتەوە، کە ناوبراو نەک پاسەوانی نەبووە، لە کاتی دەستلەکارکێشانەوەکەی «پلەکەی وەزیر» بووە کە بەپێی یاسا بۆی هەیە ئۆتۆمبیلێک و چەند کەسێک و شۆفێرێک لەگەڵ خۆی ببات، نە ئۆتۆمبیل و نە شۆفێریشی لەگەڵ خۆی قبوڵ نەکرد. دەیان کەس ڕووی کردبایە ماڵەکەی، هەمیشە خۆی قاوە و ئاوی بۆ ئەهێنان و خزمەتی ئەکردن.

(جەلالی عومەری سام ئاغا)، کە دەستلەکار ئەکێشێتەوە، هۆیەکەی ئەوەیە دەسەڵاتی سیاسیی لە گەندەڵکاران ناپێچێتەوە و سزایان نادات، هۆیەکەی ئەوە بوو لە هەرێمی کوردستاندا دامودەزگای دادوەریی و داواکاری گشتی... حیزب کۆنترۆڵی کردوون.. گەندەڵکاران وەک «بەرزەکی بانان»(١٤) بۆی دەرئەچن. لە نامەی دەستلەکارکێشانەوەکەدا، دوو دەستەواژەی گرنگ هەن، یەکێکیان ئەڵێت: «من جسمێکی غەریبم لە ناوتاندا» ئەم سایکۆلۆجیەتی نووسینە ئەوە دەگەیەنێت لەم سەردەمەدا ئەوەی دزی و ڕاوڕووت نەکات، لەناو کۆمەڵگەی کوردی و کایەی حوکمڕانیدا غەریبە. دەستەواژەی دووەم لە نامەی دەستلەکارکێشانەوە و مالئاواییەکەیدا بۆ دەسەڵاتی کوردی ئەنووسێت «شەرفمەندنیم بە وەزیفەکەتان»... ئەمە مانای بێمنەتی و ڕاشکاوییە.

سێهەم: شەرمکردن لە داواکردنی هەر شتێك بۆ خودی خۆت

ساڵی (٢٠٠٩) کتێبی «ململانێکانی نێو شۆڕشی ئەیلول»م نووسی، کە لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی- سیاسییە، ئەو کاتانە ئەو پیاوانەی لە شاخ و لەسەر ژیانی خەڵک شۆڕشیان بەرپاکردبوو، دوای ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان لە ساڵی (١٩٩١)، دواتریش دوای ڕووخانی ڕژێمی سەدام حوسێن، پارەی زۆروزەوەندیان کەوتبووە دەست، زۆر ڕقیان لە ئێمەی گەنج ئەبووەوە، بە تایبەتی ئەوانەشمان کە تازە دەستمان قەڵەمی گرتبوو. بۆیە بۆ چاپکردنی ئەو کتێبە هیچ هاریکارییەکیان نەئەنواند، وەختێک بڵاوبۆوە بۆ هەریەکەیان نووسخەیەکمان خستە سەر مێزەکانیان. ئەو دەمانە بەرپرسی کورد زۆربەیان داروودەستە و چەندین پرسگە و

(١٤) لە کوردەواری خۆماندا، چەند جۆرە ئاژەڵێک هەن، وەکو کەرۆشک یاخود ڕێوی و لەم جۆرە ئاژەڵانە، دیارە ئەم ئاژەڵانە لە ڕێکردندا خێرا بەدەستن بۆ دەرچوون و خۆ دەربازکردن، بۆیە کەمێک ئەستەمە مرۆڤ بەئاسانی بتوانێت بیان گرێت، بە تایبەتی ئەم جۆرە ئاژەڵانە لەسەر یاڵو سەربانە بەرزەکاندا دێن و دەچن، بۆیە کاتێک مرۆڤ دەیەوێت پەییان پێ بەرێت و بیانگرێت، وەکو تیسکەی تفەنگ بۆی دەردەچن و خۆیان قوتار دەکەن، لەم کاتەدا پێیان دەوترێت وەکو بەرزەکی بانان بۆی دەرچوو.

ئەملاولایان هەبوو، دەگمەنیان هەبوو خۆی لە سەروو هەموو شتێکەوە دانەنایە. بۆیە ڕۆژێکیان تەلەفۆنێک کرا! «ئێمە لە نووسینگەی کاک جەلالی سام ئاغاوە قسە ئەکەین، کەی کاتت ئەبێت سەردانێکی دیوانی چاودێریی دارایی بکەیت؟... ئاغا؟... سەرۆک؟... دیوان؟... حەقیقەتێک بۆ مێژوو بگێڕمەوە کەم کەس هەیە لە مێژووی حوکمڕانی کوردیدا تۆزێک ناوبانگی هەبووبێ و دەستی دوو گەنجی گرتبێ... هەموو ئەوانەمان کە داوای دەستگرتنمان لێ ئەکردن، لە باتی ئەوە پاڵێکیشیان بەرەو چاڵەکان پێوە ئەنایین...

ڕۆیشتینە دیوانە پاکوخاوێنەکەی چاودێریی دارایی، چووینە ژوورەکەی «سەرۆک»...! مێز و کورسی باو نییە..! تابلۆیەک هەڵواسراوە بە زمانی عەرەبی نووسراوە «يَكونُ المَسْؤُولُ قَوِيّاً.. إلى أَنْ يَطْلُبَ شَيْئاً لِنَفْسِهِ» واتە: بەرپرس بەهێزە تا ئەو کاتەی کە داوای شت بۆ خۆی ناکات. کاتێک بەرپرسێک داوای هەر شتێک بۆ خۆی بکات ئەوە «هێز»ی خۆی لە دەست ئەدات... ئا... ئینجا لەولاترەوە تابلۆیەکی تری عەرەبیمان بینی نووسرابوو «السَخاءُ أَنْ تَكونَ بِمَالِكَ مُتَبَرِّعاً.. وَعَنْ مَالِ غَيرِكَ مُتَوَرِّعاً» واتە: سەخاوەت ئەوەیە کە دەستت لە مالّی خۆتا کراوە و بۆ مالّی خەڵک گیربێت. دیمەنی ژوورەکە و فەرمانگەکە پرسیاری دروست ئەکرد!. ئەوە تومەز پرسیاری کردووە، ئەم کتێبە کێ هێناویەتی؟. گوتوویانە کوڕێکی نەوجەوان!... کتێبی مێژوویی و ناکۆکییەکانی شۆڕشی ئەیلول!؟... ئیتر لێرەوە تێگەیشتم کە ئەم پیاوە وای لێکداوەتەوە کە نەوجەوانێک ئیمڕۆ کتێبێک بنووسێ سبەی شتێکی دیکەش ئەکات... لێرەوە زانیمان ئەم لەوحەیەی هەڵواسراوە ئەم کاراکتەرە بە جددییەتی، داوای مافی خەڵکی ئەکات.

تێگەیشتین.. ئەم پیاوە لە نەوەدەکانی سەدەی بیستەمدا، کاتێک جێگری وەزیری دارایی بووە، بە نووسراوی فەرمی داوای کردووە کە «مووچەکەی زۆرە و کەمی بکەنەوە». دواتر خانوەکەی خۆی کە دەیان ساڵ پێش ئەوەی حکومەتی کوردی دروست بێت دروستی کردووە لە باشترین شوێنی شاردا ئەبەخشێت بە وەزارەتی تەندروستی، ئەو زەوی و مولّکانەشی هەیەتی و بۆی ماوەتەوە، ئەیفرۆشێ و پارەکەی ئەخاتە بانکەوە، تا هەتایە ساڵانە قازانجی ئەو پارەیە ئەدرێت بە خانمە سەلار و کارمەندە سەرکەوتووەکانی دیوانی چاودێریی دارایی. پاشان بە پێی زەمەن بینیمان خوالێخۆشبوو «ئەختەرخان»ی خوشکی، کە خاوەنی شوققەیەک بوو لە شوێنێکی پاک و گونجاوی شاردا، دوای کۆچی دوایی مێردەکەی هەر لە مالّی کاک جەلال ئەمایەوە، دواتر ئەو شوققەیەشیان دا بە وەزارەتی پەروەردە تا بیکەنە دایەنگە بۆ منالّە چاوگەشەکانی شار، تا

کۆچی دوایی «ئەختەرخان» لەو ماڵەی کاک جەلال مایەوە، کە کراوە بەناو وەزارەتی تەندروستییەوە.

ئینجا بینیمان ئەمانە بنەماڵەن- نەجیبزادەن، هەر ئەو سەردەمانەی لەناو کورددا خوێنەوار و مامۆستا کەم بووە، خوشکێکی دیکەیان «زەکیەی عومەری سام ئاغا» لە شەستەکانی سەدەی بیستەمدا مامۆستا بووە، چەندەها ڕۆڵەی شاری پێگەیاندووە، ئینجا لەسەر ئەرکی بنەماڵەکەیان بەسەرپەرشتی ئەم کاک «جەلالی سام ئاغا»یە خوێندنگایەکی نموونەیی لەو سەردەمی قەیرانی دارایەدا لە ساڵی (٢٠١٨)دا بە ناوی «قوتابخانەی زەکیەی عومەری سام ئاغا» دروست ئەکەن و ڕادەستی وەزارەتی پەروەردەی ئەکەن. ئیتر ئەمانە چەند مەڵوێەکن لەو خەرمانەی کە ئەکرێت (جەلالی عومەری سام ئاغا)ی پێ بناسین، وەک منارەیەکی بەرز و ڕاستگۆ لەو پەیامەی هەڵیگرتووە. لە ساڵی (٢٠٠٧)ەوە تا (٢٠١٩) دەیان وتارمان لەسەر کاک «(جەلالی عومەری سام ئاغا)» نووسیوە، سەدان سەردان و هەزاران تەلەفۆن و گفتوگۆمان پێکەوە بووە، هەموو ئەوەی لەو ماوەیەدا ڕووی داوە و وتراوە.. تەنها بۆ کاتی خۆی بووە، بەڵام ئەوەی لە کۆتاییدا ئەنووسرێ وەک ئەم نووسینە بۆ مێژوو ئەمێنێتەوە، چونکە تاقە کەسێکە جارێ شۆڕشێک دژی گەندەڵکاران ئەدا بێ هیچ مەرامێکی شەخسی و سیاسیی، ڕاستە ئێمەی ڕۆژنامەنووسان و ڕەخنەگران و کارمەندەکانیش شانبەشان پارێزەری ڕاپۆرتەکانی دیوانی چاودێریی دارایی بووین، وەلێ ناخی نەجیبزادەیی و پاکی هەر لە خودی جەلالی سام ئاغا خۆیدا بوو. نە پێش ئەو و نە دوای ئەویش شتێکی پراکتیکی نەبوو و نەما بۆ ڕاگرتنی تالانکردنی داهات و سەرمایەی کوردستان.

کۆتایی: ئەوەی باقی بمێنێ هەر ناوە

بە درێژایی ماوەی تەمەنی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، لەو زەمانەی کە کوردایەتی قەدەغەیە و ئەو چالاکی پێشمەرگانە ئەنجام ئەدات تا ئەگاتە ئەوەی وەک منارەی دەستپاکی و هێمای بەگژداچوونەوەی گەندەڵی بناسرێت و ببێتە پێشەنگ لە بەخشین و خۆش مەشرەبی لە مەجلیس و دانیشتن و هێمن و لەسەرخۆ لە مامەڵەکردن و ڕاشکاو و ئازا لە ڕووبەڕووبونەوە و ژیر لە نموونە هێنانەوەی جۆراوجۆر، بەهێز لە بەڕێوەبردن و کاردا، کە هەمیشە دەستێکی چەکوش و ئاسن بووە و دەستەکەی تریشی پاداشت و میهرەبانی، تەنانەت ئەو گۆرانییانەشی لە ماڵەکەی خۆیدا گوێی بۆ ئەگرتن هی سەردەمی هیچوپووچبوونی مرۆڤ نەبوو، بە پێچەوانەی زۆربەی خەڵکەوە ئەو گوێی لەو دەنگانە دەگرت کە لە سەردەمی

بەرەنگاربوونەوە و جواناسی و خۆشەویستیدا چڕیویانە، بۆ نموونە: فەرید ئەتڕەش- ئوم کەلسوم- ئەسمەهان ئەتڕەش و...تا دوایی، کە ئەوانە هەموویان لە ساڵانی سییەکانی سەدەی بیست بەدواوە ژیاون و گۆرانییان وتوە.

هەموو ئەو خاڵ و دێڕانەی لە سەرەوە باسکران، هۆی ئەوە بوو کە چ ئێمەمانانو تەواوی میدیای کوردی و حیزبە سیاسیەکان، وەک ئەوەی تێکڕا عەجایەبیان بێت شتێکی وا هەیە لەناو کورد و کوردستاندا، کتومت ئەمە هەنگ دۆزینەوەیە لە کلۆرە داردا. هەرچەند سەیری ئەکەیت و ئەیهێنی و ئەیبەیت، ئەمە پیاوێکە ئەوە ئەهێنێت بۆ مێژوو باسی بکەیت و لەسەری بنووسیت، نەک لە پێناو (جەلالی عومەری سام ئاغا)دا، بەڵکو لە پێناو ئەوەی چوار کەسی دیکەش چاو لەم پیاوە بکەن و فێربن بەتەنها داریک لە بەردەم ماڵەکەی خۆیاندا نەڕوێنن بەڵکو هەوڵ بدەن باخچەیەک بۆ تەواوی کۆمەڵگا دروست بکەن.

بۆیە ئەم هەموو سیفەتانەی سەرەوە.. وای لە «جەلالی سام ئاغا» کردبوو، هەندێک جار ماڵەکەیمان ناونابوو «سالۆنی سیاسەت»، لە یەک کاتدا یەکێتیی و پارتیی و پەکەکە و کۆمەڵە و حسک و ئیسلامی و گۆڕان و شیوعی و دیموکرات و....تا دوایی، سەردانیان ئەکرد... ڕاوێژیان پێ دەکرد، داوایان لێ دەکرد ببێتە نێوبژیوانو ڕێگە نەدات نێو ماڵی کورد ترازانی زیاتر بەخۆیەوە ببینێت. مام جەلال تاڵەبانی تا لە ژیاندا بوو داوای لێ دەکرد دەستەکارنەکێشێتەوە، لە پۆستەکەی خزمەتی زیاتر بکات، نەوشیروان مستەفا پێش کۆچی دوایی کاندیدی ئەکرد ببێتە وەزیری دارایی حکومەتی هەرێم ڕەتی ئەکردەوە، میدیاکاران ناویان ئەهێنا وەک کەسایەتییەکی بێلایەن پۆستی سەرۆکی هەرێمی کوردستان وەربگرێت، ماڵی بارزانی داوای لێ بکەن هاوکاریان بێت لە ڕاستکردنەوەی باری لاری حوکمڕانی کوردستان، وەزیری پەروەردە لەناو ماڵەکەیاندا بەپێش چاوی هەموومانەوە بڵێت: «ئێمە لە هەولێرەوە حەسودی بە سلێمانی و کاک جەلالی سام ئاغا دەبەین»...و... هەتا دوایی. هەموو ئەمانە وایان کردبوو (جەلالی عومەری سام ئاغا)، وەک خاڵێکی درەوشاوە و گەش لەناو لاپەڕە ڕەشەکانی مێژووی حوکمڕانی کوردیدا هەمیشە جێی باسوخواس بێت، ئیتر وەک حاجی قادری کۆیی ئەڵێت:

«مەرگ و ژین میسلی سێبەری تاوە،
ئــەوەی بــاقی بمێنــێ هەر ناوە».

با لەوە زیاتر زیندووکوژی مردووپەرست نەبین

کامیل ژیر

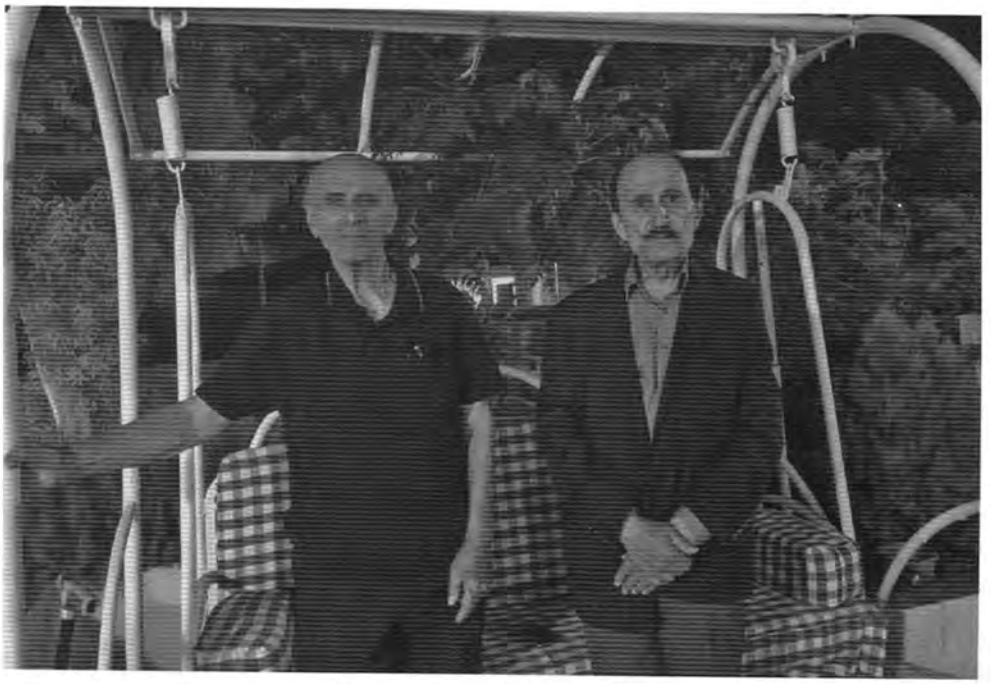

جەلالی سام ئاغا، کامیل ژیر
مالّی کامیل ژیر
٢٠٢٠/٦/٨

ئاشکرایە، ئێمە وەک گەلێک، لامان گرانە بە وێژدانەوە ناوی مرۆڤە چاکەکانی نەتەوەکەمان بەرین و مافی خۆیان بدەینێ! کەچی دوای مردن، ئەکەوینە ستایش‌و پیاهەڵدان، نەک هەر بە مرۆڤە چاکەکاندا، بەڵکو بەوانەشدا کە پێیان خزاوەتە گۆمی ناپاکی و گەندەڵییەوە! ئەوەش نیشانەیەکە بۆ باری دواکەوتنمان، بەڵکۆ هۆکارێکیشە بۆ ڕێگری لە پێشکەوتنمان وەک گەلێک. بۆیە پیمان ئەوترێ: گەلێکی زیندووکوژی مردووپەرستە!.

لەم ڕوانگەیەوە، وەک پیرۆزباییەک لە هاوڕێیەکی خۆشەویستم، بە بۆنەی ساڵی تازەی ٢٠١٩، وەک هەندێ یادەوەریش، پێم خۆشە هەڵوێستەیەک لەسەر ئەو هاوڕێیەم جەلالی سام ئاغا بکەم.

گەرچی من و ئەو هاوگەڕەک بووین لە شاری سلێمانی، بەڵام تەنیا لە دوورەوە ئەم ناسی تا کاتی پێکهێنانی لیژنەی کۆششی نەتەوەیی لە ساڵی ١٩٩٤دا کە بوو بە هۆی ئەوەی لە نزیکەوە یەکتر بناسین.

لەو ساڵەدا، باشوری کوردستان بۆنی خوێنی لێوە ئەهات! گرژیی نێوان یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان، تا ئەبوو زیاتر پەرەی ئەسەند. جا بۆ ڕێگری لە شەڕێکی ناوخۆ، کە ئەوە دەردی کوشندەی نەتەوەی کورد بووە لە دێرزەمانەوە، سەرەتا سەردانی تاڵەبانیم کرد لە قەڵاچوالان و داوام لێ کرد دەسەڵاتی خۆی بەکاربێنێ بۆ ڕێگرتن لە شەڕێکی لەو جۆرە. لە وەڵامدا، مام جەلال وتی کاک ژیر کاغەزی سپیت بۆ ئیمزا ئەکەم. دوایی هاتە سەر باسی بەشیریات و وتی پێم خۆشە زووزوو سەرم بدەی بۆ ئەوەی تۆزێ باسی بەشیریاتیش بکەین.

بۆ هەمان مەبەست، دیدەنی بارزانیشم کرد لە هاوینەهەواری سەلاحەدین. وەڵامەکەی ئەویش هەر ئەرێنی بوو، بەڵام لە ڕووی کردەییەوە هەستم ئەکرد خەریکە ئاگرەکە کڵپە ئەسەنێ! ئەگەری ڕوودانی شەڕەکە زیاترە لە ڕوونەدانی! بۆیە وام بە باشزانی پەرە بە هەوڵەکەم بدەم بە پێکهێنانی لیژنەیەک بۆ ئەو مەبەستە. یەکەم جاریش بیرۆکەکە و هەوڵەکەم لای پارێزەر شێخ سالار حەفید درکاند لە ژووری پارێزەرانی سلێمانی، ئەویش بوو بە هاوڕام. ئینجا کەوتینە دیاریکردنی چەند کەسایەتییەکی تر بۆ پێکهێنانی لیژنەکە. ئەنجام لەسەر ئەم ناوانە پێکهاتین: جەلالی عومەری سام ئاغا، جەمال شاڵی، ڕەفیق قەزاز، سالار حەفید،

کامیل ژیر، نیهاد فازیل، هوشیار بابان، که هەموویان ئامادەیی خۆیان پیشاندا و لیژنەکەشمان ناونا لیژنەی کۆششی نەتەوەیی.

بەو جۆرە و لە ڕێی ئەو لیژنەیەوە، (جەلالی عومەری سام ئاغا)م لە نزیکەوە ناسیو بووین بە برادەر و خۆشەویستی یەکدی، ئێستەش لە گردی سەرچنار بووینەتەوە بە هاوگەڕەک و نزیکی یەکتر و سەردانی یەکتر ئەکەین. بۆشم دەرکەوتووە، ئەو هاوڕێیەم کەسێکی سەربەخۆ و نەتەوەیی و نیشتمانی و خێرخوازو دەسپاکو ئازایە. ئینجا بۆ ئەوەی دید و بۆچوونەکانم بە بەڵگەوە بێ، ئاماژەیەک بۆ ئەم ڕاستیانە ئەکەم:

سەربەخۆیە، چونکە پەیوەندیی بە هیچ حیزبێکەوە نییە

نەتەوەیی و نیشتمانییە، بە بەڵگەی ئەوەی هەردووکمان لە دیدێکی نەتەوەییانەوە ئەڕوانینە ئێستە و ئایندەی نەتەوەکەمان، ئاگاداری ئەوەشم کە لە سەردەمی خوێندکارییەکەیدا بەشداری خۆپیشاندانەکان بووە لە بەغداد دژی دەسەڵات، توشی گرتن و زیندانی بووە، سەرەڕای ئەوەی بەشداری شۆڕشی ئەیلولیش بووە. خێرخوازە، ئاگادارم ئەوەندەی بۆی بکرێ یارمەتیی هەژاران ئەدا، زەوییەکی هەبوو، کردی بە خەڵاتێکی سالانە بۆ کارمەندانی دیوانی چاودێریی دارایی، خانووی نیشتەجێبونەکەشی بەخشیوە بە وەزارەتی تەندروستی، کە بکرێ بە دەزگایەکی پزیشکێ. وەک بنەماڵەش، دروستکەری قوتابخانەی نموونەیین بۆ نەوەکانمان و بەخشیویانە بە وەزارەتی پەروەردە.

دەسپاکە، چونکە لە ماوەی وەزیفە و بریکاری وەزارەتی دارایی و سەرۆکی دیوانی چاودێریی داراییەکەیدا، هیچ لەکە و گومانێکی گەندەڵیی لەسەر نەبوو.

ئازایە لە دوو ڕووەوە:

یەکەم: لە ڕاپۆرتەکانی دیوانی چاودێریدا، کە من ئاگادارم، بەو هۆیەوە کە وەک پارێزەرێک ڕاوێژکاری یاسایی خۆبەخشی دیوان بووم، پەنجەی تاوانبارکردنی بۆ هەموو گەندەڵییەک درێژکردووە، لە وەزیرەوە تا هەر فەرمانبەرێک.

دووەم: بەبێ ترس واژۆی هەموو ڕاگەیاندنەکانی لیژنەی کۆششی نەتەوەیی کردووە، وەک ئەندامەکانی تری لیژنەکە. گرنگیی ئەو ڕاگەیاندنانەش لەوەدایە، ئەو ڕۆژگارە لەسەر وشەیەک خەڵک ئەکوژرا! ئێمە بە بار خراپەکاریی ئەو دوو حیزبەمان هەڵئەڕشت. لە کاتی هاتوچۆی لیژنەکەشماندا لە نێوان مەکتەبی سیاسیی

یەکێتیی لە هەولێر و سەرکردایەتی پارتی لە سەلاحەدین، تەنانەت لەو شەوەشدا کە قەدەغەی هاتوچۆ بوو، لە چەند لاوە کەوتینە بەر مەترسیی تەقەکردن لێمان و کوشتنمان، بەبێ کۆڵدان!.

ئەمەی خوارەوەش، یەکێکە لەو ڕاگەیاندنانە، کە لە شێوەی نامەیەکی کراوەدا، دوای بەرپابوونی شەڕەکە، بڵاومان کردەوە:

گرنگیی ئەم ڕاگەیاندنە لەوەدایە، کە ئێمە٢٥ساڵ لەمەوبەر، بە ئەوپەڕی بوێرییەوە، چوونەتەوە بەگژ شەڕی ناوخۆ و گەندەڵیدا. لەو ڕاگەیاندنەدا بە جۆرێ پەردەمان لەسەر خراپییەکانی ئەو دوو پارتییە هەڵداوەتەوە، کە ئێستەش هەموو کەس ناوێرێ، بەو جۆرە و ڕاشکاوانە، خاڵبخاتە سەر پیتەکان.

ڕۆژێکیش لە ڕۆژەکانی سەرەتای مانگی کانونی یەکەمی ١٩٩٥، لە ئەنجامی ئەو نامە کراوەیەماندا بە بەرواری ١٩٩٤/١٢/٢٦، کە ئاڕاستەی سەرکردایەتی دوو لایەنەکەمان کرد، بە تەلەفۆن بانگکراین بۆ ناو خانوێک لەسەر شەقامی سالم-بەرامبەر مەڵبەندی سلێمانیی یەکێتی، وتیان گوایە نەوشیروان مستەفا ئەیەوێ قسەتان لەگەڵدا بکا، کە چوویـن ناوبراوی لێ نەبوو، بەڵکو لە لایەن چەند کەسێکەوە ئابڵوقە دراین، ئینجا کەسێک بە ناوی عەبدولرزاق فەیلییەوە کەوتە گرمەگرم و هەڕەشە و سوکایەتیکردن.

سەرەتا، ڕوویکردە ڕەفیق قەزاز و پێی وت: تۆ کێیت؟ تۆ ئەوە نیت کە ئەمنە سورەکەت دروستکرد؟

لە وەڵامدا قەزاز وتی: من وەک بەڵێندەرێک ئەو بینایەم دروستکردووە، بەڵام من هەرگیز لە ژیانمدا جاشێتیم نەکردووە!

ئینجا ڕوویکردە دکتۆر نیهاد فازیل و پێی وت: ئەی تۆ کێیت؟ تۆ برای ئەو کەسە نیت کە لە بارەگای تورکمانەکان کار ئەکات؟ ئێوە کەس نازانێ کوردن یا تورکمان! لە وەڵامدا دکتۆر وتی: براکەی من کاسبە، چێشتخانەی ئەو جێگەیەی بە قونتەرات وەرگرتووە، ئێمە کوردین. من چەند ساڵێ پێشمەرگە بووم، نازانم تۆ ئەو کاتە لە کوێ بووی!؟

دوای ئەوە زۆر بە قینەوە ڕوویکردە من، بێ ئەوەی هیچ قسەیەک بکات، تەنیا سەرێکی لێ بادام و دەستێکی لێ ڕاوەشاندم!! لێرەدا جەمال شاڵی ڕاپەڕی و نەڕانی بەسەریدا و پێی وت: ئەی تۆ کێیت؟ تۆ ئەزانی ئێمە کێین؟ من کاتێ ئەندامی لیژنەی مەرکەزی بووم، تۆ کەس نەی ئەزانی کێیت. ئینجا بۆی هەستا، برادەران هێوریان کردەوە، دوای ئەوە وشیار بابان ڕووی تێ کرد و وتی: من نازانم ئێوە کێن؟ ئێوە ئەمنن، یا پۆلیسن، یا چین!؟ لەولاوە (جەلالی عومەری سام ئاغا) ڕووی تێ کردو

وتی: ئێمە بۆ لای کاک نەوشیروان هاتووین، بمان زانیایە وا نییە هەر نەئەهاتین، ئینجا لە وەڵامی قسەیەکی ڕەزاقدا، کە وتی ئێمە دوانتان بە چاکی ئەنرخێنین: کاک جەلال و کاک هوشیار، کاک جەلال وتی: من بەرتیلی قسە قبوڵ ناکەم، ئێمە هەموو یەکین، ئێمە بە سیفەتی میوان هاتووین، حەز ئەکەم ئەگەر کۆبوونەوەی دووەممان هەبێ، بێیت بۆ لامان بۆ ئەوەی فێری ئوسوڵی میوانداریت بکەین، وتی: من ئەمە ئەگەیەنم بە کاک نەوشیروان.

گەڵێ قسەی تری پێ وت. جارێکی تر جەمال شاڵی نەڕانییەوە بەسەریدا. ڕەزاق ژوورەکەی بەجێهێشت، کەسێکی تر هات و کەوتە هێورکردنەوەمان. دوای نزیکەی دە دەقیقەیەک، ڕەزاق گەڕایەوە، من پێم وت: ئێمە نازانین تۆ لەسەر چی ئەمە ئەکەی؟ ئەگەر لەسەر نامەکەمانە، ئێوە ڕۆژنامە و ڕادیۆ و تەلەفزیۆنتان هەیە، ئەتوانن وەڵاممان بدەنەوە. کاک جەلال کەوتەوە سەرزەنشت کردنی. ڕەزاق هاتە بەردەمی و داوای لێبوردنی لێ کردین و سەری دانەوان و وتی ئەمە پشتی من و ئەوە شەقی ئێوە، بەڵام پۆزشکەی لێ قبوڵ نەکرا و بێ ماڵئاوایی چووینە دەرێ.

ئنیجا پیاو قسەیەکی هەقیش بۆ ئەوان بکا، نامەکەی ئێمە زۆر توند بوو، ئێمەش تەنیا لە دڵسۆزیمانەوە بوو، پێشەکیش چاوەڕوانی هەموو کاردانەوەیەکمان ئەکرد لە دژمان.

ئەمەش دەقی نامەکەیە:

نامەیەکی کراوە لە لیژنەی کۆششی نەتەوەییەوە
بۆ سەرکردایەتی (ی.ن.ک) و (پ.د.ک) و جەماوەری گەل

وا جارێکی تر خوێنی کورد بە دەستی کوردکوژە کوردەکان ڕژێنرایەوە.

ڕێکەوتنامە ستراتیجییەکانتان، کە دواهەمینیان ڕێکەوتنامەی ١٩٩٤/١١/٢١ بوو، ئەبوایە تا کۆتایی ئەم چەرخە بڕی بکردایە، لە دوای یەک مانگ پێشێل کرا.

ئێستاش ئەشێ بپرسین کێ خەتابارە؟ بە هەموو پێوانەیەک خەتابار ژمارەیەک لە ئێوەی سەرکردەکانی ئەو دوو حیزبەن، کە دەستتان گرتووە بەسەر:

١- بەرهەمی ڕاپەڕینەکەی جەماوەری کوردستاندا.

٢- پارەی بانقەکان و ئامێر و کەلوپەل و کەرەسەی فەرمانگەکان و گومرکی کوردستاندا.

٣- بەسەر ماڵ و موڵکی خەڵکیدا بە بیانووی ئەوەی سەر بە ئەملا یا ئەولان، یا بە ناوی پیتاکەوە.

٤- کۆنەجاش و موستەشار و بەعسی و ئەمن و موخابەراتەکانی ڕژێم لەنێو خۆتاندا بەش ئەکەن.

٥- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانتان تەزویر کرد و ڕێژەی ٧٪ پیلانێک بوو دژی حیزبەکانی تر.

٦- بازرگانی بە خوێنی شەهیدانەوە ئەکەن و لە دوای ڕاپەڕینەوە پێشبڕکێ ئەکەن لەسەر ئەوەی زیاترین ڕۆڵەی کورد بکوژن، یا بەکوشت بدەن.

٧- دیموکراتیەت و ئازادی و مافی مرۆڤ و حوکمی یاسا پێشێل ئەکەن و هەوڵ ئەدەن لە ڕێگەی هێز و پیلان و تەزویر و چەواشەکردن و ویژدان کڕینەوە دەست بەسەر دەسەڵاتی حوکمدا بگرن.

٨- گوللەتان بە P.K.K و بزووتنەوەی ئیسلامی و حیزبی شیوعیەوە نا، بەربەستێکن لەبەردەم پەرەسەندنی هێزە سیاسیەکانی تردا، ڕێگرێکن لەبەردەم کەسانی شارەزا و بەتوانادا بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری وڵات.

٩- فەرمانگەکانتان کردووە بە تەمەڵخانەی لایەنگرەکانتان بێ ڕەچاوکردنی بەرژەوەندیی گشتی و میلاک و پێویستی.

١٠- گوێ لە ڕاوتەگبیر و هانا و هاواری کەسانی دڵسۆزی ئەم نەتەوەیە ناگرن، لەبەردەم هێمایەکی بێگانەدا ملکەچ و دەستەوستانن.

١١- یاری بە بازاڕ و بە دراو و بە دۆلار و بە ئابووریی وڵات ئەکەن.

١٢- ناوچە ڕزگارنەکراوەکانی کوردستانتان لەیاد کردووە.

١٣- پەنا ئەبەنە بەر تۆقاندن و کوشتن و گرتن و ئازاردان لەسەر بیروباوەڕ.

١٤- بوونەتە هۆی نائارامی و لاوازکردنی هەستی نەتەوایەتی، ئەوەش وای کردووە خاوەن تواناکان کوردستان بەجێبێڵن.

١٥- گرنگی بە پرۆژەی ئابووری و گەشەسەندن نادەن ، بیر لە گوزەرانی خەڵکیو دادی کۆمەڵایەتی و نەهێشتنی برسێتی هەژاران و فەرمانبەران و خانەنشینان ناکەنەوە.

١٦- لە کاتێکدا کە نەخۆشخانەکان بێ دەرمان و بێ کەرەسە و بێ ئامێرن، بەبێ حساب پارەی ئەم میللەتە ئەدەن بە چەک و کوردی پێ ئەکوژن.

ئێوەی سەرکردایەتی ئەو دوو حیزبە، کە ژمارەیەکتان بە خوێنی ئەم میللەتە بوونەتە سەرمایەداری گەورە و پەساپۆرتی هەڵاتن لە گیرفانتانایە، خێزان و منداڵتان لە ئارامی و ڕابواردنی هەندەرانن.. یا هەر لە سەرەتاوە ڕێکەوتننامەکانتان بە ڕاست نییە و بۆ چاوبەست و چاوەڕوانکردنی هەلێکی لەبارترە بۆ شەڕێکی تر، یا بە هۆی لەزمە و خاڵە لاوازەکانتانەوە دەسەڵاتتان بەسەر کوردکوژە و هەلپەرست و

جەردە و ئاودیوکەر و پیاوانی ڕژێم و پیاوانی بێگانەی ناو حیزبەکانتان نییە. بۆیە بە ناوی جەماوەری ستەمدیدەی کوردستانەوە داواتان لێ ئەکەین کە چیتر یاریی بە چارەنووسی ئەم میللەتە نەکەن و ئەم تاقیکردنەوەیەی باشووری کوردستانیش لەدەست نەدەن.

داواش لە بەڕێزان سەرۆک و سکرتێری گشتی ئەو دوو حیزبە و تێکۆشەران و دڵسۆزانی ناو ڕیزەکانیان ئەکەین کە لەم قۆناغە ناسکەی کوردستاندا، بەرژەوەندیی تەسکی حیزبایەتی بەلاوە نێن و کوردایەتی پێش حیزبایەتی بخەن. بە دەستێکی پۆڵایین ڕیزەکانی حیزبەکانتان لە شەڕخواز و پیاوخراپ پاک بکەنەوە و بۆ بنەبڕکردنی شەڕی براکوژی و چارەسەرکردنی کێشەکانی هەرێم، ئەم خاڵانە جێبەجێ بکەن:

١- ڕاگرتن و قەدەغەکردنی هەموو شەڕێکی براکوژی.

٢- بەشداریکردنی کەسی یەکەمی ئەو دوو حیزبە لە دەسەڵاتەکانی حکومەتی هەرێمدا.

٣- کۆتایهێنان بە دیاردەی پەنجا بە پەنجا و سپاردنی کار بە کارامە و داوێنپاک.

٤- هەڵوەشاندنەوەی میلیشیای هەموو حیزبەکان و دروستکردنی سوپای کوردستان لە ڕێگەی تەجنیدی زۆرەملێوە. سپاردنی چەکی حیزبەکان بەو سوپایە.

٥- جێبەجێکردنی یاسای حیزبەکان و یاسای چەک.

٦- تەرخانکردنی ٩٠٪ی گومرگ و باج و داهاتە گشتییەکان و دەستکەوتەکان بۆ حکومەتی هەرێم و ١٠٪ی بۆ حیزبەکان.

٧- پێکهێنانی وەزارەتێکی هەمەلایەن لەگەڵ حیزبەکانی تری ناو کوردستان.

٨- یەکخستنی ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی خوێندکاران و قوتابیان و لاوان و ئافرەتان و ژنان و.. هتد، هەریەکە و لە تەنیا یەک ڕێکخراودا.

٩- سپاردنی هەموو ئیزگەکانی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن بە وەزارەتی ڕۆشنبیری.

١٠- ئەنجامدانی ئاماری گشتی، پێش هەڵبژاردنی گشتی پەرلەمان و هەڵبژاردنی داهات و لەسەر شێوازی دائیری بێت، نەک ڕێژەیی.

بە باوەری ئێمە ئەو هەنگاوانە لەمڕۆدا چارەسەری کێشەکان ئەکەن. چونکە ئەگەر گومرگ درایە حکومەت، ئەوسا شەڕ لەسەر چی ئەکەن؟ ئەگەر میلیشیا نەما، ئەوسا بە کێ شەڕ ئەکەن؟ ئەگەر چەک داماڵرا، ئەوسا بە چی شەڕ ئەکەن؟ ئەگەر حکومەتێکی هەمەلایەنی بەهێز دروست بوو، ئەوسا حوکمی یاسا ئەچەسپێو ڕێگە لە یاسالادەران ئەگیرێ.

جا ئەگەر برادەرانی سەرکردایەتی یەکێتیی و پارتی گوێ بەم چارەسەرییانە

نەدەن، ئەوا چوار ڕێگەیان ئەکەوێتە بەردەم: یا واز بێنن و هەلێک بڕەخسێنن بۆ دوای خۆیان، یا شەڕ و بەیەکدادان لە شارەکان دوورخەنەوە تا لایەکتان لاکەی تر تەواو ئەکا، یا ببن بە یەک لە یەک حیزبدا، یا چاوەڕوانی غەزەبی جەماوەر بن بە ڕاپەڕینێکی تر و هاتنە سەرجادە و مانگرتن.

هیوادارین نامەکەمان ڕاستیەکانی خستبێتە ڕوو، چاوەڕوانی وەڵامین

لەگەڵ ڕێزمان.

کامیل ژیر، رفیق تۆفیق قزاز، شێخ سالار حەفید، خالد محمد خاڵ، جلال سام ئاغا، د. نهاد فازیل، هوشیار بابان، جەمال شاڵی.

لیژنەی کۆششی نەتەوەیی – ١٩٩٤/١٢/٢٦

ئەم ڕاگەیاندنەمان بۆ ئەوان و زۆر کەس و لایەنی تر نارد. لە ڕۆژنامەی ئاڵای ئازادی ژمارە ٢٦٩٤ لە ١٩٩٥/١/٢٢ و پەرتوکی پەرلەمانی شەهید ل٢٨٣-٢٨٥ بڵاوکردەوە و سەدان وێنەی لەبەر گیرایەوە.

لە کۆتاییدا و بە بۆنەی ساڵی نوێوە، خوازیاری تەمەنی درێژ و تەندروستیی چاکم بۆ کاک جەلالی سام ئاغا و ئەندامەکانی تری لیژنەکەمان، ئەوانەی لە ژیاندا ماون. ڕەوانی شاد و بەهەشتی بەرینیش بۆ کۆچکردووەکان کە هەموویان هەمان هەڵوێست و جەوامێرییان هەبوو.

٢٠١٩/١/١

خەمی هەفتە

جەلالی سام ئاغا، مرۆڤ و هەڵوێست؟

بەشێکن لە ویژدانی میژوو

کەریم زەند

رۆژنامەی هاوڵاتی ژمارە ٦٨٧ ٢٠١٠/١٢/١٢

جەلالی سام ئاغا، مامۆستا کەریم زەند

ڕەوا- لە سەروەریی و ئابڕوومەندی وشەدایە

ئەو دروشم و ئارمەیە بەسەر داری ئاڵای بەرزدا چەسپاوە- لە قەدی مرۆڤی بوێر و خاوەن هەڵوێست چەقیوە بە ڕەهایی- دەینووسن و سڵ ناکەن.

وشەکان- هەڵوێستن، لێرەوە یادەوەری و بیرەوەری و هۆشیاری لە مێشکی مێژوودا بنیاتنراوە- چیرۆکی گەواهی داستانی سەر موردەکانە.

ئەو مرۆڤەی کە مالئاواییەکەی بە ناسۆر و ئەسرینەوە.. پایە و پلە و دەسەڵاتو فەرمان و کارمەند و دۆستان و نووسەران و ڕۆشنبیرانی هەژاند. مرۆڤ و بوێری هەڵکەوتووی کەم وێنە لە فەرماندا، کەڵەپیاو و شامێری هاوچەرخ، کۆمکار و هێمای ئەمەک و بەخشش، سیمبول و ئارم و دروشمی خۆنەویست و هەژاردۆست و دەستگیرۆیی.

دەبێ ئەو مرۆڤە کێ بێ؟

کە نشینگەی خودی خۆی، زەوی و سامان و مووچە و هەرچی هەیەتی بیبەخشێت، هاوتای خەڵاتی نۆبڵ بۆ بەهرەوەرانی هەردوو ڕەگەز. ئەو مرۆڤەی کە مامۆستای کوردی نەتەوە هێژا، کەمال ژیری سەرسامکرد و مامۆستای هونەرمەندی تاراوگە کاک حەمە ڕەشید هەرەسی هەژاند.. د. ڕەفیق سابیر و زانا و ئەرشیفپارێزی ناسراو مامۆستا کەمال ڕەئوف، کە خامە و پێنووسە زێڕینەکانیان بخەنە کار و گەڕ و سۆزو نالەی دەروونی ئاوابوونی ئەستێرەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بخەنە ڕوو.

کەریم زەند.. دۆست و هاوڕێ و ئاشنای دێرین لە باب و خانەوادەوە، لە ئەنجومەنی شارەوانییەوە بۆ ماوەی ١٥ ساڵ زەوی تەرخانکراویان وەرنەگرت، دوو جار بە سۆنگەی هەڵوێستی ئەو مرۆڤە هەڵکەوتووەوە کە شاییستەی نەک مەدالیای زێڕە بەسەر سنگییەوە، بەڵکو شاییستەی پەیکەری زێڕە.. دەستنیشانکردووە لە ڕێکخراوەکاندا مرۆڤی لێبوورد و دەست و داوێن دەم پاک بێفیز و ساکار، مرۆڤی کەم وێنە کاکە سام ئاغا مالئاواییەکەتان پەیامێکی مێژوویی بوو، وەڵامی دەروون و ئینسانی مێژوو بوو، بەمەبەستی ئارامی هزر و ژیری بۆ بەکارهێنانی لە پێشوازی دەرفەتەکاندا، دەرفەتی قەدەر و ناگەهان، ئەگەرچی لە بۆنە و دیدار و نووسراوەکانمدا بە ئاشکرا و ڕوونی و بێپەروا ناوم بردوون، کە خۆتان ئەوەتان

نەدەویست کۆمەکەکانتان بۆ بەردەوام چاپکردنی نووسراوەکانم لەو ئاستەدا زبانم لاڵە، بەڵام دووبارە لە ئێستە و سبەینێ و ئایندەشدا، بە دڵێکی بەجۆش و گیانێکی پڕ خرۆشەوە پێشوازی لە ماڵئاواییەکەتان دەکەم، وێڕای پیرۆزبایی لە گەڕانەوەتان لە گەشتی هەشت ساڵەی کارایيت لە سەرۆکایەتی دیوانی چاودێریی دارایيدا، وەکو کەڵە نووسەری ڕۆژنامەوان، هێژایان مامۆستا مستەفا صاڵح کەریم و مامۆستا فەرهاد عەونی، کە بە یەکەم شایاری دارایی چەرخی پادشاهێنی عێراق خواجا «ساسۆن حەسقیل» ناوی بردوون، مێژوو زبانی هەیە و دێتە زبان، بەزبانی حاڵیی دەڵێ: کاکە فەرهاد گوتەنی- ڕۆژگار و ڕۆژانی شاکۆرش و خاتوو ئەستێرەی خێزانی، داستانی گەلی جوو، سەبیی بابلم دێتەوە یاد و گەڕانەوەمان بۆ زەوی ژوانگە.

کاک جەلال، سەروەریتان.. مایەی بۆ ماوەیی خانەوادەتانە.. ماڵئاواییەکەتان هاوارێ بوو بۆ میری شاعیرانی کورد، مستەفا بەگی کوردی، تەخەڵوسی کوردی کە غەزەلی کردە بەربەیتی کوردی، پەیامەکەتان هاوسۆز و هاوشێوە بوو.

مەڵێن کەڵکی نەبوو ڕۆیی جەهەنم سەرم قەڵغانە بۆ تیری قەزاتان
کــە ئێوە پادشــای مولکی عەدالەت دەترسم من بڕۆم بشکێ سوپاتان

دۆستایەتیم لەتەک بنەماڵە و خانەوادەکەتان لە ساڵانی سییەکانەوە لە باوکی بەڕێزتانەوەیە، لەفەرموودەکەی هێژا سەرۆک مام جەلالەوەیە، کە ناوی بردووی بە جەلالەین – دوو جەلال، لەگوێمدا دەزنگێتەوە. بەم هەڵبەستە کۆتایی بەوشەکانم دێنم، کە هەرچەندە شەوگار شەق بێ و تروسکەی مۆم کۆتایی بێ خەفە و خامۆش بێت، پەروانە و پەپوولە بسووتێ، بەڵام چیرۆکی دڵی من لەئاست و ئاقاری مرۆڤ و هەڵوێست کە بەشێکن لە وێژدانی مێژوو هەرگیز کۆتایی نایەن. ئەمەیە ڕەوش و یاسای چەرخ و ژیان.

أما ترى البحرَ تَعلُو فوقَهُ جِيَفٌ!(١٥)
وتَستــقَرُّ بِـ أقصى قاعِهِ الدّررُ؟
قل الذي بصروف الدهر عيرنا
هل حاربَ الدهرُ إلا من به شممٌ

(١٥) الإمام الشافعي/ محمد بن إدريس الشافعي(١٥٠-٢٠٤هـ / ٧٦٧-٨٢٠ م) هو ثالث الأئمة الأربعة عند أهل السنة والجماعة، وصاحب المذهب الشافعي في الفقه الإسلامي، ومؤسس علم أصول الفقه. كان الشافعي فصيحا شاعرا، شعره في أغلبه يتناول الحكمة ومناجاة الخالق.

بڵقاو بۆگەناو لەسەروو دەریاوەیە
بەردی بەنرخیش لە بنکییەوە.
بڵێ بەو پێوەرەی زەمەن، ئەوەی هەڵمان دەسەنگێنێ،
هەر دژی مرۆڤی شەهم و سەروەر و بوێر و خاوەن هەڵوێست نەبووە؟

کاك جەلالی سام ئاغا

یادەوەری ٤٠ ساڵ

دکتۆر فوئاد احمد بابان

هاوڕێی دێرینی کاک جەلال

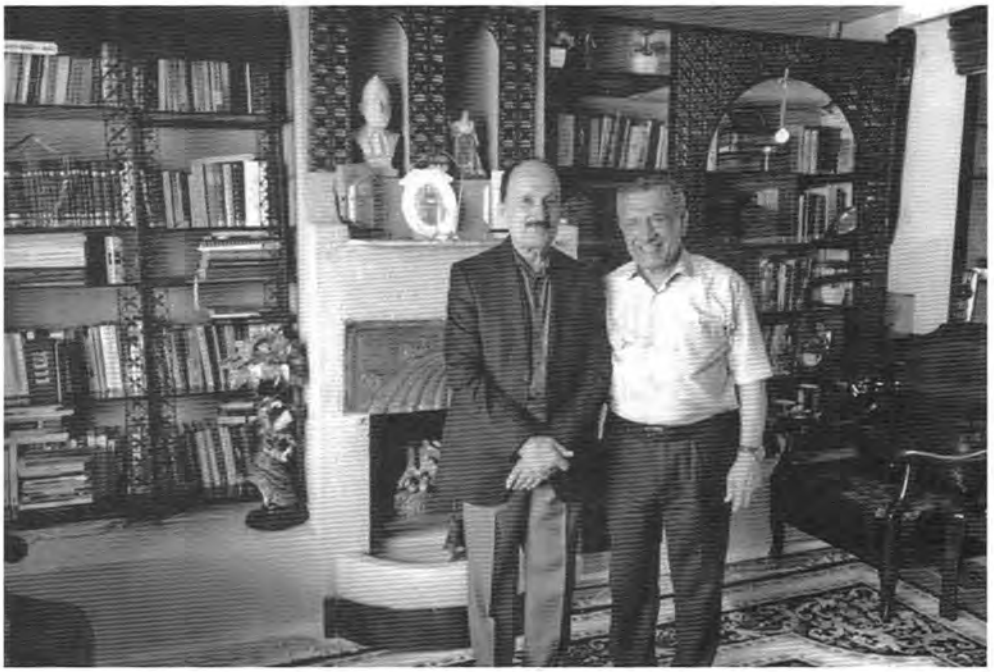

د. فوئاد بابان، جەلالی سام ئاغا
ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٨/٥/٣١

هەرچەند سەردەکەم بە دیوەخانەکەی کاک جەلالدا لە سلێمانی، بیری دوکانەکەی «بشیر مشیر»م دەکەوێتەوە یاد، لەگەڵ جیاوازی و دووری زمان و جێگادا. گەرچی «بشیر مشیر» ٧٠ ساڵ لەمەوبەر لە دوکانێکی تەنگەبەری حەیدەرخانەی سەرشەقامی رشیدی بەغدادا بوو، کە تەنها چەند کورسییەک و مێزێکی تێدابوو، بەڵام میوانەکانی ئەو سەردەمەی خوالێخۆشبوو مامۆستا «بشیر مشیر» وەک میوانەکانی ماڵی کاک جەلال وا بوون، کە پێکهاتبوون لە هەموو لایەنە کوردییەکانی ئەو زەمانە وەک شیوعی و پارتی، بێ ئەوەی کەس لە کەس بکەوێت، لە ماڵەکەی کاک جەلالیشدا هەموو لایەنەکان هەر لە یەکێتی و گۆڕان و پارتی و کۆمەڵ و یەکگرتوو و کەسانی زۆری بێلایەن کۆدەبنەوە، بێ ئەوەی کاک جەلال خۆی بداتە پاڵ لایەنێک... بەڵکو هەمیشە بووە بە هەوێنی ئاشتی و برایەتی لایەنەکان، هەر لایەنێک کاک جەلالی بە بەشی خۆی زانیوە، ئەمەش بەهرەیەکە بە دەگمەن کەسێک لەم زەمانەدا بتوانێت ئاوا دڵی فراوان بێت و میوانخانەکەی بکاتە هۆڵی گفتوگۆ و ڕاگۆڕینەوە و هێورکردنەوەی لایەنەکان. سەرەڕای ئەم خزمەتە گەورەیە، ئەبێت ئەوەش بڵێم لە ڕووی زانستیەوە کاک جەلال بێ ئەوەی بە خۆی بزانێت خزمەتێکی گەورەی خۆی کردووە بە باوەش کردنەوەی بۆ ئەم هەموو کەسایەتیانە، چونکە ئەو گیانی لێبووردەیی و دڵفراوانییەی بۆتە هۆکارێک بۆ دوورکەوتنەوە لە تەنهایی و توش نەبوونی بە خەمۆکی پەرەپێدانی خانەکانی مێشکی، بۆیە هەمیشە چست و چالاک و بیرتیژە.

سەرەڕای ئەم هەموو سەرقاڵییە کاک جەلال زۆر خەمخۆری خوشکە جوانەمەرگەکانی بوو زەکیەخان و ئەختەرخان خوا لێیان خۆشبێت، تا دواهەناسەیان زۆر دڵسۆزانە بەتەنگیانەوە بوو.

کاک جەلال پیاوێکی بێ تەماعە و چاوی لە ماڵی دونیا نییە، هەر بۆ نموونە خانوەکەی خۆی لەسەر بەڕێوەبەرایەتی تەندروستی سلێمانی تاپۆ کرد.. هەروەها بەو پارەیەی بۆی مابۆوە لە زەکیەخانی خوشکییەوە کردی بە قوتابخانەیەکی نموونەیی، کە هەتا هەتایە خوێندکاران و مامۆستایانی ئەو ناوچەیەی شاری سلێمانی لەیادی ناکەن. بە ئاهەنگێکی خنجیلانە، کە بە سەدان کەسایەتی و بەرپرسانی پەروەردە ئامادەی بوون، هەر لە وەزیری پەروەردە و بەڕێوەبەرانی پەروەردە و کەسایەتییەکانی شار، دەرگای

هەستێکیان نەماوە، وەک هەستی نیشتمانپەروەری و دەستپاکی و داوێنپاکی. ئاخر کام بەرپرسی وڵات هەوڵی داوە خەڵاتی خانمان بکات بۆ سەلاریان، یان هەمیشە خەڵاتیان کردوون بۆ ناسەلاریان. بە بڕوای من دەبوایە وێنە و پەیکەرەکانی (جەلالی عومەری سام ئاغا) ئاغا ئێستە لە ڕاستە شەقامەکانی هەولێر و سلێمانیو دهۆک لە دیارترین شوێندا بوونایە، بەڵکو گەورەترین پەیکەری لەبەردەم بینای پەرلەمان بۆ دروست بکرایە، بۆ ئەوەی پەرلەمانتاران لە مەدرەسەکەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)وە، دەستیان بکردایە بە فێربوونی دژایەتی گەندەڵی. یەکێک لە خەسڵەتە جوانەکانی (جەلالی عومەری سام ئاغا) ئەوەیە، پێوەری ئەو بۆ دۆستایەتی، تەنها نەزاهەت و شارەزایەتی و ئازایەتییە، هەر بۆیە دۆستایەتی هەموو نەزیهەکان دەکات، گوێ لە هەموو شارەزاکان دەگرێت، بە زەردەخەنەوە پێشوازی دەکات لە ئازاکان، (جەلالی عومەری سام ئاغا)، ماڵەکەی کردووە بە یانەی بەیەکگەییشتنی هاوپەیمانەکان، هەروەها دەسەڵاتدارا، پێ نابڕن لە ماڵەکەی ئەو، بۆ ئەوەی هەست بکەن دەتوانن بگەڕێنەوە بۆ باوەشی گەل، یاخود هەست بە ئارامی بکەن. کە بیستم (جەلالی عومەری سام ئاغا)، گوێ لە بەرنامەکانم دەگرێت، هەستم کرد وا دەبم بە یەکێک لە سێبەرەکانی، کە بە دیداری شادبووم و بە قەولی خۆی دەبێت ڕیشە سپیەکەت ماچ کەم چوومە دونیای خەون. خەونم دەدی و بێدەنگ بووم کاک جلال هەستی نەدەکرد بۆ بێدەنگم، منیش دەمویست بەردەوام بم لە خەونەکانم، خەونێک بۆ من وام دەزانی مەدالیایی زێڕین لەسنگم دەدرێت، هەستم دەکرد لە دونیای پیاوە سپیەکان نزیک دەبمەوە، کە دانیشتین پێکەوە، زیاتر هەستم کرد بەوەی یەک ئامانجمان هەیە بۆ خزمەتکردن، بۆیە بڕیارم دا ببمە قوتابی قوتابخانەکەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، دروشمی هەڵبژاردنی خولی دووەمیشم کرد بە یەکیک لە دروشمەکانی (جەلالی عومەری سام ئاغا)، کە دژ بەگەندەڵکاران دەبم لە هەر پلەو پۆستێکدا بن.

کەسایەتی کورد
«جەلالی عومەری سام ئاغا» بە نموونە

مەسعود عبدالخالق

مەسعود عەبدولخالق، جەلالی سام ئاغا
شەدەلە - ٢٠١٩

زۆربەی ڕۆژهەڵاتناسەکان هاوڕان، کە لە کۆنەوە کەسایەتی کورد بەهێزبووە. لەبەر ڕێزی کورد بە (قوڕەیشی عەجەم) بەناوبانگ بووە.. بۆیە میللەتانی تریش لەناو کورد دەتوانەوە، بەڵام لە دوای جەنگی جیهانی یەکەم (١٩١٤-١٩١٨)و ڕێکەوتننامەی (سایکس بیکۆ ١٩١٦) کەسایەتی کورد تووشی کۆسپێکی گەورە دەبێت، بە تایبەتی لە دوای سەرهەڵدانی سیستەمی کۆماری و بزووتنەوەی نەتەوەیی تا ئەو ڕادەیەی تووشی (دەردی تەقەزوم)یش دەبێت، نزیکەی سەدەیەکە دووچاری داگیرکاری و شکست بۆتەوە. لە ڕووی نیشتمانی و سەربازی و سیاسی و فکرییەوە لەسەر شکستی شارستانی و تەعلیمی ڕەنگی داوەتەوە، ئەو شکستانەش وا ئاوێتە دەبن، کە دەردەکە بگاتە ئاستی فەرهەنگی و سایکۆلۆژی، کەسێتی کورد کەمتر متمانەی بە خۆی ماوە.

بەم هۆیەوە بەرگری لە کاری خراپە لاواز دەبێت، دەردی میللەتانی ژێردەستە، کاریگەری سیاسی و دەروونی و فەرهەنگیی قوڵ بەجێدەهێڵێت. بۆیە جار وایە لای کۆمەڵگەی کورد پێوەرەکان پێچەوانە دەبنەوە، (ڕەشی لێ دەبێتە سپی و بەپێچەوانەشەوە)، بە تایبەتی دوای ئەوەی خودی دەسەڵاتی کوردی هەڵسا بەو تێکشێواندنە،

بۆیە دەبینین ئینتیمای نیشتمانی و نەتەوەیی و ئایینی و فەرهەنگی لاواز بووە. بە خێرایی دەگۆڕێن- جلوبەرگ و دیمەنی خۆیان دەگۆڕن، زمان و نەریتیان دەگۆڕن، نەتەوەیان گۆڕیوە، هەتا ئایینیش دەگۆڕن، بەرژەوەندی تایبەتی و خۆویستیی زۆر زاڵبووە، خراپە و دزی ئاسایی دەبێت و دەبێتە ڕای گشتی. جاری وا هەیە شەرعیەتیشی پێ دەدرێت. پانتایی گۆڕاوی زۆر دەبێت و پانتایی چەسپێنراوی زۆر تەسک دەبێتەوە، ئەوەی زۆر چەسپێنراوە، لای خۆویستییە. باقییەکەی تری چەسپاونییە، لەوەوە ڕای گشتی بۆ (کاری سەلبی) دروست دەبێت، زۆر زەحمەتە لەو کاتەدا کەسایەتی وا دەرچێت. دژەباو، دژی نیمچە ڕای گشتی، بۆیە کەسانی وەک (جەلالی عومەری سام ئاغا) و کەسانی تری ئیداری و سیاسی و قانونیی هاوتا زۆر جێگەی ڕێزن، ئەستێرەی تاریکەشەون.!

لە ساڵی ١٩٩١ەوە، لە دوای ڕاپەڕین و دروستبوونی دەسەڵاتی کوردی، واچاوەڕوان دەکرا، بە هۆی حکومەتی خۆماڵییەوە بونیادی کەسایەتیی کورد

لە ڕێی وەزارەتی پەروەردە و خوێندنی باڵا و خوێندنی ئایینی و زۆر لایەنی تر دابڕێژێتەوە، کەچی کەسێتی کوردی بە هۆی گەندەڵی و نەبوونی بەرنامە و دیموکراسییەت و زۆر قەیرانی تر خراپتر تێکشکا.

ئێستا کەسێتی کورد لەقەیراندایە، کۆمەڵگەی کوردی بە «يتيم الأمة الإسلامية» ناودەبرێت. دەروونی زۆر ناسک بووە، لە دۆخێکی سایکۆلۆژی لاواز دایە، خەریکە ئەو گەندەڵییەی سەروو شۆڕ دەبێتەوە بۆ ناو کۆمەڵگە، هەقوناهەق لێ تێکەڵ دەبێت

ئیمامی عەلی و لۆبۆن و دورکهایم و زۆری تر قسەیان لەوەها سایکۆلۆژییەتێک کردووە، وا پێدەچێت لە کوردستان چینی گەندەڵ، بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی شێواو بەرهەم بهێنن، کاری ڕێکخراوەییان لەسەر ئەو پرۆسەیە کردبێت، تا بەرگری گەندەڵی نەکرێت، واش کراوە و سەرکەوتنی گەورەیان بەدەستهێناوە، بۆیە بە دەگمەن دەبینین کەسانی ناودار لەو تاقیکردنەوەیە دەرچن. کەسانێک لە پۆست و پایەدا بن، بە پاکی لێی دەربچن، هەندێک ئەزموونی سیاسي هەیە لە کوردستان سەرکردەی گەورە و کاربەدەست بەرەی گەندەڵییان بەجێهێشتووە و بەرەی گەلیان هەڵبژاردووە.

لەو بوارەدا وەکو پێشڕەو.. لە نموونە هەرە دیارەکان (جەلالی عومەری سام ئاغا) ناوی دێت، چونکە ئەو بەبێ پاڵنەری سیاسی وایکردووە، لەو پۆستانەی وەریگرتووە لە هەمووی بە پلەی نایاب لێی دەرچووە. ئینجا ڕێگری هەرە گەورە بووە بۆ گەندەڵی، (جەلالی عومەری سام ئاغا) چەندین دۆسییەی گەورەی بۆ دزە گەورەکان کردۆتەوە، ئەو وەک دادوەرە نەفامەکان نەهاتووە دۆسییە بۆ هەژار و کەم دەرامەتەکان بکاتەوە، گەورە و شەریفەکانیش ببوێرێت. ئەو جۆرە تەرازوە لە ئایيندا پێي دەوترێت «حوكمى جاهيلى يان نەفامى». لە زاراوەی دەولیش پێی دەوترێت (دەبڵ ستاندەر)، کوردستان پڕیەتی لەو جۆرە حوکمە، یان حوکمەکە نییە، یان ئەگەر هەبوو لەو شێوەیەیە. کەمێک لەوانەی وا ناکەن (جەلالی عومەری سام ئاغا)یە، تەرکیزی خستۆتە سەر گەورەکان و سەرچاوەکان، بەو هۆیەشەوە باجی داوە، ئەوەی تەحەدای ئەو پیاوە بە گەورەیی دەنرخێنێت کارە دژە باوەکانییەتی.. کە نەچۆتە ژێر باری (باو). باو لە کوردستان گەندەڵی و تاڵانییە، تا ئەو ڕادەیە خەریکە ببێتە ڕای گشتی. ئەوانەی دزی دەکەن و ماڵ و سامان (لە جیاتی کوردایەتی و خزمەت) بەرپا دەکەن، لەناو حزبەکەیان پێگەی بەهێزیان دەبێت، تا ڕادەیەکیش لەناو خەڵکیدا یەکڕیزییان پەیدا کردووە. دەڵێن (بۆ خۆی بۆتە پیاو)، ئەوانەی پاکیشن ڕێگری لە دزی و تاڵانی دەکەن و دەیانەوێت پارێزگاری مووڵکیەتی گشتی بکرێت، زۆرجار پێیان دەڵێن (نەیزانی بیخوا)، ئەوە دۆخێکە هەر میللەتێک پێی بگات وەسفی تایبەتی خۆی دەبێت لە (پۆلینە سایکۆلۆژییەکان)، تا ئەو کاتانە ڕۆڵی کەسی

کاریزما دێت، هەروەک ئیمامی عەلی ستاییشی ئەو جۆرە کەسانە دەکا، کە بە دوای ڕای گشتی هەڵە و جاهیلی و بەرژەوەندی تایبەتی ناکەون، وەک تاک دژەباو دەبن، دژەباوی «کاری چەوت».. (جەلالی عومەری سام ئاغا)، شاییستەی ئەو ستاییشەیە، لەوەش زیاتر کە لەم دەمەدا جارێ پێچەوانە دراوە، لەم دەمەدا زۆربەی بەرپرسان و دەسەڵاتداران وەک دەرفەت مالّ و سامانی گشتی بۆ بەرژەوەندی تایبەتی کۆدەکەنەوە، ئا لەو کاتەدا ئەو کاری پێچەوانە دەکات، بە دەگمەن بە خەڵکی چاکسازیش کراوە، هەندێک خەڵکیش کە خۆیان بە ئایینپەروەر ناوزەد کردووە، هەر پێیان نەکراوە، بەو پیاوە کراوە و هەڵساوە مالّ و مولکی تەحویل کردووە بۆ مولکی گشتی... لە بواری دروستکردنی خوێندنگادا کاری خێرخوازی کردووە. ئەوەش ڕێک لەگەڵ فەرمودەکەی پێغەمبەر (د.خ) کە دەڵێت: «فلیکن تهذیبکم بسیرتکم»، ئەو هەنگاوەی (جەلالی عومەری سام ئاغا) مەدرەسەیە بۆ ئەهلی چاکساز، تا ئەزموونی لێ وەرگرن، نمونەیەکی زانستی و فەلسەفی بەهێزیشە بۆ بەرپەرچدانەوەی هەموو ئەو کەس و لایەن و دەزگایانەی پەردەپۆشی ئەو دۆخە دەکەن و دەڵێن: کەس لە کەس چاکتر نییە.. هەموو یەک لە یەک خراپترن، ئەو دەستەواژەیە یەکجار بێئومێدییە، ئەو هەنگاوەی ناوبراو ئەو ماکینە ڕاگەیاندنەی گەندەڵکارانی وەستاندووە، ئینجا لە ڕووی فەلسەفی و ئابووریش دەگوترا «نەوەی سەردەمی نوێی جیهانگیری و پرسی کەسایەتی بەرژەوەندیخواز گشتییە و چارەی ناکرێت» ئەوەتا ئەو هەنگاوەی (جەلالی عومەری سام ئاغا) نموونەی فەلسەفەی ئابووری و سایکۆلۆژییە.. بریا لەو بارەیەوە توێژینەوەیەکی زانستی لە زانکۆیەک بکرابایە، هەروەها چەندین وتاری ئایینی بۆ بدرابایە، تا بینای جوڵانەوەیەکی دژە گەندەڵی بەرپابکرێت، وەک جوڵانەوەکانی (لیخ ڤاونسا) لە پۆلۆنیا، (پورتوقالی) لە ئۆکرانیا، زەردەکانی فەڕەنسا، برسییەکانی ڕووسیا...هتد

۲۰۱۹/۲/۲۲

هەولێر

پیسخۆریی نەهامەتییە

ناسر حەفید

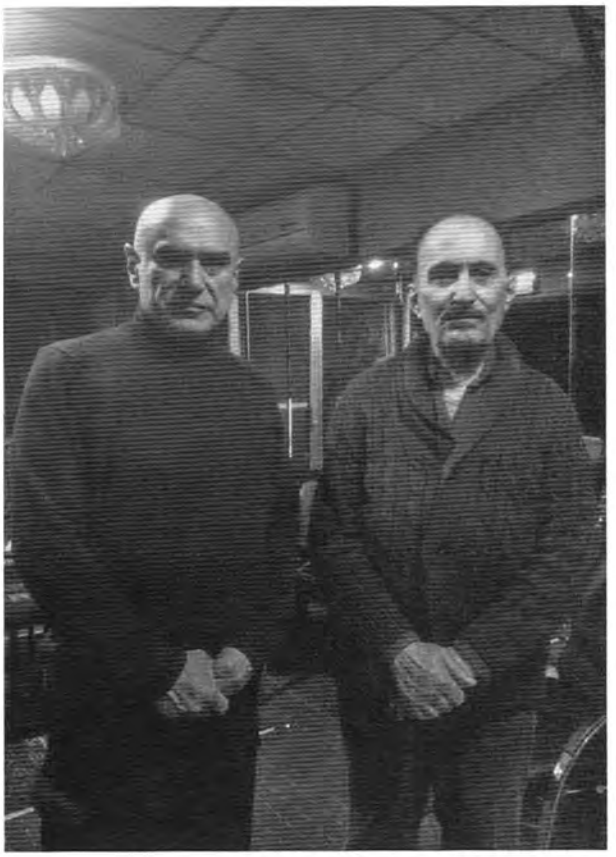

جەلالی سام ئاغا، شێخ ناسر حەفید
سلێمانی

(ئەوەی پەیام بۆ گەل دەردەکات، با لە پێشەوە بیسەلمێنێت کە هیچ پارەو مواڵکێکی دزراوی لا نییە). بە تەمغەی پیسخۆرییەوە قسە دژی پیسخۆریی بەتاڵە. لە زماندا سیستمی بیرکردنەوە دەردەکەوێت، پەرداخێک دەشکێت، دەڵێین: «پەرداخەکە بەربووەوە.» نااڵێین «پەرداخەکەمان لەدەست کەوتە خوارەوە.» یەکەم شت لە قەباعەتەکە ڕادەکەین، ئیرادەی ئەوەمان نییە بەرەو ڕووی ڕووداوەکە ببینەوە و بەرپرسیاریی هەڵبگرین. جوڵانەوەیەکی چەکداریی بڵاوەی پێ دەکرێت، هەزارەها کەسی تێدا دەکوژرێت، دەڵێین: «شۆڕش هەرەسی هێنا.» هەروەکو کەندەڵانێک بە بەفر و لافاو ڕۆچووبێت. هیچ کەسێک ڕووبەڕوو پرسیارێکی لەدەم دەرنەهات. هەڵەبجە لەنێوان جەنگی دوو وڵاتد. دەبێت بە مەڕی قوربانی، تەنها دەستە خوێناوییەکە بە ناوچەوانی ئێمەدا دەسون، بۆ سواڵ و کەرەستەی میدیایی. دەنا پێویست ناکات کەسێک وەڵامی پرسیارێک بداتەوە. قەیرانیش کە ئەمڕۆ بە قوتابیی قوتابخانەوە، بە نەخۆشی سەر جێگاوە، بە پێشمەرگەی ناو سەنگەرەوە دیارە، هێلکەی مریشکێکە پێی دەڵێین: «گەندەڵی». گەندەڵبوون شتێکە وەکو سێوێک لە داریک کەوتبێتە خوارەوە و لەسەر زەوی ڕزی بێت. ڕەنگە بارانێکی ناوەخت باری بێت، یان شانسەکەی ئێمە ئاوای هێنابێت. هەموو قەیرانێک ڕووت دەکەینەوە، یەکەم لە دزێویی و دووەم لە بەرپرسیاریی. قەیران وەکو قارچک لە خاکەوە دەردێت. جاران نەوت بە دەست داگیرکەرەوە بوو.. ئەمان وت: ئاخ ئەم نەوتە چۆن بووە بە بەڵا بۆ کورد؟ بۆچی وشک ناکات نەجاتمان بێت! ئێستا نەوت بە دەست خۆمانەوەیە، کورد خۆی بەڵاکە بوو. ژن و منداڵەکانمان لە کوردستانیشدا جێگایان نابێتەوە و دەیان نێرین لە دەریادا بخنکێن. بۆچی ڕووداو پرسیار دروست ناکات؟ بۆچی کارەسات پەنجە بۆ کەس ڕاناکێشێت؟ بۆچی مێژووی ئێمە لەسەر هێڵی تیاچوون دەڕوات؟

کورد دەڵێت: «بۆ ئەوەی گۆشت بۆگەن نەکات، خوێی پێوە دەکرێت»، بەڵام ئەگەر خوێ خۆی بۆگەنی کرد چی لێ دەکەیت؟

خوێ هەم مەڕە هەم گورگ، خوێ هەم دەردە هەم دەرمان، خوێ هەم کڕیارە هەم فرۆشیار، خوێ هەم تاوانبارە هەم دادوەر، خوێ هەم حیزبە هەم کۆمپانیا.

ئەمە پێی ناوترێت گەندەڵی، ئەمە پیسخۆرییە. هەم دزێوە، هەم دەبێت یەکێک هەبێت پرسیار باران بکرێت.!

دەسەلات و کۆمپانیا

پیسخۆریی ئەو کاتە دەگاتە لوتکە، کە دەستەلات و کۆمپانیا دەبن بە دوو دەستی خوێ. ئەم دەست بۆ ئەو دەست. ئەو دەست بۆ ئەم دەست. ئیتر لێرەوە ئاو و زێراب تێکەڵاو دەبن. ئیتر لێرەوە تاعون سەر دەردێنێت. ئیتر لێرەوە شار دەبێت بە مەڵبەندی جرج. پیسخۆریی لەو بەهایانە دەدات کە مرۆڤ و کۆمەڵگایان پێ ڕاوەستاون. پیسخۆریی ڤایرۆسێکە دوژمن ڕەشەکوژیی گەلێکی پێ دەکات. مرۆڤی پێ دەکات بە پەنگ.

چەکی گەلکوژیی

ساڵی ١٧١٠،٣١٠ ساڵ لەمەوبەر، وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا، چەکی پیسخۆریی دژی گەلانی موسوڵمان بەکارهێناوە. وەزارەت ئامۆژگاریی میستەر هامفێری سیخوڕی بەریتانیای کردووە، کە هەوڵ بدرێت فەرمانڕەوای پیسخۆر و ناپاک هەڵبژێرن، بۆ ئەوەی ناسکترین کاروباری وڵاتەکەیان بگرنە دەست. بە لەناوبردنی داهاتی نەتەوەیی.. کوشتنی گیانی چالاکی و تێکۆشان ڕێگا لە گەشەکردن و پێشکەوتنیان بگیرێت و لاوەکانیان توشی سەرگەردانیی بن، توشی مەیخۆریی... قومار و پیسخۆریی بکرێن. میستەر هامفێر قسە زێڕینەکانی وەزیری کۆلۆنییەکانی دێتەوە یاد، کە دەڵێت: «ئێمە بە هۆی مەیی و پیسخۆرییەوە توانیمان ئیسپانیا لە موسوڵمانەکان بسێنینەوە». دەبێت بە پشتبەستن بەم دوو فاکتەرە بەهێزە، هەموو وڵاتەکانی تریش بگێڕینەوە ژێر دەستی خۆمان.»

لەتکردنی مرۆڤ

لە شوێنێکی دنیادا مرۆڤێک حوکمی لەناوبردنی بەسەردا دەدرێت، بەڵام مردن سزایەکی بەس نابێت. دوای ئەوەی کە بە پلایسی داخ، ڕۆنی لەکوڵ، قوڕقوشمی تواوە ئەشکەنجە دەدرێت، دەبەسترێت بە چوار ئەسپەوە بۆ ئەوەی پارە بکرێت، بەڵام ئەسپەکان ڕانەهاتبوون بۆ کارێکی وا، بۆیە لە ژێر قامچی جەلادەکاندا شەکەت بووبوون. ناچار جومگەی ئەژنۆ و قوڵەکانی ئەم پیاوە بە چەقۆ قلیش دەکەن بۆ ئەوەی ئەسپەکان بتوانن بیکەن بە چوار بەشەوە. بەزمی کوشتنی ئەم پیاوە چوار سەعات دەخایێنێت.

ئایا تاوانێکی ئاوا لە کام وڵاتی دنیادا ڕوو دەدات؟ سۆماڵ؟ عێراق؟ لیبیا؟ ئەفغانستان یان کوریای باکور؟

وەڵام: ئەم تاوانانە وڵاتیان بۆ نییە. لە هەر وڵاتێکی دنیادا موراڵ وەکو بینایەک

هەرەس بهێنێت ئیتر جەهل و وەحشتگەریی حوکم دەکات. گرنگ نییە ساڵی (٦٠٠)ـە یان ساڵی ٢٠١٥ ئیستای عێراق و سوریا بە دەست وەحشتگەرییەوە. لە ڕاستییدا ئەو پیاوە ناوی ریچارد دامینس بوو. ڕۆژی ١٧٥٧/٠٣/٠٢ لە پاریس بەو دەردە دەبرێت. ڤۆڵتێری فەیلەسووف لەوێ دەبێت، کاتێک دەبینێت ئافرەتانی تەختی پاشایی دەگرین بۆ ئەسپەکان، کە لە ژێر قامچی جەلادەکاندا دەحیلێنن. ئەمە فەرەنسای ٢٥٨ ساڵ لەمەوبەر. کاتێک تیرۆر١٣٠کەسی مەدەنیی لە پاریس کوشت فەرەنسای ئەمڕۆ هاواری لێ هەڵسا: «خۆشەویستیی بڕۆن بە سەر ترس و ڕقدا.» فەرەنسا لە پێش هەموو شتێکدا دەستی گرت بە بەهاکانییەوە زەرەر نەهێنن. چونکە ئەگەر بەهاکان بکەون، هیچ نابێت فەرەنسا پێی هەڵسێتەوە. پیسخۆریی ئەو ڕۆحە دەکوژێت، کە مرۆڤ و کۆمەڵگا پێی هەڵدەسنەوە. جیاوازیی نێوان پاریس لەگەڵ سعودییە ئەوەیە، لە پاریس دوو کچ لەسەر جادە ئاسایی ناودەمی یەکتریی ماچ دەکەن، کەچی لە سعودیە دەستی مرۆڤی تیادا دەبڕنەوە، ئەمە پێ دەوترێت جیاوازی موراڵی. پیسخۆریی ئەو دەستەیە کە دەگاتە ئەو شوێنەی دەستی تفەنگ نایگاتێ. پیسخۆریی هەر نەوت نادزێت، هەر گرد داگیر ناکات. ڕەنگە خانوبەرەکی جوانت بۆ دروست بکات، بەڵام خۆت دەکات بە قوتوی بەتاڵ. ڕۆژانە مرۆڤ لاقەدەکات. پیسخۆریی بە خۆڕایی ئیسقان ناخاتە بەردەمت. هەموو بەها و جوامێرییەکانتی لێت دەوێ. ئەگینا ناتوانێت شەو بێ خەم بخەوێت. پیسخۆریی مرۆڤ دەکات بە سەگی بێ کلک. نایەڵێت مرۆڤ خۆی بێت.

خوێ

کە خوێ خۆی بۆگەنی کرد پیسخۆریی تا تەپڵی سەر دێت. مرۆڤ قاچی لە زەوی دەبڕێت. ئیتر پیسخۆریی خۆی هەموو لایەک دەجوڵێنێت. بۆیە گرنگە ئەوانەی دژی پیسخۆریی دەدوێن دەبێت بە دەستنوێژەوە باسی پاکسازیی بکەن، پێویستە بکرێت بە پەرەنسیپ:

هەر کەسێک کە دژی پیسخۆریی قسەدەکات، با تەمغەی پیسخۆریی وەکو «قونی مەیمون» بە پاشەڵییەوە نەبێت.

خەڵات

ڕۆژی ٢٠١٥/١٢/٠٩ ڕێکخراوی «کیدۆ» خەڵاتی ڕێزلێنانی بەخشی بە کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، چونکە (جەلالی عومەری سام ئاغا) لەو ماوەیەدا کە سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی بووە، زیاتر لە (٢٧٢٠) ڕاپۆرتی لەسەر

پیسخۆریی ئامادەکردووە و (٨٦) بەرپرسی باڵای لەسەر پیسخۆریی ڕووبەڕووی دادگا کردۆتەوە. گومان لەوەدا نییە کاک جەلال کارێکی زۆری کردووە. خۆشی وەکو نموونەیەک پیشان داوە، کە خاوەن پۆست دەتوانێت بە جۆرێکی تر بژی لەوەی پیسخۆران بۆ خۆیان داناوە. نوکەکە پیسخۆریی بووە بە ڕاستییەکی سەلماو. گرنگ ئەوەیە کە نموونەی دەستپاکیی بدۆزینەوە. ئەگینا دنیایەکی ئاساییمان لەبیر دەچێتەوە.

قیڕەی باڵندەیەک

لە دەشتێکی ئەفریقیادا کاتێک کەمتیارەکان پاریز دەبەنە بەر ئاسکەکان، باڵندەیەک بەسەر دارێکەوە تا هێزی تیایە دەقیڕێنێت. کەمتیارەکان ئاشکرا دەکات و ئاسکەکان هەڵدێن. هەرچەندە خەباتەکەی کاک جەلال بەری بە پیسخۆریی نەگرتبێت، بەڵام هاوارێکە بۆ ئەوەی خەڵک بەئاگابێنەوە.

چارەسەر

ئەگەر دژایەتیی پیسخۆریی لە دەست پیسخۆر خۆیدا نەبێت، دەبێت ستراتیجێک بۆ چارەسەریی دابنرێت:

١. پێویستە کۆمپانیا و دەسەڵات لە یەکتریی جیابکرێنەوە! ئەوەی خاوەنی کۆمپانیا و بەرژەوەندییە نابێت لەدەسەڵاتدا بێت.

٢. ئەوەی پەیام بۆ گەل دەردەکات با لە پێشەوە بیسەلمێنێت کە هیچ پارەو مولکێکی دزراوی لا نییە. ئەگینا پێویستە هیچ قسەیەکی لێ وەرنەگیرێت.

٣. ئەو میدیایەی دژی پیسخۆریی قسەدەکات، با ڕیکلامی هیچ کۆمپانیایەکی پیسخۆر وەکو «ریقنەی قەلەڕەش» بە ناوچەوانییەوە دیارنەبێت.

٢٠١٥/١٢/٠٩

سلێمانی

زۆریش نییه کاك جەلالم ناسیوه

عەبه سور

مامۆستا عەبدوڵا سور، جەلالی سام ئاغا
ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٨/٥/٣١

گەرچی من و کاک جەلال هاوتەمەنین، بەڵام لە ڕاستیدا دۆستایەتی من لەگەڵ ئەودا دۆستایەتییەکی هێندە تۆڵانی و لەمێژ نییە، ئەوەندەش ئەزموونماوی نەبووە، تا بتوانم لە هەموو بارێکەوە لە تەوقەسەرییەوە تا نووکی پێی دەبارەی بدوێم. من چوزانم بە مێردمندانی و لاوێتی مەیلی بە شنەبای چ لاولاوێکەوە شەکیوەتەوە! من لە هەڵەبجە و ئەو لە سلێمانی! دۆستایەتی و ئاشنایەتیمان، چەشنی کابرای عەجەم دەڵێ: کوجا مەرحەبا. پێتان سەیر نەبێ کە ئەڵێم «پێش دۆستایەتیم لەگەڵ کاک جەلال، بە هۆی باڵندەی کەنارییەوە لەگەڵ عومەری سام ئاغای باوکیدا، دۆستایەتی و ئاشنایەتیم هەبووە. ناوبەناو لە ماڵەوە دیدەنیم ئەکرد. لە سەرەتای شەستەکاندا گرنگیدان بەم باڵندە ئیسک سوکە... دەنگ خۆشە «کەناری» زۆر کەم بوو، یەکەم کەس کە ئەم باڵندە دەنگ خۆشەی هێنایە سلێمانی «مامۆستا شێخ عوسمان شێخ لەتیفی دانساز بوو». با ئەوەش بڵێم، یەکەم کەسیش کەناری هێنایە هەڵەبجە، من بووم.

لە شەستەکاندا ئەوانەی هیوایەتی کەنارییان هەبوو، ئەمانە بوون:

١. مامۆستا شێخ عوسمان شێخ لەتیف.
٢. کاک حەسەنی بەرید.
٣. حاجی عەبدوڵڵای شاموحەمەد.
٤. عومەری سام ئاغا.
٥. عەلی مەلا حەسەن.
٦. ساڵی ١٩٦٨، منیش لە هەڵەبجەوە هاتمە ناویانەوە.

بۆیە دریژەم دا بەو بەندوباوە لەسەر باڵندەی کەناری، بۆ ئەوەی بڵێم یەکەم کەس لە دەڤەری کوردستانی باشورد «عومەری سام ئاغا» بوو کەناریی «نارنجی کاڵی سپی ڕەنگی گۆڕی بۆ کەناریی نارنجی تۆخی سورباو».

ئەو سەردەمە ناوبەناو لە دەرەوەی وڵات، تاکە تاکە کەناریی سور ئەهێنرایە بەغداد. ئەو کەنارییانە بە خواردنێکی تایبەت سور ئەبوون، کە بە «کەلەفود– Color Food» ناسراوە.

ئەوەی لێرەدا جێی سەرنجە، شارەزا و نەشارەزا درکیان پێ ئەکرد، کە سوربوونی

ڕەنگی ئەو کەناریيە سروشتی نییە، ئەزانرا هەر کە خواردنەکەی لێ ببڕێ کاڵ ئەبێتەوە، بە پێچەوانەی کەناریيەکەی «عومەری سام ئاغا»وە، کە بەردەوام بە نارنجیيە تۆخەکەیەوە دەمایەوە.

نهێنی سوربوونی ڕەنگی ئەو کەناریيەم چۆن بۆ دەرکەوت؟

لە سەردانێکدا بۆ لای ئاغا، کەناریيەکی قەبارە گەورەی سورباوی زۆر جوانم لەلا دی. وتم ئاغا ئەم کەناریيە نایابەت لەکوێوە بۆ هاتووە؟ بۆیە گرتی و وتی: ئەوە کەناریيەکی نارنجیی زۆر کاڵ بوو خۆم وام لێ کردووە. وتی ڕەنگی چی! ئەوە سیحرە. چۆن بە تۆی ئەڵێم.. ئەتەوێ سەنعەتەکەم لێ بدزی؟

پاش قەدەرێک، بێ ئەوەی من هیچی تر بڵێم، هەر خۆی بەزەردەخەنەیەکەوە وتی: جارێ لەملاو لەولا باسی مەکە، با لای خۆمان کەمێک زۆربێ، ئەو کەناریيە بە گوێز و کەرەوس وا تۆخ بووە.

ڕاستییەکەی «کاک (جەلالی کوڕی عومەری سام ئاغا)»شم هەر بە هۆی هیوایەتێکی دیکەی لەم چەشنەوە ناسی. ئەو گەرموگوڕییەی ئێستای نێوانمان، سەرچاوەکەی لە گوڵە هەمەچەشنە جۆراوجۆرەکانی ماڵی مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج، مامۆستای گەورە و ڕێزداری هەمووانەوە، هاتۆتە هەڵقوڵین.

ئەو مامۆستا بەڕێزە، تا خۆی لە ژیاندا مابوو، ماڵەکەی لە گردی سەرچنار، دراوسێیەکی دەرگا بە دەرگامان بوو. مامۆستای بەڕێز، بیرمەندێکی بواری زانستی زۆر بە توانا بوو. لە بواری بەرهەمهێنانی ڕووەکی ڕازاوە (نباتات الزینة)، شارەزاییەکی بێوێنە و باڵا دەستی هەبوو. ئەوەندە نەبوو گوڵەکانی «مەرجانی- کالیۆس پاتۆنیای شەستپەڕ و گوڵ و ڕووەکە هەمەچەشنانە» سەریان هەڵدابوو. مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج لە حەوشەی ماڵەکەیدا بۆ هیوایەتی خۆی مەشتەلێکی سازاندبوو، کە هەموو جۆرە ڕووەک و گوڵێکی ناوازەی تێدا پەروەردە کردبوو. ڕووەکی کالیۆسی تێدابوو، وەک فەرشی کاشان ڕووبەری گەڵاکەی زەخرەفەیەکی هەمەچەشنە ڕەنگ بوو.

من لەناو کتێبدا نەبێ ئەو جۆرە ڕەنگ و ڕووخسارەم لەسەر پەڕەی گەڵا و گوڵەکانی باخچەی گوڵەکانی کاک عەبدوڵڵا نەبێ لە هیچ مەشتەل و باخچەیەکدا نەدیوە.

لای کاک عەبدوڵڵا نەبێ.. کەس ڕووەکی چۆلەکەی بەهەشت «عصفور الجنة»ی نەدیوە گوڵ بکا.. من کاک جەلالم لای کاک عەبدوڵڵا ناسی، هەر لەوێشەوە هەردووکمان وەک دوو خولیاکاری گوڵ و ڕووەکی ڕازاوە لە باسوخواسی گوڵو

ڕووەکەوە، لە حەوشە ڕازاوە پڕ دیمەنەکەی کاک عەبدوڵڵادا بەیەک ئاشنابووین و یەکترمان ناسی.

لەو ڕۆژەشەوە، کە بووە بە «سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی»، بە هۆی هەڵوێستە جوامێرییەکانییەوە ناو و ناوبانگی زیاتر بڵاوبۆتەوە.. ئێستا بە پیاوە سپییەکە ناوی ئەبەن.. منیش کە ئەم بیست و ئەم بینی و ئەم خوێندەوە.. چۆن ئازایانە.. بە هەستێکی نیشتمانپەروەر و دڵسۆزانەوە لەو سەردەمەدا، کە ترساندنو چاوسورکردنەوە و هەڕەشە تێیدا هێجگار تۆقێنەر بوو، ئەم بینی ئەم وەک پاڵەوان شمشێری لە کێڵان ڕاکێشاوە و بەرامبەریان لە جەنگدایە و دەستی پیسیان دەخاتە ڕوو.. بۆ ڕاستی ئەڵێم: ئا لەو سەردەمانەوە کاک جەلال لای من ڕۆژ بە ڕۆژ شیرینتر ئەبێ. لە هەمان کاتیشدا ئەتوانم بڵێم ئەو پیاوە سپییە ڕەچەشکێنی سەرەتای بەگژداچوونەوەی گەندەڵی و گەندەڵکاران بووە.

ئێستا من، لە گشت ئەو کردە بێوێنە بەجێهێنراوانەی، تەنیا لەسەر دوو کاریان گەواهی لەسەر دوو هەڵوێستی جوامێرانەی ئەدەم، کە خۆم گەواهیدەری ڕووداتی ناو ئەو دوو هەڵوێستەم.. گەرچی ئەو دوو هەڵوێستە بە ڕوالەت بچووک دێنە بەرچاو، بەڵام لە ڕاستیدا تا بڵێی گەورەن و لە فەرهەنگی وڵاتانی گەشەسەندوودا بە سیفەتی پیاوانی چاکخواز و دڵسۆزی بێ ڕیاکاریی دێنە ئەژمار.

هەڵوێستی یەکەم

ئێمە کۆمەڵێک بووین لە خانەنشینانی گردەکەی سەرچنار، هەر لەسەر ئەو گردە دوکانێکی گەورەی بەردەم فراوانمان گرتبوو بە کرێ و کردبوومانە بارەگای دانیشتنی خۆمان. ئەو پارچە زەوییەی سەرتەوقەسەری گردەکە، بە دوکانەکەی ئێمەشەوە کە بە تەنیشت «خوێندنگای مەشخەڵ»(١٦)ەوە بوو. هەر لە سەرەتای دابەشکردنی زەوی گردەکەی سەرچنار بەسەر بەشداربواندا لە نەخشەدا دیاریکرا بوو بۆ ئەوەی بکرێتە باخچەیەکی فراوان، بەڵام لەبەر ئەوەی شوێنکەوتەکەی شوێنێکی بەرز و باسەفا و دڵگیر بوو، وەک ئەوترا دانرابوو بە یاساشکێنی بدرێتە کەسانی بااڵدەست و دەسترۆییشتوو. هەر بەو هۆیەوە چەندین ساڵ بوو فەرامۆشکرابوو. با ئەوەشم بیرنەچێ، هەر لە ساڵانی سەردەمی حیزبی بەعسدا خوالێخۆشبوو مامۆستای گەورەی هەموان و کەسێتی ناوداری شاری سلێمانی «مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج» لە ڕێی کۆمەڵەی هەرەوەزی خانوبەرەوە داواکارییەکی دابوو بە پارێزگاری سلێمانی بۆ ئەوەی ڕێ بدەن ئەو پارچە زەوییە،

(١٦) ئەو سەردەمە خوێندنگاکە ناوی «مەشخەڵ» بوو.. دواتر بە چەند ناوێکی جیاواز گۆڕاوە.

کە شارەوانی لە نەخشەدا دیاری کردبوو» ببێتە باخچە، تا ئەم لەسەر حیسابی تایبەتی خۆی بیکاتە باخچەیەک کە لە عێراقدا نموونەی نەبێ، بە مەرجێ بتوانێ بۆ ماوەی «٥ ساڵ» وەک مەشتەل و شەتڵگەیەکی مۆدێرن بۆ سود و تایبەتی خۆی کەڵکی لێ وەربگرێ.

ڕۆژێکیان وێنەی دووەمی داواکاری و هێڵکاری پرۆژەی ئەو باخچە مۆدێرنەی پیشاندام، کە بە قەڵەمی ڕەساس کێشابووی. بە ڕاستیی ئەوەندە باخچەیەکی جوان‌و مودەرەج بوو، مەگەر هەر خەیاڵ و دەستوپەنجەی ئەو هونەرمەندە گەورەیە بتوانێ دیزاینی باخچەی وا دڵڕفێن بکێشێ. هەر لەناو باخچەکەدا باخچەیەکی بەردینیشی «الحديقة الصخرية» دیاری کردبوو. بەو نیازەی بیکاتە باخچەیەکی تایبەت بە صوبەرین «کاکتۆز- صبار- Cactus».

بە داخەوە کۆمەڵەی هەرەوەزی خانوبەرە، بەو بیانووەی کە ئەو زەوییە بۆتە موڵکی شارەوانی و پەیوەندیی بەوانەوە نەماوە، خەمسارد بوو کە بە جددی بۆ جێبەجێکردنی پرۆژەی ئەو باخچەیە کاربکات. لە ڕاستیدا ئەو هەوڵە شکستخواردووەی مامۆستا عەبدوڵڵا سەراج وای لە ئێمەی خانەنشینی ناو ئەو دوکانە کرد و هانیداین زۆر بە جددی هەوڵ بدەین پرۆژەی بەباخچەکردنی ئەو پارچە زەوییە زیندوو بکەینەوە.

بۆ ئەم مەبەستە چەند جارێ بە کۆمەڵ سەردانی شارەوانیمان کرد و توانیمان کەیسی پارچە زەوییەکە بجوڵێنین. دواجار بڕیاردرا مامۆستا تەها خەلیل و من بە پشتیوانی هەموان بەدواداچوونی ئەو کارە بگرینە ئەستۆ. ئێمەش توانیمان لەم ژوور بۆ ئەو ژوور، لەم ئەندازیارەوە بۆ ئەو ئەندازیار، بیگەیەنینە قۆناغی بڕیاردانی کۆتایی. هەر هەموو بیرمان لەوە کردەوە، کە بە تەنیا من و مامۆستا تەها نەچینە بەر قاپی ڕەحمەتی کەسی کۆتا بڕیاردەر، نەک ڕیسەکەمان لێ بکاتەوە بە خوری. لەبەر ئەوە بەچاکیان زانی (سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی- کاک جەلالی عومەری سام ئاغا) بەو پاساوەی کە خۆشی دانیشتووی گەڕەکەکەیە و کەم تا زۆر ئاگاداری ئەو کەیسەیە، ئاگادار بکرێ و داوای لێ بکرێ لە جێبەجێکردنی ئەو کۆتا خاڵەدا بە جددی هاوکارمان بێ. بۆ جێبەجێکردنی ئەو مەبەستە، بە پێویستیان زانی هەردووکمان (مامۆستا تەها و من) لە دیوانی چاودێریی بە ناوی هەموانەوە سەردانی بکەین و داوای لێ بکەین ئەو ئەرکە کۆتاییە بخاتە ئەستۆی خۆی.

ڕۆییشتین بۆ لای، پێیان وتین: دوو میوانی لایە، چاوەڕێ بکەن. زۆری نەبرد، بە هۆی ئیشێکەوە، خۆی لە ژوورەکەی هاتە دەرەوە، کە ئێمەی بینی زۆر بە گەرمی بەخێرهاتنی کردین و وتی: دوو میوانم لایە، ئێستا ئەڕۆن، زۆریشی نەماوە

بۆ تەواوبوونی دەوام، تا دەوام تەواو ئەبێ پێکەوە دائەنیشین. ئەو کات پێکەوە ئەڕۆینەوە بۆ ماڵ. هیچ منەتێکی تێدا نییە. کە ئەتانگەیەنم، هەرسێکمان لە گردەکەین.

دوو میوانەکە ڕۆییشتن. ئێمەش چوویە ژوورەوە بۆ لای، لە کوێوە بۆ کوێ، چیمان کردبوو، هەموویمان بۆ گێڕایەوە، با ئەوەش بزانرێ ئەم سەردانەی ئێمە، لە کاتێکدا بوو ئەو لە گەرمەی شەڕی گەندەڵی و گەندەڵکاراندا بوو.

لە کۆتاییدا.. ئێمەش ژیرانە ئەو بارودۆخەمان قۆستەوە و پێمان وت: دڵنیاین کە بیستووتە ئەو زەوی باخچەیە بە کەسانی دەستڕۆییشتوو و باڵادەست دەدەن. پێتان وایە ئەویش کارێکی نایاسایی و ناڕەوا و نادروستە، بە هەموو ویژدانێک قبوڵ نەکراوە و ناکرێت مووڵکی گشتی بەسەر ئەم و ئەو و کەسانی باڵادەستدا دابەش بکرێت. ڕەنگە کاری لەم جۆرە دزێوترین کاری گەندەڵی بێت. ئێستاش تۆ بە ئاشکرا شەڕی گەندەڵی دەکەی، بۆیە لەو دیدەوە بە ناوی هەموانەوە داوات لێ دەکەین لەبەر بەرژەوەندیی گشتی ئەم شەڕە عادیلانەیەش بۆ ئێمە بکەیت و کۆتایی ئەم کارەش تۆ بە ئەنجامی بگەیەنیت. لە ڕاستیدا چونکە ئەو زۆر بە باشی گوێی بۆ گرتبووین ناوبەناو زۆر بەپەرۆشەوە قسەکانی پشتڕاست دەکردەوە. ئێمەش کۆمەڵێ قسەی جوانمان بەدەمدا هات. جۆرە دڵنیاییەکی لامان دروستکرد، کە لە (١٠٠٪) سەردانەکەمان بەرداره و داواکەمانی قبوڵکردووە، کەچی دوا قسە وتی: من دڵنیام ئەوەی ئێوە دەیڵێن هەمووی ڕاستە، ئەو زەوییە لە نەخشەدا بۆ باخچە دیاریکراوە، بەڵام داوای لێبوردن ئەکەم من ناتوانم هیچتان بۆ بکەم....بۆ؟! ئێوە ئەزانن من ئێستا لەگەڵ گەندەڵکاراندا لە چ جەنگێکدام! کێ نالێ ئەوەی ئێوە ئەتانەوێ من تەکلیفی لێ بکەم قسەم ناشکێنێ و هیچمان بۆ ناکات، ئەمە ئەگەرێکە، لەوانەیە وا دەرچێ. ئەگەری دووەم با بڵێین بەدەممانەوە هات و داواکەی قبوڵ کردین، کێ نالێت دوای ئەوەی ئیشەکەی بۆ کردین، پاش ماوەیەک کۆمەڵێ زانیاری توشبوون بە گەندەڵی لەسەر ئەو کەسە ناگەێنرێتە (دیوانی چاودێریی دارایی)، لە حاڵەتێکی وادا لە ئێوە ئەپرسم... هەر خۆتان ئەکەم بە حەکەم، من لەو دوو حاڵەتە کامیان هەڵبژێرم، وتی خۆم لە گەندەڵییەکەی کەڕ بکەم و بڵێم: ئەو ئازایانە دوێنی من چیم ویستووە ئەو بۆی کردووم، ئایا دەبێ ئەمڕۆ من ئەو بە تێوەگلانی گەندەڵییەوە گیرۆدە بکەم؟! یا دروست وایە، ڕاشکاوانە بە ئێوە بڵێم لەبەر ئەو هۆیە من ناتوانم بەدەم داواکارییەکەتانەوە بچم، چونکە بڕیارم داوە بەردەوام دژ بە گەندەڵی و گەندەڵکاران ڕووبەڕوو ببمەوە، بۆیە پێویست ئەکا لە واسیتە و واسیتەکاری خۆم بەدوور بگرم، بۆ ئەوەی چاکەی کەسم بەسەرەوە نەبێ و بتوانم شوێنکەوتەی ڕێبازە بێگەردەکەی خۆم بم و لێی لا نەدەم.

جا ئەگەرچی ئەو هەڵوێستەی بۆ چەند چرکە ساتێک ئێمەی نیگەران کرد، بەڵام دواتر ئێمەش بە قسەکانی قایيل بووین و نەمان ویست ئەو داواکارییەی ئێمە ببێتە لادان بە ئەندازەی سەری دەرزییەک لە ڕێبازەکەی. جا بۆ ئەوەی نەپرسن بەسەرهاتی باخچەکە گەییشتە کوێ؟ بۆ دەمکوتی خەڵکەکە لە بنی بنی لای خوارەوەی ئەو پارچە زەوییەوە وەک سەرە مقەست پارچەیەکی درێژکراوەیان لێ دابڕیوە و بە داری بێنازی (سەروو- سنەوبەر) کردوویانەتە باخچە. باقی زەوییەکەش هەروەکو هیچی لێ دانەبڕابێ، هەروەکو خۆی بە بەیاری ماوەتەوە. بە ئومێدین ڕۆژێ بێ ئەو زیادەڕۆییە کە تێیدا کراوە هەر هەمووی بڕوخێنرێ و بکرێتە باخچەیەکی نموونەیی.

هەڵوێستی دووەم

هەموو ئەزانین ئەو خانووەی ئێستا کاک جەلال تێیدا نیشتەجێیە ڕاسپاردەی کردووە پاش کۆچی دوایی خۆی بکرێتە بنکەی تەندروستی، تا خەڵکی گەڕەک و دەوروبەر بتوانن لە نزیکەوە سودی لێ وەربگرن. پێم باش نییە باسی ئەو پرۆژە بەخشینانە بکەم کە کاک جەلال و بنەماڵەکەی کردوویانە، ئەوانە لەبەرچاون و دوور و نزیک پێی ئەزانرێ. تەنیا قسە لەسەر دیوەخانەکەی ئەکەم، کە وەک دیوەخانەکەی (عەببباس مەحمود العقاد) بۆتە ئەو دیوەخانەی کە گەورە نووسەر و ڕۆشنبیری عەرەب (ئەنیس مەنصور) بە مونتەدایەکی ڕۆشنبیری لەقەڵەمی ئەدا و ئەڵێ: (فی صالون العقاد کان لنا أیام).

بە ڕاستی ئەم دیوەخانەی کاک جەلالیش وەک دیوەخانەکەی ئەو بۆتە مونتەدایەکی ڕۆشنبیری. لەوەش زیاتر، دیوەخانەکەی عەقاد لە هەفتەیەدا یەک ڕۆژ بە ڕووی ڕۆشنبیراندا ئەکرایەوە، ناوێرم بڵێم ڕۆژانە لەسەر پشتە، ئەترسم بوترێ زیادەڕۆییە، بەڵام بە دڵنیاییەوە ئەتوانم بڵێم ئەم دیوەخانە ڕۆژی دیاریکراوی نییە، زۆرجار ڕێ ئەکەوێ لە هەفتەیەکدا سێ-چوار ڕۆژ دەرگای بە ڕووی ڕۆشنبیراندا ئەکرێتەوە. ڕۆشنبیری هەمەچەشن- بێلایەن و لایەنگیر- کەسانی بەرپرس- پەرلەمانتار- نووسەر و شاعیر ئەبنە میوانی.

ئەم دیوەخانە کەشوهەوایەکی ئازادانەی وای ڕەخساندووە بێ سانسۆر هەموو ڕاو بۆچوونێکی تێدا قبوڵ دەکرێ. قسە لە شامەوە ئەبرێتە شیراز و چی لە ڕێدا ببینرێ قسەی لەسەر دەکرێ. بۆ نموونە، ڕۆژێک لەپاش مەدح و زەمکردنی ئەم و ئەو و هەڵسەنگاندنی گۆڤاری گەلاوێژی سالانی چلەکان، قسە هاتە سەر کەسێتی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد، من لە وتوویژی ئامادەبوانەوە وام بۆ دەرکەوت کە

بنەماڵەکەی بەنیازن یادەوەرییەکانی کۆبکەنەوە و لە دووتوێی کتێبێکی گەورە و قەشەنگی شاییستە بەو بیرمەندە گەورەیە بەچاپ بگەیەنن.

منیش هەر لەو ساتە وەختەدا تێکەڵ بە وتووێژەکە بووم و یەکسەر کورتە باسێکی بیستراوم دەربارەی گێڕایەوە، ئەوە بوو بە هۆی یەکێک لە بنەماڵەکەی داوام لێ کرا چیم لەسەر بیستووە بۆیان بنووسم. لە ڕاستیدا منیش هەر لە مونتەدای پیاوە سپییەکەدا پەیمانم دانێ بە جددی هەوڵ بدەم لە هەڵەبجە و دەڤەری هەڵەبجە دەربارەی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد چیم بیستووە و لامە بە پشتڕاستکردنەوە یان بە بەڵگەی حاشاهەڵنەگر و شایەتیدانی کەسانی پەیوەندیدار بەو ڕووداوانەوە، کە قسەیان لەسەر ئەکەم، بنووسمەوە و بە ئامادەکراوی بیخەمە بەردەستیان. هەرکە زانیشم خانەوادەکەی پرۆژەیەکی لەو جۆرەیان لەبەردەستایە، ئەوا پێشکەشیان بکەم. خۆ ئەگەر پرۆژەیەکی وا لە خەیاڵ و بەرنامەیاندا نەبوو، ئەوا لێی ئەگەڕێم و لای خۆم ئەیپارێزم، تا لە لایەکەوە دەرفەتی چاپکردنی بۆ ئەڕەخسێ.

دوا قسە ئەڵێم: دیوەخانەکەی کاک جەلال ئاوەدان بێ.. ئەو دیوەخانە بوو هانیدام بۆ کۆکردنەوە و نووسینەوەی ئەم بڕە زانیارییە ژێر تەم کەوتووە، کە دەرهەق بە مامۆستا برایمە و مێژووەکەی ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو کاتەی کە لە هەڵەبجە حاکم بووە. بە دیاریکراوی لە ساڵی (١٩٤٢)ەوە بۆ ساڵی (١٩٤٤) بووە. بە ئومێدیشم تەمەنی خاوەن دیوەخانیش هەر درێژبێ، بۆ ئەوەی وەک نەریتی خۆی تا ئەمێنێ لە دڕی گەندەڵ و گەندەڵکاران هەر لەجەنگدا بێ.

٢٠١٩/٤/٠١

ئیمپراتۆریەتی سام

نزار موحەمەد

جەلالی سام ناغا، نزار محەمەد
ماڵی جەلالی سام ناغا
٢٠٢٠/٦/١٩

هەموو کەس دەتوانێ بڵێ بەڵێ..
گرنگ ئەوەیە تۆ بڵێیت: نا
تۆنی بلێر

نیچە پێی وایە مرۆڤی باڵا لەناو وێرانکارییەکاندا سەرهەڵدەدات. بە ڕاستی لە ڕۆژگاری ئێمەدا، کە ڕەنگی ڕەشی قەترانی زاڵە، بە کەسێک بوترێ پیاوە سپییەکە، مانای وایە نموونەی مرۆڤی باڵا سەریهەڵداوە.

لە زەمەنی وێرانکاریدا سام (جەلالی عومەری سام ئاغا) پیاوی سپی ڕۆژگارە ڕەشەکەی ئێمەیە. لە کاتێکدا بەرپرسەکان پۆستەکانیان وەکو پێک دەنۆشن، لە پێناوی خۆیاندا پایەکانی وڵات وێران دەکەن. ئەمە ئیشی زۆرینەیە، پێویست بە نموونە هێنانەوە ناکات، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە: کێ لەم زەمەنەدا بیناسازی دەکات؟ جەلالی عومەری سام ئاغا ئەندازیاری بونیادنانی سەردەمی داڕووخانە. گرنگ نییە ئەگەر ماسی لەگەڵ ئاڕاستەی ئاودا مەلە بکات، چونکە ماسی مردووش ئەوە دەکات، بەڵام ئەوەی سەرنجت ڕادەکێشێ ئەو ماسییەیە، کە بە پێچەوانەی ئاڕاستەوە مەلە دەکات، لەبەردەم ڕەشەبای بەهێزدا ئاسانە دەست بە کڵاوەکەتەوە بگریت تا نەیبات، بەڵام قورسە ئەوەندە گەورە بیت نەک کڵاو سەریشت بخەیتە بەردەم ڕەشەبا. لە سنگی ئاسمانێکی پڕ ئەستێرەدا، تەنها یەک مانگ هەیە، لەناو ئەرشیفی مام جەلالدا ژمارەیەکی زۆر نامەی ماستاوچێتی هەیە، بەڵام تاقە نامەیەک بەجیا بۆی نووسراوە تێیدا هاتووە دەڵێت «شەرەفمەندیم نیم بە وەزیفەکەتان»، ئەوەش نامەکەی سام ئاغایە.

لەناو پێگەیەکی بچووکی (حکومەتی هەرێمی کوردستان)دا، فەرمانگەیەک کە دیوانی چاودێریی داراییە و سام ئاغا لە نێوان ساڵانی (٢٠٠٢-٢٠١١) سەرۆکی بووە، بە ئیمپراتۆریەت دادەنرێت. سەرۆکەکەی کەسێکە (کێبەرکێکار- بێباک- پشوو درێژ و بوێر- خاوەنی پرنسیپی کارگێڕی خۆی)، وەک سەرۆکێک نا، بەڵکو وەک عاشقێک بۆ کارەکەی دەبینرا، بۆ ئەوەی پایەکانی ئەم ئیمپراتۆرە، لێرەوە بخەینە ڕوو.. ئەم وێستگانە نماییش دەکەین.

ڕەتکردنەوە

پۆست لە ئیمپراتۆریەتەکەی ساماغادا گرنگ نییە، ئەوەی گرنگە گەیاندنی پەیامەکەیە. لە دیوانی چاودێریی دارایی سام ئاغا پەیامەکەی خۆی گەیاند، پاش ئەوەی هیچ بەرژەوەندییەکی لە وەرگرتنی پۆستی تردا نەما، بۆیە داوای دەستلەکارکێشانەوەی کرد لە پۆستی سەرۆکایەتی دیوانی چاودێریی دارایی:

* داوایەکی سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیرانی ڕەتیکردەوە، پۆستی سەرۆکی چاکسازی هەرێم وەربگرێت.. چونکە دەیویست جەنگاوەرێکی ڕاستەقینەی مەیدان بێت، نەک شمشێری دەستی مقەبا بێت.

*پێشنیازێکی بزوتنەوەی گۆڕانی ڕەتکردەوە بۆ وەرگرتنی پۆستی وەزیری دارایی.

* سازدانی مەراسیمی ڕێزلێنانی یەکێتیی نێودەوڵەتی ئابووریناسانی ئەوروپای ڕەتکردەوە.

* دابینکردن و ڕاگرتنی پاسەوان و شوفێری ئۆتۆمبیلی ڕەتکردەوە، کاتێک کە لە لێپرسراوێتیدا بوو.

* لەسەر پێشنیازێکی ڕەوانشاد «نەوشیروان مستەفا ئەمین»کاندیدبوونی بۆ سەرۆکی هەرێمی کوردستان ڕەتکردەوە، ئەم ڕاگەیاندنە بە هەردوو زمانی کوردیو عەرەبی لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندندا بڵاوکرایەوە.

* هەموو جۆرە ئیمتیازاتێکی حکومی ڕەتکردۆتەوە، بە تایبەتی کاتێک کە جێگری وەزیری دارایی بوو، هەروەها کاتێکیش کە سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی بوو، بەپێچەوانەشەوە دووجار داوای کەمکردنەوەی موچەکەی خۆی کردووە.

بە ژمارە

- لە نموونەی بێباکی و بوێری و بێلایەنییەکەیدا، کاتێک کە سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی بوو، «٨٦» کەیسی تۆمەتبارانی داوەتە دادگا، کەیسەکانی دادگاو فایلەکانیشیان لە ئەنجومەنی وەزیرانەوە دەیگرێتەوە هەتا بچووکترین فەرمانگەی حکومەتی هەرێمی کوردستان.

- لە لایەن دەستەی سەرۆکایەتی دەزگای چاودێریی دارایییەوە، کە (جەلالی عومەری سام ئاغا) سەرۆکی بووە، ٢٧٢٠ ڕاپۆرت لەسەر کەیسی گەندەڵکاری ئامادەکراوە.

- لە کاتی سەرکەوتنەکانی لە کارەکەیدا «٧-حەوت» جار نامەی دەست لەکارکێشانەوەی پێشکەشکردووە، بەڵام ڕەتکراونەتەوە، بە پێچەوانەی ئەوانەی بەردەوام لە پۆستەکانیاندا شکست دەخۆن، کەچی لە بری دەستلەکارکێشانەوە، ملکەچی دەنوێنن بۆ مانەوەیان لە پۆستەکانیان و وەگرتنی پۆستی زیاتر.

– سام ئاغا نامەیەکی بڵاوکردەوە بە ناونیشانی «نامەی مالّئاوایی لە هەموو فەرمانبەران و کارمەندانی دیوانی چاودێریی دارایی»، لەسەر ئەو نامەیە بە دەیان نووسەر و ڕۆژنامەنووس لێدوانی خۆیان بڵاوکردەوە. لە مێژووی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا بە دەگمەن کەسێک هەیە لەسەر نادادپەروەری هەڵوێست وەربگرێ و پۆست ڕەتبکاتەوە، سام ئاغا ئەو کەسە دەگمەنەیە.

١٧ی شوبات٢٠١١

لە ١٧ ی شوباتی ٢٠١١دا خەڵکی قسەی خۆیان کرد. (جەلالی عومەری سام ئاغا)ش قسەی خۆی کرد و وتی: «ئەو گولانەی کە دەنرێن بە سنگی گەنجانەوە.. دەبوو بنرێن بە گەندەڵییەوە». ئەمەش ناونیشانی وتارێکی سام ئاغا بوو، کە ئەوکات لە ڕاگەیاندنەکانەوە بڵاوکرایەوە. هەر خۆشم لەبەردەم خۆپیشاندەراندا پشتگیری (جەلالی عومەری سام ئاغا)م ڕاگەیاند بۆیان و پێشوازی گەرمی لێ کرا. چونکە لەو کاتەدا کەمبوون ئەو بەرپرسە حیزبی و حکومی و ڕۆشنبیر و نووسەرانەی کە پشتگیری خۆیان بۆ خۆپیشاندەران ڕادەگەیاند، وەک ئەندامی ئەنجومەنی کاتی سەرای ئازادیش، کە سەرپەرشتیاری خۆپیشاندانەکەی دەکرد، جێی شانازیمە. پێشنیازی کرد یەکێ لە دواکارییەکانمان ئەوە بێت کار بکرێت کە ڕاپۆرتەکانی چاودێریی دارایی کارا بکرێنەوە بۆ لەناوبردنی گەندەڵی. پەرلەمانیش داواکارییەکانی پەسەند کرد، ئەو داواکارییەش بووە یەکێ لە بڕگەکانی بڕیاری ژمارە(٢)ی پەرلەمان، بەڵام بە داخەوە بڕیارەکە سەرەونگوم کرا و جێبەجێ نەکرا، دەقەکەشی لە بڵاوکراوەی «وقائع کوردستان» بڵاونەکرایەوە.. بۆیە حکومەتیش نەگۆڕا، بەڵکو دۆڕا. سەبارەت بە خۆشم، سام ئاغا هەمیشە خاوەن هەڵوێست بووە، چونکە هەر کاتێک لە کاتی خۆپیشاندانەکاندا فەرمانی دەستگیرکردنم بۆ دەربچوایە، داوای دەکرد وەک پەناگە بچمەی ماڵەکەی ئەو. جارێکیش بۆ ناسینی کەسوکاری سەربەرزی شەهیدانی «١٧»ی شوبات داوای لێ کردم لە ڕێگای داوەتخوانێکەوە کۆیان بکەمەوە. هەتا ئێستاش پەیوەندی و سەردانکردنیان بۆ لای سام ئاغا بەردەوامە، هەروەها بۆ ناسینی چالاکوان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و شەقام داوای لێ کردم بۆ ماڵەکەی خۆی بانگهێشتیان بکەم، ئەو ماڵەی زیاتر لە یانەیەکی ڕۆشنبیریی دەچێت.

پرنسیپەکانی کارکردن

بە پێچەوانەی زۆربەی بەرپرسەکانەوە، کە پۆست لایان بۆ گیرفان و پۆزلێدانە، کەچی پۆست لای سام ئاغا (شەرەف و بەرپرسیارێتییە). بۆ بەرجەستەکردنی

ئەمەش لەسەر ئەرزی واقیع چەند پرنسیپێکی بۆ کارەکانی خۆی داڕشتووە، کە بە ژوورەکەی خۆیدا بەم جۆرە وەکو دروشم هەڵیواسیبوو:

- يَكونُ المَسْؤُولُ قَوِيّاً.. إلي أَنْ يَطْلُبَ شَيْئاً لِنَفْسِهِ واتە: بەرپرس بەهێزە تا ئەو کاتەی کە داوای شت بۆ خۆی ناکات. سام ئاغا بۆ ئەوەی لاواز نەبینرێ و سام و شکۆی وەزیفەکەی بپارێزێ، هیچی بۆ خۆی داوا نەدەکرد، بەڵکو هی خۆشی ئەبەخشی. داواکاری و گلەیی زۆر بوو، بەڵام بۆ کارکردن بە ڕاپۆرتەکانی تەواو بێ منەت بوو، چونکە تەنها بە دروشم و گوفتار هەڵوێستی نەبوو، بۆیە لە نامەکەیدا بۆ مام جەلال دەڵێت: «من جسمێکی غەریبم لەناوتاندا».

- السَخاءُ أَنْ تَكونَ بِمَالِكَ مُتَبَرِّعاً.. وَعَنْ مَالِ غَيرِكَ مُتَوَرِّعاً واتە: سەخاوەت ئەوەیە کە دەستت لە مالی خۆتا کراوە و بۆ مالی خەڵک گیربێت. دەقاودەق ئەم پرنسیپەشی لە دروشمەوە کردبوو بەکردەوە. پیاوێکی سەخی طەبیعەت، بەڵام خەمخۆری مالی گشتی بوو. ملیۆنەها دۆلار و ملیارەها دیناری بۆ خۆی نا، بەڵکو بۆ سندوقی دەوڵەت گێڕایەوە. بەرپرسەکانی تر زۆریان پارەی زۆریان کۆکردەوە، بەڵام بۆ خەڵک نا، بەڵکو بۆ خۆیان. بۆیە ئێستا سندوق و گیرفانی خەڵک خاڵییە، سندوقی بەرپرسەکان لێی دەرژێت.

- پرنسیپێکی تری سام ئاغا لە کارکردندا بێدەنگ و کەمدوو بوو، ئێمە گیرمان خواردووە بەدەست ئەو بەرپرسانەی کە هیچیان پێ نییە، کەچی قسە لەسەر هەموو شتێک دەکەن، بەڵام خەڵک گوێیان لێ ناگرێ، کەچی خەڵک گوێ بۆ سام ئاغا دەگرن، گەرچی بێدەنگیشە، چونکە ئەوەی لێرەدا قسە دەکات، سەرکەوتنەکانێتی، نەک خۆی.

تەنز

- لە هەموو دونیادا دەزگای چاودێریی دارایی ترس دەخاتە دڵی گەندەڵکارانەوە، کەچی لێرە دەبێتە مایەی خێر و بەرەکەت.. فەرمانبەرێکی دیوان وتبووی: هەر کاتێک ڕاپۆرت لەسەر گەندەڵێک ئامادە دەکەین، لە بری ئەوەی سزا بدرێت، پلەکەی بەرز دەکرێتەوە، دوو ئەندامی سەرکردایەتی حیزبێک کە لە کۆنگرەکەیان دەرنەچووبوون! گلەیی زۆریان لە دیوانی چاودێریی دارایی هەبوو، ئەیانوت: ئەگەر دیوانی چاودێریی دارایی ڕاپۆرتی لەسەر ئێمەش بنووسیایە، ئەوا ئێمەش دەبووین بە ئەندامی سەرکردایەتی.

- لە پای ئەو هەموو بەخشین و دەستپاکی و شەرە قورسەی (جەلالی عومەری سام ئاغا)دڕ بە گەندەڵی کردوویتی کتێبێکی قەوارە گەورە دەرچوو، ناونیشانەکەی «چی بێت» باشە؟

[سەروەرییەکانی (جەلالی عومەری سام ئاغا)]... نەخێر [سام ئاغا دژ بەگەندەڵی] نەخێر... ئەی چی... [بەخشندەیی و دەستپاکی سام ئاغا]... نەخێر... ناونیشانەکەی بریتیی بوو لە [گەندەڵییەکانی جەلالی سام ئاغا]، ئەمەیە تراژیدیای پڕ لە کۆمیدیا... ئەمەیە سیناریۆکانی دەسەڵات! ئەمەیە بەرهەمی قەڵەمفرۆشەکانی ناو مەزادخانەی حیزبی گەندەڵ... ئەمەیە چیرۆکی ئەو دزەی بە خاوەن ماڵ دەڵێ: «تۆ.. چی ئەکەی لێرە؟»

کاتێک (جەلالی عومەری سام ئاغا) لە پۆستی سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی دەستبەکار بوو، وتی: «پاسەوانم ناوێ.. موچەم ناوێ.. بەڵام دوای خۆی [هـ. م. ک] کرا بە سەرۆکی دەزگاکە.. چوو بوو تێکتی گەشتی فڕۆکەیی خێزانی خۆی هێنابوو بۆی سەرف بکەنەوە..». ئیتر جسمە غەریبەکە نەما.. جسمێک بوو بە سەرۆکی دەزگای دیوانی چاودێریی دارایی، کتومت لە ماڵە باوانی خۆی دەچێ، تەواوکەری گەندەڵستان دەبێ.

ئاوا ناسیم!

ساڵی ٢٠٠٣، لە سەروبەندی تەفروتونابوونی دەسەڵاتی بەعس لە دەوڵەتی عێراقدا، ئێمە کۆمەڵێ خەڵکی نەتەوەیی بووین، پێمان وابوو دەرفەتی دەوڵەتی کوردی لەئارادایە. لە گۆڤاری هاوبیر کە من سەرنووسەری بووم، زۆرمان لەو بابەتە نووسیبوو، بۆیە ڕۆژێک مامۆستا کامیل ژیر پەیوەندی پێوە کردم، وتی با قسەکانمان ڕاستەوخۆ ڕووبەڕووی سەرۆکی حکومەت بەڕێز «دکتۆر بەرهەم ساڵح» بکەینەوە.. پرۆژەیەکیش ئامادەیە، کەسێکیش ئەم دیمانەیەمان بۆ ساز دەکات. ئێمە (کامیل ژیر- فایەق عارف- سازە عەبدوڵڵا- خوالێخۆشبوو دکتۆر ئیحسان فوئاد و من) چووینە لای دکتۆر بەرهەم، هەروەها ئەو کەسەی دیمانەکەی ڕێکخستبوو کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) بوو، یەکەم جارم بوو ببینم. دانیشتنەکەمان ئیجابی نەبوو. ئێمە دەمانوت عێراق تەواو بووە، ئێران و سوریاش لە میحوەری شەڕن، تورکیاش ڕێگا بە ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی نادا بە خاکەکەیدا تێپەڕ بن بۆ پەلاماردانی عێراق، ئیتر بیانووی [هەر چواردەورمان دوژمنە و ناتوانین دەوڵەت ڕابگەیەنین] لەئارادا نەماوە. ئێستا دەرفەت هەیە، بە پێچەوانەشەوە کورد لەو ماوەیەدا تاکە هێزی ناوچەکە بوو کە هاوپەیمانی گەورەترین هێزی جیهانی بێت، بەڵام دکتۆر بەرهەم ڕای تری هەبوو. بۆ نموونە دەیوت: ئێمە دوو شارمان بۆ ناکرێتەوە بەیەک...هتد، گفتوگۆ گەرم بوو، من پێم وابوو کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) نیگەرانی دەربڕێ.. چونکە وام دەزانی ئەمیش وەکو خاوەن پۆستێک ئەم

دیمانەیەی بۆیە ڕێکخستووە هەتا بە شان و باڵی سەرۆکوەزیراندا هەڵبدات، کەچی بە پێچەوانەوە لە سەرەتادا زیاتر ڕووی خۆشتر بوو، لەگەڵ منیش گەرمتر بوو، چونکە جگە لەوەی لە بنەماڵەیەکی نەتەوەپەروەرە، هەمیشە لە تەک بیرلایەنیو کەسایەتییە سەربەخۆکەی خۆشیی شانازیی بە نەتەوەییبوونییەوە دەکات. پاشانیش لە ڕێگای مامۆستا عەبدولڕەقیب یوسفەوە ژمارەی تەلەفۆنەکەی وەرگرتم و پەیوەندی پێوە کردم، بۆ ماڵی خۆیان بانگهێشتی کردم و پێکەوە قاوەیەکمان خواردەوە.

هەڵوێستێکی تر

هەر لە ڕووی گەورەیی سام ئاغاوە، کە چەند لە ئەخلاقیاتی مەبدەئەوە نزیکە. نموونەیەکی تر ئەگێڕمەوە. ئەو کاتەی کە خوشکەزاکەی پارێزگاری سلێمانی بوو، من لە کەناڵی تەلەفزیۆنی «K.N.N»وە ڕەخنەیەکی زۆرم لێ دەگرت، چونکە ئەم پارێزگارە بڕیارێکی بە نووسراوەیی دەرکردبوو، تێیدا هاتبوو هەرکەس و گرووپێک نیازی خۆپیشاندانی هەبێت، دەبێت بچێتە پارکی ئازادی. دیسان پێم وابوو، خاڵی پارێزگار (جەلالی عومەری سام ئاغا) بەمە نیگەران دەبێت، بۆیە کە پەیوەندی پێوە کردم، من داوای لێبووردنم لێ کرد کە ئەو ڕەخنانەم گرتووە لە خوشکەزا پارێزگارەکەی. بە پێکەنینەوە وتی: هێشتا من ناناسی، من حەقیقەتم لە کەسایەتی پێ گرنگترە. ئیتر من هەر کاک جەلال دەناسم، ئەویش جوانییەکان زیاتر تۆخ دەکاتەوە.

٢٠١٩/١٠/٢١

گەندەڵیی

مافناس و توێژەر- ئارام حاجی

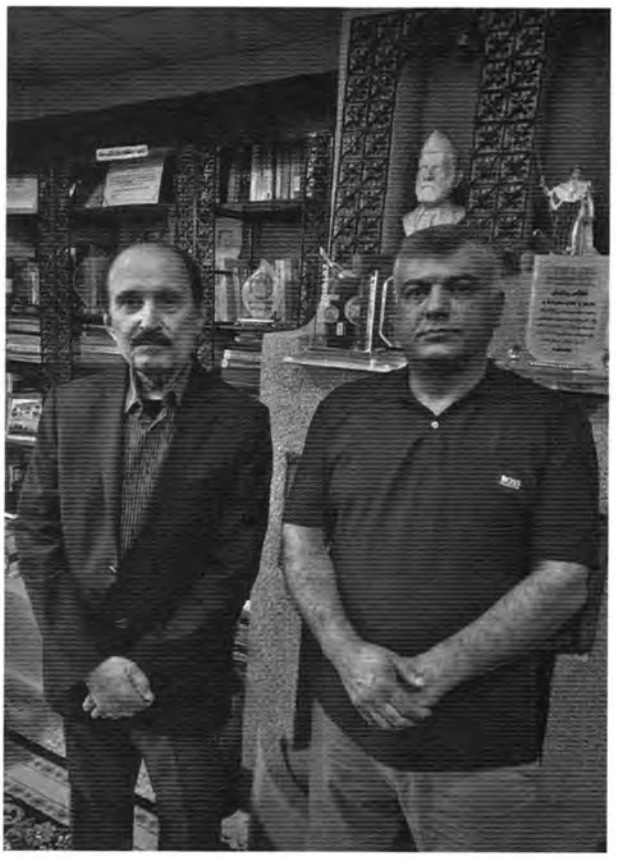

ئارام حاجی، جەلالی سام ئاغا
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/١٤

گەندەڵیی شتێکی نامۆ و ناوازە نییە بە ژیانی دامەزراوەیی ئەم هەرێمە، بەڵکو دیاردەیەکە زۆرێک لە وڵاتانی جیهان بە دەستییەوە دەنالێنن و کاریگەریی ڕاستەوخۆی هەیە لەسەر ناکارایی ئابووریی و گەشەسەندن و بووژاندنەوەی سەرخان و ژێرخانی ئابووریی و دامەزراوەیی. تەنها پەتایەکی ئابووریی ڕووتیش نییە، بەڵکو گرفتێکی سیاسی و شارستانیشە. کردە چاکسازییەکان لەبارەیەوە تێکڕا گۆڕانکاریی لە بنەما دەستوریی و پەیوەندییە سەرەکییەکانی بازاڕ و دەوڵەتیش دەخوازێت.

گەندەڵیی گرفتێکی فرەڕەهەندە و چارەسەرکردنی پێویست بە بنەماو میکانیزمێکی فرەڕەهەند(١٧) دەکات. بۆ نموونە، ئەو سیستمە ڕێکخراوەییەی دەوڵەت و کۆمەڵگا کە هەیە، لە کوێدا بۆتە مایەی سەرهەڵدانی پاڵنەرەکانی گەندەڵی؟! گەندەڵی بە چ مانا و واتایەک بوونی هەیە و مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت؟! بنەما سەرەکییەکانی هەردوو بواری کەرتی تایبەت و گشتی چۆن لەتوانایاندایە بەرهەمهێن یان ڕێگر بن لە گەندەڵی؟! بێگومان لە دۆخێکی ئاوا نەخوازراو و فرەڕەهەنددا، چارەسەرکردنی گەندەڵی، چ وەک گرفتێکی ئابووری، یا شارستانی، یا سیاسی، هێندەی تر لەو ئەرکو بەرپرسیارێتیانە قورستر دەکات کە پێویستن بۆ چارەسەر و بنەبڕکردنی. بۆ نموونە، لە کاتی ڕوانین لە گەندەڵی وەک گرفتێکی ئابووری، لەو کاتەدا کە دەوڵەت بەرپرسیارە لە زاڵبوون بەسەر داهات و سامانەکاندا، میکانیزمەکانی ئیدارەدانی زۆر گرنگە ڕێگریی لەو بەرتیل و بەخششانە بکات، کە لە ڕێی بەرپرسانی ناو دامەزراوەکانەوە لەتوانایاندایە بڕەو بە گەندەڵیی بدەن، چونکە ئەمە لە سروشتی خۆیدا، وەک یەکێک لە نیشانەکانی ڕووداندا هەڵەیە لە بەڕێوەبردنی دامەزراوەدا. لە پاڵ زۆرێک لەو ڕەهەندانەی کە چ لەتوانایدایە دیاردەی گەندەڵی چارەسەر بکات یان ڕێگریی لە فراوانبوونی بکات، بوونی دامەزراوەی چاودێرییە، بەسەر ئەدای دامەزراوەکانەوە. پشکنینی ڕەوایەتی کارکردنیان بەرمەبنای ڕستێک یاساو ڕێنمایی کارپێکراو و دیاریکردنی کەموکوڕییەکانی پراکتیزەکردن و چارەسەرکردنیانە.

بێگومان ڕستێک لە کار و بەرپرسیارێتی ئاوا لە دامەزراوەی چاودێرییدا بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی دیاردەیەکی ئاوا مەترسیدار و بەربڵاو لە ژیانی

(١٧) البعد.

دامەزراوەیی هەر کۆمەڵگایەکدا، بە تایبەت بۆ گەلێک کە ساڵەهای ساڵ بێبەش بووە لە حوکمڕانیی خۆماڵی، هێندەی تر لە ئەرکەکانی ئەو دامەزراوەیە قورستر دەکاتو لێبوواردەییو لە خۆبوردووییەکی زۆری دەوێت. دۆزینەوەی کەسانێک بۆ لەئەستۆگرتنی بەرپرسیارێتییەکی ئاوا گران، شتێکی سانا نییە و بێ بەربەستو گرفتگەلێک چێ نابێت. کاکە (جەلالی عومەری سام ئاغا) یەک لەو کەسانەیە، کە لەسەر وەختێکی لێوانلێو لە ناڕەزایەتی بەرامبەر خراپی دۆخی حکومڕانیی ئەم هەرێمە ئەو بەرپرسیارێتییەی لەئەستۆ گرت و لە ماوەی کارکردنی خۆیدا چەندین هەنگاوی گرنگی بڕی. کاکە جەلال لەو پێناوەدا تەواوی خۆشییەکانی ژیانی خۆی وەک کەسێکی سەر بە خانەوادەیەکی دامەزراو و دیاری سلێمانی بەلاوەنا و لەسەر ڕاسپاردە و داوای بەڕێز مام جەلال چاکی مەردانەی لێ کرد بەلادا و بە هاوکاریی ستافێک لە کەسانی دڵسۆز و نیشتمانپەروەر کەوتە سەنگەرگرتنو ڕووبەڕووبوونەوە لەو پەتا کوشندەیە و سات لە دوای سات لە هەنگاوەکانی بنەبڕکردن و چارەسەرکردنی خێراتریان دەکرد، زەنگی وشیارکردنەوەی لە مەترسییەکانی ئەم پەتا کوشندەیەی دا بە گوێی ژیانی دامەزراوەیی حکومەتداو ناچاریکرد بە ڕستێک بەرنامە و پلانی دروست بۆ تێپەڕاندنی یاخود لانیکەم بۆ ڕێگریی لە فراوانبوونی. لەم بوارەدا تەقەلاکانی ئەم کەڵەپیاوە بوو بە یەکەم بەردی بناغە و هەوێنی هەنگاونان بەو ئاڕاستەیە، کە لە توانایدایە مایەی دەستەبەرکردنی ژیانێکی دامەزراوەیی تەندروست بێت، هەروەها یەکەم دەستپێکی ئەو هەوڵ و هیممەتانە بێت کە ئامانج لێی، دەستەبەرکردنی حوکمڕانێتییەکی شیاو و شایستەیە بە خەبات و تێکۆشانی گەلەکەمان و پنتێکی پڕشنگداری ژیانی دامەزراوەییە لە حوکمڕانێتییەکدا، کە تێکڕا چاومان بڕیوەتە سەر دەستەبەربوونی.

٢٠١٩/٩/١١

سلێمانی

کەسێك سەر بەخۆی.. نەك بە کەسی تر

د.شێرکۆ جەودەت

سەرۆکی فراکسیۆنی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان لە پەرلەمانی کوردستان

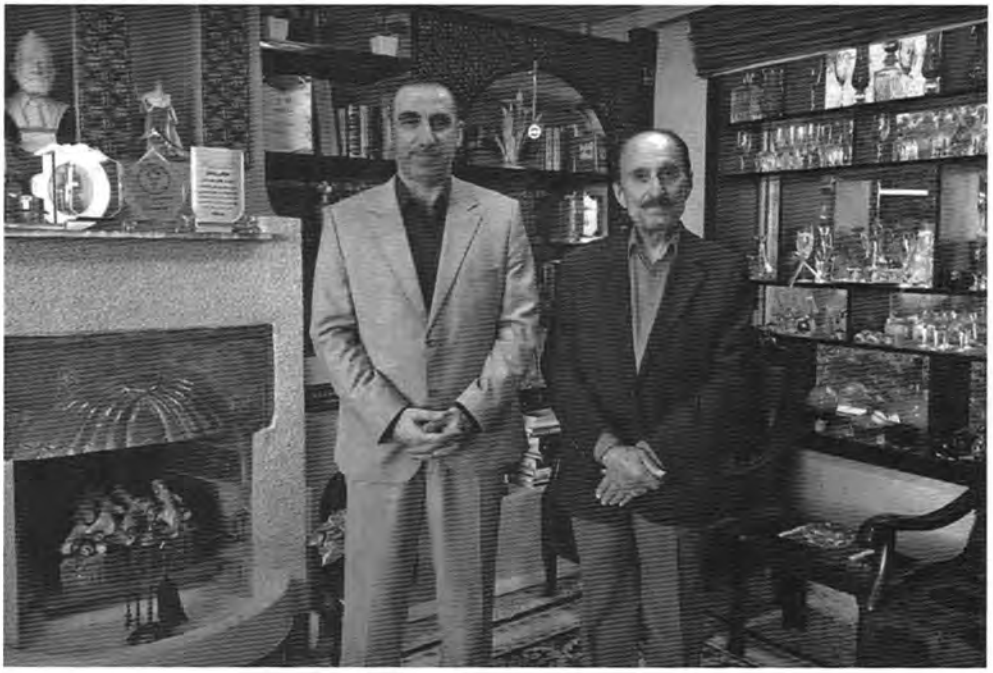

جەلالی سام ئاغا, د. شێرکۆ جەودەت
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/٧

مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا)ی خۆشەویست...

بە سروشتی خۆم حەزم بە پیاهەڵدانی کەس نییە، بەڵام مامۆستا جەلال ڕۆڵێکی تایبەتی بینی لە ژیانمدا، کە کاریگەری و تامی ئەو ڕۆڵەی بەرێزیان لەو ساتە وەختەدا بوو، کە لە گەرمەی ڕووبوونەوەی گەندەڵی و بەدادگا سپاردنی گەندەڵکارانی ئەم هەرێمی کوردستانە بێنازە بریندارەدا بووم، سەرقاڵی ڕووبەڕووبوونەوەی هەڕەشەکانی کوشتن و ناوزراندن و فشارە جۆراوجۆرەکانی بووم، لەو ناوەدا بێپشتیوان تەنها خوای گەورە و پاشان چەند کەسانێکی وێژدان زیندووی دانسقە نەبێت، کەس نە تاقەتی مابوو نە جورئەتی دەکرد لەپێناو پشتیوانی لە ئێمە و ڕووبوونەوەی گەندەڵیدا بەرژەوەندییەکانی کەسی خۆی بخاتە مەترسیەوە.

لەناکاو پەیوەندییەکی تەلەفونیم بۆ هات و پێی وتم من (جەلالی عومەری سام ئاغا)م، منیش بە لامەوە سەیربوو، چونکە پێشتر ناوبانگی جوانیم بیستبوو، بەڵام ئەمە یەکەم جار بوو بە تەلەفون قسە بکەین، پەیوەندییەکەی بۆ ئەوە بوو پێم بڵێت کە بەرێزیان بە هەموو شێوەیەک پشتیوانمە و هەموو مێژوو و خەباتی خۆی بۆ بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی دەخاتە خزمەت ئەزموون و ڕێبازی ئێمەوە. دڵخۆشی‌و سەربەزری خۆی پێگەیاندم بە هەڵوێست و گوتار و چالاکییەکان. بە ڕاستی پشتیوانیەکی مەعنەوی گەورە و بەهێز بوو بۆم، بۆیە لەسەر داوای بەرێزیان چوومە خزمەتی و یەکەم دیدارمان سازکرد و چیرۆکی ژیانی، بەڵگەو دۆکیومێنتی هەڵوێستەکانی دامێ. لەو کاتەدا زۆر دڵخۆش بووم کە هێشتا کەسانێک ماون زیندوون و پشتیوانی لە زیندووان دەکەن، هێشتا ئومێد ماوە و ئومێدبەخشانیش ئامادەن قوربانی بدەن و کۆڵ نەدەن گەر لە تەمەنێکی وەک تەمەنی مامۆستا جەلالیشدا بن. هەستم ئەکرد بە زمانی ڕوح دەیەوێت پێم بڵێت کوردستان و مرۆڤایەتی پێویستی بە تێکۆشەرانی دژە گەندەڵی و بونیادنان هەیە. هەستم کرد کە دەیەوێت پێم بڵێ کوردستان فەرامۆش مەکەن و بەرامبەر گەندەڵکاران کۆڵ مەدەن، چونکە ئەمە پیرۆزترین ڕێبازە لەنێو هەموو ئایین و ئایدیا و بۆچوون و پەیامە ئاسمانی و زەمینیەکاندا.

بوونی کەسانی وەک مامۆستا جەلال خەونە گەورەکانمی بۆ ژیان و مرۆڤ و

کوردستان بەهێزتر کرد، ناخمی ئارامتر کرد. گرێبەستی هاوبەشی خەم و ئەرک و بەرپرسیارێتی بەرامبەر خاک و نیشتمان لە نێوان هەردووکماندا نوێکردەوە.

هەر بمێنی مامۆستا جەلال و سەربەرزی دونیا و دواڕۆژ بیت.

٢٠١٩/٠٥/٢٠

ویژدانی سام ئاغا و ئەزمونێك بۆ حكومەت

كوردستان پێویستی به سام ئاغاكانه

زانا توفیق بەگ

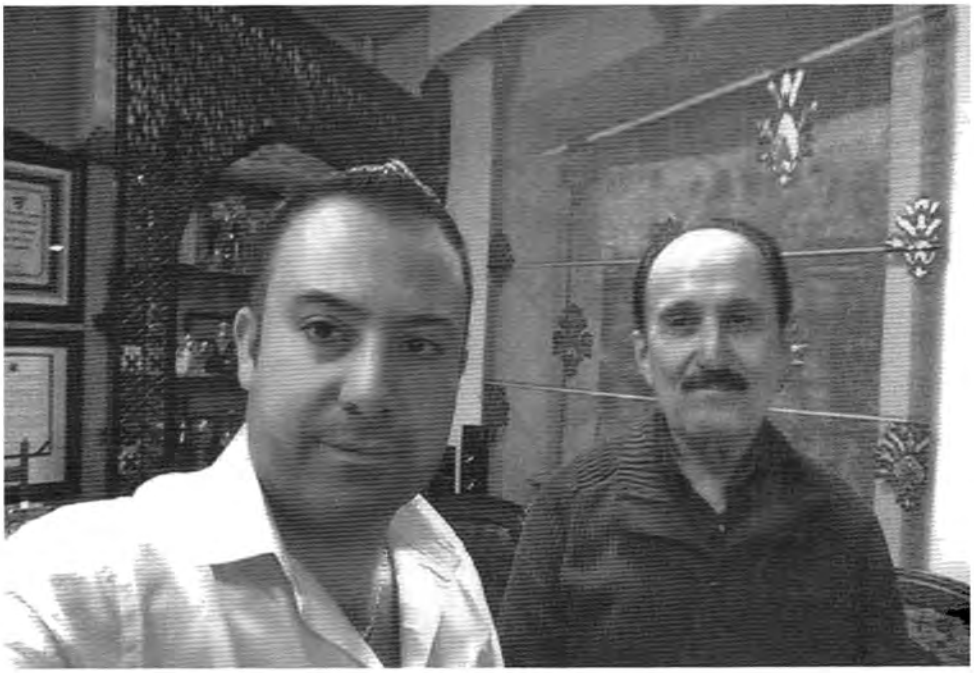

جەلالی سام ئاغا, زانا تۆفیق بەگ
مالّی جەلالی سام ئاغا
۲۰۱۸

بە داخەوە لە دوای وەرگرتنی دەسەڵاتی بەڕێوەبردن و دروستکردنی حکومەتی هەرێم لە لایەن حیزبە سیاسییەکانەوە، ڕۆژ لە دوای ڕۆژ سیستمی بەڕێوەبردن تووشی دارمانێکی گەورە و ترسناک بوو، هۆکاری ئەم ترازانەی ژێرخانی ئابووری لە کوردستان، ئەنجامی خراپ بەکارهێنانی سامانی گشتیی نیشتمان بوو بۆ تاکەکەس و بەهێزکردنی دەسەڵاتی سیاسی وایکرد کەمترین کەسی شارەزای حوکمڕان بدۆزینەوە لەناو ناوەندەکانی حکومەتی هەرێمدا. زیاتر ئەوەی کە بوونی هەبوو بریتی بوو لە مۆنۆپۆڵکردنی جومگە بنەڕەتییەکانی دەسەڵاتی جێبەجێکردن لە لایەن هەندێ سیاسی بەرژەوەندخواز بۆ خۆیان و بەکارهێنانی پێگەکانیان بۆ کاری بزنس و کۆکردنەوەی پارەی ناشەرعی بۆ خۆیان و نەوەکانیان. پێشکەشکردنی پلە و پۆستی حکومی لە سەرشانی خەڵکی کوردستان، کورد وتەنی (پیاوەتیکردن بەسەر ئاوی حەمامەوە). دروستکردنی خەڵکانی نەشارەزاو کاڵفام و بێ ئەزموون بۆ ناو حکومەت، ئەمەیان کردە خەڵات و پێوەری دڵسوزی وەلائی شەخسی بۆ سیاسییەکانی هەرێم. لە نێو هەموو ئەم دزی و گەندەڵییەدا کە بووە بەشێک لە ئەدەبیاتی سیاسی و کۆمەڵایەتیی ئێمە بنەمای کۆمەڵگای کوردیان هەڵتەکاند، هاوکات بێئومێدی و کوشتنی ئاواتەکانی ئێمەیان لەناوبرد. لەناو ئەو هەلومەرجە نەخوازراوەی خەڵکی کوردستاندا جارێکی تر تروسکەی هیوا لە لایەن کەسایەتی و کارێکتەرێکی ئیداری و سیاسیی وەکو (جەلالی عومەری سام ئاغا) دروست بوو. بێ ئاوڕدانەوە لە بەرژەوەندی تایبەتی خۆی و بنەماڵەکەی، ئاڵای دژایەتیکردنی گەندەڵیی بەرزکردەوە، هاوکات هەموو سەروەت و سامانی تایبەتی خۆی بۆ بەرژەوندیی گشتیی تەرخانکرد.. جگە لەوەی کە ئەزموونی کارکردنی بە شێوەیەکی سەرکەوتوو دوور لە خواستی شەخسی لە پۆستەکەیدا کاتێک کە سەرۆکی (دیوانی چاودێریی دارایی هەرێم) بوو بە هەزاران دۆسیەی گەندەڵی لەناو ناوەندی حکومی و بەرپرسانی سیاسی لە هەرێمدا ئاشکرا کردو داواکاری گشتی لی ئاگادارکردەوە، هەوڵی دا مولاحەقاتی قانونی بەشێکی زۆری بەرپرسەکان بکات، بەڵام کاتێک کە بێئومێد بوو لەلایەن دەسەڵاتی باڵای دادگای هەرێمەوە لە کوردستان، یاداشتنامەی دەستلەکارکێشانەوەی خۆی پێشکەش بە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی کۆماری عێراق کرد. دەڵێت:

«من هیچ دڵخۆش نیم بە پلەوپۆستەکەتان، چونکە من وەکو جسمێکی غەریب وام لەناوتانا».

ئەزموونی دڵسۆزیی (جەلالی عومەری سام ئاغا) لە کوردستاندا کەموێنەیە، چونکە جگە لە هەوڵدان بۆ پاکتاوکردنی سیستمی بەڕێوەبردن لە کوردستاندا، هاوکات گرنگە ئاماژە بەو پرۆژە خزمەتگوزارییانە بدەین کە لەسەر گیرفانی تایبەتی خۆی و سەروەتی بنەماڵەکەیان پێشکەش بە خەڵکی کوردستان، بەتایبەتی خەڵکی شاری سلێمانی، کردووە. بۆ نموونە، دروستکردنی قوتابخانەیەکی گەورەی دوو نهۆمی بە هەموو کەلوپەلەکانییەوە بەناوی (زەکیە عومەری سام ئاغا) بۆ خوێندکارانی سلێمانی، هەروەها پێشکەشکردنی خانووە تایبەتییەکەی خۆی لە گردی سەرچنار، کە بە ملیۆنان دۆلار مەزندە دەکرێت، بە وەزارەتی تەندروستی هەرێم. هاوکات پێشکەشکردنی خانووە تایبەتییەکەی کۆچکردوو خاتوو (ئەختەری سام ئاغا) خوشکی کاک جەلال بۆ دایەنگەی منداڵان. سااڵنە پێشکەشکردنی خەڵاتی (جەلالی عومەری سام ئاغا) بە باشترین و دڵسوزترین و دەستپاکترین فەرمانبەری دەزگای چاودێریی دارایی/ سلێمانی لەسەر نەفەقەی تایبەتی خۆی. چەندان کاری تری خێرخوازی لە کوردستاندا، کە ئەمە مشتێکە لە خەروارێک.

بۆیە گرنگە سودوەرگرین لە ئەزموونی ئەم جۆرە کەسایەتیانە لەناو عەقڵی بەڕێوەبردندا. لە دوای دامەزراندنی حکومەتی نوێی هەرێم، بتوانین بەشێک لە دامەزراوە گرنگەکان کە بەرکەوتەی گشتیی و بڕبڕەی پشتی بەهێزکردنی ناوەندەکانی حکومەتن، بدرێنە هاوشێوەکانی وەکو (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بۆ ئەوەی لە داهاتوودا بتوانین بنەمایەکی ئیداری و ئابووریی بەهێزمان هەبێت. دەمەوێت قوفڵی بابەتەکەم بە وتەیەکی کاک جەلال کۆتایی پێ بێنم، کە لە چاوپێکەوتنێکی سایتی (سپی میدیا) دەفەرموێ: ئەی بەرپرسانی هەرێم، ئەگەر دەتانەوێت چاکسازی ڕیشەیی بکەن، ئەوا (گەندەڵکاران لە بەردەمتاندان، لە پشتانن لە دەستی ڕاست و چەپتانن) دە وەرن بیان گرن، بیان دەنە دادگا.

ئاکاری سەرەکی ئەم نووسینە بریتییە لە خستنەڕووی ئەو دیاردە کوشندانەی کە وایکردووە ڕۆژ لە دوا ڕۆژ سیستمی سیاسی و بەڕێوەبردن لە وڵاتدا بەرەو هەڵدێرو داڕمانێکی حەقیقیی و سڕینەوەی ویژدانی ئینسانی کورد بەرێت. بە داخەوە ئەم ژینگە خراپە، کە بۆتە هۆی بەرهەمهێنانی وڵاتێکی فاشیل و نەبوونی ناسنامەیەکی زانستی لە بوارەکانی بەڕێوەبردن و دروستنەکردنی ستراکتورێکی ئابووریی بەهێز بۆ ئەم هەرێمەی کە ناوی کوردستانە، بە بڕوای من گەورەترین ماک کە کاریگەری ڕاستەوخۆی هەیە لە دروستبوونی وڵاتیکی بێ بەرنامە و شکستخواردووداً.

بێگومان لە ئەنجامی ئەزموونی ٢٧ ساڵەی کاری سەقەت و بێ بنەمای سیاسییەکانی کوردە کە خاوەنی ئایدیایەکی ڕاست و دروست نەبوون. هەر بۆیەش فۆڕمی سیاسیی کوردی نەیتوانیوە بوونەوەرێکی ئەکادیمی یان زانستی لە بوارەکانی سیاسی و سیستمی بەڕێوەبردندا دروست بکات، نەیتوانیوە ئینسانێ بەرهەم بهێنێت دووربێت لە هەر بەرژەوەندییەکی حیزبی یان شەخسی، کار بۆ بەرژەوەندی گشتیی یان ئەوەی پێ دەوترێت چاکەی گشتی بکات. بە داخەوە دوژمنی سەرەکی ئەم نووسینە بریتییە لەو دەرخستنە حەقیقیەی توانای هەزمکردنی ئەستەمە لەلای ئەندامانی فۆڕمی سیاسی، یان باشتر بڵێین حیزبی کوردی. لە ماوەی ڕابردوودا بەگشتی لە هەرێمی کوردستان شتێک نییە بە ناوی سیستمی بەڕێوەبردن، ئەم جۆرەی کە لە کوردستان پەیڕەو دەکرێت، بە پێی زانیارییەکانی من لە دنیادا، بابەتێکی شاز و کەموێنەیە. هەر قسەکردنێک لەسەر شێوازی ئیجابی ئەم سیستمە دەچێتە چوارچێوەی موبالەغەکردنێکی بێ بنەما و بازدانە بەسەر دۆخێکی بێماناو بێ ناوەڕۆک لە کوردستاندا. ڕۆحی ئەم بابەتە بریتییە لە چارەسەرێکی لۆژیکی بۆ ئەو دۆخەی لە کوردستاندا بوونی هەیە. ئایا پرسیاری جدی لێرەدا ئەوەیە کێ فریادڕەسی چارەسەری ئەم دۆخەیە؟ بە ئاڕاستەی خستنە سەرسکەی ڕاست و ڕزگارکردنی دۆخەکە لەو فەوزایەی تێی کەوتووە.

بە بڕوای من، بۆ چارەسەری ئەو دۆخە ترسناک و مەترسیدارەی هەرێم.. فشارخستنە سەر گەڕانەوەی چەند کاریکتەرێکی بەتوانا، کە ئەزموونێکی دەوڵەمەندیان هەیە لە بواری بەڕێوەبردن و ڕابردوویەکی پاکیان هەیە و خەڵکانێکن دڵسۆزی ئەم نیشتمانەن، کە ئیمتیاز و پلە و پۆستیان لا گرنگ نییە. تەنها غەمیان بونیادنانی کۆمەڵگەیەکی مەدەنیانە و ئیدارەیەکی تۆکمەیە. لێرەدا پێویستە ئاماژە بەو ڕاستییە بکەین، باشترین نموونەی بەڕێوەبردنی هەرێمێکی پێشکەوتوو بە کەسانێک دەکرێت، کە لە زانستی بەڕێوەبردندا پێی دەوترێت پیاوی ئیداریی کارامە و وەزیفەیان تەنها بینینی کەفائەت و تواناکانی تاک و وەگەڕخستنیانە لە دامودەزگاکانی هەرێمدا، بە مەرجێ لە هەر ئینتمایەکی سیاسی و حیزبی دوور بێت، توانای ڕووبەڕووبوونەوەی فیرعەونەکانی دزی و گەندەڵی هەبێت لە کوردستاندا، شێلگیرانە و چاونەترسانە ڕووبەڕوویان ببنەوە.. لە هەمان کاتدا دەبێت ئەو کەسانە، توانای تێپەڕاندنی قەیرانەکانیان هەبێت .

یەکێک لەو نموونانە وەک کەسایەتی دوور (جەلالی عومەری سام ئاغا) و هاوشێوەکانێتی، کاریکتەری ئەم پیاوەی لەناو کایەی سیاسی و حکومیدا کەسێکی دەستپاک و داوێنپاک و عەدالەتخوازە. کەسێتی ئەم پیاوە، کە نازناوی پیاوە

سپییەکەی پێ بەخشراوە لە دەزگا میدیاییەکانی کوردستاندا، وەکو فریادڕەسی ئەم دۆخە، بۆتە جێگەی خەونی زۆر لە خەڵکانی دڵسوز و خاوەن ویژدانی زیندوو. ئەتوانم بڵێم، خەڵکی کوردستان کەمترین متمانەیان بە سیاسییەکانی ئەم هەرێمە ماوە. تەنها تروسکاییەک کە هیوابەخش بێت بۆ ئێستای کوردستان، بە بڕوای من، لەنێو ئەم تونێلە تاریکەی ناوی فەزای سیاسی و داڕمانی سیستمی ئیداری کوردی بە کەسێکی وەکو (جەلالی عومەری سام ئاغا) هاوشێوەکانی وەکو بەڕێزیان دەتوانن جارێکی تر ڕۆحی متمانە و پاکتاوکردنی گەندەڵکاران و بردنی سامانی نیشتمان لە سیستمی بەڕێوەبردندا لە دامەزراوەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا ڕزگاربکەن، کەشتی نغرۆبوونی حکومەتی هەرێم جارێکی تر بگەڕێتەوە کەناری ئارام، ئاسوێەکی گەش بۆ نەوەی ئێستا و داهاتووی هەرێمی کوردستان دەستەبەر بکات.

ڕازێك بۆ پیاوێكی بوێری سپی

تۆفیق سەعید محەمەد

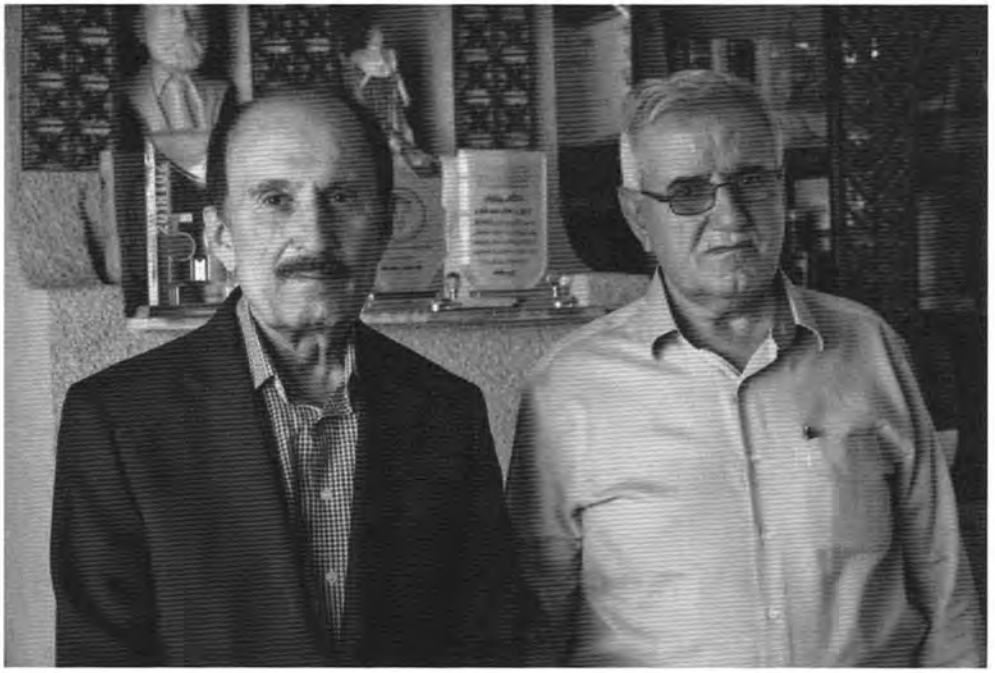

تۆفیق سەعید، جەلالی سام ئاغا
ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/٦

گەڵۆ، مرۆڤەکان، کە بە پیاو ناوزەدم کردوون، فرەن، کورد وتەنی «هەرچی سمێڵ سوور بوو هەمزاغا نییە». لەناوماندا پیاوی سپی کەمە، زۆرینشیان خۆدەرخەر نین، بەڵام ئێمە بە ڕەفتاریاندا دروستە بڵێین فلان پیاوێکی سپییە، سپی هێمای ئاشتی، جوانی، خاوێنی... تاد، لەم سەریشەوە پیاوانێک هەن وەک تاریکەشە و چارەگران و قێزەونن، ئەم سپییانە کەمن، بەڵام وەک مانگی چوارده شەق بە تاریکی و شەوەزەنگ دەدەن و ڕۆشنایی پەخش دەکەن. لەنێو ئەم دوو شێوە پیاوەدا (سپی، ڕەش) بێگومان بە حوکمی هارمۆنی ژیان ڕەنگی خۆڵەمێشیش زۆرن، کە ناتوانن زۆر سپی یا زۆر ڕەش بن. خۆزگە پیاوە سپییەکانمان هێندە بوونایە کە پیاوە ڕەشە چارەگرانەکانیان بشاردایەتەوە، بەڵام ڕۆشنایی مۆمێک درێ بە شەوەزەنگی تاریکی دەدا.

بوێریی، جوامێریی، بەخشندەیی، ڕەفتار و کردار و گوفتارجوان، هەر لە پیاوی سپی دێت، گەندەڵکاران گەر ئارایشتی سپیش بکەن، ڕەشییەکەی ژێر ئارایشتیان هەر دەنیشێتە سەر سپییە درۆزنەکە.

بە درێژی و پانی مێژوودا بڕوانە هەمیشە پیاوی سپی کەمن، بەڵام درەوشاوە.. نەک زێڕ ئەڵماسن! ئەمەش بەخشندەیی یەزدانە، کۆمەڵگای کوردەواری گەر لەم پیاوە سپیانەی کەم بێت، بەڵام چواردەور ڕۆشن دەکەنەوە و گەندەڵکاران لەبەردەمیاندا وەک بەفری بەهار بەرگەی تینی هەتاو ناگرن و دەپوکێنەوە و قێزەونن.

نموونەکان لە مێژوودا هەن، هەنووکە یەک لەو سپییە بێگەردە جوانە بوێرە، چاونەترسە، بەخشندەیە کاک جەلالی سام ئاغایە. جەلال واتە شکۆ و سام، واتە هەیبەت، ئەم دوو پێناسەیە لەم کەسەدا ڕەنگی داوەتەوە، زیادەڕۆیی ناکەم گەر بڵێم لەوانەش بالاترە، لە سپیش سپیترە، ئاخ خۆزگە نموونەت زۆر بوایە پیاوە سپییە بێقیزە بوێرە جوانەکەی سلێمانی، تا دنیا ببوایە بە شامی شەریف و گەندەڵچییەکان لە تاوا دەستیان بە ڕووخساریانەوە بوایە و بیان شاردباوە.

کێ دەگاتە پلەی جێگر وەزیر و قێز لە کورسی و مێزی سوڕاوە بکاتەوە.. لەسەر کورسیە ڕەقە بزماراوییەکەی لەسەر کورسی کۆبوونەوەکان دانیشێت و بێفیز و لووتبەرزیی خەڵکان سەرسام کات.

ئەم قسانەم هیچی پیاهەڵدان نییە، دۆست و دوژمن گەواهیدەری ئەم ڕاستیانەن.

بوێرییەکەی بەرامبەر کێوی گەندەڵیی لە ئاستێکدا بێت بڵێ: (گەندەڵیی شێوەی خۆی گۆڕیوە و ئەوەی دەگوزەرێت تاڵانچێتیە).

لەم گۆمە لێخنەشدا هەر بەرەنگاریان بۆتەوە و بە ملیارەها دینار و ملیۆنەها دۆلاری بۆ گەنجینەی دەوڵەت گێڕاوەتەوە، هەرچەندە سێکوچکەی گەندەڵکاران «سیاسییەکان و کۆمپانیاکان و پۆستە باڵاکانن» لەئارادا بووە، بەڵام ئەم پیاوە سپییە چاونەترسە بەرەنگاریان بۆتەوە و وەک بێکەسی شاعیر بەرامبەر ئەدمۆنس ڕاوەستا، بوێرانە ئەمیش کەمتری نەکردووە.

گەندەڵیی دیاردەیەکی کوشندەیە بۆ دارمان و هەرەسهێنانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری، خۆ گەر بەر بەم دیاردەیە نەگیرێ، ئەوا (سورەتی فاتیحە) لەسەر گیانی کۆمەڵگا بخوێنین. دەم خۆش کە فەرموت (پەتای گەندەڵیی لە کیمیاباران و ئەنفال کەمتر نییە)، یا (دەبێت شۆڕشێک دژی گەندەڵی و گەندەڵکاران بەرپا بکرێت، تا گەلەکەمان سەرگەردان نەبێ).

گەر لە وڵاتدا بەرپرسان بەرەنگاریی ئۆتۆمبێلی جامڕەش نەبنەوە، گەلۆ چۆن دەتوانن گەندەڵییە زەبەلاحەکان بنبڕ بکەن. کاک جەلالی سام ئاغا توانی ٨٦ کەیسی گەندەڵیی قورس بخاتە بەردەم دادگا، تا دادگا بە کاری خۆی هەستێ و سزای قورسی گەندەڵکاران بدات، بەڵام مەخابن هەر دیزە بەدەرخۆنەیە و لەو ژمارەیە تەنها کەیسی چواریان جوڵاوە و ئەوانی دیکە هیچ. جا گەر کەسانی گەندەڵ پشتگیریی پارتە سیاسییەکانیان هەبێ، کێ دەرەقەتیان دێت.

کەسی ڕاست و دروست سڵ لە گەندەڵکاران ناکاتەوە، خۆ کە ڕووی هەڵماڵیونو پەردەی پۆشینی ڕوویانی لابردووە، هەندێکیان برادەری خۆشی بوون، کە لای ئەم گەندەڵ هەر گەندەڵە با برای باوکیشم بێت، جا ئەمە بوێری نەبێت چییە؟

گەر بەرەنگاری گەندەڵکارە زەبەلاحەکان بیتەوە و لە پلە و پایەیان نەترسی و لە کورسییەکەت و پێگەی فەرمی خۆت نەترسی.. لات گرنگ نەبێت، ئەی بوێری چییە، وەنەبێت کاک جەلال پشتئەستوور بێت بەم یا بەو، بەڵام بە بوێری و کارمەیی و بێباکی خۆی پشتئەستوور بووە.. ئەم کارەش نەتەوەییە و شەرەف و ڕووسپێتی خۆی لای گرنگتر بووە لە پلە و پایە.

کەسان هەن بۆ سووکترین نەخۆشی سەردانی دەرەوەی وڵات دەکەن.. وەک ئەوەی ئەم چارەسەرگا و خەستەخانە و تیمارگایانە تەنها بۆ ئەم میللەتە نەگبەتە کرابێ و لەسەر ئەرکی حیزب و حکومەتیش دەرۆیشتن. من ئاگادارم ئەم کاکەیەمان بۆ نەخۆشی چوو بۆ وڵاتی فەرەنسا.. دوا فلسی چارەسەریش لە ئەستۆی خۆی بوو، هەرچەندە لە ئاستی باڵاوە دەروازەی هاوکارییان بۆ کردەوە،

بەڵام هەرگیز قبوڵی نەکرد و نەچووە ژێر ئەو بارەوە. ئەو پۆستانەی تا ڕۆژی دەستلەکارکێشانەوە وەریگرتووە لەسەر داوا و سووربوونی بەرزترین ئاستی حیزبی و حکومی بووە.. خەڵکینە کێتان دیوە بڵێ من کەسێکتان بۆ دەستنیشان دەکەم ببێتە سەرۆکی چاودێریی دارایی و خۆشم خانەنشین دەکەم و موچەکەشم دەبەخشمە کەمئەندامان و دەزگای شەهیدان. تو خوا ئەم بەخشندەییە لەم پیاوە (حاتەمی تەیە) نەبێت لە کەسی کەتان دیوە، یا بیستووە، یا خانوەکەی کە تەنها مووڵکییەتی وەسێت بکا پاش خۆی بیکەنە دەزگایەکی تەندروستی و پارچە زەوییەک دابنێت بۆ خزمەتی فەرمانبەرە دڵسۆزەکانی چاودێری دارایی.. ئۆتۆمبێلی حکومی بۆ گەڕان و هاتوچۆ قبووڵ نەکات.. بە ئۆتۆمبێلە کۆنە مۆدێل هەشتاکەی هاتوچۆ بکات.. تو خوا خەڵکینە کەستان دیوە لە وێنەی، پاش خانەنشینی و پێش خانەنشینیش نە حیمایە و نە لاف و گەزاف قبووڵ کا و هەمووی ڕەتکاتەوە؟

کە وێستی دەست لەکار بکێشێتەوە.. وتە قورسەکەی بەرامبەر ئاستە باڵاکان کرد، بەڕێز مام جەلال بانگی کرد بۆ بەغدا و لەبەردەمی هەموو ئاستبەرزەکاندا ئاوا بەرامبەر بەم کەڵە پیاوە فەرمووی «دەستلەکارکێشانەوەت ڕەتدەکەمەوە و قبووڵم نییە، کەی چارەکە جەلالی سام ئاغایەکم دەست کەوت، واز لە سێ چارەکەکەی تری دێنم». جا تو خوا ئەم پیاوە پێویست نییە پەیکەری زێڕینی لە ژیانی خۆیدا بۆ بکرێ؟ خەڵاتە ڕێزلێنانەکانیشی کەم نین بە ژمارە و بە چۆنایەتی. ڕێز لە ڕێزدار دەگیرێ، ماڵە جوانە خنجیلانەکەی بۆتە یانەی ڕۆشنبیران و سیاسەتمەداران و کەسانی کۆمەڵایەتی، تەنانەت هەندێک لە دوورەوە ناویان بیستووە لە دەرگای دەدەن و سەردانی دەکەن، ئای چەند قەشەنگە ئەو دیوەخانە خوا بۆمانت بهێڵێ و تەمەندرێژ بی پیاوە سپییە جوانەکە. سلێمانی بە نموونەی وەک تۆوە ڕەنگینە.

چەند پەیڤ و یادەوەرییەك سەبارەت بە مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا)

بەختیار شەمەیی

بەختیار شەمەیی، جەلالی سام ئاغا

هۆڵەندا- ئەمستەردام

٢٠١٤

با له سەرەتاوە لە بیرەوەریی سالانی حەفتاکانەوە دەست پێ بکەم، من هەر لە تەمەنی منداڵی و مێردمنداڵیمەوە ئاشنای ناوی بنەماڵەی بەڕێز و ناوداری سام ئاغا بووم. ئەو ئاشنایەتییە سەرەتاییەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی، کە چەند ساڵێکی تەمەنی منداڵی و گەنجێتیم لە بازاڕی زێوەردا بەسەربردووە. لەو بازاڕەدا جگە لە ئەحمەد شەمەیی برا گەورەم، کە شوێنی خوالێخۆشبوو حەمە شەمەیی باوکمی گرتبووە و دوکانی کوتاڵفرۆشی هەبوو، خوالێخۆشبوو کاک جەمالی سام ئاغای برای کاک جەلالیش لەبەری ئەوبەری دوکانی کاکمەوە دوکانی جوملەفرۆشیی کوتاڵی هەبوو. ساڵانێکی زۆر ئەحمەد شەمەیی و جەمالی سام ئاغا وەک دوو براو هاوڕێ لە بازاڕی زێوەردا بە ئاشتی و خۆشی و برایەتی کار و پیشە و ژیانیان گوزەراندووە. خوالێخۆشبوو کاک جەمال کەسایەتییەکی ڕێزدار و بەڕێز بوو، هەروەها زۆر هێمن و لەسەرخۆ بوو. کەسایەتییەک بوو هەموو کەسانی بازاڕەکە ڕێزی زۆریان لێ دەگرت، ئەویش بە سروشت خۆی کەسێکی بەڕێز و ڕێز لە خەڵک گرتوو بوو.

سەرەڕای ئەوەی کەسی سەرەکی لەم نووسینەدا کاک جەلالی بەڕێزە و ناکرێت لە هەندێک وردەکاری تر بدوێم و لە مەبەستە سەرەکییەکە دوورببکەومەوە، بەڵام ئەم کورتە ڕوونکردنەوەیەم بە پێویست و گرنگ زانی، کە سەبارەت بە ئاشنایی منداڵیو لاوێتی خۆم بۆ بنەماڵەی بەڕێز و ڕێزداری کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بەیان بکەم. بە کورتییەکەی جگە لە کاک جەمال، ناوبەناوێکیش گوێم لە ناوی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەبوو، چونکە کاک جەلال فەرمانبەری بانکی رافیدەین بوو، کە ئەو بانکە هەڵکەوتەی سەر شەقامی مەولەوی بوو. مەسەلەکەش وا بوو کە چ ئەحمەد شەمەیی و چ دوکاندارەکانی تریش سەروکاریان لەگەڵ ئەو بانکەو بە هۆی ئەوەشەوە لەگەڵ بەڕێز کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) دا هەبووە.

بیرم دێتەوە، گەلێک جار پارە یان کۆمپیالەیان پێدا دەناردم بۆ لای کاک جەلال بۆ بانکی رافیدەین، چەندین جار لەوێ بۆ ئەو کاروبارانە کاک جەلالم لەو بانکەدا بینیوە. ئەمە یەکەم بینین و یەکەم ئاشنایەتیی دووربەدووری سەردەمی لاوێتیم بوو لەگەڵ کەسێکدا، کە پاشان لە لایەن میللەتەوە نازناوی پیاوە سپییەکە و پیاوە دەستپاک و ئەستۆپاک و تێکۆشەر و کۆڵنەدەر و دڵسۆزەکەیان پێ بەخشی. لە

ڕاستیدا ئەگەر ئەو چەند نازناوە پڕبەپڕی کەسایەتییەک بێت، بێ هیچ دوودڵییەک ئەو کەسە مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا).

سەرباری هەموو ئەوانەش، ناوبەناو لە ڕاگەیاندنەکاندا ناوی کاک جەلالم بەرچاو دەکەوت.. هەندێک بابەتی جۆراوجۆرم لەسەر کار و هەوڵ و تێکۆشانو دڵسۆزی و خەمخۆرییەکانی دەخوێندەوە. بە کورتییەکەی وای لێ هاتبوو کە بە ئاواتبووم ڕۆژێ لە ڕۆژان بە خزمەتی ئەو کەسایەتییە ناودار و پاک و دڵسۆزە بگەمەوە و بە دیداری بەڕێزیان شادمان و گەورە ببم. جا هەندێک ڕووداویش لە ژیاندا بەبێ ئەوەی خۆت هەوڵی بۆ بدەیت یان مەبەستت بێت، خۆی بە ڕێکەوت یان بە هۆی بەختەوە ڕووبەڕووت دەبێتەوە. تۆش بە فەرمی و بە تامەزرۆییەوە پێشوازیی لێ دەکەیت.

ڕێکەوت وا هاتە پێشەوە کە بە هۆی ڕێزدار کاک ئەیوب بارزانییەوە جارێکی تر بە دیداری مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا) شاد ببمەوە، ئەم جارەیان لە ماڵی کاک جەلال خۆیان، بەڵام بە تەمەنێکی جیاوازەوە. ئەو بینین و ئاشنایەتییە دوورودرێژەی لاوێتم و ئەو هەستوسۆزەم هەر لە گیان و دڵدا مابووەوە. ئەوە بوو بە درێژایی ئەو ماوەیەی کە لە سلێمانی بووم، بە دەست خۆم نەبوو، نەم دەتوانی لە ماڵی کاک جەلال دابببڕێم.

جا با لێرەدا، ئەگەر زۆر بە کورتیش بێت، هەندێک باسی کەسایەتیی مامۆستا جەلاڵو بارودۆخی ماڵەکەی بەڕێزیان بکەم. یەکەم جار کە لە ماڵی خۆیان سەردانی کاک جەلالم کرد، هەندێک دیمەنی ناو ماڵەکەی سەرنجیان ڕاکێشام.. پەرتوکخانەیەکی دەوڵەمەند و ڕێکوپێک و پڕ لە پەرتوکی جۆراوجۆر، پاشان لە کاک جەلال خۆیم بیست، کە ئەوە هەموو پەرتوکەکانی نین، ماوەیەک لەوەوبەر زیاتر لە ٧٠٠ پەرتوکی لە پەرتوکخانەکەی خۆیەوە پێشکەشی پەرتوکخانەی گشتیی ڕانییە کردووە. ئەو ڕووداوە و بیستنی بەخشینی ئەو ژمارە زۆرەی پەرتوکەکانی خۆی هەر دەبوایە هێندەی تر کاک جەلالیان لە لام ڕێزدارتر و خۆشەویستتر بکردایە. هەر بە ڕاستی بەو بەخشینە زۆر سەرسام بووم، چونکە خۆشم یەکێکم لەو کەسانەم کە پەرتوکم زۆر لا بەنرخ و بەهادار و خۆشەویستە. لێرەدا بەم بۆنەیەوە دەبێت ئەو ڕاستییە باس بکەم، کە هەر لە گەنجێتیمەوە بە هۆی هەلومەرجی بنەماڵەو گەڕەکەکەمانەوە، لەگەڵ پەرتوک و خوێندنەوەدا ئاشنا و تێکەڵ بووم. هەر بۆیە ئەو ڕووداوەم زۆر بە لاوە خۆش و گەورە و بەنرخ بوو.

هەر کەسێک ئەگەر بۆ یەک جاریش سەردانی ماڵی کاک جەلال بکات، بە پاکوخاوێنیو ڕێکوپێکیی بێوێنەی خودی خۆی و ماڵەکەی سەرسام دەبێت. ماڵێکی

هەتا بڵێی خۆش و دڵگیر و ڕازاوە بە گوڵ و تابلۆ و بولبول و بۆنی خۆش، کە هەستێکی دڵنیایی و خۆش و چێژبەخش بە میوانەکانی کاک جەلال دەبەخشن. لە هەمووشی خۆشتر، هەر پاش ماوەیەکی کەم لای کاک جەلال، ئەو هەستەت پێ دەبەخشێت کە ماڵەکەی بە ماڵی خۆت بزانیت و خۆت بە میوان نەزانیت.. وەکو میوان هەڵسوکەوت نەکەیت. ئەمەش تایبەتمەندییەکی زۆر تایبەتە و لە هەموو ماڵێک و لای هەموو کەسێک ئەو جۆرە هەست و هەڵسوکەوتکردنە هەست پێ ناکرێت و نابینرێت.

تایبەتمەندییەکی تری سەرنجڕاکێش و خۆشیبەخشی ناو ماڵەکەی کاک جەلال ئەوە بوو، یەکسەر ئەو هەستەم بۆ پەیدا بوو کە لە ماڵی کەسایەتییەکی گەورەو میهربان و میوانپەروەر و دڵسۆز و خۆنەویست دام. ئەو هەستەم وایکرد کە لە ماڵی بەڕێزیان هەست بەوە نەکەم کە میوانم، بەڵکو خۆم وەک ئەندامێکی بنەماڵە بەڕێزەکەیان هەست پێ دەکرد. ئەوە خۆی نیشانەی گەورەیی و لەخۆبووردوویی و سادەیی و کۆمەڵایەتیبوونی کەسایەتیی کاک جەلالی بەڕێز و دڵسۆزە. هەر بە ڕاستی دانیشتن و گفتوگۆکردن لەگەڵ کاک جەلالدا تاموچێژێکی تایبەتییان هەیە.. کاتێک هەست دەکەیت کاتەکە زۆر بە چێژبەخشی و سوودبەخشی و خێرایی تێپەڕبووە، کە پاشان خۆبەخۆ دەبنە یادگار و بیرەوەرییەکی هەرەخۆش و لەیادنەچوو. خۆم هەرگیز ئەو دانیشتن و ئەو گفتوگۆیانەی ماڵی کاک جەلالم لەبیر ناچنەوە،

گەلێک جار بە تاسەوە یادیان دەکەمەوە. ماڵی کاک جەلال، جیاواز لە ماڵی کەسایەتییە ناوداڕەکانی تری سلێمانی، کراوەیە بۆ هەموو کەسێک و هەموو کۆڕو کۆمەڵ و لایەنێک. ڕۆژانە چەندین کەس و کەسایەتی و لایەنی جۆراوجۆر و لێک جیاواز سەردانی کاک جەلال دەکەن. بە شێوەیەک.. بە دەگمەن ڕۆژێ لەو ماڵە تێپەڕ دەبێت کە چەند میوانێک لەوێ بوونیان نەبووبێت. دەتوانم بڵێم دیوەخانێکی کراوەیە، بەڵام جیاوازیی ماڵەکەی کاک جەلال لەگەڵ دیوەخانەکانی تردا ئەوەیە کە کاک جەلال خۆی دیوەخاندار و سەرۆک خێڵ نییە، بەڵام ماڵەکەی لە هەموو دیوەخانەکانی دەڤەرەکە کراوەتر و ئاوەدانتر و پڕتر لە گفتوگۆ و مشتومڕ و باسوخواسی جۆراوجۆرە. دیوەخانێک هەموو ڕۆژێک لە کەسایەتییە ناودار و ڕۆشنبیران و ڕۆژنامەنووسان و نووسەران و سیاسەتمەداران و پێشمەرگەی دێرین و گەلێک هاوشاری و هاونیشتمانیی سەربە گشت چین و توێژ و شارو شارۆچکە و دەڤەرە جیاوازەکانی باشوری کوردستان جمەی دێت. ئەمەیە گەورەییو میوانپەروەری و تایبەتمەندی و جیاوازیی دیوەخانە ڕۆشنبیرییەکەی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا). بێگومان نابێت ئەو ڕاستییەش باس نەکەم، کە

کاک جەلال زۆر زۆر و بێئەندازە ڕێزی خەڵک دەگرێت، بە تایبەتی کە ڕۆژانە هەموو ئەو میوانانەی ڕوو دەکەنە ماڵەکەی. باوەڕ ناکەم هیچ کەس و هیچ میوانێک بە دڵگرانی و هەستێکی نائاساییەوە ماڵی کاک جەلالی بەجێهێشتبێت. لای کاک جەلال میوان زۆر بەڕێز و ڕێزلێگیراو و خۆشەویستە. ئەمەش شێوازێکی تر و جۆرێکی تری گەورەیی و دڵسۆزی و بەڕێزیی خودی کاک جەلالە، کە لە ماڵەکەی خۆیدا خۆی بە خاوەن ماڵ نازانێت.. بە گشتی میوانەکان خۆبەخۆ خۆیان دەبن بە خاوەن ماڵ. ئینجا با لێرەوە بێمەوە سەر باسی ئاشنابوونەوەم بە بەڕێزیان: پاش ئەوەی لە سلێمانی لە ماڵی خۆیان چەندین جار بە خزمەتیان گەیشتم و بە دیدار و بەشداربوون لە دانیشتنەکانیان شادمان و دڵخۆش و گەورە بووم، وا ڕێککەوت.. کاک جەلال لە دوو سەردانیدا بۆ چەند وڵاتێکی ئەورووپا، (هەندێک لە سەردانەکانی کاک جەلال، بە تایبەتی بۆ فەڕەنسا، بە هۆی نەخۆشی و بۆ چارەسەر بووە)، هۆڵەندەشیان بەسەرکردەوە و ئەو دەرفەتە زێڕینەم بۆ ڕەخسا کە زۆرتر و باشتر لە نزیکەوە ئاشنایەتییان لەگەڵدا پەیدا بکەم و لە نزیکەوە زۆرترو باشتر بەڕێزیان بناسم. ئەو دووجار هاتنەیان بۆ هۆڵەندە، کە لە خزمەتیاندا بووم، زۆرترو باشتر لە جۆری بیرکردنەوە و تێگەیشتن و هەڵسوکەوت و ڕەوشتی هەرە بەرزی بەڕێزیان تێگەیشتم.. بە ڕاستی زۆرتر و زۆرتر لە لام خۆشەویست بوو. هەر بە هۆی سەردانەکانی بەڕێزیشیانەوە، گەلێک هاوڕێ و دۆست و ناسیاومان لێ کۆبوونەوە و هەموو بە دڵخۆشی و تاسەوە هاتبوونە دیدار و خزمەتی کاک جەلالی خۆشەویست. لە چوونە دەرەوەکانی ناو ئەمستەردام و شوێنەکانی تری هۆڵەندەدا، زۆر تێڕوانین و هەڵسوکەوتی کاک جەلال بە تەواوەتی سەرنجیان ڕاکێشام، وەک ورد و کردی و سەرنجدانی هۆشیارانەیان بۆ هەموو شتێکی ناو شارە جوان و ڕازاوەکەی ئەمستەردام، یەکێ لە داواکانی کاک جەلال، سەردانی مۆزەخانەکانی ناو ئەمستەردام بوو. هێندەی لەو ماوەیەدا، کە لەخزمەتی بەڕێزیاندا بووین، چ خۆم و چ برا و هاوڕێی دێرینم شوانەی ڕەشید خەفاف، بە گوێرەی توانامان ئەو شوێنانەی پێویست و گرنگ بوون گەڕاین. کاک جەلالیش پرسیار گەلێکی زۆری لەسەر گەلێک جێگە و تایبەتمەندیی شوێنە سەرنجڕاکێشەکانی ناو ئەمستەردامو جێگەکانی تری دەرەوەی ئەمستەردام هەبوو. کاک جەلال زۆر تامەزرۆ بوو.. هەروەها زۆری مەبەست بوو زۆرتر لەسەر هۆڵەندە و ژیانی میللەتی هۆڵەندی بزانێت، پێم وایە ئێستا سەرنجێکی گشتیی لەسەر هۆڵەندە و میللەتی هۆڵەندە هەیە.. تا ئەندازەیەک ئاشنای جۆری ژیان و گوزەران و بارودۆخی هۆڵەندەیە. دڵنیام لە وڵاتەکانی تریش هەر هەمان تامەزرۆیی و هەست و خواستی بۆ ئەو وڵات و

میللەتانەی تریش هەبووە و هەیە. کاک جەلال تاسە و ئارەزوویەکی فرە زۆری بۆ گوڵ و باخ و باخات هەیە، ئەمەش شتێکە.. هەرکەسێک سەردانی ماڵەکەی بکات، لە دیمەنی جوانی گوڵزار و درەختەکانی باخەکەی ئەو سەرنجەی لا دروست دەبێت. لە ئەمستەردام سەردانی بازاڕی گوڵمان کرد و ماوەیەکی باش سەرنجی هەموو گوڵ و تۆوە گوڵەکانی دا و پرسیاری دەربارەیان دەکرد. لە هەر شوێنێک گوڵو گوڵزار بەرچاومان بکەوتایە و سەرنجڕاکێش بوایە، بێ وێنەگرتنو چێژلێبینین، بەجێمان نەدەهێشتن.

ڕۆژێک بە تایبەتی سەردانی کەناری دەریامان کرد و ماوەیەکی باش چەند کاژێرێک لە کەنار دەریا ماینەوە، گەشتوگەڕانێکی زۆر خۆش و چێژبەخش و بەسودمان پێکەوە گوزەراند. لە ئەمستەردام سەردانی کۆشکی پاشاکانی هۆڵەندەمان کرد، کە یەکێکە لە تەلارە هەرە جوان و ڕازاوە و هونەرییەکانی ناوەڕاستی ئەمستەردام، ئێستا وەک مۆزەخانە سوودی لێ وەردەگیرێت و ڕۆژانە گەشتیارێکی زۆر لێی چێژمەند و سودمەند دەبن.

بە کورتییەکەی، ڕۆژانەمان بە گەشتوگەڕانی شوێنە پێویست و گرنگەکانەوە بەسەردەبرد، ئێوارانیش تا درەنگانێکی شەو بە هۆی کاک جەلالەوە و میوانێکی زۆر لە هاوڕێیان و دۆستان و برادەران دەهاتنە خزمەتی کاک جەلال و دانیشتنەکان گەرموگوڕ و پڕ لە گفتوگۆی خۆش و هێمنانە و دۆستانە و بەسود بوون. کاک جەلال بە گێڕانەوەی بەسەرهاتەکانی ژیانی خۆی و سەربوورەکانی ڕابردوو هێندەی تر دانیشتنەکەی خۆشتر دەکرد. گەلێک بەسەرهاتی تاڵ و شترینی ژیانی بۆ دەگێڕاینەوە، ئێمەش بە پرسیاری تایبەتی و گشتی کاک جەلالمان زۆرتر بۆ بابەتی جۆراوجۆر و باسوخواسی ڕابردوو و هەمەجۆر دەجووڵاند، بەڕێزیشیان بێدڵی نەدەکردین و بە ئارامی و بە خۆشییەوە وەڵامی هەموو پرسیارەکانی دەداینەوە. بە ڕاستی ئەو دانیشتنانە هەرگیز دووبارە نابنەوە. هەموومان لەگەڵ کاک جەلال (پیاوە سپییەکەی جێگەی ڕێز و خۆشەویستی) تەواو سەرسام و دڵخۆش و شادمان و سوودمەند بووین.

شایانی باسە، لە سەردانی دووەمی کاک جەلالدا بۆ هۆڵەندە، ئێمە وەک هەندێک لە کوردانی دانیشتووی هۆڵەندا ئەو هاتنەی بەڕێزیانمان بە دەرفەتێکی باش و گونجاو زانی، کە وەک ڕێزلێنان و پێزانین و سوپاسگوزاریی کار و هەوڵ و تێکۆشانی ڕابردوویان، بە ناوی (یانەی کوردی میدیا لە ئەمستەردام) خەڵاتی ڕێزلێنانی یانە کوردییەکە پێشکەشی کاک جەلال بکەین. هەر بۆ ئەم مەبەستە بە پێشکەشکردنی مەدالیایەکی ڕێزلێنانی یانەی کوردی میدیا و لە ڕێوڕەسمێکی جوان و ڕێکوپێک و

شایستەدا خەڵاتەکە لە لایەن کاک سەردار فەتاح ئەمین و چەند بەرپرس و ئەندامێکی تر، بە نوێنەرایەتی یانەکە بەو ڕێز و شکۆمەندییەوە، پێشکەشی کاک جەلالی بەڕێز کرا. لێرەدا با ئەوەشم بیرنەچێت، خوا هەڵناگرێت پاشان کاک جەلالیش داوەتێکی شاهانە و شایستەی هەموو ئەو هاوڕێ و دۆستانەی کرد و شەوێکی زۆر خۆش‌و بەسوودمان لە یەکێ لە ڕێستۆرانتە دڵگیرەکانی ئەمستەردامدا بەسەربرد. ئەوە دانیشتن و شەوێک بوو، کە هەرگیز لەبیرمان ناچێتەوە. نابێت ئەوەش باس نەکەم کە کاک جەلال کەسێکی هەتا بڵێی دڵفراوان و دەستکراوەیە بەرامبەر بە هەموو ئەوانەی داوای هاوکاری و کۆمەکی لێ دەکەن. هێندی ئاگاداریشبم، لە کۆمەککردن‌و یارمەتیدانی ئەو کەسانەدا، کە شایستەی کۆمەککردن و یارمەتیدان بن، درێخی نەکردووە.. لەو ڕووەوە جێگە پەنجەیان دیارە. با لێرەوە، دوابەدوای ئەو دوو سەردانە و گێڕانەوەی هەندێک لەو یادەوەرییانە، چەند وشەیەکی تریش دەربارەی کەسایەتی و ڕابردووی مامۆستا جەلال باس بکەم: شایانی باسە بە دەگمەن کەسێکی تر لە میژووی میللەتەکەماندا دەدۆزیتەوە کە لە هەموو تەمەنیدا وەک کاک جەلال یان بڵێین کەسێک کە لە سەدا یەکی ئەو دژایەتی و دوژمنایەتیی درۆ و دزی‌و گەندەڵکاری و تاڵانچێتی و ستەمکاری و نادادپەروەریی کردبێت. کاک جەلال بە تەنها، وەک ژەنەراڵێکی بێ چەک و بێ سەرباز و بێ سوپا، بەگژ چەندین بەرپرسی باڵای حیزبی و دەسەڵاتداری پلەبەرزدا چۆتەوە، کە ئەوان خاوەنی هێز و سەرمایە و دەسەڵات و هەزاران چەکدار بوون و هەن! شایانی وتنە، ئەوە ئازایەتی و بوێری و بێباکی و لەخۆبووردووییەکە لە نموونەی تاکو تەنهای خۆیدا بێوێنەیە. سەرباری گشت ئەو خەسڵەتانەی باسمان کردن، کاک جەلال هەندێک تایبەتمەندیی خۆڕسکی و سروشتیشی تێدایە، کە بە گشتی لە هەموو کەسێکدا نابینرێن، وەک سادەیی و کراوەیی و ڕووخۆشی لەگەڵ کەسانی تردا، ئیتر لە هەر تەمەن و پلەوپایەیەکدا بن، هەروەها ڕاستگۆیی و قسە لەڕوویی و لەڕوودا دانەمان و بوێری و بۆ قسە دانەمان لە ڕووی درۆ و دەلەسە و تۆمەت و بوختان‌و نارەوایی و ستەم و نادادپەروەری، ئیتر بەرامبەر بە هەر کەس و لایەنێک کرابێت‌و بکرێت. جگە لەمانەش زۆر دژی واسیتە و واسیتەکارییە، بە تایبەتی بۆ کەسێک کە شیاو و شایستەی ئەو تەکلیف بۆکردنە نەبێت. دڵنیام کاک جەلال بڕوای تەواوی بەو پرینسیپە هەیە کە دەڵێت: کەسی شیاو بۆ شوێنی شیاو. واتە: دەبێت کاڵا پڕ بە باڵا بێت.

هەر بەم بۆنەیەوە ڕەنگە باشتر بێت لێرەدا چەند نموونەیەک لە بیروڕا و وتە گەوهەرییەکانی کاک جەلال خۆی دووبارە بکەینەوە:

– وەزیفە لای من خزمەت و مێژووە.

– دەبێت شۆڕشێک دژی گەندەڵی و گەندەڵکاران بەرپا بکەین.

– ئەو دەستەم دەبڕم دەنگ بە لایەنێکی گەندەڵ بدەم، بۆ لایەنێکی بدەم هانی گەندەڵی بدات، بۆ لایەنێکی بدەم کە بەرپرسیارە بەرامبەر مال و مووڵکی ئەم خەڵکە، کە بە تاڵان دەبرێت، من هەر لە بەرەی میللەتدا بووم و لە بەرەی میللەتدا خۆم دەمێنمەوە.

– بەشێک لەو ئەندامانەی لە لیژنەی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بوون، خۆیان پێویست بوو بدرێن بە لیژنەی لێکۆڵینەوە.

– گەندەڵی شێوەی خۆی گۆڕیوە، دەتوانم بڵێم ئەوەی ئێستا دەگوزەرێت تاڵانچێتییە، گەر گەندەڵی خراپ بەکارهێنانی سامانی گشتی و یاسا و دەسەڵات بێت، ئەوا تاڵانچێتی حاڵەتێکی مەترسیدارترە، تەنها لە کاتی جەنگ و شیرازە پچڕاندا ڕووەدات، بە داخەوە ئەمڕۆ ئێمە لە حاڵەتی شیرازەپچڕاندنی ئیداریدا دەژین.

– لە کوردستان گەندەڵییەکە لەسەر ئاستە بەرزەکان پیادە دەکرێت و لە چەند بازنەیەکدا گردبۆتەوە، دەستبژێرە سیاسییەکە سەرقافڵەی گەندەڵی گرتووە لەمانەوە شۆڕبۆتەوە بۆ ناو دامەزراوەکانی حکومەت، لەناو حکومەتیش تۆڕێکی گرتۆتەوە، کە لە پۆستە باڵاکانی حکومەتەوە دەستپێدەکات و بۆ خوارەوە درێژ دەبێتەوە. تۆڕێکی تریان خاوەن کۆمپانیاکانن، کۆمەڵێک خاوەن کۆمپانیا لەپێش ڕووخانی بەعس و دوای ڕووخانەوە هەڵتۆقیون و بە ئاسایی لەدایک نەبوون و گەشەیان نەکردووە، یەکڕاست ئەمانە بەسەر مال و مووڵکی گشتییەوە مافیان. ئەم مافیایانە نە خوایان هەیە نە ویژدان و نە نیشتمان، بە هەموو جۆرێک و شێوازێکی کۆن و نوێ خەڵک و حکومەت دادەشۆن. ئەم سێ دەستەیەیە کە لە گەندەڵییەکی قورسەوە ئاڵاون.. تا ئێستا ڕێژەیەکی کەمیان بۆ خەڵک ئاشکرا بووە، ئەگەر ڕۆژێک بێت و هەمووی ئاشکرابێت، میللەت دووچاری بێئومێدییەکی زۆر دەبێت.

– زۆرجار گەندەڵی لە کوردستان وەک سێکوچکەیەکی لێهاتووە، سیاسییەکان لوتکەی سێگۆشەکەن و دوای ئەوان خاوەن کۆمپانیاکان و دواتر پۆستە باڵاکانی حکومەت دێت، ئەم سێکوچکەیە هاوکێشەیەکی سەیروسەمەرەی مافیای سیاسی و سەرمایەداری مافیایی و فەرمانبەری مافیایی دروستکردووە، زۆرجار وەک شێوەی هەڕەمێک دەردەکەون، کە ئەمیان لەسەر شانی ئەویان ڕاوەستاوە، ئەمانە هاوشێوەی نەهەنگ هەموو شتێک قووت دەدەن و بەتاڵانی دەبەن، ئامادەن خوێنی میللەتیش بمژن. لە نەوتەوە دەستپێدەکات و کلکەکەی لە زەویوزار دەدۆزیتەوە، لە کۆمپانیای فرۆکەوانییەوە دەستپێدەکات و پاشماوەکەی لەناو ئاو و لە شوێنە

گەشتوگوزارییەکان دەبینیتەوە، لە بازرگانی دەرمانەوە دەردەکەوێت و لەناو خۆراکی کوالیتی خراپدا خۆی دەبینێتەوە، ئەمانە و دەیان نموونەی تریش.

– دیاردەی گەندەڵی بە کوشندەترین دیاردە دادەنرێت بۆ داڕمانی سیاسی و ئابووریی و کۆمەڵایەتی، هەر بۆیە ئەگەر بەر لە گەندەڵکاران و مافیاکان نەگیرێت، ئەم پەتایە وردە وردە میللەتەکەشمان دەگرێتەوە، خوا نەکات بگاتە ئەو ئاستە، ئەگینا دەبێت پرسە بۆ ئایندەی ئەم گەلە دابنێین.

– گەندەڵی بە دروستکردنی لیژنە و بوونی پرۆژە چارەسەرناکرێت، گەر ئیرادەیەک هەموو کەس لەبەردەم یاسادا چوونیەک نەکات و سزای نەدات. سەرۆکی هەرێم نەیتوانی بڕیاری قەدەغەکردنی ئۆتۆمبیلی جام ڕەش جێبەجێ بکات، کەواتە قەیرانەکە لە ئیرادەدایە، بۆیە بڕیارەکان بێڕۆحن، مەرەکەبی سەر کاغەزن. بیریشمان نەچێت لیژنەکانی نەزاهە و دیوانی چاودێریی داراییش کاریان تەنها ئاشکراکردنی گەندەڵییە، ئەویتر لەئەستۆی دادگادایە، کە ئیرادەکەی زۆرجار سەربەخۆ نییە. ئێمە لە دیوان لە کاتی خۆیدا ٨٦ کەیسی گەندەڵی قورسمان خستۆتە بەردەم دادگا، بەڵام دادگا و داواکاریی گشتی چییان کردووە؟ ئەمە پرسیارە قورسەکەیە. بۆ زانیاری زیاتریش هەر تەنها سەرۆکی هەرێم خاوەن پرۆژە نەبووە، بەڵکو جەنابی مام جەلال و کاک کۆسرەت و کاک د. بەرهەم و کاک نێچیرڤانیش پرۆژەی چاکسازیان هەبوو، بەڵام ئیرادەی جێبەجێکردن نەبووە، سەیریش لەوەدا بوو کە ئەو لیژنانەی بۆ ئەو مەبەستە دادەنرا، ئەندامانی لیژنەکە زۆربەیان خۆیان گەندەڵ بوون و پێویست بوو خۆیان بدرێن بە لیژنەی لێکۆڵینەوە، لە بەغدا بە ئامادەبوونی د. بەرهەم و د. فوادو د. لەتیف و چەند کەسێکی تر ئەمەشم بە خودی مام جەلال وت. هەر بۆیە تا ئێستا نەمان بینی و نەمان بیست یەک بەرپرسی حیزبی و حکومی بدرێنە دادگا، جگە لەوانەی پێشتر دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی ڕادەستی دادگای کردبوون. چاکسازیی ڕاستەقینە و بنەبڕکردنی گەندەڵی بە لیژنەیەکی سەربەخۆی دەرەوەی حکومەت دەکرێت، لیژنەیەکی نەترس و دادپەروەر و کارامە بێت و پشت بە خەڵک و ڕای گشتی ببەستێت.

– من لە کارەکەمدا ئامادەبووم سەرم ببەخشم، پشتم بە خۆم و ڕاستی بەستبوو، نەک حیزب و عەشیرەت و هاوڕێ و کەسوکار، چونکە کەسێک لە ڕێگای بیروباوەردا ئامادەی سەر و گیانبەخشین بێت، بێگومان ئەو کەسە نە لە کەس دەترسێت و نە هیچ هێزێکیش هەیە بیترسێنێ.

– شەرەفمەندنیم بە وەزیفەکەتان، چونکە من جسمێکی غەریبم لەناوتاندا، ئەمەش مانای ئەوە نییە نەترساوم، بەڵی لە ژیانی وەزیفیمدا ترساوم، بەڵام

ترس لە لەدەستدانی شەرەفی وەزیفیم و ترس لە کەوتنی ئەو سوێندەی خواردووومە، خۆزگە لەم بوارەدا هەموان بەرامبەر بەو سوێندە ترسنۆک بووینایە.

– من هەمیشە لەسەرێ بووم بۆ دەستلەکارکێشانەوە، چونکە منەتم پێی نەبووە، من پۆستم بۆ ئەوە نەویستوە بۆ مەرامی خۆم بەکاری بێنم، پۆست لای من خزمەتو مێژووە، نەک موچەی بەرز و ناونیشان و ئیمتیازات، کە لە هەرسێکی خۆم بەدوورگرتووە، لە هەردوو پۆستی بریکاری وەزارەتی دارایی و سەرۆکایەتی دیوانی چاودێری دارایی داوام کردووە موچەکەم کەمبکرێتەوە، هەروەها پاسەوانو حیمایەم قبوڵ نەکردووە، ئۆتۆمبیلی حکومەتیشم قبوڵ نەکردووە.

– ئێستا لە خانەنشینکردنیشم وەک وەزیرێک مافی ئۆتۆمبیل و شۆفێر و پاسەوانم هەیە، بەڵام ئەویشم ڕەتکردۆتەوە. ئەمانە بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە منەتم بە وەزیفە نەبووە. کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، شیاو و شاییستەی هەموو ڕێزلێنان و ڕێزگرتن و خزمەتکردن و خەڵاتکردنێکە. بێگومان باشترین خەڵات و ڕێزلێنانیش ئەو نازناوانەن کە دڵسۆزان و ڕۆشنبیران و تێکۆشەران و کۆڕ و کۆمەڵانی خەڵکو لایەنە جۆربەجۆرەکانی ناو میللەت لە کاک جەلالیان ناوە، وەکو: پیاوە سپیەکە، پیاوە پاک و بێگەردەکە، پیاوە هەرە دڵسۆز و تێکۆشەر و کۆڵنەدەرەکە، پیاوە بەخشندە و خۆنەویست و لەخۆبووردووەکە...هتد.

دڵنیام ئەو ڕۆژە هەر دێت کە پەیکەرەکانی مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا)، گەلێک گۆڕەپانی شار و شارۆچکەکانی کوردستان بڕازێنێتەوە و هەزاران هەزار هاونیشتمانی سەرانسەری کوردستان شانازی بە سەردان و وێنەگرتنی ئەو پەیکەرانەوە بکەن. بەو هیوایەی کار و کۆشش و دەستپاکی و دڵسۆزی و لەخۆبووردوویی و کۆڵنەدانی کەسایەتییەکی وەکو کاک جەلالی سام ئاغا ببێتە نموونەیەک بۆ گشت فەرمانبەر و بەڕێوەبەر و بەرپرسێکی فەرمانگە و خوێندنگەو نەخۆشخانەکان.. گشت شوێنە فەرمی و نافەرمییەکانی نێو کۆمەڵگەکەمان. ئومێدەوارم کە ژیان و ڕابردووی ئەم کەسایەتییە تایبەت و دەگمەنەی میللەتەکەمان ببێتە ڕێنیشاندەر و سروشبەخش (الوحیانی) بۆ دەستپاکی و دڵسۆزی و لەخۆبووردوویی بۆ گشت کورد و هاونیشتمانییەکی کوردستان. بەم بۆنەیەوە، لە کانگای دڵەوە هیوای تەندروستیی باش بۆ برای گەورە و خۆشەویست و ڕێزدار مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەخوازم، ئەو کەسایەتییە مێژوویە دەگمەن و بێوێنەیەی کە بە خواست و ویستی خۆی، پێشنیازی پۆست و دەسەڵات و پلەوپایەی سەرۆکبوون و سەرۆکایەتیی باشوری کوردستانی ڕەتکردەوە، هەر بژی.

لە کۆتاییدا با ئەم بیرەوەرییەشم بیرنەچێت، ئێوارەیەک لە گەڕەکی بەرانانەوە بە تەکسی بەرەو ماڵی مامۆستا جەلال کەوتینەڕێ، کاتێک گەیشتینە بەردەم ماڵی مامۆستا جەلال، شۆفێری تەکسییەکە لێی پرسیم: بۆ ماڵی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) دەچیت؟ وتم: بەڵێ. وتی: ئەی بۆچی هەر لە سەرەتاوە پێت نەوتم بۆ ماڵی ئەو بەڕێزە دەچیت. وتم: بمبورە جا چۆن بمزانیایە کە بەڕێزتان ماڵی مامۆستا جەلال دەزانن!؟ وتی: جا کێ هەیە خەڵکی سلێمانی بێت و ماڵی ئەو پیاوە بەڕێزو دڵسۆزە نەزانێت؟ وتی: ئەو بەڕێزە بە پیاوە پاکەکەی کوردستان ناسراوە.وتی: خزمتە؟ وتم: مامۆستایەک و برایەکی گەورەمە. شۆفێرەکە نەی دەویست پارەم لێ وەربگرێت، ئیتر بە سوێندخواردن و بە زۆر کردێکەی خۆیم دایە. دواجار وتی: زۆر ڕێز و سڵاوم بەو پیاوە گەورە و پاک و بەڕێزە بگەیەنە. خواتان لەگەڵ بێت.

ئەمستەردام – هۆڵەندە

ئەگەر چاو لە کاك جەلالی سام ئاغا بکرێت

حەمەڕەشید هەرەس

حەمە ڕەشید هەرەس، جەلالی سام ئاغا
سلێمانی - ٢٠١٦

لە کاتێکدا لە کوردستاندا گەندەڵی دیاردەی تێپەڕاندووە و بۆتە کولتوور و کارەساتێکی ترسناکی هێناوەتە ئاراوە، وێرانەیەکی پشتشکێنی لە باری ئابووریو فەرهەنگي و کۆمەڵایەتي و گشت بوارەکانی ژیاندا خستۆتەوە، لەم کاتەی کە دەبوو گەندەڵان و گیرفان بڕەکانی کۆمەڵگا بە خۆیاندا بچنەوەو هەر هیچ نەبێت ئەم دزو مافیایانە، کە دەسەڵاتیشن، ماوەیەک خۆیان هەڵپەساردایە، تا ئەم نەتەوە ماڵ دزراوە بە خۆیدا بێتەوە و دۆخەکە بە تەواوی نەیخنکێنێت و چنگیان لە گیرفانی هەژارانی برسی دەربهێنایە، کەچی بە پێچەوانەوە، وەک چۆن کەسانی ناڕەسەن بە لێدان بێتاوانێک ئەخەن، بەوەش دەستبەرداری نابن و ئینجا بە لەقە بەردەبنە جەستەی زامداری، ئەمانیش ئاوها بەربوونەتە جەستەی داڕزاوی کۆمەڵگاکە و تەڕو وشکی ئەوەی ماوە هەڵیئەلووشن و تێرخواردنیان بۆ نییە.

ئا لێرەدا یەک پرسیار هاتە مژمەوە و وتم: باشە ئەگەر ئەم دەسەڵاتە کارێک بکات، وەک ئەوەی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)دەستی کرد بە گیرفانی حەڵاڵی خۆی و خوشکەکەیدا و ئەوەی هەیانبوو کردیان بە قوتابخانە و خەستەخانە و وەک دیارییەکی پیرۆز پێشکەشی خەڵکی کوردستانیان کرد، جگە لەوەش هەر لە پارەی حەڵاڵی خۆی ئەوەندەی بڕ بکات خزمەتی هەژارانی پێ کردووە، ئەی بۆچی وا لە خۆیان و چەند گەندەڵێک ناکەن دەست بکەن بە گیرفانی حەرامیاندا، ئەوەی بە دزی و تاڵانی کوردستان پەیایان کردووە، هیچ نەبێت هەندێکی بخەنە بواری ئابووری و پینەکردنی ئەو دەلاقە زەبەلاحەی کردوویانەتە جەستەی نەتەوەیەکی خێر نەدیوەوە؟

ئەم ماڵوێرانییەی بە هۆی ئەم دز و مافیایانەوە دووچاری لایەنەکانی ژیان بووە، ئەگەر ڕێی لێ نەگیرێت، ئەوا خۆی بۆ ئایندەیەک شۆر کردۆتەوە، ڕووناکایی تیا بەدی ناکرێت. کاک جەلال دەمێک بوو ئەم ڕۆژەی نیشانی کاربەدەستان و نەتەوەکەی دابوو، بەڵام لە بری ئەوەی بە دەنگییەوە بێن، وەک مەترسی و کۆسپ لە ڕێی مافیاکاندا، دووریان خستەوە، هەرچەندە ئەو خۆی دەمێک بوو داوای دەستلەکارکێشانەوەی کردبوو، کاتێک بە ئاشکرا لە گۆڤار و میدیاکاندا زۆر بە ڕاشکاوانە دەیگوت : شەرەفمەند نیم بەم پۆستە، من جیسمێکی نامۆم لە ناوتاندا.

شایەنی باسە، شوێنی ئەو کاک جەلالەی لە بەردەست و کاربەدەستە بچووکەکانی چاودێری دارایییەوە تا پلە باڵاکانی پێگەکەی فێری عیزەتی نەفسو ئەستۆپاکی

کردبوو، ئەو شوێنە درا بە کەسێک، کاتێک بانگهێشتیان ئەکرد بۆ ڕێستۆرانتێک، جگە لەوەی ژنەکەشی لەگەڵ خۆی دەبرد، سەفەرییەکیشی لەسەر حسابی کەسەکە بۆ خەسووەکەشی ئەپێچایەوە. ئەم باسەم بۆ ئەوە هێنایەوە، بۆ ئەوەی بۆ خوێنەری بسەلمێنم دەسەڵاتەکە خۆی ڕێگاخۆشکەرە بۆ تاڵانکردنی وڵاتەکە. ئەگینا خۆ لە دوای کاک جەلال دنیا بەقوڕ نەگیرابوو، کەسێکی لێوەشاوە لە جێگاکەی بکەن بە سەرۆکی چاودێریی دارایی.

ئێستا ئەو دیوانی چاودێری دارایییەی لە کاتی سەرۆکایەتی کاک جەلالدا گاردێکی پۆڵایی بوو بەسەر ئاسایشی ئابووری کوردستانەوە، لەوێشەوە بۆ ئاسایشێ بوارەکانی تر، بەڵێ ئێستا دامەزراوەیەکی لاواز و پەککەوتەیە، ئەو دەستەی چاودێرییانەی وەکو هەنگ دەهاتن و دەچوون و ڕاپۆرتیان لەسەر گەندەڵی بۆ سەروو خۆیان بەرز ئەکردەوە، ئێستا دەستەوسان و بێکار ماونەتەوە و گەندەڵیش وەکو خۆرە بە جەستەی وڵاتەکەدا بڵاو بۆتەوە.

ئەو کوێرەوەری و وێرانبوونەی ئەمڕۆ یەخەی بە کوردستان گرتووە قەزاو قەدەر نییە، ئەمە بە ئاشکرا مافیاکان بەڕپایان کردووە و پێشەکیش زانیویانە چ کارەساتێک ئەنێنەوە.

دارایی کوردستان جگە لەوەی لە عیراقە دزەکەشەوە بۆی دێت، بەشی هەموو ئاوەدانی و گەشەی ئابووری دەکات ژیانی خەڵکەکەشی بە شێوەیەکی شیاو دەکات، کەچی وەک ئاو بکەیتە ناو بێژەنگەوە، کەس نازانێت ئەم هەموو داهاتە چۆن لووش دەدرێت، بە بەر چاوی زەقی هەژارانەوە، بلیۆنێر و ملیۆنێرەکانی کوردستان تیکەی هەژاران لرف لێ ئەدەن و نە حساب بۆ ئاسمان و ئامۆژگارییەکانی ئەکەن، نە بۆ حورمەتی ئەو زەوییەی لەسەری دەژین، بە هەموو پیرۆزییەکانیانەوە.

کاک جەلاڵ مااڵی حەاڵاڵی خۆی کردە دیاری بۆ نەتەوەکەی، دە فەرموو ئێوەی گەندەڵیش مااڵی حەرامی خۆتان، ئەوەی لە نەتەوەکەتان دزیوە، بەشێکی لێ بدەنەوە، یان بڵێین بگەڕێننەوە بۆ خاوەنی شەرعی خۆی کە نەتەوەکەیە، دڵنیام و بە پێی ئەو ئامارانەی لەبەر دەستدان، بە تەنها پارەی دزیی یەک گەندەڵ کوردستان ئەبووژێتەوە، چ جای ئەو ئۆردووە گەندەڵەی بە وڵاتەکەدا وروژاون و وەک سن و کوللە ئەوەی دێتە ڕێگایان ئەیدوورنەوە.

كێ لە تۆ ئەچێ!

ئازاد چالاك

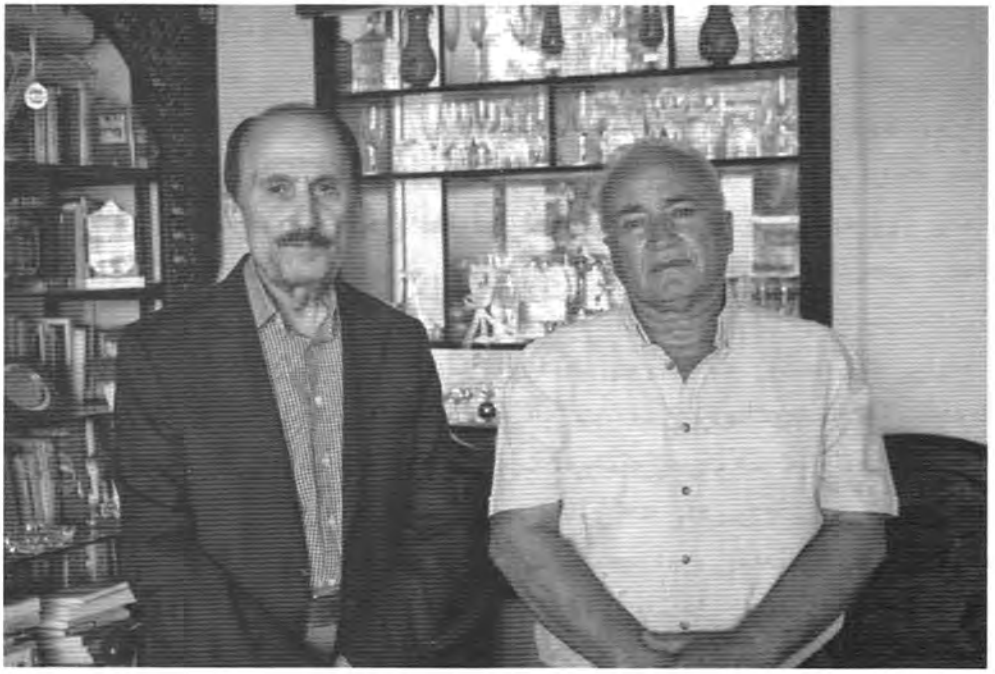

نازاد چالاک، جەلالی سام ئاغا
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/٥

لە ڕێی زەنگی تەلەفۆنەوە، سەرەتای ئاشنایەتی و دۆستایەتی هەمەلایەنەم لەگەڵ کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) بەنسیب بوو. هەتا ئەوکاتە زانیارییەکی ئەوتۆم لەسەر کار و چالاکییەکانی دیوانی چاودێریی دارایی هەرێمی کوردستان/ سلێمانی و خودی کەسایەتی کاک جەلال نەبوو، من ئەوکات ئەندامی لیژنەی نەزاهەی عێراق- خولی یەکەم بووم، ئەو منی لە کەناڵەکانی ڕاگەیاندنەوە بینیبوو، گوێی لە ڕاو بۆچوونەکانم گرتبوو، لەمەڕ کاری دەزگا چاودێرییەکان و پەتای گەندەڵی لە عێراق و هەرێمی کوردستان.

بە خۆشحاڵییەوە ڕوومکردە بینای چاودێریی دارایی، هەر لە دەرگای دەرەوە هەستم بە جوانی و ڕێکوپێکی شوێنەکە کرد، کە کاک جەلالیشم بینی بۆ یەکەم جار، سادەیی و ڕۆحسووکی و مەعشەرخۆشیی ئەو پیاوە سەرنجی ڕاکێشام، فەرمانبەرو کارمەندانی ئەو دەزگایەش وەک ئەوەی کاک جەلالیان لە ئاسمانەوە بۆ هاتبێتە خوارەوە ئەهاتنە بەردەستی و خواخوایان بوو کارێکیان پێ بسپێرێ. قسە و باسەکانمان بە کاری لیژنەی دەسپاکی ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق و ڕاپۆرتەکانی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی و هەوڵەکانی دژایەتیکردنی گەندەڵی دەستیپێکردو هەر کۆتایی نەهات، نە لەو دانیشتنە و نە لە دانیشتن و چاوپێکەوتنەکانی ترمان، چ لە دیوان و چ لە ماڵی خۆی.

تاکە سەرنج و پرسیارێک کە هەمبووبێت لەسەر کار و چالاکییەکانی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی لەو دانیشتنەدا عەرزی کاک جەلالم کردبێت و قەناعەتم پێی نەبووبێت، ڕستەیەکی یاسای دیوانەکەیە کە ئەویش سوێندخواردنی کارمەندانی ئەو دەزگایەیە، کە دەبێ ڕاپۆرتەکانیان نهێنی بێت و بڵاونەکرێنەوە. هەرچەندە کەم تا زۆر بەشێکی ئەو ڕاپۆرتانە دراون بە لایەن و کەسایەتی و بەرپرسی باڵای هەرێم، بەڵام گرفتی ئەورەی ئەو دەزگایە و تەشەنەکردنی گەندەڵی بە بۆچوونی بەندە ئەوە بوو، کە سوێندخواردن بۆ پاراستنی نهێنی گەندەڵی و گەندەڵکاران خزمەت بە پرۆسەی شەفافیەت و بەربەرکانێکردنی گەندەڵی ناکات.

بۆچوونی بەندە وابوو، کە دەبێت ئەو بڕگەیە لە یاسای دیوان لابببرێت و گەندەڵکاران پاش سەلماندنی گەندەڵییەکانیان لە لایەن دادگاوە ئاشکرا بکرێن. ئەگەر

حیزب چاوپۆشی لە مەسەلەی گەندەڵی کرد، ئەوا دەبێت ڕاگەیاندن و ڕای گشتی لێ ئاگادار بکرێتەوە و داواکاری گشتیش بێتە سەر خەت و ڕۆڵی خۆی ببینێ.

کاتێک پۆل بریمەر یاسایەکی بۆ دیوانی چاودێریی دارایی عێراق دەرکرد، زۆر بە ڕوونی نووسیویەتی: دەبێت ڕاپۆرتەکانی دیوانی چاودێریی بۆ خەڵک ئاشکرابکرێن و بڵاوبکرێنەوە.

کەمن ئەوانەی هەڵپەی پۆستیان نەبێ، کە پۆستی بااڵشیان بۆ دەستنیشان بکرێ پەسەندی نەکەن، هەروەها زۆر کەمن ئەوانەی دەگەنە پلە و پۆستی بااڵ بۆ بەرژەوەندی خودیی و دارایی خۆیان بەکاری نەهێنن و نەیخەنە خزمەت بەرژەوەندییە تایبەتییەکانی خۆیانەوە. ئەم دوو خەسڵەتە هەردووکی لە کاک جەلالدا زۆر بە ڕوونی بەرجەستە بووە. لەوەش زیاتر ئەتوانم بڵێم زۆر دەگمەنن ئەوانەی لەبری زەوتکردنی ماڵی گشتی هەموو ماڵ و مووڵکی تایبەتی خۆی بە هاونیشتمانییەکانیان ببەخشن، بۆ کاری خێرخوازی و سوودی گشتی.

دڵنیام ئەم کەسایەتییانە لە جیهاندا وێنەیان هەیە و بڕی ئەو سەروەت و سامانەش، کە پێشکەشی کاری خێرخوازی ئەکەن، زۆر لەوەی کاک جەلال و بنەماڵە بەڕێزەکەی زیاتر بێت، ئەو کارە لای ئەوان بووبێت بە کولتوور، بەڵام لە کوردستان ئەم کارانە زۆر دەگمەنن، بە تایبەت هەموو دەزانین کاک جەلال وەک کەسایەتییەکی بێلایەن لە حیزب و حکومەت سوودمەند نەبووە، نە خاوەنی کۆمپانیا و مووڵک و ماڵی بێ شوماریشە، بۆیە بەخشینەکانی ئەم جوامێرە، ئەگەر لە ڕووی نرخ و پارەوە بپێورێ.. ڕەنگە زۆر زۆر نەبێ، بەڵام بەهایەکی مەعنەوی و ئەخلاقی هێجگار گەورەی هەیە و مرۆڤدۆستانە و کوردپەروەرانەیە.

ماوە بڵێم، ئێمە هەموو بە چاک و خراپمانەوە، کە بە چەند دێڕ و ڕستەیەکی جوان ستایشی هەڵوێست و بەها بەرزەکانی کاک جەلال بکەین، خۆ دەبێ ئەم پرسیارەش لە خۆمان بکەین، ئێمە لە کوێی ئەم بەخشش و لەخۆبوردەییە داین؟ بۆچی پیاوچاکەکان زیاتر نابەخشن؟ ئەی لەبەر چی خراپەکاران و گەندەڵکاران ستایشی جوامێری و بەخشندەیی کاک جەلال دەکەن! کەچی خۆیان، کە دەسەڵاتدارن و لەسەر حیسابی حیزب و خەڵک بوون بە ملیۆنێر و ملیاردێر... ئامادەنین بەشێکی بچووکی ئەو سەروەتە بگێڕنەوە بۆ خاوەنەکانیان. ئەگەر ئەوەشیان پێ ناکرێ بە لایانەوە قورسە! با تەنها بۆ ساتێکیش ڕاستگۆ بن و بڵێن ئیتر بۆ لەمەودوا و بۆ داهاتوو دەست لە بینەقاقای خەڵک بەردەدەین.

بسم الله الرحمن الرحيم

بۆ ڕای گشتیی

مامۆستا عەلی باپیر

ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی لە کوردستان

سەردانی مامۆستا عەلی باپیر ئەمیری کۆمەڵی ئیسلامی
لەگەڵ چەند هاوەڵێکیدا بۆ ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٧/٧/١٣

سەبارەت بە برای بەڕێزم (م. جەلال)ی سام ئاغا، ئەوەندەی دەزانم و بیستوومە و خۆم دەرکم پێ کردووە و دەرفەتی ئاشنایەتی و دیدارمان هەبووە پێکەوە، دەتوانم لە بارەی بەڕێزیانەوە بڵێم:

١- بەڕێز (م. جەلال) بە یەکێک لە پێشەنگە کەموێنەکان لە بواری کارکردن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی پەتای کوشندەی گەندەڵیی دەژمێردرێت، ڕێگرتن لە بەهەدەردانی سەروەت و سامانی گشتیی وڵات، بە تایبەت ئەو کاتەی بەڕێزی ئەرکی سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی لە پارێزگای سلێمانی لەئەستۆ بووە. لەو ماوەیەدا بەڕێزی هەوڵی داوە، هەر لەو سەرەتایەی دەستپێکی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە، لانی کەم لە ئیدارەی سلێمانی ڕێگا بگرێت لەوەی پەتای کوشندەی گەندەڵی و بەهەدەردانی سامانی گشتی، ڕەگی خۆی دابکوتێ و بگاتە قۆناغە پڕ مەترسییەکەی، کە بڵاوبوونەوەی ڕۆشنبیریی گەندەڵییە. هەر بۆیە ڕۆڵی جوان و سەرکەوتووی ئەو لەو بوارەدا، لە لایەک بە شارەزاییەکەی لە ڕووی پیشەییەوە، لە لایەکی دیکەوە بە دەستپاکیی خۆی و جورئەتی دەستبردن بۆ دۆسییەکانی گەندەڵی و گەڵاڵەکردنی ڕاپۆرتی بابەتییانە، لەسەر کاری فەرمانگەکانی حکومەتو دەستنیشانکردنی کەموکوڕییەکان و بەهەدەردانەکان، جێگای نرخاندنە و هەتا ئێستاش بێوێنەیە.

٢- یەکێکی دیکە لە خەسڵەتە جوانەکانی (م. جەلال) سەخاوەت و بەخشندەییە، کە بە هۆی بەخشینی سەروەت و سامانی خۆی، وەقفکردنی بۆ بواری خزمەتگوزاری و چاکە و بەرژەوەندیی گشتیی و بوونی دەستی هاوکاری لە پڕۆژە خزمەتگوزارییەکاندا، بە یەکێک لەو کەسایەتییانەی سنووری پارێزگای سلێمانیی ئەژمار دەکرێت.

بێگومان هەردوو تایبەتمەندێتییەکە لە کەسایەتیی (م. جەلال)دا، سەخاوەت لە زەمەنێکدا، کە سەرەڕای بوونی کەسایەتی و خەڵکی بەخشندە، بەڵام هێشتا سەرمایەدارێکی زۆری دەست نوقاو دەبینین، لە لایەکی دیکەوە: خاسیەتی دەستپاکیو کارکردن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی و بژارکردنی دامەزراوەکانی حکومەت لە گیاکەڵەی بەفیڕۆدانی سەروەت وسامانی ماددیی و مرۆیی، لە سەردەمێکدا کە بە داخەوە گەندەڵیی هەڕەشە لە ژیانی خەڵکی و لەسەرپێ خۆ

وەستانی دامەزراوەکان دەکات لە کوردستاندا، بۆتە هۆی نەزیفێک لە توانا گەورەو فراوانەکان و داهاتی هەرێمی کوردستاندا، کاری بەڕێزیان زۆر دیار و بەرچاوە، بایەخی پیاوێکی بەڕێزو چاکەکاریی وا زیاتر دەدرەوشێتەوە.

بۆیە دوعای خێرو خۆشییم بۆی هەیە، هیوادارم گەنجان بیکەنە سەر مەشقی خۆیان، بە تایبەت لەو دوو سیفەت و تایبەتمەندییەدا، کە سیفەت و تایبەتمەندیی پیاوە گەورەکانن، تا کوردستان لە سایەی کاری کەسایەتییە چاکەکارانیدا بە خێروخۆشیی بژی.

دڵسۆزی هەموولایەک
عەلی باپیر
هەولێر ٢٠١٩/٤/٢٤

کاك (جەلالی عومەری سام ئاغا)...
خەرمانی تەمەنت بەرەکەت

مەلا مەجیدی گوێڕی
بریکاری پێشووی وەزارەتی ئەوقاف و کاروباری ئایینی/ ئیدارەی سلێمانی

پلانیو بێ باکیی بەرپرسان و کار و بڕیارە نابەرپرسانەکانیان گەرم دەبوو، هەندێکجار ڕێکدەکەوت کە هەندێ لەو بەرپرسە گەندەڵانەش (بۆ خۆخۆشەویستکردن لای کاک جەلال) سەردانی بکەن، کە لەگەڵیاندا گفتوگۆمان گەرم دەبوو، کاک جەلال زۆر بەوە دڵخۆش دەبوو کە دەیبینی ڕووبەڕووی خۆیان ڕاشکاوانە قسەی دڵی خەڵک و خۆی دەکەم. هۆکارێکی دیکەش کە وایکرد بەینی کاک جەلال و بەندە گەرم و بەهێز بێت، زۆر جاران خۆشی باسی دەکات، ئەوە بوو کە لەگەڵ بەرپرسان دەکەوتمە گفتوگۆو باسی گەندەڵییەکانی ناو حزب و حکومەتم لەگەڵ دەکردن، نکوڵیان لێ دەکرد و دەیانوت ئەمانە تەنها قسەن و هیچ بەڵگەیەک نییە بیان سەلمێنێت، بۆیە پەنام بۆ کاک جەلال دەبرد، هەمیشە پشتم بە ناوەڕۆکی هەندێ لە ڕاپۆرتەکانی دیوان دەبەست بۆ دەمبەستکردنی نکوڵیکاران. لە ڕاستیدا هیچ زیادەڕۆییەک ناکەم ئەگەر بڵێم کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) بە جەدارەتەوە پیاوی دەوڵەتە و لە مێژووی حوکمڕانیی کوردیدا کەسێکی کەم وێنەیە، ئەگەر نەڵێم دەگمەنە، تاکە خەمی ئەو، پاراستنی مووڵکو داهاتی نیشتمان و هاونیشتمانیانە، تۆزقاڵێک تەماعی شەخسی نە بۆ پۆست و نە بۆ پارە نەبووە، من یەکێک لە ئاگادارانی ئەوم، کە مووڵک و ماڵی خۆی خستۆتە خزمەت خەڵکەوە، لە دوای یەکگرتنەوەی هەردوو ئیدارەی سلێمانی و هەولێری حکومەتی هەرێم چەندین پۆستی گەورە و جیاجیای بۆ پێشنیارکرا، هەموویانی ڕەتکردەوە. ئاخر کە ئەو لە لوتکەدا، بە شکۆوە وازی لە سەرۆکایەتیی دیوانی چاودێریی دارایی هێنا، پێم وایە قەڵایەکی دەوڵەتداری ڕووخا. ئیتر هەرچی دامەزراوەی چاودێریی هەیە لە هەرێم لەگەڵ دەستەکارکێشانەوەی ئەوو یەکخستنەوەی لەگەڵ دیوانی چاودێریی دارایی هەولێر، بوونێکی ئەوتۆیان نەما، ڕێگا بۆ گەندەڵکاران تەخت بوو، کە ئەوانەی سلێمانی و هەولێر بێ شەرمانە بکەونە پێشبڕکێکردن لەگەڵ یەکتر بۆ دابڕینی زۆرترین بەشە گەندەڵی، ئیتر ئەمەش یەکێک بوو لە هۆکارەکانی ئەوەی ڕۆژبەڕۆژ چارەنووسی خەڵک و پرۆسە و بڕیاری سیاسی و حوکمڕانی، زیاتر بکەونە دەست گەندەڵکاران، وڵاتیان بەرەو هەڵدێرێک برد، کە ئەمڕۆی ئێمە گەواهیدەرییەتی، لە هەموو کاتێک زیاتر بەدەست شکست و پاشاگەردانی و بێئومێدییەوە دەناڵێنین.

(جەلالی عومەری سام ئاغا)
پیاوێك لە ئاسمانەوە!
پشكۆ نەجمەدین

پشکۆ نەجمەدین، جەلالی سام ئاغا
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠٢٠/٦/٧

دەبێ لەوێوە هاتبێت، لە ئاسمانەوە! پیاوێک بە خەسڵەت و ئادگارە فریشتەییەکانی خۆیەوە، لە ڕێسمانی ئەم زەوینە وێران و پۆخڵەوە، لە زەمەنی قەیرانی جوامێرەکاندا، بواریێکی بۆ جموجووڵ و مامەڵەکردنی ناوازە لەگەڵ دەوروبەردا پێ نابینرێتەوە! مرۆڤێکی ڕۆح سپیی خۆنەویست و عاشقی خەڵک و شار و وڵاتەکەی، لە کەسێکی دیکە ناچێت، تەنیا هەر خۆی و خودی خۆیەتی. کاک جەلال، پیاوێک کە لە زەمەنی دەگمەنیی ئەو پیاوانەی لە وێرانبوونی کایە کۆمەڵایەتی و کەلتووری و مۆرالییەکانی کۆمەڵی لێک هەڵەوەشاوی کوردستاندا، لە مانگی بێئومێدیی ئێمەدا، چرای هیواکان لە دەروونی بەشمەینەتاندا پێ دەکات. ئەمە ڕێک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، پیاوێکی ڕووحسپی کە زەریای دڵی گەردێکی لێ نەنیشتووە. ئەم پیاوە، لە لۆچێکی مێژووی وڵات و شاری سلێمانیدا، لە هەوڵی خوڵقاندنی مێژوویەکی پرشنگدارە بۆ خۆی و بنەماڵەکەی. مێژوویەک، هەتا دەورانی گەردوون بگەڕێت، هەر تیشکبارەو دەدرەوشێتەوە!

ئەم پیاوە، ساتێ لە وەزارەتی دارایی بریکاری وەزیر بووە، بە نووسراوی ڕەسمی داوای کەمکردنەوەی موچەکەی خۆی کردووە! هەر لەو سەروبەندەدا خانووەکەی، کە بە حەوت سەد هەزار دۆلار خەملێنراوە، لەسەر وەزارەتی تەندروستیی تاپۆ کردووە، تا پاش خۆی وەکو یەکەیەکی تەندروستی بۆ خزمەتی هاوڵاتان بەکار بهێنرێت! ساتێک بە پلەی وەزیر، سەرۆکی دیوانی چاودێریی بووە، پارچە زەوییەکی بەخشیوە بە دیوان و بە چەردەی حەفتا ملیۆن دینار فرۆشراوە، پارەکەی لە بانک دانراوە تا سوودەکەی مانگانە بدرێتە فەرمانبەرانی بەتوانا و خانمە فەرمانبەرە سەلارەکان.

(جەلالی عومەری سام ئاغا)، ئەمساڵ خوێندنگەیەکی بنەڕەتیی مۆدێرنی، بە نێوی خوێندنگەی بنەڕەتیی زەکیەخانی سام ئاغا، لە شاری سلێمانی و لە گەڕەکی ئیبراهیم ئەحمەد، بۆ خوێندکارانی هەژاری شار، بە تێچووی شەش سەد هەزار دۆلار، دروست کردووە!

(جەلالی عومەری سام ئاغا)، دەمێک سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی بووە، نموونەی فیگەرێکی دژەگەندەڵی بووە، زیاتر لە ٨٦ لێپرسراوی گەورە و دیاری بە تۆمەتی گەندەڵی و دزینی پارە و بودجەی دەوڵەت، داوەتە دادگا، لە نەبوونی

دادگایەکی سەربەخۆ و شەفافدا، وەکو پێویست ئیجرائاتیان دەرهەق نەکراوە و دۆسییەکانیان ڕاگیراون!

ئەو وەکو وەزیرێکی خانەنشینکراو، بە پێی ڕێساکان، مافی گلدانەوەی ئۆتۆمبیلو شۆفێری تایبەتی هەبووە، بەڵام قبوڵی نەکردووە و ڕەتی کردۆتەوە. ئەمانە مشتێکن لە خەرواری خەسڵەتە فریشتەییەکانی پیاوێک، کە نموونەی لە وڵاتی ئێمەدا کەم و دەگمەنە.

ئێمە کە لە نزیکەوە، هاوڕێ و برای ئەم پیاوە ڕۆح سپییەین، دەزانین کە ماڵو دیوەخانی ئەو مەکۆی کۆبوونەوەی سیاسەتکاران، هەڵسوڕاوانی سیاسی، بە هەموو دەنگ و ڕەنگەکانیانەوە، لە باشوور و تەواوی بەشەکانی کوردستانە! ئەم ماڵە، نێوەندی کۆبوونەوەی نووسەران، ڕۆشنبیران و میدیاکارانی کوردستانە، شوێنێکە بۆ گفتوگۆ و شەنوکەوکردنی کێشە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆژ.

من تەمەنی درێژ و تەندروستیی باش بۆ برای ئازیزی خۆم و فریادڕەسی هەژاران و بەشمەینەتان دەخوازم.

١٨ی دێسەمبەری ٢٠١٨

با ناوی بڵێم ئەگەر نایزانی

هەڵکەوت حەکیم

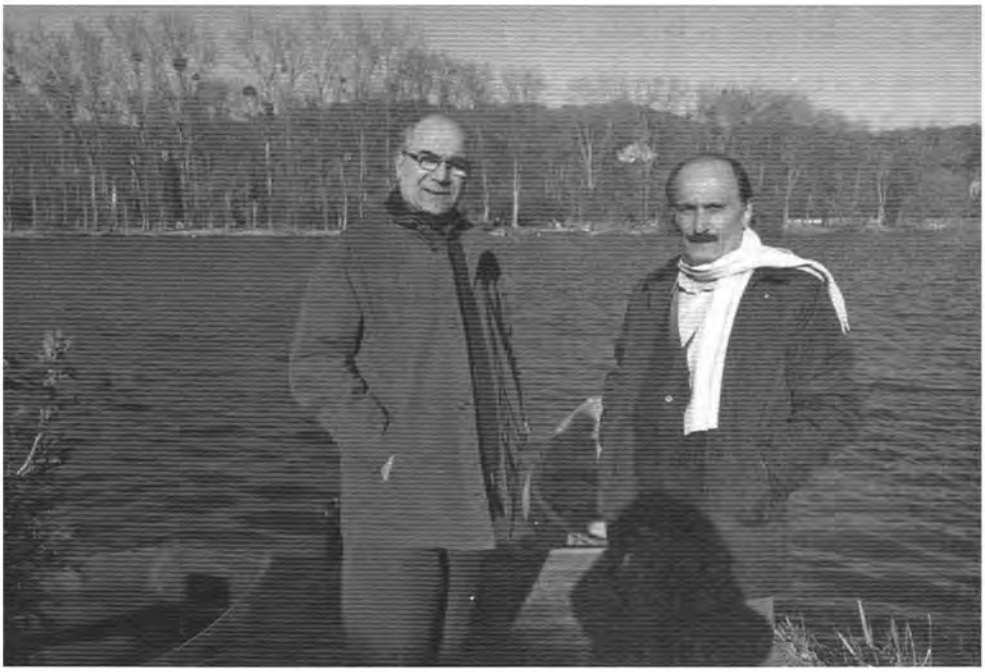

جەلالی سام ئاغا، دکتۆر هەڵکەوت حەکیم
فەڕەنسا - ٢٠١١

١

لە کۆتایی ساڵی ٢٠٠٩دا، پاش کۆنگرەی مەولانا خالیدی نەقشبەندی لە سلێمانی، ڕۆژێکیان چووم بۆ هەولێر و سەرم لە کاک عەدنان موفتی دا. لەوێ بۆ یەکەم جار چاوم بە کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا) کەوت. لام وایە هەر لە سەرەتاوە لە مێشکی هەردووکماندا پرسیارێک دروست بوو: ئەمە کێیە؟ ئینسان یەکێک لە نزیکەوە ببینێ و بیناسێ.. جیاوازە لەوەی نووسینی لەسەر خوێندبێتەوە و بەوێنە هاتبێتە پێش چاوی. (جەلالی عومەری سام ئاغا) وەکو کەسێک هاتە پێش چاوم، کە زۆر لەسەرخۆیە و دەزانێ چی دەڵێ و بڕوای بە خۆی هەیە. لە دەنگ و پێکەنینو قسەکردنیدا دیار بوو کە خۆی بە زل نازانێ. لە چاوەکاندا، لە شێوەی گوێگرتنیدا، دیاربوو دەیەوێ بزانێ و تێبگا، بزانێ کێ لە دەوروبەرین و چی دەڵێن. هەیبەتێکی هەبوو لەو جۆرە هەیبەتانە نەدەچوو، کە ئینسان ناڕەحەت بکەن بە « قورسی یان بە شێوەیەک ناچارت دەکەن زیاتر ڕێز پیشان بدەیت، هەندێ جاریش حەز بکەی بە زووترین کات ئەو شوێنە بەجێبێڵێ و هەڵبێی».

لە پاریسەوە قوتوویەکی «سیی مراویم» هێنابوو لەگەڵ خۆمدا بۆ کاک عەدنان. چەند مانگێک پێش هاتنی جەژنی مەسیحییەکان، کە مراوی تەمەنی دەبێ بە یانزە مانگ، بەخێوکەر بە زۆر خواردنی چەور دەکاتە دەمییەوە، بۆ ماوەی دوانزە ڕۆژ، زۆر لەوە زیاتر کە پێویستیی پێیە، بە مەبەستی ئەوەی جەرگی چەور و قەڵەو بێ. پاشان سەری دەبڕێ و جەرگی جیادەکاتەوە و بە شێوەیەکی تایبەتی دەیکوڵێنێ لەگەڵ چەند گیایەکی بۆنخۆش، بێ ئەوەی تامی گیا زاڵ بێ بەسەر تامی جگەردا.

بۆ نانی نیوەڕۆ چووینە سەر مێز، شوێنی من لە چەپی کاک جەلالەوە بوو. قووتووی جگەری مراوی کرایەوە. کاک جەلال هەر لە یەکەم تیکەوە زۆر حەزی لێ کرد و پارچەیەکی گەورەی لێ خستە بەردەم خۆی. دواییش دەستی کرد بە خواردنی گۆشت و شلە و برنج. چەند جۆرێ چێشت مێزەکەی ڕازاندبۆوە، بۆنی خۆشیان بەردەوام ئارەزووی خواردنی زیاد دەکرد. کاک جەلال ئەوەندە بە خۆشییەوە نانی دەخوارد، کە بە ڕاستی هەتا ئەو کاتە کەسم نەدیبوو ئەوەندە بە خۆشی و ئارەزووەوە نان بخوا، بە تایبەتی کە کەوچکەکەی لادا و وتی بەخوا من پەنجەکانی خۆم ناگۆڕمەوە بە کەوچکی سەگباب. ماوەیەکی زۆر بوو کە من

بەدەست نانم نەخواردبوو. زۆر حەزم دەکرد چاو لەو بکەم و قۆڵی لێ هەڵماڵم، بەڵام شەرمم دەکرد، چونکە هەموو میوانەکانم نەدەناسی و ئەشترسام نەتوانم باش بە دەست نان بخۆم، بۆیە هەتا لەسەر مێز هەستاین نەموێرا پەنجەی خۆم بکەم بە کەوچک، وەکو ئەو. پاش ماوەیەک تێگەییشتم لە کاتی نانخواردن قەت وەڵامی تەلەفۆن ناداتەوە، هەرچەندە بەردەوام تەلەفۆنەکەی لایە، زۆر بەکاری دێنێ، کە زەنگی تەلەفۆن لێی دەدا یەکسەر دەگەشێتەوە. پاش نانخواردن... چا هات، باس هاتە سەر مەولانا خالید. لەو کاتەدا کاک جەلال وتی: کە ماڵیان لە شان خانەقای مەولاناوە بووە و وێنەیەکی ژوورەکەی مەولانای لا ماوە. بۆی باسکردم کە ژووری مەولانا دەکەوتە ناو ماڵەکەی ئەوانەوە. باوکی کردبووی بە ژووری زەخیرە، چونکە لەو بڕوایەدا بووە بەخێر و بەرەکەت دەبێ. لەو ساڵانەی دواییدا خانووەکەیان فرۆشتووە و ژوورەکەی مەولاناش وەک چەند بەشێکی تری خانووەکە کراون بە ژووری پرسەی خانەقای مەولانا. وتی کە چوومەوە بۆ سلێمانی بە دوای وێنەکەدا دەگەڕێم. ئیتر ڕێککەوتین لە تەلەفۆنی بۆ بکەمو سەری لێ بدەم. زۆر خۆشحاڵ بووم بەوەی وێنەی ژووری ئەو ئینسانە ببینم کە دکتۆراو چەندان وتارم لەسەر خۆی و تەریقەت و بزووتنەوەکەی نووسیوە. لە دیمەشق قەبرەکەیم دی بوو، بەڵام هیچ وێنەیەکی خانەقای سەرەتای سەدەی نۆزدەیەمم لە مێشکدا نەبوو.

خەیاڵ و پرسیار دەستیان پێ کرد. دەبێ ئەو ژووره چۆن بووبێ؟ گەورە یان بچووک؟ دیارە وێنەکە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵانی چل و پەنجاکان، واتە نزیکەی سەد و سی ساڵ پاش ئەوەی مەولانا بەیەکجاری بەجێی هێشتووە و لە ترسی هەڕەشەی کوشتن لە لایەن شێخ مارفی نۆدێوە لە سلێمانی هەڵاتووە. ڕەنگە ئەو ڕۆژەی کاک ئەحمەدی شێخ و شێخ ئەحمەدی سەردار چووبن بیکوژن ئەو لە ژوورەکەی خۆی بووبێ! ئەی دووەم جار کە لەگەڵ دووسەد کەس لە پیاوانی شێخ مارف چوون بۆ کوشتنی پاش نوێژی جومعە؟ ڕەنگە پاش بەتاڵبوونەوەی پلانەکەیان مەولانا چووبێتە ئەو ژووره بۆ حەسانەوە! ئەی کە شێخ ئەحمەدی سەردار پەشیمان دەبێتەوە لە کوشتنی، ئایا لەو ژووره خۆی خستۆتە سەر دەستی مەولانا و داوای لێبووردنی لێ کردووە و بووە بە موریدی؟ ئەی ئەو هەموو ماوەیەی کە سلێمانی لە دووبەرەکیدا بووە لەنێوان پشتگیری مەولانا و پیاوی شێخ مارفی نۆدێ، هەتا ڕادەیەکیش چەند بێلایەنێک، ئەبێ لەو ژووره‌دا چی ڕوویدابێ؟ باسی چی تیا کرابێ؟ ئیتر لەم چەشنە پرسیار و خەیاڵانە لە مێشکمدا پەنگیان دەخواردەوە و قەتاریان دەبەست، تا دەهات تەما و چاوەڕوانییان لە مێشک و

دڵمدا دەخستە جموجوڵ. پاش چەند ڕۆژێ لە گەڕانەوەم بۆ سلێمانی، تەلەفۆنم بۆ کرد و ڕێککەوتین بچمە فەرمانگە بۆ لای. گەیشتمە ژوورەکەی خۆی و دانیشتم، ژوورێکی زۆر ئاسایی یان وەکو دەڵێن هاکەزایی بوو. هی کەسێک نەبوو بە پلەی وەزیر لەو کوردستانە، کە چوار ساڵ بوو ئۆتۆنۆمی خۆی وەرگرتبوو بە توانایەکی دارایی باشەوە. وابزانم هیچ شتێکی ڕازێنراوەی تێدا بەدی نەدەکرا. ئەو لە ئیشی خۆی نەوەستا، پەیتا پەیتا هەندێ کاغەزی ئیمزا دەکرد و هەندێکی تری دەخستە ماشینێکەوە بۆ لەتلەتکردن و لەناوبردنی، هەروا بەردەوامیش بوو لە قسەکردن لەگەڵ منداڵ. لەو کاتەدا چەند لاپەڕەیەکی دایە دەستم.. وتی ئەمە بەم زووانە بڵاودەکەمەوە، ناوی «چاوپێکەوتنەکانی سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی (جەلالی عومەری سام ئاغا) لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا» بوو. منیش دەستم کرد بە خوێندنەوەی چەند لاپەڕەیەکی... وتم هەڵەی زۆری ڕێنووسیی تێدایە. یەکسەر ئیشەکەی ڕاگرت و وتی چۆن؟ بە دەنگی «چۆن»ەکەی و بە ڕوانینی چاوەکانییەوە هەستم کرد کە ڕەنگە تێبینییەکەمی بە دڵ نەبووبێ. وتم بەداخەوە لە بڵاوکراوە کوردییەکاندا هەڵەی ڕێنووس زۆر زۆرن. بۆ نموونە دوێنێ کتێبەکەی کاک نەوشیروان مستەفام دەخوێندەوە- ناوی کتێبەکەم هێنا کە ئەو کاتە بە دەستمەوە بوو، کەچی ئێستا لە بیرم نەماوە کام کتێبی بوو، سەرم سوڕما لە ژمارەی هەڵەی ڕێنووس لە هەموو لاپەڕەیەکدا. ئەم نموونەیەم هێنایەوە بۆ ئەوەی بڵێم هەر کتێبی ئەو نییە، نەوەکو دڵی بێشێ. یەکسەر داوای لێ کردم تەماشای هەمووی بکەم و هەڵەکانی چاک بکەمەوە؟ زانیم کە یان «چۆن»ەکەی باش تێنەگەییشتم یا وەکو وەڵامەکەم ڕای گۆڕی. وتم بێگومان. وتی سوپاست ئەکەم ئەگەر بتوانی زوو ئەو کارە بکەی، چونکە خەریک بووم بینێرم بۆ چاپکردن. وتم هەر ئیمشەو تەماشای دەکەم. پاش ئەوە کەباب هات و چاشمان کرد بە سەریا و دواییش من ئیزنم لێ وەرگرت. سایەقەکەی بە ئۆتۆمبیلی سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی گەیاندمییە ماڵەوە. بە دڕێژایی ڕێگا.. بیرم لە ئوتۆمبیلی وەزیر دەکردەوە کە تیا دانیشتبووم. پیرە ئۆتۆمبیل زۆر سادە بوو، هیچ شتێکی تازەی تیا نەبوو، وەک لەناو ئەوانەی ئێستا و ئەو کاتەش کە زیاتر لە فرۆکە دەچن بەو هەموو گڵۆپ و دوگمە و وێنانەی کە واقی ئینسان لە ئاستیاندا وڕدەمێنێ. لە خۆمم دەپرسی بۆچی ئۆتۆمبیلی وەزیرێک ئەبێ وا بێ؟ دوایی تێگەییشتم کە دەبەوێ پیشانی بدا چۆن کارمەندی ئەم « حکومەتە»ە،تازە پێگەییشتووە ئەبێ دارایی گشتیی بپارێزێ، بۆ کەیف و کەشخەی خۆی خەرجی نەکا. ئیتر ئەو شەوە نەنووستم تا چل لاپەڕەی نامیلکەم خوێندەوە و هەڵەکانیم ڕاست کردەوە. ڕۆژی دووەمیش تەلەفۆنم بۆ کردو

سایەقەکەی بە هەمان پیرە ئۆتۆمبیل هات و بردی. ئەو ماوەیەی لە سلێمانی بووم چەند جارێک سەرم لە کاک جەلال دا. کە وەختی نانخواردن بوایە دەینارد کەبابێک دەهات، ئێستاش کە بیری لێ دەکەمەوە تام و بۆنی دێتەوە یادم. هەروا ئەو ماوەیە چەند جارێک لەگەڵ خۆی بردمی بۆ پرسەی ئەم و ئەو، کە بەشی زۆریانم نەدەناسی. جاری وا هەبوو هەر کە دەگەییشتمە لای، ماوەی ئەوەی لێ دەبڕیم بڵێم ناتوانم و شتی ترم هەیە و دوایی دێمەوە بۆ لات و حەز لە پرسە ناکەم، ناچاری ئەکردم بکەومە دوای.

نزیکەی سی ساڵ بوو سەرم بە پرسەی کوردەواریدا نەکردبوو. زۆر دڵم پێیان تەنگ دەبوو. بەڵای گەورەی پرسەش لای دەنگی بەرزی قورئان خوێن بوو. نە دەمتوانی دەست بگرم بە گوێچکەمدا بۆ ئەوەی بیپارێزم، نە دەمتوانی بڵێم بێ زەحمەت نەختێ دەنگەکەی کەم بکەنەوە. بەو شێوەیە زۆر ناساز و ناخۆشە بۆ گوێچکە. تاقە ئاواتم ئەوە بوو زوو بچینە دەرەوە. خۆ ئەگەر لە نزیک سەماعەکەوە بوومایە، ئەوە ئەشکەنجەیەکی بێئەندازە بوو بۆ گوێچکەی چەپم، کە سەرەتای نەخۆشییەک خۆی پێدا کردبوو. دەنگی بەرزی قورئان خوێن سەرەگێژەیەکی تووندوتیژی دەدامێ. ئەو پرسانەش مردنی باوکم و دایکم و خێزانەکەمیان دەهێنایەوە یادم. هەروا دەیانخستمە بیرکردنەوە لە کوشتنی کاکم دوو سێ ساڵ لەوەوپێش و هەموو ئەو دەردەی ژنەکەی و کوڕەکەی هێنایانە سەری، کە بە سەرشۆڕیەوە لە دنیا دەرچوو. لە فەڕەنسا فێری پرسەی ئەوروپا بووبووم. لە جیاتی گریان و سەرخۆشی لە کەسوکاری کۆچکردوو، پاش بەخاک سپاردنی، کۆمەڵێک لەوانەی نزیکبوون لێیەوە لە ماڵی خۆیان لە ماڵی یەکێک لە نزیکترین خزم و هاوڕێکانی کۆدەبنەوە و یادی دەکەنەوە لەگەڵ پەرداخێ شەراب و خواردنێکی سووک. خەڵکیش لاشەی مردوو نابەن بۆ سەرقەبران، بەڵکو کۆمپانیایەکی تایبەت هەیە کە بە ئۆتۆمبیل دەیبا. نە-گریان هەیە و نە-لەخۆدان، نە- پرسە و نە-شیوەن، نە-سەماعە و نە-ئینجیلو تەورات خوێندن. بە هەر حاڵ ئینسان تووشی سەرەگێژە نابێ. سەرەخۆشی بە وشەیەک یان بە نامەیەک کۆتایی پێ دێ. پاش ئەو کۆبوونەوەیەش، هەر یەکە دەگەڕێتەوە بۆ ماڵی خۆی. واتە هەمووی نیو ڕۆژ دەخایەنێ. بەڵام پاشان زۆر شت دەکرێ بۆ ئەوەی یادی مردوو بهێنرێتەوە خەیاڵ و ڕابگیرێ.

ئەو ماوەیەی لە سلێمانی بووم و کاک جەلالم دەبینی، لە بەشێ لە دانیشتنە خۆشەکانی ئامادە دەبووم، یان لەم پرسەوە بۆ ئەو پرسە، یان لەم میوانداربیەوە بۆ ئەویتر، یان دانیشتن و باسی سیاسەت و گەندەڵی و گەندەڵان بوو. ئیتر بەو شێوەیە وێنەی ژووری مەولانام لەبیر چوو، ئێستا و ئەوساش نەم بینی، بەڵام

هێشتا بە تەواوی بێئومێد نیم لەوەی ڕۆژێ لە ڕۆژان ئەو وێنەیە ببینینم و خەیاڵم دەستی پێ بکاتەوە.

٢

ئیتر لەو ساوە پەیوەندیمان نەبڕا. پاش چەند مانگێک لە گەڕانەوەم بۆ پاریس، ڕۆژێک تەلەفۆنی بۆ کردم، ئاگاداری کردم کە ماوەیەکە ئازارێک لەناو سکیدا هەر دێت و دەڕوا، چەند دکتۆرێکی دیوە و پێیان وتووە باشتر وایە سەفەرێکی ئەوروپا بکا، دکتۆری ئەوێ ببینێ. ئەویش زیاتر حەز دەکا بێت بۆ فەڕەنسا. وتم فەرموو من چیم لەدەست بێ ئامادەم.

لە سەرەتای ساڵی٢٠١١ بۆ یەکەم جار هات بۆ پاریس بۆ فەحس و تێگەیشتنی هۆی ئازار. لەم دکتۆر بۆ ئەو دکتۆر، لەم فەحسەوە بۆ ئەو ئەشیعە، تاوەکو گەیشتینە بەناوبانگترین خەستەخانەی پاریس لە بەشی نەخۆشیی هەناویی، کە خۆشبەختانە تەنیا دە دەقیقە لە ماڵەکەم و پێنج دەقیقە لە شوێنی ئیشەکەمەوە دوور بوو.

لەو ماوەیەدا ڕووداوەکانی حەڤدەی شوباتی٢٠١١ دەستیان پێ کرد. من لە شوێنێک دەژیم کە بۆمان نییە پارابۆڵ بخەینە سەر خانووەکەمان. دەنگوباس تەنیا بە دوو ڕێگاوە دەگەییشتە لامان: تەلەفۆنی هاوڕێیان و ڕۆژنامەی سەر ئینتەرنێت. کاک جەلال هەستی دەکرد کە دەبوایە لە کوردستان بێ، بە تایبەتی لەو کاتەوە کە خوێنی خۆپیشاندەران ڕژا، ئیتر ئارامی لێ بڕا. دیار بوو پرسیارێک ئۆقرەی لێ بڕیبوو: چی بکەم؟ ناتوانم هەروا دانیشم و هیچ نەکەم! لە دواییدا ڕا گەییشتە سەر ئەوەی نامەیەک بنووسێ لە دووڕە وڵاتەوە. چۆن و بۆ کێ؟ ئەوە سەرەتای پرسیار بوو.

دەست کرا بە وتوێژ... «دان و وەرگرتن»، شیکردنەوەی ئەم وشە و ئەو بۆچوون. پاش ماوەیەک دەست درایە قەڵەم و نووسین. هەر کە ڕەشنووس گەییشتە لاپەڕەیەک دەستم کرد بە تایپکردنی بە کۆمپیوتەر، ئینجا چاپکردنی بە دوو نوسخە. من دەمخوێندەوە بە دەنگی بەرز و ئەو تەماشای پەڕەکەی خۆی دەکردو گوێی لە دەنگی خوێندنەوە دەگرت، دێڕ بە دێڕ، وشە بە وشە، پێت بە پێت. لێرە وشەیەک لابە، لەوێ وشەیەکی نوێ بنووسە، لێرە کۆمایەک دانێ، لەوێ خاڵێک بخەرە شوێن کۆما. ئەم ڕستەیە بخەرە شوێن ئەویتر. ئەمجار خوێندنەوە لە ڕووی مۆسیقای گشتی نامەکەوە، سازی و ناسازی وشە و دەنگەکان، یەک لە پاڵ یەک، یەک لە دوای یەک. زیاتر لە بیست جار پیا چوونەوە و گۆڕانکاریمان تێدا کرد، تا گەییشتینە ئەوەی کە نامە تەواو بووە و هیچ نەماوە بخرێتە سەری

یان لێی لابرێ. هەموو ئەو کارە بۆ یەک لاپەڕە بوو. دوای ئەوە نامەی کوردیمان کرد بە عەرەبی. ڕۆژی ٢٦ی شوبات کاک جەلال نامەی ئیمزا کرد و بە کوردیو بە عەرەبی نێردرا بە ناوی «ئەو گوللانەی دەنرێن بە سنگی گەنجانەوە دەبێ بنرێن بە گەندەڵییەوە». ڕۆژی دووەم نامەی کراوەی کاک جەلال، کە ئاڕاستەی سەرۆک کۆماری عێراق و سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و سەرۆک وەزیرانی هەرێم کرابوو، لەبەر دەرکی سەرای سلێمانی بۆ خۆپیشاندەران خوێندرایەوە، کاریگەرییەکی زۆری هەبوو لەسەر خەڵک. کە ئەو خەبەرەی پێ گەییشت ئیتر ئیسراحەتی کرد و دڵی کرایەوە و قسە خۆشەکانی هاتنەوە. دوای ئەوە گەڕاینەوە لای فەحس و ئەشیعە و خەستەخانە و عەیادە. ڕۆژێکی بۆ دیاری کرا لەگەڵ دکتۆرێکی پسپۆڕی هەناویی. دکتۆر بە وردی تەماشای ئەشیعە و ڕاپۆرتەکانی کرد پێش ئەوەی بچینە ژوورەوە. ئەمجار فەحسی کرد و کۆمەڵێ پرسیاری لێ کرد. لە دواییدا وتی دەبێ عەمەلیات بکرێ. کاک جەلال ڕەزامەندیی خۆی دەربڕی و بڕیار درا پاش سێ مانگێک عەمەلیات بکرێ. ڕۆژی یەکی حوزەیران هەڵبژێردرا. پێش ئەوە زەحمەت بوو بۆ من، چونکە ڕۆژی ٢٣ی ئایار دانرابوو بۆ دیفاعکردنم بەرامبەر بە شەش پرۆفیسۆر لە سۆربۆن لە پۆستی پرۆفیسۆری زمان و ئەدەبیاتی کوردی، دەبوایە چاک خۆمی بۆ ئامادە بکەم. بەڵام دوای ئەوە بە چەند ڕۆژێ ئیتر دەرسی ئەو ساڵەی زانکۆ کۆتایی دەهات و بە تەواوی ئازاد دەبووم، دەمتوانی وەختی خۆم تەرخان بکەم بۆ کاک جەلال.

ڕۆژی ٢٥ی ئایار گەییشتە پاریس. چی پێویست بوو کرا. چی مابوو بکرێ بە چەند ڕۆژێک هەموومان جێبەجێ کرد. پاشنیوەڕۆی ٣٠ی مانگ چووە خەستەخانە. ژوورێکی جوان و بچووکی بۆ تەرخان کرابوو. نزیکەی سەعات نۆی شەو بەجێمهێشت، وتم کە سبەینێ پێش عەمەلیات دەگەم. ١ی حوزەیران سەعات حەوتی بەیانی دوو کارمەند هاتن بە دوایدا و خستیانە سەر قەرەوێلەیەک و پاڵیان پێوە نا بۆ ژووری عەمەلیات. من لە شانیەوە بووم. کە گەییشتینە بەر دەرگای ژووری عەمەلیات، کارمەندەکان وەستان و ڕوویان لە من کرد و وتیان ئیتر تۆ بۆت نییە لێرەوە زیاتر لەگەڵمان بێی. قسەکەیانم کرد بە کوردی بۆ کاک جەلال. دەستی یەکترمان گرت و تەماشایەکی یەکترمان کرد. پێم وت هەموو شتێ بە باشی دەڕوا و نەختێکی تر دێمەوە بۆ لات. لە چاوەکانیدا دوو شت دەخوێندرانەوە: بەهێزیی و دوودڵی. دیار بوو پرسیاری لە خۆی دەکرد: هیچی نەوت، بەڵام لە سیمایدا زۆر شت دیار بوو. جارێکی تر پێم وتەوە هەتا دوایی. دوو جار دەستمی گوشی وەکو ئەوەی پێم بڵێ سوپاس و ناترسم. کارمەندان خواحافیزییان لە من

کرد. دەرگا کرایەوە، لە پەنجەرەی دەرگاوە چاوم لێیان بوو تا چوونە ژوورێکی ترەوە، دەرگا داخرا بە دواياندا... ئیتر هیچ شتێک لە مەودای بینینمدا نەجوولایەوە. ئەو ڕۆژە هەتا سەعات چواری پاش نیوەڕۆ دووجار چوومەوە بۆ نەخۆشخانە. هێشتا لە ژووری عەمەلیات دەرنەچووبوو. کە جاری سێیەم چوومەوە لەسەر قاڵدرمەکان ڕووبەڕووی دکتۆرەکەی بوومەوە. زۆر ماندوو دیار بوو، بەڵام زۆر لەسەرخۆ بوو. وتی عەمەلیاتەکە زۆر زەحمەت بوو هەرچەندە ڕووبەڕووی هیچ کێشەک نەبووینەوە، خۆمان بۆ هەموو شتێک ئامادە کردبوو. ئێستا زۆر باشە و لە ژووری ئینعاشە. زۆر سوپاسیم کرد و چووم بۆ بەشی ئینعاش. ڕێگایان دام لە پەنجەرەیەکەوە تەماشایەکی بکەم. لە دوورەوە چاوم پێ کەوت. دیار بوو لە خەوێکی قوواڵدایە. سەعات نۆی شەو بوو.

ڕۆژی دووەم، سەعات یانزە گەییشتمە لای. ئەم جارە لە بەشی چاودێریی بەردەوام بوو. هەر کە دەرگام کردەوە دەنگیم بیست بە تەلەفۆن قسەی دەکرد. کە بینیمی یەکسەر هەوڵی دا بجوڵێتەوە بۆ ئەوەی ماچم بکا. زوو گەییشتمە ئاستی و نەم هێشت بجووڵێتەوە. زۆر ماندوو بوو، بەڵام لەو ڕۆژەوە دەمناسی قەت ئەوەندە شادیم لە ڕوومەتیدا نەدیبوو. ئینسانێکی تر بوو. وەکو ئەوەی لە دنیایەکی ترەوە هاتبێ بۆ ئەم دنیایە، کە سااڵەهای سااڵ لە چاوەڕوانیدا بووبێ وابوو.

ئەو ماوەیە زۆرکەس تەلەفۆنیان بۆ کرد. ڕۆژێکیان تەلەفۆن لێی دا. کاک فاروقی مەلا مستەفا بوو. هەواڵی کاک جەلالی پرسی. بە وردی بۆم باس کرد. وتی عەمەلیات و مەسرەف چی دەوێ پێم بڵێ. ئامادەم هەر ئێستا یەک ملیۆن دۆلاری بۆ بنێرم. پێم وت کە هەموو مەسرەفی هێناوە لەگەڵ خۆی و پارەی خەستەخانەشی بە تەواوی داوە. پێویستی بە هیچ نییە. بە کاک جەلالم وت و سوپاسی کرد. پاش ئەوە بە دوو ڕۆژ گەڕایەوە ژوورەکەی خۆی. کارمەندانی نەخۆشخانە زۆر خەریکی بوون. هەرچەندە لە زمانی یەکتر تێنەدەگەییشتن، بەڵام هەردوو لایان بە کەیفەوە قسەیان دەکرد و تەماشای یەکتریان دەکرد. ڕۆژێکیان ئەوەندە شاد بوو لە عەمەلیات و لە خزمەت و پاک و تەمیزی ئەو شوێنە، پێی وتم بە ڕاستی ئەو خەرجییەی لێیان وەرگرتم ئەگەر دووقاتیشم لێ داوا بکەن... هێشتا هەر کەمە، ئامادەم بیان دەمێ. دەبوایە بیست و یەک ڕۆژ لە خەستەخانە بمێنێتەوە. بۆ ژوورو عەمەلیات و عیلاجی ڕۆژانە و خواردن ٣١ هەزار یۆرۆیان لێ وەرگرت. بەڵام پاش دە ڕۆژ دکتۆر هات، بە وردی فەحسی کرد و وتی تەندروستیی زۆر باشە، پێویست ناکا سێ حەفتە بمێنێتەوە. تەنیا دوو حەفتە بەسە. دەتوانی پاش چوار ڕۆژ لە نەخۆشخانە بچێتە دەرەوە. ئەوە بوو ڕۆژی دیاریکرا، سێ یەکی پارەکەیان

بۆ گەڕانەوە و گەڕایەوە ماڵەوە. هەردووکمان سەرمان سوڕما لەو سەر ڕاستییە. من لە خۆمم پرسی، وابزانم لەویشم پرسی، ئەبێ لە کام وڵاتی ئیسلامیدا شتی وا ڕوو بدا؟ تەنانەت دە ساڵێک دەبێ باسی داخستنی ئەو خەستەخانەیە دەکرێ، چونکە لە ڕووی دارایییەوە مەسرەفی لە سوودی زۆرترە، تا ئێستاش وەڵامی ئەو پرسیارەم بۆ نەدۆزراوەتەوە. ڕۆژی دەرچوونی لە خەستەخانە کۆمەڵێ دیاری، بە تایبەتی پاقلاوەی لوبنانی، دا بە کارمەندان و چووین بۆ لای دکتۆرەکەی، کە ناوی سۆڤانێ بوو. دیارییەکی زۆر جوانیشی دا بەو لەگەڵ پاکەتێ پاقلاوە. دکتۆر کۆمەڵێ دەرمانی بۆ نووسی و کاتی خواحافیزی کاک جەلال وتی دەتوانم ماچی بکەم؟ دکتۆر لە شوێنی خۆی هەستا و یەکتریان ماچ کرد. دیمەنەکە زۆر جوان بوو، وەکو ئەوە بوو کە کاک جەلال پێی بڵێ سوپاس بۆ ئەوەی ژیانت پێ دامەوەو ئەویش بڵێ شایەنی نییە... ڕێککەوتن پاش چەند مانگێکی تر بێتەوە بۆ فەحس. پاش ماوەیەک کیلۆیە هەنگوینی کوردستانی بۆ نارد. کە جاری دووەم هاتەوە، سۆڤانێ پێی وت کە خێزانەکەی و منداڵەکانی زۆر حەز لە هەنگوین دەکەن. پاش بەراوردکردنی هەموو ئەو هەنگوینانەی خواردوویانە، بە ڕای هەموویان ئەوەی کوردستان لە هەمووی خۆشترە بووە.

٣

یەکێک لەو خاڵانەی کاک جەلال جیا دەکاتەوە لە بەشی هەرە زۆری خەڵکی کوردستان ئەوەیە، کە گەندەڵی و پیاوخراپی لای برای خۆشی بێ، یان وەک خۆی دەڵێ چاوی خۆشی بێ، لێی قبوڵ ناکا. ئەم هەڵوێستە لای مرۆڤی ڕۆژهەڵاتیو پەروەردەی ئیسلام و مێشکی دەرەبەگایەتی نییە، یان بە ڕاستی زۆر کەمە. هەڵوێستی وا هی کۆمەڵگایەکە کە هەق و ماف و ڕاستی بخاتە پێش خزمایەتیو کەسوکار. لای خۆمان بە «عەیبەعەیبە و خەڵکی دەڵێن چی و حەیامان دەچێ» عەیب و خەوش و گەندەڵی کەسوکارمان دەشارینەوە، بەڵام درێغی ناکەین لە باسکردنی بچووکترین عەیبی دراوسێ و غەیرە.

یەکێک لە کوردستان یان لە شوێنێکی تری ڕۆژهەڵات بژی و بەم شێوەیە بیر بکاتەوە شتێکی ئاساییە، هەوڵێکی نەداوە لەو بەهایانەی لە باوباپیرانەوە بۆی ماونەتەوە وردبێتەوە و لێیان لا بدا. یەکێک بچێتە وڵاتانی تر کە «خێر بە خوێش نەک بە دەرویش»، یان وەک عەرەب دەڵێن «أُنصُر أخَاكَ ظَالِمَاً أو مَظْلُومَاً» واتە: پشتی برات بگرە کە غەدر دەکا یان غەدری لێ دەکرێ، لە لایان نەمابێ، زۆر سەیر نییە کە ئەویش لەم بەهایە لا بدا و ئیتر پشتی کردەی خراپی برا و کەسوکاری خۆی

نەگرێ، بەڵام سەیر و سەرسوڕمان لەوەدایە یەکێک ژیانی هەمووی لەناو ئەم بەهایە بەسەر بردبێ، کەچی گەندەڵی هی براشی بێ پەنجەی خەتاباری بۆ درێژ دەکا.

کە کاک جەلالم ناسی دوو ساڵ بوو لەناو جەرگەی ئەم کێشەیەدا دەژیام. پاش نزیکەی چل ساڵی ژیان لە ئەوروپا ماوەیەک بوو هەتا ڕادەیەک ئەو بەهایەم لا نەما بوو، بگرە بە هۆی برایەکی گەندەڵمەوە بە توندی دژی بێدەنگ بوون بووم لە ئاست گەندەڵیی کەسوکار. کێشەی تایبەتیی خۆشم وای لێ کردبووم بە ڕوونی زیانی «عەیبەعەیبە و خەڵکی دەڵێن چی و حەیامان دەچێ» ببینم. کەس وەکو کاک جەلال گوێی لێ نەگرتم لەم کێشەیە و هەوڵێکی زۆری لەگەڵم دا بۆ ئەوەی هەموو لایەنەکانی تێ بگەم.

کاکم، کە ناوی محەمەد حەکیم بوو، ئینسانێکی زۆر خوێندەوار و شارەزا بوو. ماوەیەک جێگری بەڕێوەبەری گشتیی پەروەردەی سلێمانی بوو. هەندێ کەس وەکو پێغەمبەر تەماشایان دەکرد و پێشیان دەوت پێغەمبەری پەروەردەی سلێمانی، ئەوەندە پاک و بەخزمەت بوو. بۆ ئێمەی برا و خوشکانی شوێنی باوکمانی گرتبووەوە. لە سەرەتای ساڵانی نەوەدەوە دەستم پێ کرد یارمەتی بدەم بە شێوەیەک، کە ماوەی دە ساڵی تەواو لە سەدا بیست و پێنجی موچەم لە فەڕەنسا دەدایەوە بە دوو قەرزی بانق، کە بۆ کاکی پێغەمبەرم کردبوون. لە ساڵی٢٠٠٧ بە ڕێکەوت بۆم دەرکەوت کە ئەم برایەم ناپاکییەکی تێدایە. کە لە قسە و نامە و نووسین و باسی ئەم و ئەو ورد بوومەوە، زانیم برا و خوشکەکانم ماوەیەک بوو پێیان زانیبوو، بەڵام ئەوەندە ترساندوونی، چونکە برا گەورە و توندوتیژ بوو، نەیان ویستبوو من پێی بزانم، بۆ ئەوەی نەبێ بە ناکۆکی و حەیایان نەچێ.

ساڵەهای ساڵ بوو، برای پێغەمبەرم منی دەڕووتانەوە بۆ ئەوەی ژنەکەی بچێ بە لایا، چونکە کە پارە دەهات ژنی سارد و وشک شل دەبووەوە و گەرم و گوڕییەکی وای دەنواند دەتوت تازە بووکە. برا لە منی دەبرد بە ناوی برا گەورە بۆ ئەوەی کەسوکاری ژنەکەی چەور بکا، یان لە دەست و نازی ڕووخۆشێک بێبەش نەبێ، یان بۆ کەشخەی کوڕە گەورەکەی کە ئێستاش گومان دەکرێ لە نەخشەی کوشتنی باوکی. چیرۆکەکە پەلوپۆی زۆرە، بەڵام ئەوەی شایەنی باسە تەزویری قەسامی شەرعییە. ئەم برا پێغەمبەرەم لە هەشتاکان هەستاوە کاغەزێکی بە عەرەبی بە دایکمان ئیمزا کردووە کە نەیدەزانی بخوێنێ و بنووسێ، گوایە پاش مردنی باوکمان تەنیا محەمەد وەک تاکە منداڵ لە دوای بەجێماوە. کەچی وای بۆ خوێندۆتەوە کە شەش منداڵی لە دوا بەجێماوە. دایکی نەخوێندەواریش نامەی ئیمزای کردووە. پێغەمبەری شارەزای کون و قوژبنی کاروباری دایەرەکان، چووە

بۆ تاپۆی خانەقین سجلی قەسامی شەرعی دەرهێناوە، نەک تەنیا وێنەی قەسامەکەی ئێمە، بەڵکو نۆ قەسامی خەڵکی تری پێش و پاش ئەوەی ئێمەی دڕیوەو لە سجل دەریانهێناوە، بۆ ئەوەی ئاسەواری تەزویرەکەی بە تەواوی بشارێتەوە. لە هەمان کاتدا قەناعەتی بە پیاوێک هێنابوو بە هەرزان خانوو بکڕێ، بەڵام کڕیار پرسی ئەمو ئەوی کردووە و مەسەلەی بۆ دەرکەوتووە، لە ترسی کێشە خانووی نەکڕیوە و دەستی پێغەمبەریش لە هەمانە هاتووەتە دەرەوە، پاش ئەو هەموو هەوڵو کۆششو فێڵانە. ئەم تەزویرە پاش بیست ساڵ و دوای چەند مانگێک لە مردنی یان کوشتنی بۆ ئێمە دەرکەوت. منیش شکاتم لێ کرد و مەحکەمە حوکمی دا. بەشی هەرە زۆری ئەوانەی لە نزیکەوە پێغەمبەریان دەناسی، نەیان دەتوانی بڕوا بکەن کە ئەو تەزویرە کردەی ئەوەو ئەو ئەو نامەیەی بە دایکم ئیمزا کردبوو، قەسامی موزەوەر و حوکمی مەحکەمەمان پیشان دەدان دەیان وت ئەمە کردەی ژنەکەی و کەسوکاری ژنەکەیە.

پێغەمبەری پەروەردەی سلێمانی زۆر بە زیرەکی خەڵک و کەسوکاری خۆی خەڵەتاند. وەکو دز مرد. ژن و کوڕە گەورەکەی کە ئەو هەموو دزییەی بۆ کردبوون شایەنی ئەوەیان نەزانی بەتانییەکی پاک بدەن بە لەشی سڕبوویدا. بە بەتانییەکی پیس و چڵکن ڕەوانەی خەستەخانەیان کرد و قەبرەکەشی هاوکارێکی خۆی بۆی هەڵگرت.

٤

ساڵی ٢٠١٣ زانکۆی سۆربۆن و بنکەی لێکۆڵینەوەی زانستی لە فەڕەنسا ناردمیان بۆ کوردستان، بە مەبەستی ئەنجامدانی لێکۆڵینەوەیەک لەسەر هەقە. کاک جەلال ناساندمی بە چەند کەسێک کە یارمەتییەکی زۆریان دام. یەکێ لەوانە ڕەوانشاد مستەفا عەسکەری بوو، کە بێ ئەو کارەکەم بۆ نەدەکرا. لە شوێنێکی تر بە دوورو درێژی باسی ئەو سەفەرە و ئەنجامەکانی دەکەم. لە شەدەڵە پەروەردەی سلێمانی شوێنێکی دامێ لەناو قوتابخانەی کۆنی دێ، کە چوار ژووریم بەکار دەهێنا بۆ موتبەخ و ژووری خەوتن و ژیان و کلاسی وانەوتنەوە و ژوورێک بۆ پەیکەرتاشی. چەند جارێک کاک جەلال و چەند برادەرێکی تر هاتن سەریان لێ دام. پەنجەرەی ژوورەکەم نزیک چۆڵەوانییەک بوو، کە یەکێ بە ئاسانی دەیتوانێ دەستێک بوەشێنیو ڕابکا، وەکو دوایی تێگەیشتم. جارێکیان، دەمە و ئێوارە بوو، کاک جەلال لە سەفەرێکی تەماشایەکی پەنجەرەی کرد و وتی ئەرێ چەکت لا نییە؟ پرسیارەکە سەیر بوو بە لامەوە. وتم نەخێر، بۆچی؟ وتی ئا ئەو پەنجەرەیە خەتەرە، منێ کە لە هەموو ژیانمدا چەکم نەبووە، ترسێکم لا پەیدا بوو. لەو ڕۆژەوە هەر کە لقی

دارەکانی پشت پەنجەرە دەجوڵانەوە خەیاڵی ڕیش پانێک، بە چەکەوە، مێشکمی داگیر دەکرد. جاری وا هەبوو چەکی پیشان دەدام، یان چاوی لێ زەق دەکردمەوە، یان زمانی لێ دەردەکردم. حەفتەیەک یان دوو بەو شێوەیە با و ڕەشەبا خەیاڵی ڕیش پانێکی چاوزەق و چەک بە دەست و زمان بە دەریان لە مێشکم دەبزواند. شەوانیش، کە لە شیرینی خەودا دەنگێک لە لای پەنجەرەوە دەهات، بیرم بۆ ئێرانو ڕقی مەلاکان لە بەهائییەکان و پەیوەندیی ئەمان لەگەڵ هەقە دەچوو. وای لێ هات شەو نەبوو گەڵای دار نەبێ بە ڕیش و تروسکایی بە چاوێکی زیت! تا ڕۆژێکیان بە شێوەیەک باسم کرد لەگەڵ شێخ مەحمودی شەدەڵە، نەک باسی ترسی خۆم، بەڵکو باسی مەترسی. دڵی ئارام کردمەوە کە شتی وا ڕوونادا و خەڵکی دێ چاویان لێمە. منیش تێگەییشتم کە ئەگەر لەو خەیاڵە بەردەوام بم کارم بۆ ناکرێ. ئیتر لەو ڕۆژەوە ڕیش پان دەرنەکەوت. جاربەجاریش کە ڕەشەباش هەڵیدەکرد، دەچوومە بەردەم پەنجەرە وەک ئەوەی پێی بڵێم دەی فەرموو ئەگەر ئازایت خۆت دەرخە! هەتا ئەو ڕۆژەی شەدەڵەم بەجێهێشت ڕیش پان دەرنەکەوت، لە کاتێکدا با و ڕەشەبا لە هەڵکردنی خۆیان نەکەوتن.

لە هەمان ساڵی ٢٠١٣دا مەسەلەی جێگرتنی مام جەلال هاتبووە کایەوە، بە تایبەتی لەناو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا. یەکێ لە هاوڕێی سەردەمی لاوی و کاتی حیزبایەتیم، واتە زیاتر لە چل ساڵ لەوەوپێش، کە لە هەمان کات هاوڕێی کاک جەلال و کاک عەدنان موفتی بوو، کاک عادل مراد خۆی خستبووە مەیدانی هەوڵدان بۆ سەرۆکایەتیی کۆماری عێراق. کە لەگەڵ برادەران دادەنیشتین باس هەر باسی عادل و سەرۆکایەتیی کۆمار بوو. عادل بەینی زۆر باش نەبوو لەگەڵ تالیبی برای، جۆرە ناکۆکییەکیشی هەبوو لەگەڵ کاک عەدنان، بێ ئەوەی بگاتە ڕادەی عاجزی. ئەو ماوەیە زۆر شتم بیست لەسەر ئەو مەسەلەیە، کە لە دواییدا بوونە مایەی ئەم شۆڕشەی لە شەدەڵە نووسیم. لە کاتی خۆیدا بۆ کاک عادلم خوێندەوە و زۆر پێکەنیو داوای کرد بیدەمێ بڵاوی بکاتەوە. وەختێکی زۆری خایاند تا بۆم نارد. ئەمە یەکەم جارە بڵاوی دەکەمەوە وەکو خۆی، هەرچەندە جارەهای جار لە مەجلیسی برادەران خوێندوومەتەوە، هەندێ جاریش بە ئامادەبوونی کاک عادل یان کاک تالیب. ئەم دێڕانەم ماوەیەک پێش هەڵبژاردنی دکتۆر فوئاد مەعسووم بە سەرۆک کۆماری عێراق نووسی.

شۆڕشێ لە خەودا

ئـــــەی کاک جـــەلالی ســـامی سلێمانی

تـــۆ لـــــەم دنیایە دەنـــگی بیـرمانـــی
هاتـــووم بۆت باس کەم پوختەی چیرۆکێ
پێشمـەرگەی ئـازا و پـاشان ســـەرۆکێ
هەمـــووکەس ئەڵـــێ هەروا ڕۆژنـامـەش
خـــۆتان حازر کەن گـــوڵ پڕ بە باوەش
کـــاک عادل ئەبـــێ بە ســـەرۆک کۆمار
کاک عـــەدنان ناکا بـــە هیچ لـــە دەربار
ئەمـــما تالیبی بـــــرای پـــڕ هـەستـی
شۆڕشێ ئـــــــەکا بـە خـــەم و پەستیـــی
مـــــاڵ ئەداتە کـــــۆڵ چەک ئەکـاتە شان
هەنـــــگاو هەڵئەگـــــرێ بەرەو شاخـەکان
هـــەر ئەڕوا و ئـــــەڕوا و بـــە دەم ڕێگەوە
جـــارجار ئـەوەستـــێ بە چـــــاو تووڕەوە
ڕوو بـــەرەو ئاسمان دەست لـەسـەر تفەنگ
هـــاواری ئـــەکا بـــە گـــڕەی ناو دەنگ
«خـــودا چـــە کـــردی عـــەقڵت نەمایە
ئـــــەو کەیـــدە سەرۆک، کەستر بڕیایـە
نـەزانیـــم ڕووژی یـــە تێدە ســـــەرم
وە پیـــشمەرگە بـم وە پیـــری عومرم»(٢١)
تـــووڕە پـــڕ مێشکە و خـــەفـەت پڕ دڵە
ئـــەڕوا هـــەر ئـــەڕوا تـــا دێی شـــەدەڵە
لـــەوێ پێی ئـەڵێـــن یـــــەکێ لێرەیە
شێتـــــــی پەیـــکەر و شەیدای هەقەیە
کـــــە گەییشـــتە لای، شەکەت و ماندوو
یـــەکتـــــــر ئەناسن، زۆری پێ نـــەچوو
تالیـــب وای لێ کـرد ئەویش شۆڕش کا
پێکەوە هەستـــان دەســت بەسەر چەکا
ئیتر کـەوتنە ڕێ بـــــەرەو شـاخـەکان
هەی ماندوو نـــــەبن، وتیان هەقەکان

---

(٢١) ئەم چەند دێڕە بە شێوەزاری خانەقینی نوسراون.

ئۆغرتان بۆ کـــوێ بەو چـــەکی ڕاوە
یان بەو مـــــشارە کە دانـــی سواوە
ئەڕۆین بـــــۆ شۆڕش شۆڕشێ ئەکەین
دژی نـــاهەقی قەت چـــۆک دانادەین
پێکەنیـــن هەستا کـــۆنە پێشمەرگە
پێی وتـــــن مەکەن شۆڕشتان مەرگـە
ئەوە ئەڵێـــن چی تالیـــب پێی وتن
هێـــزی شۆڕشتان نەمـــاوە لـــە کـــن
بەخـــــوا بە بڕنەو ئەمـەی ئـەیبینی
ســـی هەزار عەســـکەر تاڵ ئەبێ ژینی
هەڵکەوتی سەرلق بـــەو چەکەی دەستی
ئاسـنیش ئـــەبڕێ لە کاتـــی مەستی
ڕاست ئەکا تالیـــــب ئەو سـەرۆکمانە
شۆڕش بەرپا کـــــەین گەل لەگەڵمانە
قەسەم بـــێ بە خوا بەو خوای گەورەیە
چـــەکی لەم چەشنە لای کوردان نـییە
ئەمە مشـــارە و پێی ئەڵێن شمشـــێر
دەبابە ئـەبـــــڕێ وەک ڕۆستەمـی نێر
لەتلەتـــی ئەکەم ئەیکـــەم بە پـەیکەر
دنیا دێتە لای وەک تەمـــــــاشاکەر
تـابـــــووری سەرۆک لە بـــەغداوە دێ
کاک جەلال لەگەڵ هاتـــــووان ئەبێ
کـاک عـــــادل ئـەگا بە ڕێی مێرگەپان
لە دوورەوە دێ ئەسپـــــی کاک عەدنان
ئیتـــــر شـۆڕشێ ئـــەکەین بە شێنی
عادل لا ئەدەیـــــن عەدنان بۆ شوێنی
بزگەی سمـێڵی کاک جـــــەلالی سام
لە دوور ئەبینـــرێ لە بەغدا و لە شام
وایـە شـــــۆڕشـــی گەلی چەوساوە
ســـەرکردەی بـــــەهێز تالیبی ناوە
دەنگـــی پێشمـــەرگە لەو لاوە هـەستا

کەس ڕێـــی لێ نەگرت خۆشی نەوەستا
شۆڕش وا نابـــــــێ کاکی سەرکردە
ئەمـــــــانە قسەی خەیاڵی کـوردە
بڕنـــەو تاپۆ بێ و کلاشینـکۆف مشار
شۆڕش بە گونـــمان ڕۆژی هەزار جـار
بە نائومێـــــــدی لـــە شاخ هاتنە خوار
تالیـــــــب بە تاپۆ هەڵکەوت بە مشار
ماندوو بوون خەوتـن لە داخ نـــاشبەتاڵ
کە لە خەو هەستان هـــەریەک لەناو ماڵ
زانییان خـــــەو بوو، نە هیچە لە شار
نە عـــــــادل بووە بـە سەرۆک کۆمار

٥

ساڵێکیان کە هات بۆ پاریس، ژنێکی سێربی حەفتەی جارێک دەهات ماڵەکەمی پاک دەکردەوە. لە هەموو ژیانمدا کەسی وا چەنەبازم نەدیبوو، بەڵام سەرەڕای نەوەستانی لە قسەکردن ماڵەکەی وا پاک دەکردەوە کە ئەو ڕۆژە وتی ئیتر ناتوانم بێم داوام لێ کرد یەکێکی وەکو خۆیم بۆ بدۆزێتەوە. زۆر چالاک بوو لە ئیشەکەی. پاش سێ سەعات ماڵەکە لە گوڵ پاکتر بوو. ئیتر نازانم چەندی وەختەکەی بە قسەکردن بەسەر دەبرد و چەندی بە ئیشکردن. ئینسان بە حاڵ لە فەڕەنسییەکەی تێدەگەیشت. نزیکەی سی ساڵ بوو لە فەڕەنسا بوو، کەچی دوو ڕستەی بە ڕێکوپێکی لە دەم دەر نەدەچوو. کە قسەی دەکرد من زوو پیشانیم دەدا کە ئیشم هەیە و ناتوانم زۆر گوێی لێ بگرم. کاک جەلالیش هیچ تێنەدەگەیشت لە قسەی ئەو ژنە، بەڵام هەر تەماشای دەکرد و گوێی لێ دەگرت. ژنیش نەیدەزانی کە کاک جەلال لەبەر ڕێزگرتنی ئەو کەسەی کە قسە دەکا تەماشای دەکا و ئەوەندە بە قوواڵی گوێی لێ دەگرێ، ئەگینا هیچی لێ تێناگا. ئیتر ئەوە جەژنی بوو. پەیتا پەیتا قاوە و چای دەکرد بۆ کاک جەلال و قسەی بۆ دەکرد، بە شێوەیەک من لە سەدا نەوەدی قسەکانی تێنەدەگەیشتم. چ جای تێدەگەیشت کاک جەلال! گرنگ نەبوو بە لای ژنەوە. لە نێوان دە پانزە ڕستەی لەپڕ دەنگی کاک جەلال بەرز دەبووەوە و دەیوت: بۆنژوور مەدام، بوونژوور مەدام (ڕۆژباش خانم، ڕۆژباش خانم)، کە هیچ هۆیەک نەبوو بوترێ، کاک جەلال هەر ئەوە لە فەڕەنسی فێر بووبوو. ژن پێدەکەنی و بەردەوام دەبوو لە مەتەڵی خۆی و قاوە و چا کردن بۆ کاک جەلال. بەم شێوەیە

ئەم حەوت هەشت جار بۆنژوورەکەی خۆی دەوت و ئەویش بە هیچ شێوەیەک لە قسە و باسی خۆی نەدەوەستا. وا بزانم ئەو ئافرەتە لە هەموو ژیانیدا لە فەڕەنسا کەس ئەوەندە گوێی لێ نەگرتووە. ڕەنگە شادیی هەردووکیشیان ئەوە بووبێ کە لە یەک تێنەدەگەییشتن. جارباجار کاک جەلال پێکەنینێکی قوواڵ دەیگرت بەو شانۆیە، ژن لە قسەی خۆی بەردەوام دەبوو بە زەردەخەنەیەکەوە. کاک جەلال زۆر حەز لە گاڵتە و قسەی خۆش دەکا. لەو چەند هاتنەی بۆ پاریس وامان لێ هات کە گاڵتە و پێکەنین ببێ بە یەکێ لە پێگەی پەیوەندیمان. هەردووکمان پێکەنینێکی زۆر بەرزمان هەیە. کە وەختمان دەبوو دادەنیشتین یان شیعری کوردیم بۆ دەخوێندەوە یان چەند لاپەڕەیەک لە ڕشتەی مرواری. جاروبار بیر و زەوقی نووسینی چەند دێڕێکی بە کێش و قافیە دەدامێ. زۆربەشی ئەوەی ئەمنووسین بۆ پێکەنین بوو. هەمووشی پەیوەندییان بە واقیعی ڕۆژانەی ژیانەوە هەبوو. جارێکیان داوای دەرمانێکی کرد لە دکتۆر بۆ ڕاگرتنی میزی شەوانە. پاش دوو سێ ڕۆژ وتی ئەو دەرمانە سەگبابە هەر هیچ سودی نییە و نەختێ ڕەخنەی لە دکتۆری فەڕەنسا گرت. هێشتا زوو بوو بۆ ئەوەی دەرمان کاری خۆی بکا. منیش ئەم دێرانەم بە زمانی خۆیەوە نووسی. ئێستاش کە بۆی دەخوێنمەوە، دەیدا لە قاقای پێکەنین. بێگومان بۆ هاوڕێکانیشیم خوێندووەتەوە.

پاریس کە زۆر گرانە
نایبینم بەم زووانە
دکتۆری هەر نەزانە
دەرمانی پێچەوانە
گوایە بۆ میزوەستانە
کەچی سەد جار شەوانە
ئەڵێی ئاوی سیروانە

ماوەیەک هیچ دەنگوباسی نەبوو. بە تەواوی نایەتەوە بیرم ئایا ئەو کاتە لە کوردستان بوو یان لە یەکێ لە سەفەرەکانی لە ئەورووپا. منیش ئەم دێڕانەم بۆ نووسی.

ئەی کاکی کوردان ناپرسی هەواڵ
ڕەحمت نەماوە وەک جاران ئیمساڵ
قەڵ وای لێ کردووی لەبیرت بچێ
چ هاوڕێ چ خوا چ نوێژ چ بەرماڵ

جارێکیشیان ئەم دیڕانەم بۆ نارد. مەبەستیشم لە هەولێر هاوڕێی دێرینی بوو کاک عەدنان موفتی:

ئەی برادەر هەواڵی کەس نەپرسی
نە فەقیر نە هەژار نە خاوەن کورسی
کە قەل و کفتە هاتنە لای ماسی
نە پاریس نە هەولێر هیچیان ناناسی

کە لە پاریس بوو زۆر جار پێلاوم لێ دەنا لەگەڵ شلەیەکی خۆش. دادەنیشتین بە دەست دەمانخوارد. کە چوو بۆ شاری بوخوم لە ئەڵمانیا بۆ لای ڕێزانی برازای، ماوەیەک هەر دەنگی نەما. ڕێزانی برازای بەناوبانگە لە چێشتی خۆش. منیش ئەم دێڕانەم بۆ نارد:

کە بوخوم هاتە پێش پاریس پاشە و پاش
بێ دەنگوباس ما، نە خراپ و نە باش
کفتە و قەلی بوخوم لوتکەی چێشت و ناش
پێلاوی پاریسی کردە تەڕەماش

کە کێشەی موچە و نەدانی لە لایەن بەغداوە هاتە مەیدان، لە سەردەمی مالیکی، هەندێ سیاسەتمەدار لەگەڵ ئەوەدا بوون کە خەتای پارتییە. کاک عادل یەکێ بوو لەو کەسانە. ئەوە بوو ڕۆژێ هەستا چوو بۆ لای مالیکی. ئەو سەفەرە و باسکردنی دوایی چ لە لایەن خۆیەوە و چ لە لایەن هاوڕێکانییەوە بوونە مایەی ئەم چەند دێڕە، کە یەکەم جار بۆ کاک جەلال و کاک عادل و کاک عەدنان بە تەلەفۆن خویندمەوە، دواییش بۆم ناردن. ئەم دێڕانە بۆ یەکەم جار لێرە بڵاویان دەکەمەوە:

میوانی بەغدا
زرمەی دەهۆڵ و فیقەی زورنایە
ئەوا کاک عادل میوان بەغدایە
کێشەی میللەتمان ئەو چاری نەکا
وا موچە نەدەن ئەو باری نەکا
لە ڕێگا نیوەی ئەخاتە گیرفان
یەک فلسی نادا بە کاکە عەدنان

من و کاک تالیب به دوای ڕائەکەین
«بەشەکەی ئیمە وە خاتر حوسەین»

عادل
«لاچن، هیچ نییە ئەرا خائینان
ئیوە جاسووسن، جاسووس عەدنان»

تالیب
بزانە ئەگەر نیوەی پارەکە
بە ئێمە نەدەی گلەیی مەکە
مالیکی بکەم بە میوانی خۆم
وەک برای سەرۆک سەربەرزییە بۆم
خۆ تۆ نازانی میوانیم چۆنە
گرس بۆ چێشتم لەباتی ڕۆنە
کفتەم چ کفتە بەردی ڕەق و تەق
برنج ئەوەن سارد چاو ئەکا ئەبڵەق
نانی وشک و ڕەق هەر بۆ سەگ باشە
وا دان ئەهارێ هەر ئەڵێی ئاشە
ئاوم قوزەڵقورت وەکو چلکاوە
ئا بۆیە هیچکەس نایە بەم ناوە
ئێستر بەم شێوە مالکی کە دێ
بە ساغی دێت و بە تابووت دەچێ

عادل
جا ئەوە چیە؟ پێی ئەڵێم نەیە
بەینمان خراپە و ئیتر برام نییە

هەڵکەوت
بەو خوایە ئەگەر هیچمان نەدەیتێ
وا کەین کاک جەلال بە دوژمنت بێ
ڕاپۆرتێ بکا لەسەر مالیکی

ئەوەی هاوڕێی بێ یا وەک شەریکی
خۆیان لێی دوور خەن ئەوەک بخزێن
وەک .... بـــە دادگـــا بدرێن
ئیتـــر کـێ بـــڵێ ئـــددەلەل کاکە
بەش ئێمە بـدەی هەر بۆ خۆت چاکە

عادل

مـــەکەن پێی مەڵێن بۆ خـاتـر خـــوا
ئەتۆ هاوڕێمـــــی و تـــۆش کاک و برا
مـــەکەن پێی مەڵێن هەرچیتان ئەوێ
بـۆتـانـــــی ئەکەم لێرە یان لەوێ
کە بووم بە سەرۆک هەردووکتان ئەکەم
بـــە وەزیـری خۆم یەکسەر ئەمر ئەدەم
کاک تالیـب بکـەن بـە وەزیری ئاو
هەڵکەوت هی قەیرە و خەیاڵی پڵاو

کە ئەم دێڕانەم بۆ عادل نارد تەلەفۆنی بۆ کردم و دیار بوو بە دڵی بووە. وتی چاکت لەسەر تالیب نووسیوە. کە بۆ تالیبیشم خوێندەوە، زۆر پێکەنی و وتی چاکت لەسەر عادل نووسیوە.

لە یەکێ لە سەفەرەکانی کاک جەلال بۆ ئەورووپا کوردەکانی هۆڵەندا داوەتیان کرد، ڕێزێکی زۆریان لێ گرت بۆ ئەو خەباتەی لە کوردستان کردوویەتی و دەیکا دژی گەندەڵی و گەندەڵکاران. کە لەوێ بوو ئەم دێڕانەم بۆ هات و هەر بە تەلەفۆن بۆم خوێندەوە. زۆر دڵی خۆش بوو. چەند چرکەیەک بێدەنگ مایەوە و هیچی بۆ نەوترا. دەبێ ئەوە بڵێم کە بەشێ لەم بابەتانەی لێرە ناویان هێناوە باس و سەروردی کاک جەلال نین لە هەموو دانیشتنەکانی، بەڵام لە کاتی نووسینی ئەم دێڕانە و بەرزبوونەوە هەست و سۆزی خۆم گەیشتمە ئاستی ئەوەی هەندێ لەو مەسەلانەی خۆم خەریکیانم بیان خەمە ناو دەقەکەوە، ئەویشم بە هەقی خۆم زانی، چونکە دەقەکە بە ناوی خۆمەوە بڵاو دەبێتەوە، هەرچەندە باسی بیروباوەڕی کاک جەلال دەکەم. ئەمە دەقێکی زانستی نییە بۆ ئەوەی هەرچی تێدایە دەقاودەق وا بێ. زیاتر دەقێکی ئەدەبی و عاتفییە.

هۆڵەند نازانێ
هۆڵەند نـازانـێ کێیە مـــیـوانی

پوختەی ئەخلاق و هی میهرەبانی
هـــی وەفاداری هەستی ئینسانی
میوانی هـــەق و هی کوردەکانی
داوەت کـــراوە بـــۆ ڕێـــزلێنانی
بۆ باســـی کورد و خەمی گرانی
شی ئـــەکاتەوە زۆر بە ڕەوانی
دەردی هەرێم و هی گەندەڵانی
هـی کـــرێکار و هـی جوتیارانی
هی بێوەژن و هی جەرگ بڕاوانی
هی بـــراکوژراو هـی بێبـاوکانی
هی زوڵمی ئیسلام لە یەزیدیانی
یا خـەتەنەی ژن بەناو قورئانی
هی ماڵوێران و هی هەژارانی
دزی لە میللەت مووچە بـڕانی
کـــوشتنی ئـــازا و ڕۆژنامەوانی
بێ حـساب و پـرسی تاوانبارانی
فرمێسک ئەڕێژی بە دڵ لە ژانی
کەمبوونی هەق و هەقپەرستانی
لە بەشی ئازاد لـە کوردستانی
وەک ڕۆژانی کۆن دەمی جارانی
کە هاوار هەستا ئەومندەت زانی
میللەت بە جارێ چەکە و لە شانی
بۆ سەندنی هەق بـۆ مافەکـانی
ئامادەی مردن لە ڕێی قوربانی
هەموت بۆ ئەڵێ شەو تـا بەیانی
بە دەنگی پڕ ئێش دڵ پڕ گریانی
فرمێسک قەتیسماو لەناو چاوانی
با ناوی بڵێم ئەگەر نـایـزانی
جەلالی سامی ئاغای سلێمـانی
پاریس

ضوء لن يغيب.. بل هالة دائمة

يوسف زوزاني

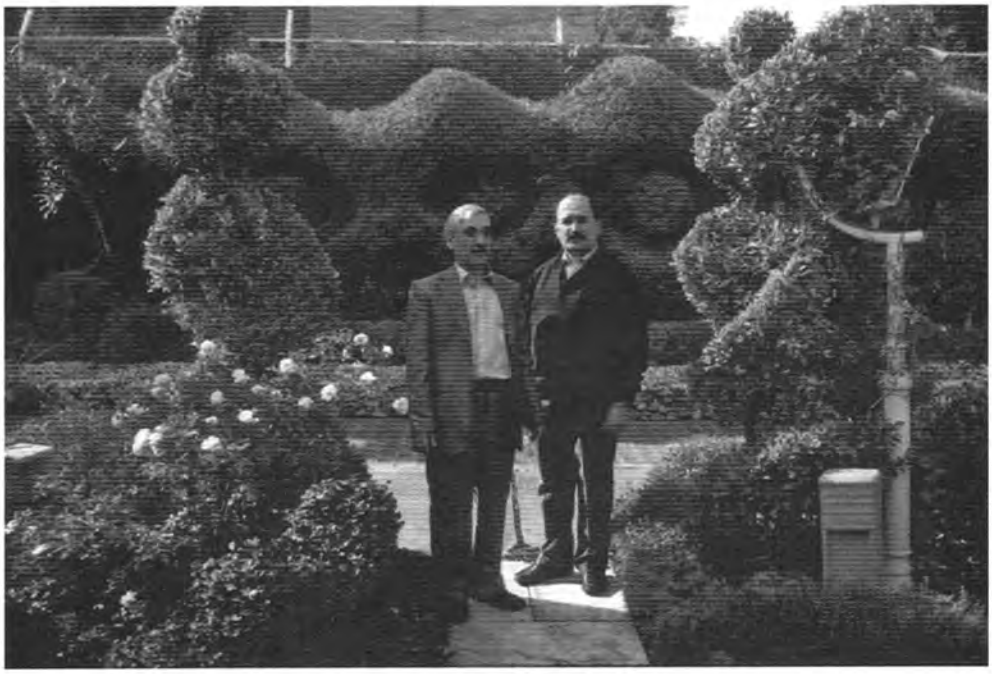

جەلالی سام ئاغا، یوسف زۆزانی
کۆشکی سەلام - بەغدا
٢٠٠٩/١/١٦

الكلام عن كاک جلال ليس سهلا.

أولا: لأنک لا تدري من أين تبدأ.

ثانيا: عن أي من صفاته وأخلاقه ومواقفه ستتكلم؟ هل تستطيع أن تعطيه حقه مهما كنت بليغا ومتمرسا أم لا.!

كنت أسمع عنه.. ولكن لم تكن تربطنا علاقات..كما هي الآن. كان أول لقاء لنا في بيت المرحوم الشهيد (شەوكەتی حاجی موشير) على دعوة عشاء، في حقبة حكومة الأخ (بەرهەم صالح). وكان من بين المدعوين الأخ بەرهەم وبعض من وزرائه.. بعد عودتهم من زيارة لدمشق، حيث كان الأخ جلال من ضمن الوفد الزائر، وكان وكيل وزارة المالية حينذاک. جرت العديد من المناقشات.. تخللتها نكات وتعليقات. قال أحد الحاضرين محاولا دغدغة عواطف كاک جلال: لقد سمعت أن الرقابة المالية ستلغى.. وكان هو مرشحا لهذا المنصب، وقد استفزت هذه الجملة كاک جلال، فرد كعادته بعنف مخاطبا المتكلم: إن ذلک لا يهمني لأن الوظيفة هي التي تبحث عني ولم أبحث أو أركض وراء الوظيفة مثلكم. كان ذلک بالنسبة له وكان مقصده الملاطفة حسب ظنه ردا قاسيا والمقصود به هو شخصيا. فنهض دون كلام وترک المجلس. الأخ الذي ترک المجلس كان من أقرب أصدقائي ومن المناضلين القدامى.. لذا صعب الأمر علي. وبعدها سألت العم (جەمال ئاغا) عن كاک جلال فمدحه كثيرا وإعتبر أن الأخ الذي وجه الكلام لكاک جلال (وكان صديقه أيضا)، كان على خطأ. فقلت لـ(جەمال ئاغا) علاقتک مع الطرفين جيدة.. فلنحاول إصلاحهم، مادام الإثنان من معدن جيد.. ولايجب أن يبقيا على خلاف. ونجحت مساعينا ومن هنا بدأت علاقتي مع كاک جلال وتطورت.

أستطيع أن أقول أن كاک جلال.. ولد في بيئة غير بيئته أو أقل مايقال لم تصل للمستوى الذي كان هو يريده لها، لذا كان يتهمني في أغلب الأحيان بالمهادنة أو التصرف كملتزم حزبي الى درجة إنني لمدارات الوضع كنت أنهي الأمر بمثل أو نكتة مضحكة توازن الوضع وننهي الأمر بالضحک.

أن أكثرية المسؤولين..كانوا يحترمون كاک جلال ويقدرون جهوده، وكان يلاقي الإحترام والتقدير والدعم الكامل من مام جلال..كان يمدحه في حضوره وفي غيابه، لكن مع الأسف ومع كل الدعم والإحترام والتقدير العالي لجهود كاک جلال فإن الظروف المعقدة وطبيعة العمل السياسي والعلاقات الحزبية المتداخلة، كانت تقف

عائقا أمام ما كان يريده كاك جلال لأن مام جلال كان كسياسي مخضرم يحسب لكل شيء حسابه ولاينفذ خطوة قبل أوانها ولكن المرض لم يمهله لتكميل ماكان قد بدأ العمل له.

صحيح أن كاك جلال كان متشددا ولا يتهاون في الإنضباط الوظيفي.. خاصة في دائرته ولكنه كان مطلعا على كل شاردة و واردة ورغم تشدده الوظيفي الا أن العاملين معه كانوا يقدرونه تقديرا عاليا، ويكنون له كل الإحترام لا فرق بين مدير عام وأصغر الموظين. وكان الكل يلجؤون إليه عندما تواجههم أية مشكلة ويلقون منه كل الدعم الممكن.

بعد أن توطدت علاقاتي مع كاك جلال.. كنا على إتصال دائم وكنا مع مجموعة من الأخوة نذهب سوية لكل المناسبات من الأفراح والأتراح. وكانت لقاءاتنا هذه صميمية فبغض النظر عن إختلافنا في القضايا العامة سواء السياسية منها أو الإدارية الا أن التنكيت والتعليقات وخاصة بيننا وبين العم (جەمال ئاغا)والأخ (صەلاحەدين موهتەدى)، كانت تلقي بظلالها على كل القضايا الاخرى. ورغم كل ذلك كنا أنا والأخ (صەلاحەدين موهتەدى)(ولو كل بقدر ما) لانسلم من تعليقات كاك جلال بأننا لا نقف مثله بقوة في وجه بعض القضايا وكنا نرد بأنه شديد في بعض المواقف التي قد تحل بطريقة أكثر ليونة.

كان (مام جەلال) في بغداد، بإعتباره رئيسا للجمهورية. وكان كاك جلال يريد أن يتقاعد وقد إتخذ قرارا قطعيا بعدم تبوء أية وظيفة، لكن (مام جەلال)لم يكن موافقا، وكان يريد إقناعه بوظيفة رئيس الرقابة المالية للحكومة الموحدة في الإقليم وكنت حينها أريد السفر لأوربا لرؤية عائلتي، فطلب مني (مام جەلال)تأجيل سفري وأن أحضر مع كاك جلال الى بغداد، لعله يقنعه بعدم الإستقالة وقبول الوظيفة الجديدة. فأجلت سفري، وسافرنا الى بغداد ضيوفا عند الرئيس (مام جەلال).

لقد بقينا بضيافة (مام جەلال) عدة أيام. كانت من أجمل الأيام، لأن المرء لايمل من جلسات (مام جەلال)، وأحاديثه الشيقة سواء في السياسة أو في المسائل العامة والتي تتخللها النكات والتعليقات التي لها نكهة خاصة. لقد كنا مرتاحين جدا ولم نشعر كيف مرت الأيام. وفي آخر ليلة كنا في ضيافة (مام جەلال)، حيث كان سيسافر صباحا لحضور مؤتمر القمة في الكويت. وعندما أردنا أن نستأذنه السفر، ونودعه قال لا تودعوني الآن، فأنا بانتظاركما صباحا لنفطر سوية ثم أسافر. ولخوف كاك جلال من أن نتأخر قال لـ(مام جەلال): أعذرنا من المجيء صباحا لأن يوسف يتأخر في الإستيقاظ، وطبعا (مام جەلال) يفهمها وهي طايرة كما يقول المثل بأن كاك جلال يقصد نفسه ويلقي الأمر علي. فقال على راحتكم، وودعناه

ليلا. طبعا كاك جلال لم يقتنع بالإستمرار في الوظيفة رغم محاولات (مام جەلال). لذا ترك له الإختيار.

في إحدى الليالي.. خلال وجودنا مع (مام جەلال)، تطرق الحديث إلى فرق الأسعار بين بغداد وأربيل والسليمانية، حيث الأسعار في السليمانية أغلى من أربيل وبغداد. فقال كاك جلال : أردت ان أشتري ماكنة لقص الأعشاب للدائرة، حيث قالوا لي أنها أرخص في أربيل وهنا قاطعه (مام جەلال) بموضوع آخر يخص قضية تتعلق بدائرة كاك جلال ولكن كاك جلال رد بطريقة أخرى ولم يريد (مام جەلال) الدخول في المناقشة فقال: ياكاك جلال أكمل لنا قصة ماكينة قص الأعشاب ودعك من هذا وضحكنا وأكمل كاك جلال الحكاية.

أن سرد كل ما اريد أن أقوله عن كاك جلال، كثير ويحتاج إلى كتاب بذاته لا جزء من كتاب ولكن سأختصر. والآن أريد أن أتكلم عن بعض القصص الحلوة و المضحكة التي مرت بنا، وبعضها طبعا كان يألفها ويحكيها كاك جلال، ولكن ينسبها إلي، خاصة عندما كان يتعلق الأمر بصديقنا والعزيز علينا (جەمال ئاغا). ففي مناسبة أربعينية المرحوم (فؤاد عارف)كان عمنا (جەمال ئاغا)أحد المتكلمين وبما أن الوقت كان محدودا فحددوا للآغا بضعة دقائق وهذا لم يرضيه لأنه كان يريد أن يتكلم مطولا عن المرحوم (فؤاد عارف)، فإستغل كاك جلال الفرصة وقال له أن يوسف رتب البرنامج وحدد الوقت وطبعا (جەمال ئاغا)، كان يصدق كل مايقوله كاك جلال فحلفت له أغلظ الايمان بأن لا علاقة لي بالموضوع لكنه لم يصدق. لقد كانت علاقتنا مع الآغا علاقة صميمية وكنا دوما نذهب لكل المناسبات سوية مع الآغا وكاك (صەلاحەدين موهتەدى).

وبمناسبة الكلام عن المرحوم فؤاد عارف فقد تعرفت عليه من قريب عن طريق كاك جلال إذ كنت أعرفه قبل ذلك من بعيد. وكنا نزوره مع كاك جلال وكاك صلاح و الآغا بأستمرار. لقد استفدت من معلوماته كثيرا لأنه عاصر كل الحكومات العراقية من أيام الملك غازي، (حيث كانا سوية في الكلية الحربية وصار مرافقا له بعد أن أصبح ملكا) وحتى حكم صدام حسين. وفي أحدى المرات على ما يبدو تأخرنا بضعة أيام عن زيارة المرحوم (فؤاد عارف) فقام هو بزيارة (جەمال ئاغا)، دون أن يخبره فتفاجأ (جەمال ئاغا) وإنحرج فأراد أن يقول أن تأخره عن زيارة (فؤاد عارف) كانت بسبب كاك جلال ولكن لشدة حرجه غاب عن ذهنه إسم كاك جلال فصاح بأعلى صوته على أخته: سعاد ما أسم إبن عمر أفندي.. يقصد والد كاك جلال طبعا.. لذا عندما كنا نريد ممازحة (جەمال ئاغا) نقول : ماهو اسم إبن عمر أفندي!!

كما قلت أن كاك جلال كان يألف و يخرج قصص مضحكة لكنه ينسبها الي فالأخ

الدكتور (لەتیف ڕەشید)صديق مشترک لي و لكاک جلال وكان وزيرا للموارد المائية في بغداد. وكان بعض الأحيان يرسل لنا سلال من التمر، وأحيانا الرز البسمتي ذو الرائحة المشهورة. وفي أحد المرات أرسل سلتي تمر واحد لي والثانية لكاک جلال وفي اليوم الثاني هاتفني كاک جلال منتقدا التمر، وأنه كله تراب.. فقلت له يا كاک جلال السنة كانت سنة مليئة بالغبار والتمر المرسل لي نفس الشيء فإن أردت أن تتخلص من التراب ضع السلة تحت دوش الحمام ولن يبقى على التمر أية غبار، فاستغل كاک جلال الفرصة وتلفن لكاک (لەتیف) ليقول له أنني أقول أن التمر مليء بالغبار وأنني أضطررت أن أضعه تحت دوش الحمام ومن كثرة الغبار، إنسد أنبوب التصريف عندي وعند الجيران الموجودين في الطابق السفلي. طبعا كاک (لەتیف ڕەشید) كان قد تعود على مزاحنا لذا كان من أول وصوله للسليمانية يتلفن لنزور كاک جلال سوية.

الحقيقة كما قلت في المقدمة، أن الكلام عن كاک جلال يطول ويتشعب ومهما أطلت لن تستطيع أن تعطيه حقه. إننا رفاق وأصدقاء كاک جلال ومحظوظين بهكذا رفيق وصديق وليدم الله الرفاقة والمحبة والصحة وطول العمر.

كاك جلال سام آغا
وقصصنا معه في الجبل: پياح!

كامران قره داغي

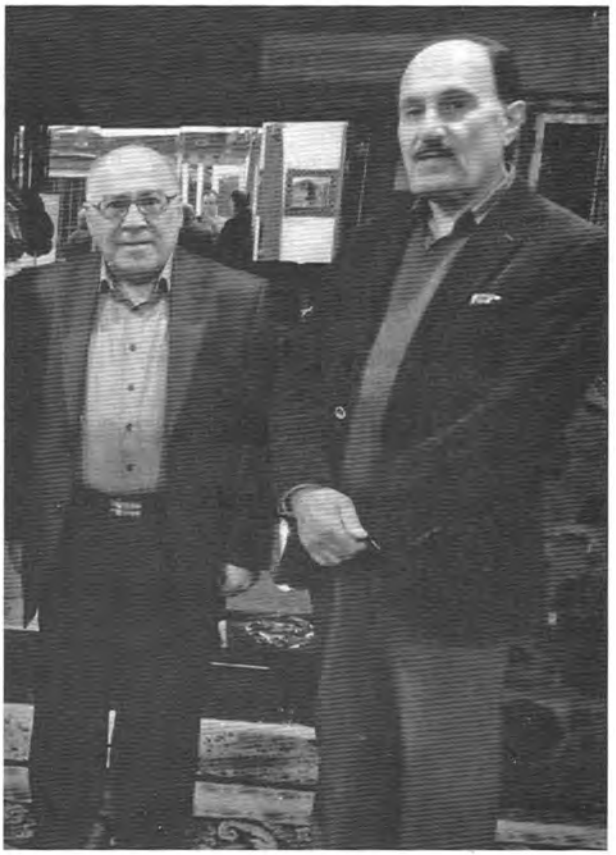

جەلالی سام ئاغا، کامەران قەرەداغی
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٨

تعرفت على كاك جلال في عام(١٩٧٤)، بعدما التحقت بالثورة الكردية في منطقة چۆمان. قبل ان أتعرف عليه سمعت عنه انه كان مدير ادارة جامعة السليمانية، وانه اشتهر بكفاءته ونزاهته وحرصه على الانضباط في العمل وعلى المال العام وصرامته في التعامل مع كل من يحاول ان يتحايل ويتقاعس في العمل. في ضوء هذا التعريف فقد تصورته انسانا جديا وعبوسا وقليل الكلام وصعب المعشر، لذا قلت لنفسي انه سيكون من الافضل الاقتصار في التعامل معه في اطار متطلبات العمل معه بصفته المقبلة كمدير عام للادارة في الامانة العامة للثقافة والاعلام والشباب، التي كانت تضم نحو ٣٠٠ شخص. وكم كنت مخطئا في تصوري ذاك! لكن بداية ليس مبالغة القول ان (جەلالی عومەری سام ئاغا)هو واحد من الذين ينطبق عليهم بشكل دقيق عبارة «الشخص المناسب في المكان المناسب». لست وحيدا في اعتقادي إذ يعرف عنه هذا القاصي والداني وبشهادة زملائه وأصدقائه وكل من عمل معه، مسؤولين ومأمورين. خصوصا في حكومة اقليم كردستان على رغم انه كان، بحكم وظيفته نائبا لوزير المال ثم رئيسا لديوان الرقابة المالية في اقليم كردستان، يحاسبهم على كل فلس كانوا ينفقونه من المال العام ولا يسمح بانفاق فلس بطلب أي جهة حكومية، ما لم يكن طلبها مستوفيا لكل شروط الشفافية وقواعدها وضوابطها. أذكر المثال الآتي التي تعكس نزاهته واستقلاله ورفضه أي محاولة للتدخل في عمله من أي جهة. لكنني هنا سأتحدث عن صديق الجبل كاك جلال «الإنسان الجدي المحب للناس والمرح والبشوش وحلو المعشر والمعروف بروح النكتة»، وعن فترة العمل معه والصداقة التي استمرت وأروي بعض قصصنا معه في الجبل. ذكرياتي عن تلك الفترة مع كاك جلال، استعيدها كلما أزوره في بيته العامر او ألتقيه عند أصدقاء مشتركين، عندما أزور السليمانية. وهو عادة بعد السلام والتحية يبادرني بسؤال: أين هو خولة الذي لا أراه الا عندما يأتي معك الى بيتي خلال زياراتك الى السليمانية؟ «خولة» هو شقيقي الأصغر محمود الذي كان معنا في الأمانة العامة للاعلام ومكلفا بمهمات في اطار ارتباطه بالمديرية العامة للادارة بقيادة كاك جلال. ومن هنا العلاقة القديمة بينهما. عادة كاك جلال بعد السؤال عن خولة يهدد انه في المرة القادمة عندما يراه «سيبهذل أحواله» لتخلفه عن زيارته بين حين وآخر. في المرة الاخيرة قبل فترة عندما هاتفت كاك جلال من لندن، قال ان خولة زاره فبهذل أحواله لكنه بعد ذلك

عفا عنه! واضاف ان الحديث بينهما تطرق الى ذكريات الجبل وانه ذكره بأحداث كان كاك جلال نساها بالكامل أو نسي تفاصيلها.

يطيب اللقاء مع كاك جلال الذي يجيد ادارة الحديث، وتطيبه بحلو الكلام والأمثلة والقصص. وما أكثر هذه القصص التي يحب كاك جلال ان يخوض فيه،ا خصوصا تلك التي تضفي جوا من الألفة والمرح وخفة الدم على مجالسه. كاك جلال يحب ان يتذكر قصصنا الجميلة، خصوصا في فترة الجبل ومنها قصة «القبعة الروسية»، التي يتذكرها دائما كلما نلتقي. كنت في الجبل انتظر موافقة السلطات الايرانية المعنية بالموافقة على منح زوجتي الروسية أولغا سمة دخول الى ايران، كي تستطيع ان تلتحق بي في الجبل. وكانت أولغا غادرت بغداد الى بلدها الاتحاد السوفياتي بعدما التحقت بالثورة ثم قررت ان تلتحق بي. بعد صدور الموافقة الايرانية على منحها سمة دخول أبلغتني بانها ستصل الى طهران من موسكو جوا. كاك جلال أخبرني ان «القبعة الروسية» المصنوعة من الفرو تعجبه جدا فقلت لها سأطلب من أولغا ان تجلب قبعة له. وبالفعل جلبت أولغا «قبعة روسية»تقليدية سوداء اللون وأهدتها الى كاك جلال الذي مازال بعد كل هذه السنوات يحتفظ بها. طبعا كان كاك جلال بصفته مدير الادارة العام في أمانتنا في الجبل، يحرص على ان يوفر لنا الوسائل التي تمكننا من القيام بمهماتنا في اطار الامكانات المتاحة له في تلك الظروف الصعبة. وكما في أي مؤسسة يواجه المسؤول عن شؤون العاملين فيها مشاكل تتعلق بأحوالهم ويتعين عليه ان يجد حلولا لها. وعلى رغم ان بعض هذه المشاكل، كانت جدية، لكن التعامل معها وحلها لم يكن يخلو من مفارقات طريفة. مثال على ذلك «المواجهات» بيننا وبين مسؤول شؤون المطبخ الطيب الذكر حنا مربين. صديق الجبل فرهاد عوني الذي كان مديرا عاما للشباب في أمانتنا يعرف حنا جيدا، وأشار اليه في كتابه»ذاكرة الأيام» فذكر انه، أي حنا، كان «انخرط في صفوف الپارتي منذ بداية شبابه ومنذ منتصف الخمسينات، وينتمي الى عائلة مسيحية في مدينة كويسنجق وقبل التحاقه كان كاتبا في قسم حسابات الاعلانات في جريدة «التآخي» بعد آذار ١٩٧٠ و(في فترة الجبل) كانت ترتبط به في أمانتنا مجموعة السواقين وهم المرحوم اسماعيل اسطة أحمد والمرحوم حاجي الحاج طاهر وفرياد رسول بايز و حكيم كاكه ڕەش وأسطة حسن وكانوا يتناوبون العمل ليلا ونهارا وفي أصعب المهام، لاستمرار التنقل بين مقر الامانة العامة للاعلام ومقر الاذاعة والمطبعة، لايصال مواد التحرير والاخبار اليومية، التي كانت ترسل الى اذاعة صوت كردستان البعيدة نسبيا والمحفوفة بالمخاطر، وخاصة عند «اشتداد القصف الجوي على الاذاعة بالقنابل الفوسفورية والموقونة»، وكانوا يضطرون الى عدم استعمال أضوية السيارة ليلا، حتى لا تكون هدفا سهلا

للقصف المعادي». الحق ان حنا وهؤلاء كانوا الجنود المجهولين الذين كانوا يوفرون الخدمات الضرورية لسير العمل ويستحقون هم وزملاء مثلهم في الامانات العامة والهيئات الاخرى الامتنان والتكريم. ويستحق كاك فرهاد التقدير لانه تذكرهم في كتابه بالاسماء واشاد بهم وبتفانيهم في العمل. لكن التعامل اليومي بين حنا والعاملين في أمانة الاعلام كان لا يخلو من منغصات وتوترات، الأمر الذي كان يفرض على كاك جلال مواجهتها والتدخل لحلها، على رغم ان الزملاء كانوا على رغم شكاواهم من حنا يحبونه لطيبته وبساطته فكانوا يمزحون معه ويصفونه بانه «بخيل». كان حنا بحكم عمله مسؤولا عن إطعامنا ثلاث مرات يوميا وذلك في اطار المواد الغذائية التي كانت تحت تصرف المطبخ. الطعام كان متواضعا يتكرر يوميا. الفطور عبارة عن خبز وجبن ولبن. الغداء التمن والمرق يضاف اليها اللحم مرة واحدة كل أسبوع. العشاء التمن والمرق أيضا. حنا كان يحرص على ان يكون الطعام كافيا للجميع مع إبقاء كمية قليلة لأي حالة طارئة محتملة. لكن الشكوى من حنا أنه كان يقدم الطعام للبعض من دون شريحة اللحم المفروض اضافتها الى المرقة مرة في الأسبوع بذريعة ان الكمية المخصصة للمطبخ لم تكن كافية للجميع. لكن المشتكين كانوا يفندون هذه الذريعة بدليل ان رائحة شواء اللحم كانت تنتشر من جهة المطبخ في الأمسيات بعدما تنتهي فترة العشاء الأمر الذي كان يعني أن حنا وفريقه كانوا يستخدمون كميات اللحم المخصصة للعاملين في المجمع. أخيرا في ضوء هذه الشكاوى قرر كاك جلال سحب مهمة ادارة شؤون المطبخ من حنا، وتكليف شخصين اثنين بدلا منه. لكن بعد فترة تبين ان الأمور لم تتحسن وأن حنا على الرغم من كل شيء كان أرحم من البديلين. المشتكون من حنا كلفوا شاعرنا الكبير الراحل «شێركو بێكەس»، أن يصوع نيابة عنهم شكوى جديدة. قريحة «شێركو» الشعرية تفتقت عن قصيدة إخوانية جميلة رفعها الى كاك جلال مضمونها أن حنا على رغم كل شيء كان أرحم من البديلين لذلك المطلوب اعادته الى ادارة شؤون المطبخ. هكذا عادت المياه الى مجاريها، وظل حنا الطيب يطعمنا الى النهاية. ولا أعلم هل مايزال كاك جلال أو أحد رفاق الجبل يحتفظ بقصيدة «شێركو بێكەس»، أم لا. كاك جلال كان له عادات وهوايات مفضلة في الجبل يمارسها في أوقات فراغه. في مكان قريب من حاجي عمران كان هناك مجمع سياحي يضم عددا من الدور السياحية التي كان كل منها يتألف من غرفتين. كان هو و «كمال مظهر وكمال خياط ودارا رشيد جودت وسيروان عبدالله» يقيمون في واحدة من هذه الدور وفي البداية كان معهم «فرهاد عوني» ثم انتقل الى مكان آخر. من هوايات كاك جلال هناك التنزه في محيط مجمع آزادي وحاجي عمران حيث الطبيعة الجبلية هناك تتميز بالجمال والهواء النقي. في الشتاء كان الثلوج تهطل

بغزارة أحيانا ويكون ارتفاعها عاليا، الى حد يتعذر معه فتح أبواب البيوت، التي كانت شيدت أصلا لتكون قابلة للسكن في موسم السياحة صيفا. من الأكلات التي يحبها كاك جلال تحتل المشويات المرتبة الأولى وكان يقول انه مستعد لتناول المشويات كل يوم. كان أصدقاؤه يمزحون معه واخترعوا قصة مفادها ان كاك جلال المشهور بالشجاعة لو كان آمرا لوحدة من البيشمركة تدافع عن موقع جبلي في مواجهة العدو فان اي قوة لم تكن قادرة على هزمه. اللهم الا إذا اكتشف العدو نقطة ضعفه المتمثلة في عدم مقاومته للمشويات ورائحة الشواء. في هذه الحالة كان يمكن للعدو ان يحمل كاك جلال على الاستسلام دون اطلاق رصاصة واحدة، إذ انه يكفي أن يلوحوا له بشيشين تكة لاغرائه فيبادر الى رفع راية بيضاء مستسلما للعدو بشرط توفير المشويات له!

أختم هذه الذكريات عن كاك جلال، بقصة كنت رويتها له ولأصدقاء آخرين في الجبل، فأعجبته الى حد أنه ظل يستخدم عبارة وردت فيها للتعبير عن شعوره. القصة كان رواها لي والدي الراحل شيخ مصطفى قرەداغي. في العهد الملكي أصبح ياسين الهاشمي وكان أحد مؤسسي الدولة العراقية رئيسا للوزراء مرتين الاولى في العشرينات والثانية في الثلاثينات من القرن الماضي. مرة كان يقوم بجولة تفقدية في المناطق الجبلية في كردستان. وفيما كان يتنقل بسيارته في طريق جبلي رئيسي بمقاييس تلك الفترة، تذكر أن هناك بلدة صغيرة (ناحية) نائية يمكن الوصول اليها عبر طريق فرعي ضيق فأمر سائق سيارته بأن يتوجه الى تلك الناحية لتفقدها. كانت الناحية الصغيرة بالعدد القليل من سكانها بلدة آمنة تخلو من المشاكل، وبالتالي لم يكن أمام مديرها ما يعمله في معظم الأحيان. يوم قرر الهاشمي زيارتها، كان مدير الناحية موظفا مهووسا بسلطته الضئيلة ويتظاهر بأنها مهمة وانه كثير العمل ومشغول بادارة شؤونها ومشاكلها التي كانت عمليا معدومة. ولكي يقنع المدير للاخرين أهمية سلطته وكثرة مشاغله، أمر الفراش الذي كان عادة يجلس خارج باب مكتبه بانه عندما يرى مراجعا يقصد مكتبه لأمر ما، وكان ذلك يحدث نادرا جدا، عليه ان ينبه المدير، الى ذلك قبل ان يدخل المراجع الى مكتبه. يدخل المراجع ويقف أمام طاولة المدير الذي كان يسرع الى فتح ملف ما ممسكا بالقلم متظاهرا بانه يدرس موضوعا مهما. هكذا ما ان رأى الفراش الهاشمي يدخل الى الدائرة وحده متوجها الى مكتب المدير، حتى أسرع الى تنبيه رئيسه، بقدوم أحد المراجعين. طبعا في ذلك العهد لم يكن المسؤولون بمن فيهم رئيس الوزراء يسيرونهم محاطون بحراس مدججين بالسلاح. دخل الهاشمي الى مكتب المدير ووقف أمام طاولته وقال:

– السلام عليكم.

المدير لم يرفع رأسه، عن ملف مفتوح أمامه وبعد قليل أجاب ورأسهما زال مدفونا في الملف المزعوم: «وعليكم السلام».

بعد لحظات قال المدير، وهو ما يزال منهمكا في «القراءة»:

- شنو مشكلتك؟

فرد الهاشمي، انه جاء ليتعرف على جناب المدير ويسلم عليه. مرت لحظات أخرى قبل ان يسأله المدير دون ان يرفع رأسه أيضا:

- انت شسمك؟

- ياسين الهاشمي.

أستدعى الأمر لحظات أخرى، قبل أن يدرك المدير خطورة الوضع فسقط القلم من يده ورفع رأسه ونظر في وجه «المراجع» وقال:

- ياسين الهاشمي رئيس الوزراء؟

- نعم.

جمد مدير الناحية المسكين في مكانه، وشحب وجهه ثم صرخ مرتعبا: «پياح»! ونهض من مكانه وتوجه الى باب المكتب راكضا الى الخارج لا يلوي على شيء من هول ما حدث.

« پياح» هذه صارت لازمة يرددها كاك جلال كلما يريد ان يعبر عن رأيه في موقف أو كلام لا يمكن التعبير عنه الا بكلمة « پياح»!

٢٠١٩/٠٤/١٦

جلال عمر سام آغا

«وظيفتكم لا تشرفني لأنني جسم غريب بينكم»

أيوب بابو بارزاني

جەلالی سام ئاغا، ئەیوب بابۆ بارزانی
سویسرا - جنێف

لم تتحول معظم الشعوب المستعمرة بعد أن نالت استقلالها الوطني، الى مرحلة بناء أنظمة ديمقراطية، بل تحولت بسرعة نحو أنظمة استبدادية ودكتاتوريات دموية، وهذه الظاهرة واضحة للعيان في معظم دول الشرق الأوسط. فالأنظمة الاستبدادية، أفقرت الشعوب وسلبت منها الحريات والكرامة والشعور بالأمان. وبعد طرد قوات صدام حسين من الكويت عام ١٩٩١ انتفض الشعب العراقي ضد نظام الطاغية في الجنوب أولا، ثم في كردستان، واستغل رؤساء الأحزاب الكردية، الانتفاضة الشعبية للعودة من وراء الحدود لبسط سيطرتهم على المناطق التي انزاح عنها نظام البعث، وهي محافظات (دهوک، أربيل، السليمانية و كركوک). هذه النخب منذ البداية اعتمدت على شبكات زبائنية للثراء غيرالمشروع.

مسألة الفساد في إقليم كردستان العراق، قضية بنيوية رافقته منذ نشأته ككيان شبه مستقل منذ عام ١٩٩١، وهو في الواقع ليس فسادا دخيلا وانما «أصيل» نبت من صميم واقع المجتمع الكردي وحاضنته النظام الاقطاعي، فقمة الهرم الحزبي هم أبناء وأحفاد أولئک الآغوات الذين اشتهروا في مجال النهب والسرقات، وبالأخص في مناطق بادينان، حتى قبل تأسيس الدولة العراقية بعد الحرب العالمية الأولى. الفساد في كردستان بدأ من «القمة» الى «القاعدة» وهم فوق كل مسائلة. وعليه فإن تجذر الفساد في الجزء الأكبر من النخبة السياسية و في قمة الهرم الحزبي، أمر واضح وجلي. فالفاسدون الرئيسيون دائما يتغطون بعباءة القومية، ويلجأون إلى عشائرهم وقنواتهم الفضائية وميليشياتهم وأحزابهم، مستغيثين بها، واصفين الحرب على فسادهم، أنها حرب على الكرد و كردستان.

خاضت الزعامات الحزبية حروبا داخلية لاحتكار السلطة والثروة، وتم تقاسم نسبي للسلطات والثروات، بعد أن دعتهم واشنطن الى الكف عن «حرب الزعامات» عام ١٩٩٨. ولم تكن واشنطن مهتمة بوقف الفساد وهدر المال العام من قبل الزعامات الحزبية، وفهم هؤلاء موقف واشنطن فأمعنوا في الاختلاسات وقننوها وأخذ الفساد بالتوسع مصحوبا بالحماية من الرؤوس الكبيرة.

أصبح الفساد، مؤسسة مهيمنة بحد ذاتها وقادرة على مواجهة الأجهزة الرقابية والسلطة القضائية والغائها، مما شكل خطرا يهدد وجود نوع ما من الاستقلالية للإقليم. الضرورة كانت تقتضي التصدي لهذه الظاهرة المتنامية بسرعة. وهذا يعني

محاربة مصدر الفساد المتجذر في حيتان الفساد الممسكين بمفاصل الإدارات الحكومية في الإقليم.

هنا، يبرز دور (جەلالی عومەری سام ئاغا)، وقبوله مهمة مكافحة الفساد ووقف النزيف المالي في بيئة موبوءة. كان لديه الحماس والإرادة للخروج من هذا الواقع المأزوم.

التقيت بـ(جلال) لأول مرة مع الاخ مصطفى خوخى عام ٢٠١٣، وجدته ممتعضا من حجم الفساد في الإقليم. «بشوش- هادئ الطبع- يتكلم بتأن- يختار كلماته بدقة ولديه قدرة التعبير عن آرائه بوضوح و ثقة»، حديثه شيق مصحوب بالنكات و المرح، ولديه شجاعة كافية في وضع النقاط على الحروف، دون لف أو دوران. متحرر من عقدة الخوف والمصلحة المادية مما يضفي على قراراته عنصر الحزم ووضوح الرؤية، وكان واضحا من كلامه أن السبب الرئيسي لهذا الفساد هو النخبة السياسية الحاكمة التي لاتقيم وزنا للقانون أو للاخلاق، وقد سمعته مرات عديدة يشير الى تقديم هؤلاء الى السلطة القضائية، الى محكمة خاصة «محكمة الشعب».

شغل منصب رئيس ديوان الرقابة المالية لمحافظة السليمانية لتسع سنوات، انتهت عام (٢٠١١)، وقبلها كان وكيلا لوزارة المالية لمدة ثلاث سنوات، لم أشعر اطلاقا ان له هدف شخصي، بل كرس كل طاقاته في إيجاد إدارة مدنية متحضرة في خدمة المجتمع لا وساطة فيها أو محاباة أو رشاوي، لم يفرق بين كبار اللصوص وصغارهم. أشار علنا الى كبار المسؤولين الذين خانوا الأمانة، وقد تمكن خلالها إعادة المليارات من الدنانير و الملايين من الدولارات المسروقة والمنهوبة الى الخزينة العامة.

الحكومات الحريصة على سعادة وتقدم شعوبها تبحث عن الشخصيات الكفوءة والنزيهة، وتضعه في المكان المناسب، كان تولى (جەلالی عومەری سام ئاغا)، فرصة جيدة للحد من وباء الفساد المعمم والمقنن، وكان من الممكن ايجاد نموذج في كردستان يحتذى به في العراق، لو قامت السلطة التنفيذية بتطبيق ما تضمنته التقارير التي قدمها (جەلالی عومەری سام ئاغا)، وهي في غاية الدقة، لمكافحة آفة الفساد ومحاسبة المسؤولين عبر القوانين المعمول بها وإعادة الهيبة للقانون ومن ثم كسب ثقة الشعب، كما هو الحال في المجتمعات المتحضرة. لكن النخبة السياسية الحاكمة كانت في واد آخر، وقد تحولت علنا الى «عصابة مالية دولية» مجردة من القيم القومية والوطنية ولاتبالي بالمخاطر التي تهدد الامة و الوطن. والمجتمع الكردي لايزال مسكونا بالفهم الخاطئ للوطنية و المواطنة و التخلف وانتهازية الشرائح المتعلمة. وبعد تجارب مريرة كان لابد من اعلان الطلاق، عبر (جەلالی عومەری سام ئاغا) عن عمق المرارة والإحباط مما دفعه ان يقول

في طلب اعفائه الرسمي من منصبه: «وظيفتكم لا تشرفني، لأنني جسم غريب بينكم».

كلما زاد معرفتي به، زاد تقديري ومحبتي له

التقينا مرتين في سويسرا، وفي مدينة جنيف قمنا بجولات على شاطئ بحيرة (ليمان) ونافورتها المشهورة حيث يقصدها السياح من مختلف دول العالم، تقع فرنسا على الشاطئ الأيمن من البحيرة وسويسرا على شاطئها الأيسر، وتجولنا في ارياف سويسرا الخضراء والأماكن الطبيعية الخلابة، زرنا القلعة «شاتو دوشي» المطلة على ساحل البحيرة، حيث وقعت فيها معاهدة لوزان عام ١٩٢٣ المجحفة بحق الشعب الكردي، والتقطنا صورا تحت قطعة رخامية عليها أسماء كافة الدول الموقعة على الاتفاقية. ثم زرنا عددا من المدن الصغيرة: مونترو، فيفى، على شواطئ البحيرة الزرقاء، والتقطنا صورا مع تمثال الذي أقيم للممثل الذائع الصيت (شارل شابلن) وكان شديد الاهتمام بالورود المتنوعة التي تزدان بها الساحات والميادين العامة والمتنزهات والحدائق والأشجار الباسقة على حافات الطرق والممرات العامة. مما دفعنا الى التقاط عشرات الصور له مع مختلف الورود الزاهية.

كان معجبا بتقاليد الشعب السويسري في الاحتفاظ بتراثه الحضاري، ففي زيارة لمدينة نوشاتيل الناطقة باللغة الفرنسة، زرنا مادلين في بيتها، وهي دكتورة متعددة الاختصاصات، انتدبها الصليب الأحمر الدولي ومنظمة الصحة العالمية الى مختلف أقطار العالم في مهام إنسانية، كانت هناك ساعة معلقة على الجدار يعود تاريخ صنعها الى عهد (فريدريش الثاني) ملك بروسيا (١٧٤٠-١٧٨٤)، وذكرت له أن القرية التي تنتمي اليها أسرتها تحتفظ بأرشيفات تعود الى القرن الحادي عشر وتكريما له، دعته لحفل في دار الأوبرا الشهير في لوزان لمشاهدة (ballet de la compagnie Béjar باليه بيجار) وهي معروفة على النطاق العالمي، وقالت لي مادلين: «إن إصلاح المجتمع الكردي يحتاج الى الكثيرين من أمثال جلال».

بقينا دوما على اتصال وفي كل مرة نزوره وفي كثير من الأحيان بصحبة الأخ (شێخ موحەمەد حەفید) ، نستمتع بأحاديثه الشيقة وغزارة تجربته في الحياة الكردية العامة.

كوردستان مازالت بخير

د. طالب مراد

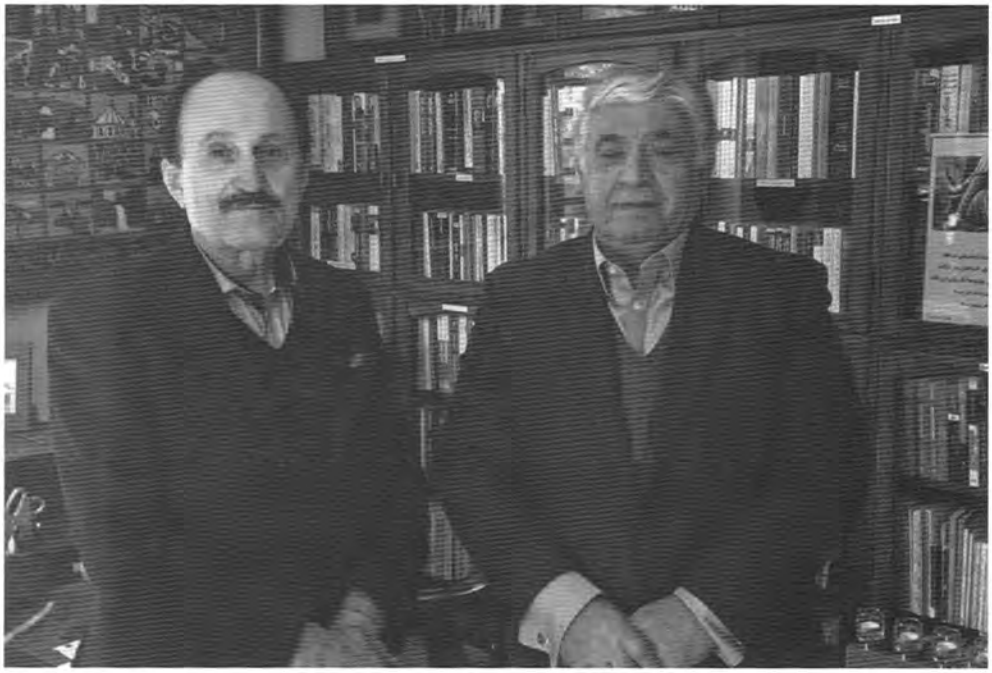

تالیب موراد، جەلالی سام ئاغا
هەولێر - ٢٠١٨

وأنا أحاول أرشفة وتفريغ أوراقي ودفاتري القديمة، لأترك إرثا لأولادي دانا وساره المشحونين بالكورديتي. رغم أنهم لايعرفون لغة ملة أبيهم.. والسبب أن أباهم كان منشغلا في الحصول على لقمة عيش كريمة و»شريفة» لهم. مرتادا دولا فقيرة، وصلوا الى مراتب وفكر مفتوح لم يصل له أندادهم. أنا فخور بهم وأعصر ذهني لأكتب لهم رسالة أمهم ما لم أتمكن أن أسرده لهم حول الدفاية الفحمية في ليالي بيتنا القديم في ويلز، لأني كما ذكرت آنفا كنت ألهث ركضا وراء لقمة العيش الكريم لهم، الغريب أن أولادي كادوا أن يكونوا إنسايكلوبيديات في علم الفساد الجاري تطبيقه في إقليم كوردستان، في هذه المرحلة التاريخية، حال حصولي على الضوء الأخضر للسفر من أطبائي في ويلز حزمت أمتعتي وإتجهت شرقا لكوردستان، رغم محاولات جرت لثنيي عن السفر من أحبتي وأهلي، بالمقابل لم يتوقف أحبتي في كوردستان وبإلحاح لزيارتهم، وصلت (هەولێر) وبقيت أياما في بيت عدنان المفتي، الأخ الذي لم تلده أمي وكان يرافقني رجل كوردستان الأبيض كاك (جەلالی عومەری سام ئاغا)، وتمتعت برؤية أحباب أكن لهم كل الحب والمودة، في هذا المفرق أود أن أسجل زيارة قمت بها لموقع مدرسة زكيه سام آغا سميت بأسم أخت كاك جلال حيث إجتمعت العائلة وبتحويشة عمر بأكمله امل لكاك جلال لبناء مدرسة في منطقة كأني بأعلى ارض مساحتها»٧٠٠٠»متر مربع، «٣٠٠٠» منها خصصت لأبنية فيها كل مواصفات أي مدرسة حديثة في العالم منها تسهيلات للتلاميذ المعاقين والإستفادة من الإضاءة الطبيعية حيث لا كهرباء في كوردستان، فقط بل في أرجاء العراق الأخرى أصبحت مهزلة وأصبحت مصدر رزق للقطط السمينة، المدرسة (قوتابخانەی زكيەی سام ئاغای بنەڕەتی) تسع لـ «٧٢٠»، تلميذ وكانوا متواجدين أثناء زيارتنا، أجمل ما في المشروع هو أن مدير المدرسة أختير لكونه ملما بالزراعة والورود وسأحاول أن أحصل على بعض الأشجار لزراعة «٤٠٠٠»مربع ضمن المدرسة، ان هذا الصرح الجميل المحاط بمساجد بنيت من قبل القطط السمينة حاجزين محلاتهم في الجنة تاركين عائلة سام اغا لإنهاء المدرسة. البناء الكبير والجميل والذي يرتاده يوميا أكثر من «٧٠٠»طفل، كلفت «٦٠٠,٠٠٠»دولار فقط ومن دون شك لو كلف القطط السمينة بالبناء لكانت كلفتها أضعاف أضعاف ذلك. وهنا أود أن أذكر بأن أخت جلال.. أختر، التي تركتنا قبل أشهر تبرعت بشقتها الكبيرة لروضة أطفال وأما جلال

نفسه فقد وهب بيته الجميل ليتحول الى مستوصف بعد رحيله عنا، ويبقى ذكرهم الطيب سيفوح عطرا لأجيال قادمة وأما القطط السمينة النافقة و الكنادلة فإن ماكدسوا من ثروة لا تزيل رائحة عفونتهم، هذا ماسأقوله لدانا وسارة عندما أصل لديارهم. كوردستان ستكون بخير لانه مازال فيها رجال ونساء بيض.

ژیاننامەی
(جەلالی عومەری سام ئاغا)
ئامادەکردنی بەختیاری شەمەیی

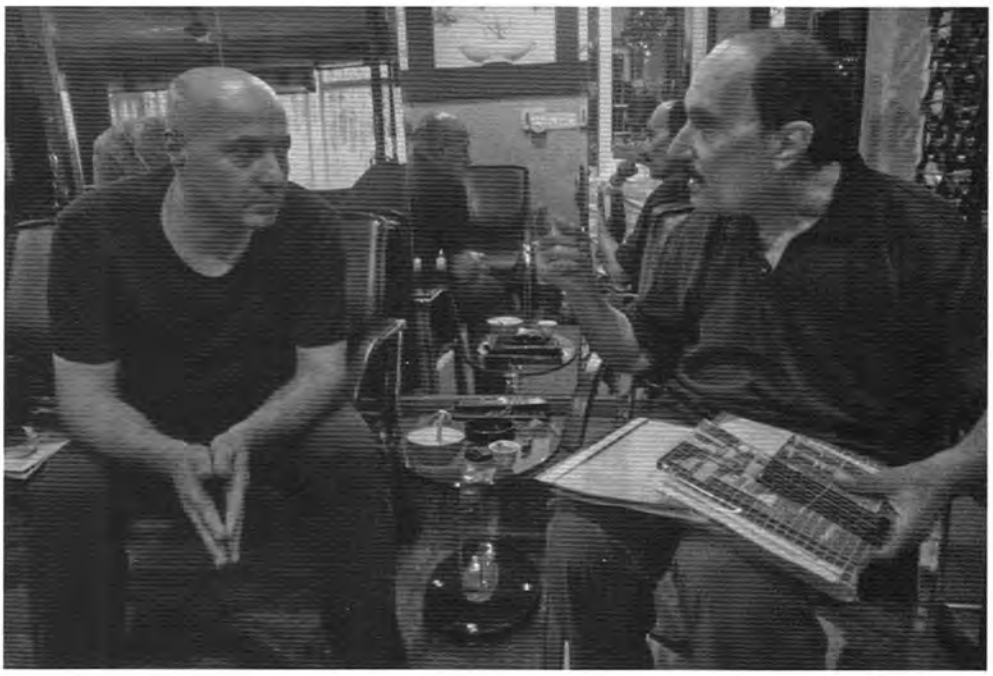

جەلالی سام ئاغا، بەختیار شەمەیی
سلێمانی - ٢٠١٩

- ساڵی(١٩٤١)، له گەڕەکی سەرشەقام له سلێمانی له دایک بووە.
- خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی و دواناوەندیی له سلێمانی تەواوکردووە.
- کاتێک که خوێندکار بووە، به هۆی چالاکیی سیاسیی کوردییەوە ساڵی (١٩٦٢) له زیندانی (خلف السدة) له بەغداد زیندانی کراوە.
- ساڵی (١٩٦٣)، کۆلێژی بازرگانی و ئابووریی له زانکۆی بەغداد تەواوکردووە.
- له ساڵی (١٩٦٤)دا وەکو فەرمانبەر له فەرمانگەی پۆستی سلێمانی دامەزراوە، پاشان پاڵێوراوە بۆ بەڕێوەبەری بانکی بازرگانی سلێمانی، ئینجا گوێزراوەتەوە بۆ زانکۆی سلێمانی و ساڵی (١٩٧١) کراوە به بەڕێوەبەری کارگێڕیی زانکۆی سلێمانی.
- ساڵی (١٩٦٥)، کۆلێژی ئەفسەرانی یەدەکی له بەغداد تەواو کردووە.
- بۆ ماوەی(٣) ساڵ، بەڕێوەبەری کارگێڕیی زانکۆی سلێمانی بووە تا (١٩٧٤)، تا هەرەسی شۆڕش.
- له ساڵی (١٩٧٤ تا ١٩٧٥)، بەشداریی شۆڕشی ئەیلولی کردووە.
- دوابەدوای هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول و گەڕانەوەیان بۆ سلێمانی، پاش (٢) *مانگ، دوورخراوەتەوە بۆ بەغدا و له وەزارەتی بازرگانی وەک کارمەند دانراوە.* بۆ ماوەی (٥) ساڵ به ناچاری لەوێ ماوەتەوە. پاشان گەڕاوەتەوە سلێمانی. له سلێمانیش هیچ وەزیفەیەکی گرنگی نەبینیوە، بەڵام وەک زۆربەی کەسایەتییە ناسراوەکانی گەڕاوەی ناو شۆڕش، له لایەن حیزبی بەعسەوە پێشنیاز کراوە بۆ (دەستپاکی و ئەستۆپاکی و دڵسۆزی بۆ کار و پیشە) بۆ بەڕێوەبەریی گشتیی کارگەی چیمەنتۆی سلێمانی، دواییش بۆ کارگەی شەکری سلێمانی، هیچیانی پەسەند نەکردووە. پاشان بۆ ئەمینی عامی دائیرەی زەراعە، واتە: ڕازگری گشتیی فەرمانگەی کشتوکاڵی، ئەویشی نەکردووە. لەو سەردەمی دەسەڵاتدارێتییەی بەعسییەکاندا، ئەوکاتە بە ئاشکرا نەیتوانیوە بڵێت نایکەم، بەڵام بە پاساوی ئەوەی کە تەندروستیم تەواو نییە، هەروەها لەو کارەش نازانم و ناتوانم، ڕەفزی کردووە. بۆ ئەوەش داوای له هەندێک کەسی نزیکی خۆی کردووە که له حکومەتدا بوون، لەو بەڵای پێشنیازانە ڕزگاری بکەن. له هەشتاکاندا هاتۆتەوە بۆ سلێمانی و له فەرمانگەی گشتیی شارەزوور و بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵی سلێمانی کاریکردووە تا ڕاپەڕینی ساڵی (١٩٩١)ی بەسەردا هاتووە.

- لە دوای دروستکردنی یەکەم کابینەی حکومەتی هەریمی کوردستان، کراوە بە ڕاوێژکاری دارایی و ئابووری لە وەزارەتی دارایی و ئابووری و هەتا ساڵی(٢٠٠٠)، پاشان بۆ ماوەی (٣) ساڵ بریکاری وەزارەتی دارایی و ئابووریی حکومەتی هەرێمی کوردستان بووە.

- لە ساڵی (٢٠٠٢)ەوە کراوە بە سەرۆکی دیوانی چاودێریی دارایی، بە پلەی وەزیر بۆ ماوەی زیاتر لە (٩) ساڵ لەو پلەوپایەیەدا ماوەتەوە، لە سەرەتای (٢٠١١)، لەسەر داوا و پێداگرتنی خۆی، خۆی خانەنشینکردووە.

- لە ماوەی ئەم دوو وەزیفەیەیدا لە وەزارەتی دارایی و لە دیوانی چاودێریی، دووجار بە فەرمی داوای کەمکردنەوەی موچەکەی خۆی کردووە، لەبەر بارودۆخی خراپی دارایی ئەوکاتەی حکومەت، جگە لەمەش خانوەکەی خۆی کە بە زیاتر لە (٧٠٠)هەزار دۆلار نرخێندراوە، لەسەر وەزارەتی تەندروستی تاپۆی کردووە، کە لە دوای خۆی بکرێت بە بنکەیەکی تەندروستی بۆ دانیشتوانی گردی سەرچنار و خەڵکی تر، هەروەها ئەو پارچە زەوییەی کە هەیبووە پێشکەشی دیوانی چاودێریی دارایی سلێمانی کردووە و فرۆشراوە بە زیاتر لە (٧٠) میلۆن دینار، ئەو پارەیە خراوەتە بانکەوە وەک شێوازێک لە خەڵاتی نۆبڵ هەتا سوودی ساڵانەکەی بدرێت بە فەرمانبەرانی شایستە و لێهاتوو، هەروەها تەرخان بکرێت بۆ ئەو خانمە سەلارانەی دیوان کە دەستنیشان دەکرێن بۆ ئەو خەڵاتە، لەمەشدا ئامانجە سەرەکییەکە ئەوەیە کە هانی دەستپاکی و دڵسۆزی و ڕەوشتبەرزی تاکی کورد بدات.

- شایانی باسە بە هۆی کاروبارە پێویستییەکانی دیوانی چاودێریی داراییەوە بۆ بەرگری لێکردن و پاراستنی مووڵک و ماڵی گشتی سەرۆکی دیوان و فەرمانبەران ڕووبەڕووی چەندین هەڕەشە و ناوزڕاندنی نێو میدیاکان بوونەتەوە، کە لە ڕێگەی گەندەڵکاران و تاڵانچییەکانی مووڵک و سەروەت و سامانی میللەتەوە بەرامبەریان کراوە.

- ئەم زانیارییانە هەموویان لە بەرگی یەکەم و دووەمی پەرتووکی ڕوونکردنەوەکانی دیوانی چاودێریی داراییدا پارێزراون، بەڵگەکان بەدوور و درێژی بڵاوکراونەتەوە.

- مامۆستا (جەلالی عومەری سام ئاغا)، تاکە وەزیرێشە کە دوای خانەنشینکردنی لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە ڕێزی لێ نراوە، کاک عیماد ئەحمەد جێگری سەرۆکی پێشوی حکومەت و چەند گەورە بەرپرسێکی حکومەت ڕێزلێنانەکەیان لە ماڵەکەی مامۆستا خۆیدا پێشکەشکردووە.

- خەڵاتی ڕێزلێنانی یانەی کوردی میدیا لە هۆڵەندە لە (٢٠١٤/١٢/٢٨).

- خەڵاتی ڕێزلێنانی ڕێکخراوی گەشەپێدانی ئابووریی کوردستان (کیدۆ) بە بۆنەی ڕۆژی جیهانیی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی لە (٢٠١٥/١٢/٩).

- خەڵاتی یەکێتیی نێودەوڵەتیی بۆ ئابووریناسان و کارگێڕیناسان لە دەوڵەتانی یەکێتیی ئەورووپادا، بەڵام لەبەر هەندێک هۆی تایبەتی بەخۆی پەسەندی نەکردووە و وەرینەگرتووە.

- خەڵاتی ڕێزلێنان لە لایەن د. پشتیوان سادق، وەزیری پەروەردەوە بۆ کاک جەلال بە بۆنەی دروستکردن و پێشکەشکردن و کردنەوەی خوێندنگەیەکی (١٢) پۆلی و نموونەیی بە ناوی خوێندنگەی (زەکیەی سام ئاغا)وە، کە لەسەر ئەرکی کاک جەلال و بنەماڵەی سام ئاغا، بە بودجەی (٥٥٠)هەزار دۆلار، کە ماوەی ٣٠٠ڕۆژ کاری تێدا کراوە و تەواو کراوە.

هۆڵەندە – ئەمستەردام

سەرمەشقی ڕووبەڕووبونەوەی گەندەڵی

دکتۆریوسف محەمەد سادق
سەرۆکی پێشووی پەرلەمانی کوردستان

جەلالی سام ئاغا، د. یوسف محەمەد
مالّی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٦/١٠/١٥

عێراق بە هەرێمی کوردستانیشەوە، لە ڕیزبەندی پێشەوەی وڵاتە پڕ لە گەندەڵییەکانی جیهانە. بە شێوەیەک لە ڕاپۆرتەکانی ساڵانەی ڕێکخراوی شەفافییەتی جیهانیی، عێراق بەردەوام لە «١٠- دە» وڵاتە هەرە گەندەڵەکانی جیهانە. هەڵبەت گەندەڵی هۆکارێکی سەرەکییە بۆ بەهەدەردانی سامانی نیشتمانی. «فراوانبوونی جیاوازیی ئاستی بژێویی چینە کۆمەڵایەتییەکان- لاوازبوونی چینی ناوەند- داخورانی دامەزراوە سیاسی و ئابووریەکان- لاوازبوونی سێکتەری وەبەرهێنەکانی ئابووری- دروستبوونی بۆشایی گەورە لە نێوان هاونیشتمانییان و دەسەڵات- لاوازبوونی دیموکراسی و بەهێزبوونی مۆنۆپۆلی دەسەڵات لە لایەن دەستەبژێرێکی کەمی حوکمڕان».. لەم ڕوانگەیەوە هەمیشە لە تێڕوانینی ئێمەوە گەندەڵی قایرۆسی کۆی کێشە و گرفتەکانی دیکەی هەرێمە، هەر لەبەر ئەمەش لەگەڵ دەستبەکاربوونمان لە سەرۆکایەتیی پەرلەمانی کوردستان، هەوڵمان دا دامەزراوەکانی چاودێریی هەرێم، بە تایبەت دیوانی چاودێریی دارایی و دەستەی دەستپاکیی هەرێم، چالاکتر بکەین.. تا هاوشانی بەهێزکردنی کاری چاودێریی پەرلەمان، ببنە دامەزراوەی فیعلی و کاریگەر بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی.

هەڵبەت تەنها دامەزراندنی دامەزراوەکانی چاودێری بەس نین بۆ کۆنترۆڵکردنی گەندەڵی، بەڵکو لە وڵاتێکدا کە ڕێز لە دامەزراوەکان ناگیرێ و چەندان کەس خۆیان لە سەروو یاسا و دامەزراوەکانەوە ئەبینین، بوونی کەسانی بەهێز و خاوەن ئیرادەو پاک و بێگەرد، بۆ بەهێزبوونی ئەم دامەزراوانە ئێجگار گرنگن.

کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، یەکێکە لەو کەسایەتییانەی بە بوونی خۆیان هێزییان بەخشی بە دامەزراوەیەکی وەک دیوانی چاودێریی دارایی. کاک جەلال بە ئیرادەی بەهێزی خۆی، هاوڕێ لەگەڵ هاوکارەکانی لە دیوانی چاودێریی دارایی لە ئیدارەی پێشوی سلێمانی، توانیی لە ماوەیەکی کەمدا دیوانی چاودێریی بکاتە دەزگایەکی ڕەقیب و چاودێریکاری کاریگەر، کە سەرجەم دەسەڵاتەکان لە ڕاپۆرتەکانی بلەرزن و بترسن.

شاراوەش نییە، کە وەستانەوە بە ڕووی گەندەڵکاراندا، هەمیشە پێویستی بە بێمنەتی لە بەرژەوەندیی شەخسی و چاونەترسی لە هەڕەشەی بەردەوامی

سودمەندانی گەندەڵی هەیە. کاک جەلال لەم ڕووەوە سەرمەشقێکی گرنگی ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵییە بۆ ئێستا و داهاتووشمان.

ئەو نەک تەنها سەرۆکایەتیکردنی دیوانی چاودێریی نەقۆستەوە بۆ بەرژەوەندیی تایبەتی خۆی، هەر ئەمەش خۆی و دامەزراوەکەشی بەهێزی کرد، بەڵکو خۆیو خێزانەکەی لە هەرێمی کوردستاندا بوونەتە سەرمەشقی کاری خێرخوازی و چاکەخوازی. ئەم پیاوە سەنگینە نەک هەر لە دەسەڵات سوودمەند نەبووە، بەڵکو وا ئەوەی هی خۆی و خێزانەکەشییەتی ئەیبەخشێ.

زۆر کەمن ئەوانەی وەک کاک جەلال دەسەڵات بە ئەرک و بەرپرسیاریی قورس بەرامبەر بە خوا و خەڵک دەزانن. هەر لەبەر ئەمەش هەڵپەی بۆ ناکەن، بەڵکو تەنانەت لێی ڕائەکەن. کاک جەلال بە پێچەوانەی ئەوانەی هەمیشە لە هەوڵی درێژکردنەوەی ماوەی مانەوەیانن لە دەسەڵات، ئەم خۆبەخشانە واز لە کارەکەی دێنێ، دواتریش چەند جارێک وەرگرتنی پۆستی باڵا لە حکومەتی هەرێمدا ڕەت ئەکاتەوە.

لەبەر هەموو ئەمانە، کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بۆ ئێمە و نەوەکانی داهاتووش، سەرمەشقی ڕووبەڕووبوونەوەی گەندەڵی و مامەڵەی تەندروست لەگەڵ دەسەڵات لەپێناو بەرژەوەندیی گشتی و کاری خێرخوازییە، ناسین و هاوڕێیەتیی جێی شانازیمانە.

(جەلالی عومەری سام ئاغا)
سەروەتێکی مەزن
بابەکر دڕەیی

بابەکر دڕەیی، جەلالی سام ئاغا
ماڵی جەلالی سام ئاغا
٢٠١٦

مرۆڤێکی خۆنەویست.. کەسێکی دەگمەن، کە یار و نەیار لە پشتیوانیی خۆی کۆدەکاتەوە. لە پاکژی دارایی و سیاسیدا کەم وێنەیە.. لەگەڵ ئەوەی کوردستان لەناو ململانێیەکی سەختی ئایدۆلۆژیا و سیاسەتدا بوو، بەڵام زۆربە یان هەموو بەرپرسانی باڵای لایەنە نەیارەکان، لەئاست پاکی و بێگەردی و خەمخۆریی ئەو بۆ حکومەتداری کۆدەنگ و یەک هەڵوێست بوون. کە (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بۆت دەدوێ، مرۆڤێکی نەرم و هێمن، بەخشندە و ئارامیی بە ڕووخساریەوە دیارە، بە تۆنێکی وا هێور دەدوێ، حەزدەکەیت چیرۆکەکانی تەواو نەبێ.. لە پرس و بابەتی گشتیدا مەعریفەی فراوانە، لە پرسی فەرمانڕەوایی حکومەتی و بە ئۆرگانیکردنی جومگەکانی ژیانی ڕۆژانەدا پسپۆڕ و کەسێکی تایبەتمەندە. (جەلالی عومەری سام ئاغا) سەروەتێکی مەزنی کوردە. لە دنیای ئێمەدا یەکێکە لەو کارەکتەرە دەگمەنانەی تا ون نەبێ، نازانین چ گەوهەرێکمان لەدەست داوە.!

(جەلالی عومەری سام ئاغا)، خۆنەویست و خاک ویست و مرۆڤ ویستە. لەئاست بەژەوەندییە ماددیی و دونیاییەکاندا کێوێکی سەخت و یاخییە. لە ئاست میهرەبانیو بەخشندەییدا کەم وێنە و خۆنەویستە. لە دوای ڕاپەڕینەوە، ڕۆژ بە ڕۆژ هەڵوێستە نیشتمانی و نەتەوەیی و کارە دادپەروەری و کۆششەکانی بۆ چەسپاندنی دادپەروەریی دارایی پەرەیسەند، ئەمەش وایکرد بەردەوام خۆنەویستانە چاوی میدیاو ڕۆژنامەنووسان و دەستبەژێر، پشتیوان و پشتگیریی کارەکانی بکەن. هەر بۆیە ئەمە بۆتە ڕایەڵەیەکی بەتین لەگەڵ ڕۆژنامەنووسان و نووسەران و ئەهلی قەڵەمو هزر. بە هۆی ئەوەی بەم تایبەتمەندییەوە، (جەلالی عومەری سام ئاغا)، وەک خۆی بناسی، تەنها وشەیەک بەسە بە هاونەوە و هاوڕێ و دۆستەکانی بڵێی، ئەڕێ بەڕاست (جەلالی عومەری سام ئاغا) کێیە و چی کردووە؟ ڕەنگە شانامە و کێبی وشەی جوان و بێگەرد و بێ ڕتووشی نێو فەرهەنگیی پاکیت بەر گوێ بکەوێت. مانەوەو بەردەوامی بەها بەرزەکانی پاکی و باشی و خێرخوازیو ئازایەتی لەنێو کۆمەڵی مرۆڤدا بەستراوەتەوە بە هەبوونی ئەو کەسایەتیانەی هەڵگر و داکۆکیکاری ئەو بەهاو مۆراڵە بەرزانەن، (جەلالی عومەری سام ئاغا)، لە نێو گەلی ئێمەدا ڕەمزو هێمایە بۆ داکۆکی لە بەها جوانەکانی ئازایەتی و دەسپاکی و خێرخوازی و ئەمانەتداری لە پاراستنی موڵکی گشتی و نەتەوەییدا، هیچ گەلێک نەیتوانیوە بێ وجودی پیاوە گەورەو

هەڵکەوتووەکانی لە بەرامبەر ڕەشەبای زەمان و قەیرانە سەختەکاندا خۆی ڕاگرێ. ڕاستە مرۆڤە هەڵکەوتوو و تایبەتەکانیش بەرهەمی میللەت و کولتوور و فەرهەنگی هەمان سەردەم و زەمانن، بەڵام کاریگەریی ئیجابی «کەسایەتی»یە دەگمەنەکان لە مێژووی گەلاندا ئینکارنەکراو و مەزنە. لەم سۆنگەیەوە، ڕۆڵی کاک (جەلالی عومەری سام ئاغا)، بۆ پاراستنی مووڵکی گشتی و ئەمانەتداری و خاوێنی لە کاری حکومەتیدا، هەروەها وەستانی ئاشکرا بەرامبەر بە گەندەڵی وەک ترسناکترین نەخۆشی ناو حکومەتی خۆماڵی، بە ڕاستی جێی سەرنجی تاک و کۆی هاونیشتمانانی کوردستان بووە. لەو ئاقارەدا ئەو سەرمەشقێکی بێوێنەیە کە پێویستە هەم حکومەتی هەرێمو هەم ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی بەهەند وەری بگرن و لێکۆڵینەوە لەسەر هەڵوێست و لێدوان و بەیاننامە ڕەسمی و ناڕەسمییەکانی بکرێ.

ئێمە وەک نوخبەی ڕۆشنبیر و بەشدار لە ئیدارەدانی کاروباری سیاسی و ئیداریی بەشێکی کوردستان بە قوڵی و بە جدی قەرزاری پیاوێکی گەورەین بە ناوی: (جەلالی عومەری سام ئاغا)، سڵاو لەو پیاوە نەجیب و مەزن و پڕ فەرهەنگە.

جەلالی سام ئاغا...

قوتابخانەیەک بۆ فێربوون!

ئاوات عەلی

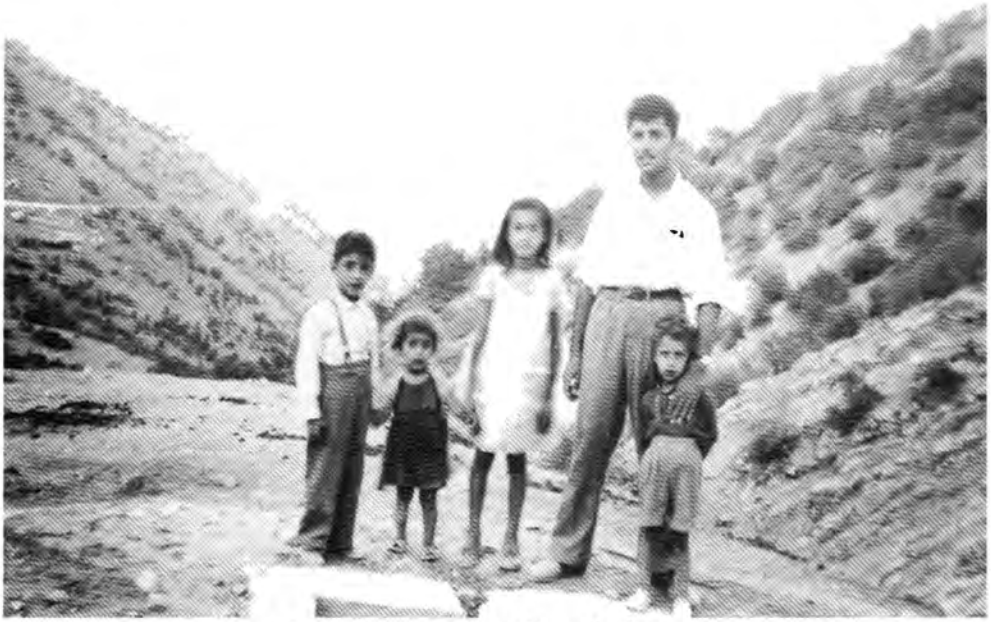

جەلالی سام ئاغا لەگەڵ خوشکەزاکانیدا لە شاخی ئەزمەر - ١٩٦٠
بەهمەن، بەهرە، بەسام و بەهرۆزی حەمە سالّحی فەقێ ڕەشید

نازدار سام ئاغا، دلێر سام ئاغا و دارا سام ئاغا

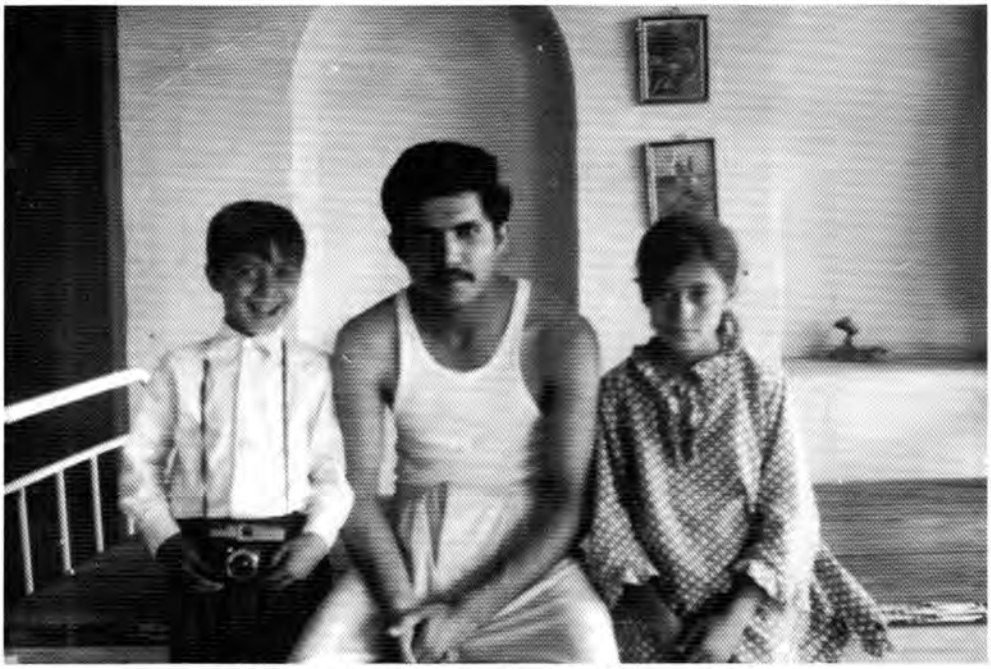

نازەنین سام ناغا، شەماڵ سام ناغا و دارا سام ناغا

پیرەمێرد

ئەوەی لەم رۆژە قسەی حەق بکا
ئەبێ چاوەڕێ ی زلە و شەق بکا
ماستاوچیەکان ئەمڕۆ پیاوچاکن
زۆر بڵێ ودەم ڕوت لای خەڵکا پاکن
خاکمان سەرتاپای غەرقی گێژاوە
چونکە لە خەمی کەم کەسێ ماوە
چەن سەیرە دنیا ئاخ چۆن گۆڕاوە
پیاو چاك زەلیلە و جاش خۆی حەساوە

الرقم

الرتبة والصنف

الاسم واسم الاب

رقم السجل

البلدة

تاريخ دخول الجيش

امضاء صاحب الهوية او بصمة الابهام

توقيع آمر الوحدة

ناسنامەی کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ

الرقم : ١٠٩١

الرتبة: تلميذ

الاسم: جلال عمر سام

الفصيل: الخامس

السرية: الثانية

کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ - ١٩٦٦

شکۆنامە

- لەوحەی شەرەف -

لیژنەی کۆمەکی دامەزراندنەوەی زانکۆی سلێمانی
رۆژی ۱۹۹۲/۹/۱۸ لە چەندکەسێکی دڵسۆزپێکهات
کەلەماوەیەکی کەمدا ئەوندەیان پارە کۆکردەوە زانکۆی
پێ دابمەزرێتەوە، لیژنەکەش بەم ڕێزانە بوون:

١-	جەمال عەبدول	سەرۆک
٢-	نەوشیروان مستەفا	ئەندام
٣-	د. محمود دەرویش بنار	"
٤-	خالد محمد خال	"
٥-	جلال عومەر سام ئاغا	"
٦-	ڕەفیق تەوفیق قەزاز	"
٧-	عەلی محمد عبدالله	"

جەمال عەبدول
پارێزگاری سلێمانی

سەردار بەهادین محەمەد، فازڵ ئەحمەد بەنا و جەلالی سام ناغا
لە بۆنەی هاتنی شا فەیسەڵی دووەم بۆ سلێمانی - ١٩٥٦

سەردانی وەفدی بەغدا بۆ هەڵسەنگاندنی
زیانەکانی لافاوەکەی ساڵی ١٩٥٧ی سلێمانی

بەشداریکردن لە خۆپیشاندانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان
بە بۆنەی جەژنی نەورۆزەوە - بەغدا/ زەعفەرانیە - ١٩٦٠/٣/٣٠

جەلالی سام ناغا و جەواد حەیدەر
کۆلیجی بازرگانی زانکۆی بەغدا
١٩٦٢

جەلالی سام ناغا، سەردار مستەفا مەزهەر و شاسواری جەلالەفەنی
کۆلیجی بازرگانی زانکۆی بەغدا - ١٩٦٢

نەناسراوەتەوە،نبیل، فاروق مەلا مستەفا، سەردار مستەفا مەزهەر، نەناسراوەتەوە
جەلالی سام ئاغا، نەناسراوەتەوە- کۆلیژی بازرگانی زانکۆی بەغدا- ١٩٦٢

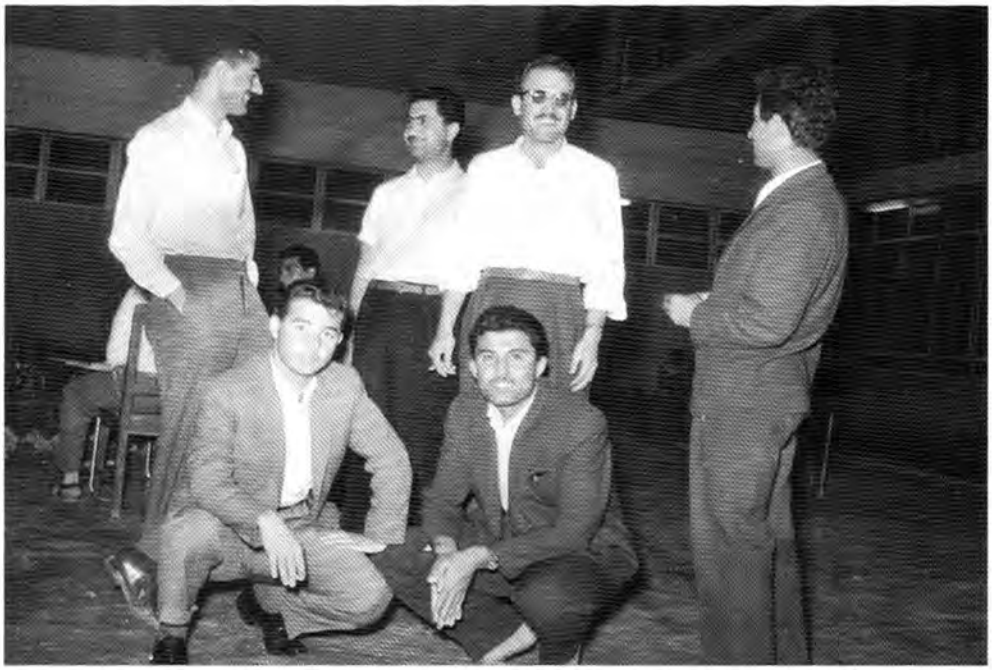

شێرکۆ عەزیز،عومەر حسێن،عەلی ئەحمەد حەمامچی، حەمید سەراج
جەلالی سام ئاغا، نەناسراوەتەوە- خانەی قوتابیان بەغدا- ١٩٦٢

قوتابیانی کوردی زانکۆی بەغدا
مەراسیمی نەورۆزی ساڵی ١٩٦٢دا

مەراسیمی نەورۆزی
لە هۆڵی کۆلیجی پەروەردەی زانکۆی بەغدا - ١٩٦٢

قوتابیانی کوردی زانکۆی بەغدا
مەراسیمی نەورۆزی ساڵی ١٩٦٢دا

زەکیەی سام ناغا و حەپسەخانی کەریم خان
ماڵی عومەری سام ناغا - ١٩٦٥

جەمال قەزاز، جەلالی سام ئاغا، نەوزاد عەنبەر
ڕۆژی تۆمارکردن لە کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ - بەغدا- ١٩٦٦/٢/٦

کۆمەڵێک قوتابیانی کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ
بەغدا ١٩٦٦

مەیدانی نمایشی کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ
حەزیرەی چوارەمی فەسیلّی پێنجەمی سریەی چوار- ١٩٦٦/٣/٢

کاتی مەشقکردن لە کۆلیژی ئەفسەرانی یەدەگ
بەغدا - ١٩٦٦

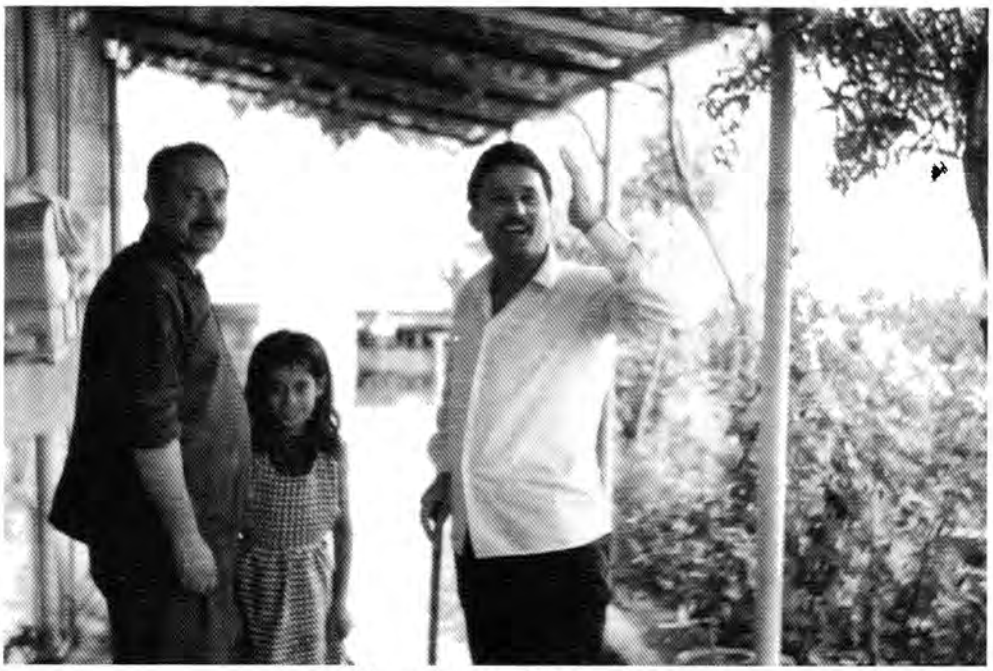

جەلالی سام ناغا لە کاتی قاچ شکانەکەیدا
لەگەڵ نازەنین سام ناغا و سەعیدی کەریم خان - ١٩٦٨

سەیرانێک لە چیای پیرەمەگرون
١٩٧١

مەراسیمی کردنەوەی بانکی بازرگانی سلێمانی
١٩٧١

مەراسیمی کردنەوەی بانکی بازرگانی سلێمانی
١٩٧١

مەراسیمی کردنەوەی بانکی بازرگانی سلێمانی
١٩٧١

بەرپرسانی بانکی بازرگانی سلێمانی لە کاتی کردنەوەیدا
١٩٧١

DAR AMMAN INSTITUTE

Registered officially by the Ministry of Education Order No. [illegible]

AMMAN — JORDAN

معهد دار عمان

المسجل رسمياً لدى وزارة التربية والتعليم تحت رقم ١١٠٦

عمان — الاردن

The Faculty of Dar Amman Institute
Certify that
Mr. Jalal Omar Sam Aga
has completed the prescribed lessons
Elementary Book Keeping Course

and passed the Final Examination, in Recognition of which he is hereby awarded this

DIPLOMA

Date 1/3/1959

The Director
M. A. Salha

President of the Examining Board

تشهد ادارة معهد دار عمان أن
السيد جلال عمر سام آغا
قد أتم الدروس المقررة في
منهج المحاسبة ومسك الدفاتر الابتدائية

ونجح في الامتحان النهائي
واشعاراً بذلك منح هذه

الدبلوم

التاريخ ١ / ٣ / ١٩٥٩

رئيس اللجنة الفاحصة

المدير

DAR AMMAN INSTITUTE

Registered officially by the Ministry of Education Order No. [illegible]

AMMAN — JORDAN

معهد دار عمان

المسجل رسمياً لدى وزارة التربية والتعليم تحت رقم ١١٠٦

عمان — الاردن

The Faculty of Dar Amman Institute
Certify that
Mr. Jalal Omar Sam Aga
has completed the prescribed lessons
Advance Book Keeping
and Accountancy.

and passed the Final Examination, in Recognition of which he is hereby awarded this

DIPLOMA

Date 1st. July 1959

The Director
M. A. Salha

President of the Examining Board

تشهد ادارة معهد دار عمان أن
السيد جلال عمر سام آغا
قد أتم الدروس المقررة في
المحاسبة ومسك الدفاتر العالية

ونجح في الامتحان النهائي
واشعاراً بذلك منح هذه

الدبلوم

التاريخ الأول من شهر تموز ١٩٥٩

رئيس اللجنة الفاحصة

المدير

بەڕێکردنی بەڕێوەبەری بانکی بازرگانی سلێمانی
دوای تەواوبوونی ماوەکەی - ١٩٧٢

ئەندازیار بەختیار زوهدی
سەرپەرشتیاری بیناسازی فراوانکردنی زانکۆی سلێمانی

د. دارا ڕەشید جەودەت، د. کەمال مەزهەر،
جەلالی سام ئاغا
سەردەمی پێشمەرگایەتی شۆڕشی ئەیلول
حاجی ئۆمەران - ١٩٧٥

جەلالی سام ئاغا و بەختیار زوهدی - ئاوکورتێ ١٩٧٣

جەلالی سام ناغا و عەلی حەسەن ناغا

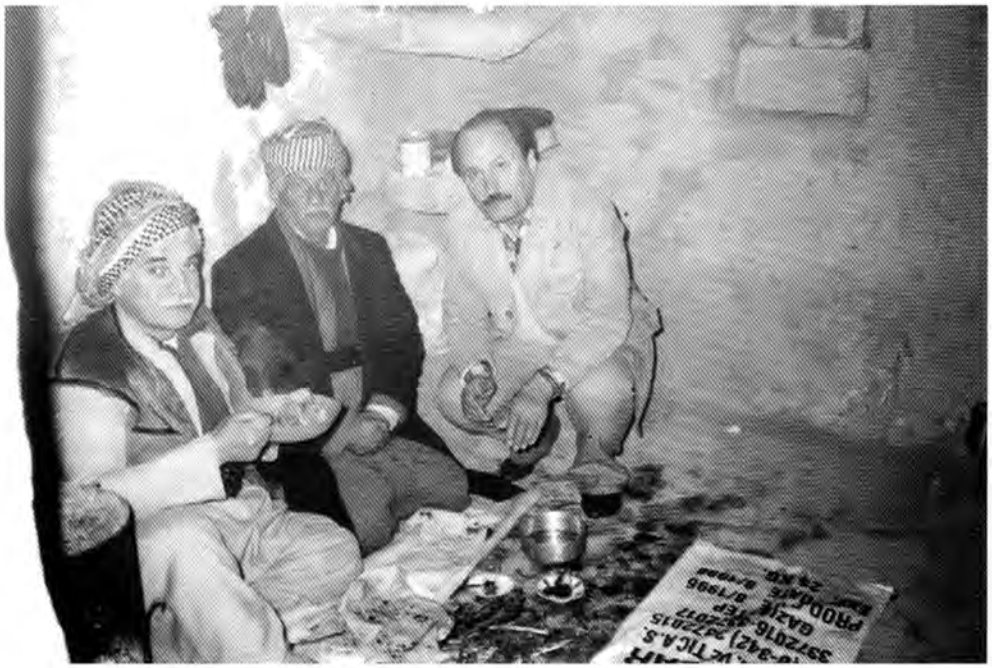

جەلالی سام ناغا، شێخ سالحی داراغا، شێخ سالاری حەفید
لە مەزاری شێخ حەسەنی گلەزەردە - ١٩٩٧/٦/٥

مەلا محەمەدی بەحرکە، جەلالی سام ئاغا
ماڵی مەلا محەمەد - هەولێر - ٢٠١٩

عەلی حەسەن ئاغای ئاوکورتێ
پورزای جەلالی سام ئاغا

فوئاد نوری خەفاف و جەلالی سام ئاغا
بەغدا - ١٩٨٧

خالید خالّ، دارا تۆفیق، د. دارا جەودەت، جەلالی سام ئاغا، نەناسراوەتەوە
حاجی ئۆمەران - ١٩٧٤

خالید خاڵ، جەلالی سام ئاغا، د. دارا جەودەت
حاجی ئۆمەران - ١٩٧٤

خالید خاڵ، د. کەمال خەیات، نەناسراوەتەوە، د. کەمال مەزهەر
جەلالی سام ئاغا، سیروان عەبدوڵا سەعید، حەکیم- حاجی ئۆمەران ١٩٧٤

چارەنوسی مرۆڤەکان یەکجار تۆمار دەکرێت. وەکو دەقە پیرۆزەکان دەستکاری ناکرێت! چەند لە قووڵایی مێژوو نزیک بینەوە، باوەڕ و گومانی مرۆڤ هێندەی ئەو قووڵاییە زیاتر دەبێت، کایەکانی گەمەی ژیانی مرۆڤ بۆ دواوە ناگەڕێنرێتەوە، هیچ کاتێک چارەنوسی دوو مرۆڤ لە دوو دونیای جیاوازدا وەک یەک نابن، دەکرێت وەکو نەمریی، سەیری ئەم مانایە بکەین بۆ مرۆڤ! جگە لەمرۆڤیش هیچ بوونەوەرێکی تر مانای نەمریی نازانێت، ئەمە چارەنوسی جەلالی عومەری سام ئاغایە. ئەوا کتێبەکانی بە چاپ گەیشتن، کەچی ئەم چارەنوسە نەگۆڕە هەروەکو خۆی وایە و گۆڕانی بەسەردا نەهاتووە! چەندە ئەوەندەی تر، لەناو نەتەوەی کورد دا، ناپاکی! نادادپەروەری! گەندەڵیی! چەندەها بواری تری ژیان بێت و بچێت، لە ڕابردوودا، لە ئێستا و داهاتووشدا، هەر دەتوانێت جەلالێک... سیمبولێک - جسمێکی غەریب - دژە گەندەڵ- بێباک و دۆستپەروەر... فەراهەم بکات. ئەم پەرتوکانەی بەردەستی تۆی خوێنەر، شەپۆلی سۆز و خۆشەویستی هاوڕێ و سەرسامبوان و دۆستان و پشت و پەنایانی ئەوت بۆ بەیان دەکات، بۆ کەنارێکی لەنگەر گیراو، ڕاتەکێشێت. بۆیە ئاخ هەڵمەکێشە، لەبەرئەوەی تۆش جەلالی سام ئاغا نەبوویت! چونکە ئەو جەلالە و تۆش خۆت!

خالید حەمە غەریب